

III

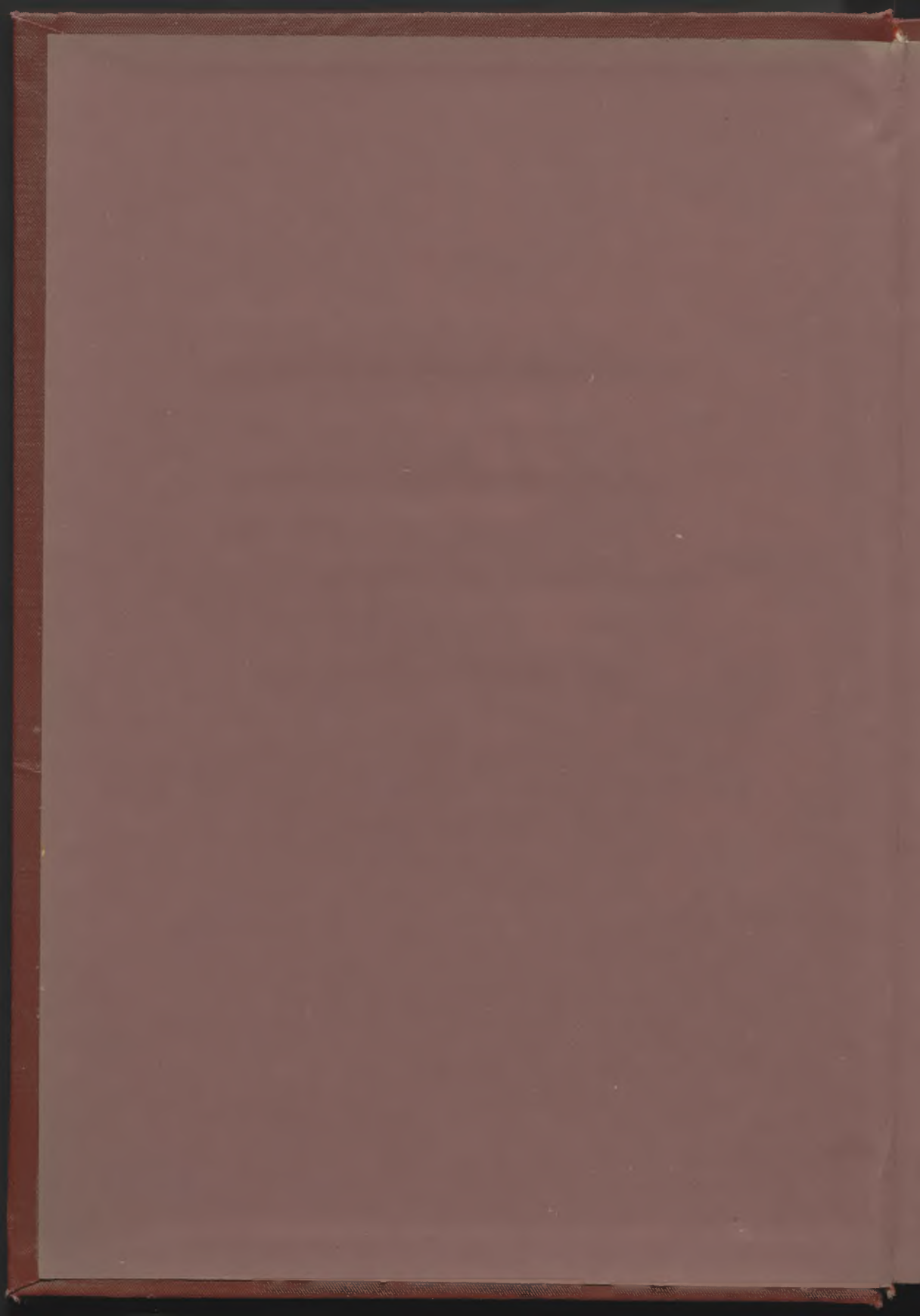
ROSSBUNDOWSKI * A'IA'OK. FAMABREK * IS TERNERK *

III

OSSENDOWSKI
ÁLLATOK,
EMBEREK ÉS
ISTENEK

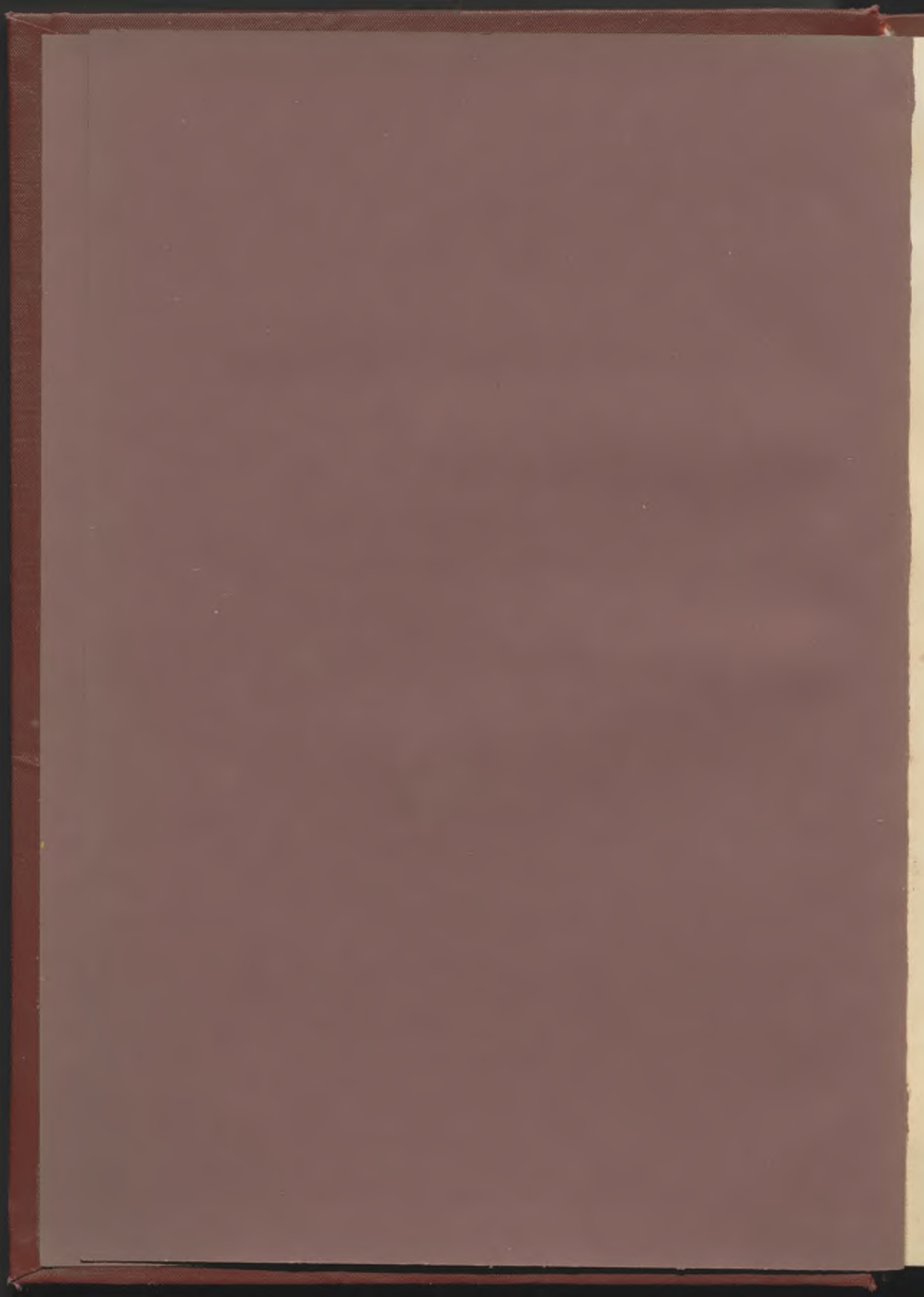
*

2663762

Komane qarous 2018

OSSENDOWSKI

ÁLLATOK, EMBEREK
ÉS ISTENEK

*

BEASTS MEN AND GODS

FORDÍTOTTA SAJÓ ALADÁR

HARMADIK KIADÁS

FRANKLIN-TÁRSULAT KIADÁSA, BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

1358171

D. 145/2018

ELŐSZÓ.

Ez a könyv az úgynevezett híres könyvek közé tartozik. Nagy lett a híre egy csapásra, amikor megjelent és az egész világon sokféle nyelvre lefordítva olvasgatják érdeklődéssel és élvezettel a lengyel Ossendowskinak eredetileg Amerikában angol nyelven megjelent művét. A lengyel tudós a bolsevikok elől menekült Krasznojarszkból és úttalanutakon Mongolországban és Tibetben keresztül ezer veszedelem közt vágta át magát a Csöndes-Oceánhoz. Hihetetlen akaratereővel, csodálatra méltó kitartással, az állandóan eléje tornyosuló nehézségek láttára sokszor közel az elcsüggedéshez, de mindannyiszor új erőfeszítéssel járta végig szenvedéseinek útját, amelyen szerzett tapasztalatait örökítette meg könyvében.

Híres lett tehát már megjelenésekor, de azóta még híresebb, mert körülötte nagy tudományos vita keletkezett és még nem is ért véget. Hedin Sven a világhírű kutató indította meg, aki kijelentette, hogy irodalmi tekintetben meszteri elbeszélés Ossendowski könyve, de földrajzi adatai, különösen Északkelet-Tibetről, hamisak és félrevezetik az olvasót. Azután jöttek mások, akik Mongolországban éltek évekig és mindenféle tévedést, tódítást olvastak Ossendowski fejére. A lengyel író barátja és könyvének amerikai kiadója, Lewis Stanton Palen megpróbálkozott az ez idő szerint Afrika belsejében időző Ossendowski igazolásával, de a harc még nem ült el. Erősen lövöldöznek innen is, túlhan is és közben egyre növekszik a híres könyv olvasóinak száma.

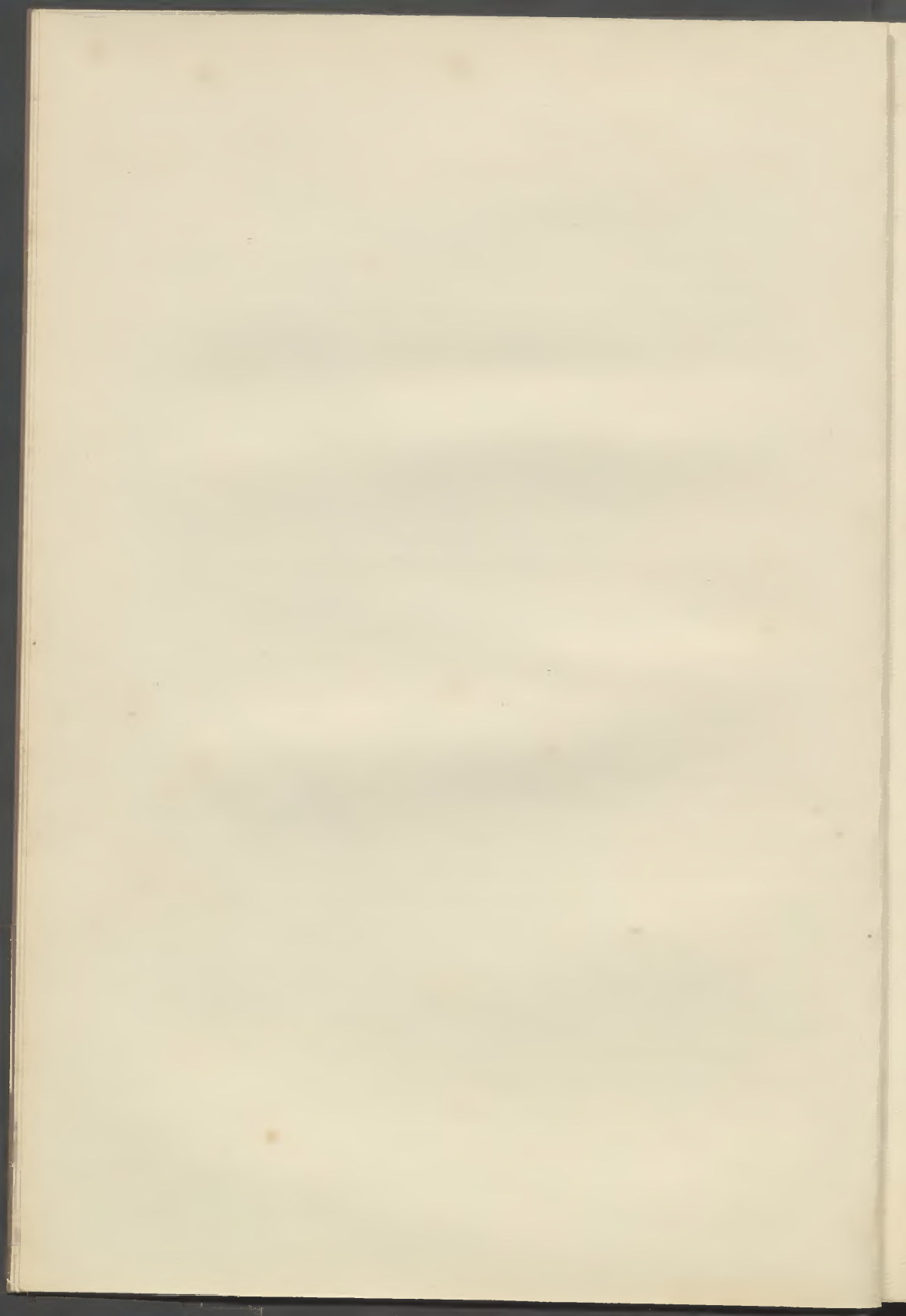
Nekünk a pörbe nem lehet beleszólásunk. Akár jobbra dől el, akár balra, mindenképpen rendkívül érdekes olvasmány marad Ossendowski könyve és a tudományos szempontból kifogásolt részek leszámításával is tanulságos és érdekfeszítő az «Állatok, emberek és Istenek», amelynek magyar nyelvre fordításával, úgy hisszük, nem végeztünk fölösleges munkát.

Budapest, 1924 november.

A fordító.

ELSŐ RÉSZ.
ÉLET ÉS HALÁL KÖZT.

ELSŐ FEJEZET.

Be az erdőségbe.

Az 1920. év elején lakóhelyem véletlenül Krasznojarszk szibériai város volt, amely a Jenisszei partján terül el, ama fönséges folyamén, amelynek bölcsője Mongolország napsütötte hegyei közt van és fölmelegítő életével a Jeges-tengerbe szakad. Torkolatánál kétszer szállott partra Nansen, hogy megtalálja Európából Ázsia szívébe a legrövidebb kereskedelmi utat. A szibériai tél közepén ott kapott el hirtelenül annak az örült forradalomnak forgószele, amely egész Oroszországban dühöngött és ebben a békés és gazdag országban a gyűlölet és bosszúszomj szakadékait tépte föl és borzasztó vérontást, számtalan meg nem torolt gonosztettet teremtett. Senki sem mondhatta meg akkor, mi vár reá. Napról-napra élt az ember. Senki sem tudta, hogy ha elhagyja lakását, visszatér-e oda vagy pedig elhurcolják az utcáról és ama torzkép-bíróságok, forradalmi bizottságok börtöneibe vetik, amelyek rettenetesebbek voltak és véresebbek a középkori inkvizíció bíróságainál. Ez az üldözés nem kímélt bennünket sem, akik idegenek voltunk ebben a széttépett országban.

Egy reggel, amikor egyik ismerősöm meglátogatására távoztam hazulról, hirtelen azt a hírt kaptam, hogy húsz vörös katona bekerítette a házamat, mert el akar fogni. Menekülnöm kellett. A leggyorsabban magamra kaptam ismerősömnök egyik régi vadászruháját, elláttam magamat pénzzel és a város mellékutcáin át, gyalogszerrel a nyílt országútra siettem. Ott fölfogadtam egy parasztot, aki kocsin négy óra alatt húsz mérföldnyire vitt el a várostól, hogy erdővel sűrűn benőtt vidék közepén tegyen le. Űtközben fegyvert, háromszáz patron, fejszét, kést, báránybőrbundát, teát, sőt, szárított kenyeret és üstöt vásároltam.

Behatoltam az erdő belsejébe és félig leégett kunyhóhoz jutottam.

Ettől kezdve igazi világkóborló lett belőlem, de nem is álmodtam, meddig kell majd ezt a szerepet játszanom. Másnap vadászni mentem és szerencsésen lelőttem két fadjakast. Sok szarvascsapára akadtam. Ez biztosított, hogy itt nem fogok élelmiszer hiányában szűkölködni. De ezen a helyen nem sokáig időzhettem. Öt nap múlva, amikor vadászatról tértem vissza, észrevettem, hogy füst száll föl kunyhóm kéményéből. Lassan a házhoz lopózkodtam és ott két fölnyergelt lovat láttam. Nyergeikre katonapuskák voltak erősítve. A kéretlen vendégek tehát künn hagyták fegyvereiket. Már pedig rám nézve, akinél fegyver volt, két fegyvertelen ember nem volt veszedelmes. Gyorsan átfutottam tehát a szabad téren és beléptem a kunyhóba. A benne levő padról két katona ugrott föl ijedten. Bolsevikok voltak. Nagy asztrakán-sapkájukon ott láttam a bolsevizmus vörös csillagát és zubbonyukon a piszkos-vörös bolsevista szalagokat.

Üdvözöltük egymást és leültünk. A katonák teát főztek maguknak. Együtt ittuk ezt a mindig szívesen fogadott italt és beszélgettünk, miközben az egész időn át gyanakodva figyeltük egymást. Hogy az ő gyanakodásukat lefegyverezem, azt mondtam, messzi vidékről való vadász vagyok és most azért lakom itt, mert úgy látom, hogy ez a vidék nagyon gazdag cobolyban. Ők viszont úgy mutatkoztak be, mint katonái egy különítménynek, amelyet a városból küldtek ki az erdőségbe, hogy gyanús népséget üldözzön.

— Tudd meg pajtás, — szolt hozzám az egyik — mi ellenforradalmárokat hajszolunk, hogy agyonlőjjük őket.

Ezt úgyis tudtam. Magatartásommal azt iparkodtam velük elhitetni, hogy egyszerű, paraszti vadász vagyok és semmi közöm az ellenforradalmárokhoz. Egyszersmind egyre azon járt az eszem, hogy kéretlen vendégeim eltávolítása után hova mehetnék.

Sötétedett és a sötétségben a két katona arca még kevésbé látszott bizalomgerjesztőnek.

Votkaüvegeket vettek ki a zsebükből és itták. Az al-

kohol hatása nagyon is észrevehetően nyilvánult. Állandó megszokással, hangosan fecsegték, azzal kérkedve, hogy Krasznojarszkban hány burzsit öltek már meg és hány kozákot dobtak a folyam jege alá. Később civakodni kezdtek, de nemsokára elfáradtak és lefekvéshez készülődtek.

Ekkor hirtelenül messzire kitárult a kunyhó ajtaja. A fűtött helyiség gőze nagy felhő alakjában tódult ki a hidegre. Ebből a felhőből, amikor a gőz kissé lecsapódott, szellemként bukkant föl egy magas ösztövért parasztnak az alakja, akinek fején nagy asztrakán-sapka, testén nagy báránybőr-bunda volt, ami csak erősítette alakjának masszív hatását. Fegyverével lövésre készen állott. Öve alatt ott volt az éles fejsze, amely nélkül a szibériai paraszt nem tud élni. Szeme gyors és szikrázó, mint a vadállaté, fölváltva tapadt valamennyiünkre. Egy pillanat múlva levette a sapkáját, keresztet vetett és azt kérdezte :

— Ki itt a gazda?

Felvilágosítottam.

— Szabad az éjjelt itt töltenem?

— Igen, — feleltem. — Elég a hely mindnyájunknak. Igyék egy csésze teát. Még forró.

Az idegen levetette bundáját és fegyverét a sarokba támasztotta. Eközben szeme állandóan rajtunk függött és mindazon, ami a helyiségben volt. Régi bőrzubbonyt viselt, hasonló anyagból készült nadrággal, amely magas botosba volt behúzva. Fiatal, finom arcát gyöngé gúny öntötte el. Fehér, éles foga villogott. Tekintete átható volt. Borzas fején szürke fürtöket láttam. Szája körül elkeseredés vonásai látszottak. Azt mutatták, hogy életének nagyon viharosnak és veszedelmekben gazdagnak kellett lennie.

Fegyvere mellett foglalt helyet és fejszójét maga mellé tette a földre.

— Miért? Ez a feleséged? — kérdezte a fejszére mutatva az egyik részeg katona.

A nagy paraszt tiszta szemével nyugodtan ránézett és éppen olyan nyugodtan felelt :

— Manapság mindenféle népséggel összeakad az ember, sokkal biztosabb fejszével.

Mohón kezdte inni a teát, miközben szeme, mintha élesen kérdezne, többször rám tekintett, azután végigröpült pillantása az egész helyiségen, mintha feleletet keresne kétségeskedésére. Minden kérdésre, melyet teaszürcsölgetés közt intéztek hozzája a katonák, nagyon lassan és óvatosan felelt. Végül, hogy megmutassa, hogy elkészült az ivással, megfordította a poharát, a megmaradt kis darab cukrot rátette a pohárra és így szólt a katonákhoz:

— Kimegyek, hogy a lovam után nézzek és lenyergelem a ti lovaitokat is.

— Jó lesz, — mondta a félálomban levő fiatalabb katona.

— Hozd be a fegyvereinket is.

A katonák a padokon feküdtek és nekünk csak a padlót hagyták. Az idegen nemsokára visszatért, elhozta a fegyvereket és a sötét sarokba állította. A nyeregtakarókat a padlóra dobta, rájuk ült és lehúzta a csizmáját.

A katonák és a vendégem nemsokára hortyogtak. Én azonban nem aludtam, mert meg kellett fontolnom, hogy mi most a teendőm. Hajnalhasadtakor végre elszundikáltam és fényes nappal ébredtem föl. Az idegent nem láttam. Kimentem a kunyhóból és egy szép sárga mén fölnyergelésével találtam elfoglalva.

— Elmegy? — kérdeztem.

— Igen. De ezekkel a pajtásokkal szeretnék elmenni, — susogta. — Azután majd visszajövök.

Többet nem kérdeztem tőle, csak annyit mondtam, hogy várni fogom.

Levette a bőrtáskákat, amelyek a nyergén függtek és a kunyhó elégett sarkába tette úgy, hogy nem lehetett látni, megvizsgálta a kengyelt, a szárazakat és elkészülvén a nyergeléssel, rám mosolyogva így szólt:

— Most készen vagyok és fölkeltem pajtásaimat.

Félórával a reggeli tea után három vendégem elbúcsúzott. Künn maradtam és fát hasogattam a kályhám számára. Egyszerre csak bizonyos távolból fegyverdörej hallatszott, először egy, majd egy második. Azután csönd lett. Azon a helyen, amelynek közelében a lövések eldördültek, egy csapat megijesztett császárfajd riadt föl és átröpült hozzám.

Egyik magas fenyő csúcsáról szarkacsörgés hallatszott. Sokáig füleltem az erdőbe, hogy megtudjam, közeledik-e valaki a kunyhóhoz, de teljes volt a csönd.

A Jenisszei alsó folyásán nagyon korán sötétedik. Tüzet raktam a kályhában és megfőztem a levesemet, miközben állandóan figyeltem minden kívülről hozzám behallatszó zajra. Mert az egész idő alatt tisztában voltam azzal, hogy a halál áll mellettem és emberek, vadállatok beavatkozásával, hideggel, balesettel vagy betegséggel minden pillanatban elpusztíthat. Tudtam, hogy senki sem volt a közelemben, aki segíthetne és hogy egyedüli segítségem Isten keze, lábam és kezem ereje, pontos célzásom és hidegvérem.

Figyelésem azonban nem használt. Észre sem vettem, amikor az idegen visszatért. Miként tegnap, most is egészen hirtelenül jelent meg a küszöbön. A gőzön át láttam nevető szemét és finom arcát. Belépett a kunyhóba és hangos csőrömpöléssel három fegyvert lökött a sarokba.

— Két ló, két fegyver, két nyereg, két skatulya szárított hús, féltégla tea, egy kis zsák só, ötven patron, két köpeny, két pár csizma. Mindezt nevetve sorolta elő. Valóban, — így folytatta — meglehetősen eredményes vadászatom volt ma.

Meglepetve néztem reá.

— Miért van meglepetve? — kérdezte nevetve, — Komu Nűjny eti tovarisi? Mit kezdhet az ember ezekkel a fickókkal? Igyunk teát és feküdjünk le aludni. Holnap más, biztosabb helyre viszem önt, azután elutazom.

MÁSODIK FEJEZET.

Útitársam titka.

Virradatkor ébredtünk, hogy ezt az első menedék-helyemet csakhamar magunk mögött hagyjuk. Személyes birtokunkat becsomagoltuk a nyeregtáskákba, amelyeket az egyik nyergem erősítettünk meg.

— Négy-ötszáz versztnyire kell utaznunk, — jelentette be kedélyesen az utitársam.

Iván volt a neve, ami Oroszországban, ahol minden második embert így hívnak, rám nézve semmit sem jelentett.

— Tehát nagyon sokáig fogunk utazni, — jegyeztem meg sajnálkozva.

— Nem tovább egy hétnél, sőt talán addig sem, — felelte.

Az első éjjelt az erdőben, szabad ég alatt töltöttük el. Vándorlásom másfél éve alatt hány hasonló éjjelt éltem át! Nappal kemény hideg volt. A megfagyott hó csikorgott a ló patkója alatt. A patkóról leváló hódarabok, amikor végiggurultak a megfagyott kérgen, mintha üveg tört volna el. Nyírfajok röptültek föl lusta lomhasággal a fákról. Nyulak ugrottak le kényelmesen a folyók nyári ágyába. Éjjel a szél sóhajtozni és fütülni kezdett, miközben fejünk fölött összehajlította a fák ágait. De a fák alatt szélcsend volt és nyugalom.

Hatalmas fákkal körített szakadéokban tartottunk pihenőt. Ott kidőlt fenyőkre akadtunk, amelyekből tuskókat vágtunk a tűzre. Miután teát főztünk, nekiláttunk az evésnek.

Iván két fatörzset vonszolt helyünkre, fejszéjével egyik oldalukon símára ácsolta a törzseket és síma oldalukkal egymásra rakta őket. Azután két végükön nagy éket vert közéjük, amely két-három hüvelyknyire elválasztotta egymástól a törzseket. Ebbe a nyílásba faszenet raktunk és láttuk, hogy a tűz gyorsan végigfutott a símára csiszolt oldalak egész hosszában.

— Így még reggel is lesz tűzünk, — mondta. — Ez az aranykeresők naida-ja. Mi aranykeresők, akik nyáron és télen az erdőkben vándorlunk, mindig naida mellett alszunk. Finom dolog. Majd meglátja.

Fenyőágakat vágott le és lejtős tetőt készített belőlük, amelyet a naidával szemben két oszlopra erősített. Ágtetőnk és naidánk fölött a védő fenyőfák ágai terpeszkedtek. Még több ágat is hozott és a tető alatt levő hóra terítgette. Erre azután a nyeregtakarókat tettük. Ebben a fészekben Iván leheveredhetett és felsőruháját egészen a zubbonyáig levetthette. Nemsokára észrevettem, hogy izzad a homloka és hogy homlokát is, tarkóját is ruhaujjával dörzsölgeti.

— Most jó meleg van itt.

Rövid idő múlva én is kénytelen voltam a köpenyemet levetni. Nemsokára minden takaró nélkül lefeküdtem aludni. Míg a fenyők és tetőnk ágain keresztül csillámlottak a hideg, tiszta csillagok és a naidán túl fájó hideg volt, addig mi itt kellemesen védve voltunk. Ez éjjel óta nem féltem többé a hidegtől. Ha nappal alaposan átfagytam a nyeregben, éjjel a barátságos naidával alaposan átmelegítettem magamat, nehéz felöltöm nélkül pihentem, csak zubbonyban ültem a fenyőfák alatt és iszogattam a mindig kedves teát.

Napi vándorlásunkon Iván elbeszélte Transbajkália hegyeiben és erdőiben tett aranykereső útjának élményeit. Elbeszélése az érdekesítő kalandoknak, veszedelmeknek és harcoknak eleven sora volt. Iván típusa volt azoknak az aranykeresőknek, akik Oroszországban, de más országokban is a leggazdagabb aranybányákat fedezik föl és maguk mindamellettt koldusok maradnak. Azt nem mondta meg, hogy miért hagyta el Transbajkáliát és jött el a Jenisszeihez. Magatartásából kiéreztem, hogy erről nem óhajt beszélni és nem is unszoltam. Titokzatos életének e részéről később egészen véletlenül mégis föllebbent kissé a fátyol.

Közel értünk utunk céljához. Egész napon át csak nagy nehézséggel jutottunk előre egy-egy sűrű füzesen keresztül, mert közeleedtünk a nagy Jenisszei jobboldali mellékfolyója, a Mana partjához. A bokrok közt élő nyulak keményre taposott nyomát láttuk mindenütt. Ezek a kis fehér erdőlakók keresztül-kasul futkostak előttünk. Máskor vörös farkát láttuk egy-egy rókának, amely a szikla mögött meglapulva egyszerre figyelt minket és a gyanútlan nyulakat.

Iván sokáig szótlan volt, majd beszélni kezdett. Elmondta, hogy nem messzire tölünk, a Mana egyik kis ágának torkolatánál kunyhó van.

— Mit gondol? Elmenjünk odáig, vagy pedig ismét naida mellett töltsük az éjjelt?

Azt indítványoztam, hogy menjünk egészen a kunyhóig, mert mosakodni óhajtottam és mert már nagyon szerettem volna igazi tető alatt meghálni. Iván összeráncolta szemöldökét, de engedett.

Már sötétedett, amikor egy kunyhóhoz közeledtünk, amelyet sűrű erdő és málnabokrok vettek körül. Kicsiny ház volt két apró ablakkal és egy óriási orosz kályhával. Az épülethez egy pincével ellátott fészernek maradványa támaszkodott.

Iván ivott a katonáktól örökölt üvegből és nemsokára meglehetősen beszédes lett. Szeme csillogott és kezével gyakran és gyorsan végigjárta hosszú fürtjeit. Elbeszélte egyik kalandjának történetét, de hirtelen elakadt a beszéde és a félelem kifejezésével az egyik sötét sarokba bámult.

— Patkány van ott? — kérdeztem.

Ismét szótlán lett és szemöldökét összehúzáva gondolkodott. Mivel gyakran órák hosszúig szoktunk hallgatni, nem lepett meg magaviselete. Egyszerre csak felém hajolva ezt suttogetta:

— Egy régi történetet akarok önnek elmondani. Transzbajkáliában volt egy barátom. Fegyenc. A neve Gavronsky. Sok erdőn és sok hegyen vándoroltunk együtt aranykereső utunkon. Megegyeztünk, hogy mindent egyforma részben megosztunk, de Gavronsky hirtelen a Jeniszei mellett elterülő szibériai őserdőbe ment és eltűnt. Öt év múlva halottuk, hogy nagyon kiadós aranybányát talált és gazdag ember lett. Később aztán a feleségével együtt meggyilkolták...

Egy pillanatig hallgatott, azután folytatta:

— Ez itt az ő régi kunyhójuk. Itt élt a feleségével és valahol a folyó mellett találta az aranyat. Hogy hol, nem mondta meg senkinek. A környéken élő parasztok mind tudják, hogy sok aranya volt a bankban és hogy aranyat adott el a kormánynak. Itt ölték meg őket...

Iván a kályhához lépett, égő fadarabot vett ki, megvilágította vele a padló egyik helyét és előre lépett.

— Látja ezt a foltot a padlón és a falon? Az ő véruk. Gavronsky vére. Meghaltak, de nem árulták el az aranytelepet. Az aranyat a folyó partján vájt mély lyukból vették ki és a fészernél levő pincében rejtették el. De Gavronsky nem adott belőle semmit. Pedig, nagy Isten, mennyire megkínóztam! Tűzzel égettem őket, az ujjukat hátra görbí-

tettem, szemeiket az ujjammal kinyomtám. Gavronsky hallgatott és meghalt.

Egy pillanatig gondolkozott, azután gyorsan ezt mondta:
— Mindezt a parasztoktól hallottam.

A fadarabot visszadobta a kályhába és leroskadt a padra.

— Itt az alvás ideje, — mondá a szavakat szinte kilökte magából és elcsendesült.

Sokáig hallgattam lélekzését és a magával folytatott suttogást, mialatt egyik oldaláról a másikra fordult és pipázott.

Reggel elhagytuk a gonosz szenvedés és büntett e tanuját.

Utazásunk hetedik napján sűrű cédruserdőhöz értünk, amely hosszú hegylanc előhegyein terült el.

— A legközelebbi paraszttelep nyolcvan verstnyire van, — mondta Iván. — A nép idejár az erdőbe cédrustobozt gyűjteni. De csak ősszel. Ősz előtt tehát senkivel sem fog találkozni. Sok madarat és állatot, gazdag diókészletet fog itt találni úgy, hogy megélhet. Nézze ezt a folyót. Ha el akar jutni a parasztokhoz, a folyót kell követnie, elviszi hozzájuk.

Iván segített nekem agyagkunyhót építeni. Nem valószínű agyagkunyhó volt ez, hanem úgy teremtődött meg, hogy egy nagy, valószínűleg vad vihartól kidöntött cédrus gyökérzetét kihúztuk a földből. Így mély nyílás támadt, házamnak ez lett a szobája és egyik oldalán agyagfal védte, amelyet a kicsavart gyökérzet támogatott. Egyes átcsüngő gyökérrészek állványzatot alkottak, amelybe botokat és ágakat dugdostunk. Így csináltunk tetőt, amelyet végül, hogy szilárdabb legyen, kövekkel és hideg ellen való védekezésül hóval fődünk be. A kunyhó homlokoldala nyitva maradt, de a naida állandóan védte.

Ebben a hóval fődött kunyhóban két hónapot töltöttem el, mintha nyár lett volna. Minden más emberi teremtmény látása nélkül és anélkül, hogy érintkezésbe jöttem volna a fontos eseményektől megrázott világgal, itt éltem e sírban, a kidöntött fa gyökere alatt a szabad természetben és állandó kísérem a családom sorsa miatt való súlyos gond volt.

Iván másnap elhagyott. Zsákban szárított kenyeret és kevés cukrot hagyott hátra számomra. Soha többé nem láttam.

HARMADIK FEJEZET.

Küzdelem a létért.

Most egyedül voltam. Körülöttem csak az örökzöld, hóval födött cédruserdő, a meztelen bokrok és a befagyott folyó. Ameddig a fák ágai és törzsei közt elláthattam, semmi más, csak a cédrusok és a hó nagy óceánja. Szibériai őserdő. Taiga! Meddig leszek kénytelen itt élni? Rám találnak itt a bolsevikok? Megtudják-e a barátaim, hol vagyok? Mi történik a családommal? Ezek a kérdések égették állandóan agyamat.

Nemsokára megértettem, miért hozott Iván ily messzire. Utunkban nem egy magányos helyet érintettünk, ahol biztosságban magamra hagyhatott volna. De mindig azt mondta, hogy olyan helyre visz, ahol könnyebben lehet megélni. És ebben igaza volt. A cédrusfa és cédruserdőkkel borított hegyek különös bájt adtak magányos rejtekhelyeknek. A cédrus csodálatos, hatalmas fa, messzire szétterülő ágakkal, örökzöld sátor, amely védelmébe vesz mindenféle élő lényt. A cédrusok közt mindig élénk volt az élet. Amott egyre lármáztak az ágról-ágra ugráló mókusok. Emitt magtörő hollók kiáltoztak élesen. Egy csapat pirók, karminvörös mellel, mint a láng röpült el a fák között. Vérpintyek kis serege csapott alá és a fák amfiteátrumát megtöltötte énekével. Egy nyúl egyik fatörzstől a másikig ugrándozott. Mögötte a havon mászó menyét árnyéka ólálkodott. A keményre fagyott havon gondosan lépegetve, nemes szarvas közeledett. És végül a hegy csúcsáról meglátogatott a szibériai erdő királya, a barna medve is.

Mindez szórakoztatott. Elűzte fekete gondolataimat és bátorságot adott a kitartásra. Jó, ámbar kissé nehéz időtöltésem volt az is, hogy fölmásztam az erdő közepéből kiemelkedő hegy csúcsára, ahonnan elláthattam egy, a szemhatáron elnyúló vörös sávig. Ez a Jenisszei túlsó part-

jának vörös szirtje volt. Ott terült el az ország, ott voltak a városok, az ellenségek és a barátok. Ott volt az a pont is, melyet családom lakóhelyéül állapíthattam meg. Ez volt az oka annak, miért Iván ide hozott.

Minél inkább tűntek el magányosságomban a napok, annál fájdalmasabban éreztem kísérőm hiányát. Noha ez az ember Gavronsky gyilkosa volt, úgy gondoskodott rólam, mintha az apám lett volna, mindig fölnyergelte a lovamat, fölaprította helyettem a fát és mindent megtett, hogy kényelmessé tegye életemet.

Olykor arra gondoltam, hogy ha e helyen kellene meghalnom, összeszedném végső erőmet és fölvenszólnám magamat a hegy csúcsára, hogy ott halhassak meg.

A vad természetben való ez az élet azonban sok alkalmat adott az elmélkedésre is, de még többet testi foglalkozásra. Állandó kemény és komoly harc volt a létért. A legnehezebb munka a naida számára való nagy fatuskók előkészítése volt. A kidőlt fák törzsét mindig hó fődte és oda volt fagyva a talajhoz. Tehát ki kellett ásnom és azután hosszú rúd segítségével mozdítottam tovább helyéről. Hogy ezt a munkát megkönnyítsem magamnak, fám megszerzésére a hegyet választottam, ahonnan, bár följutnom nehéz volt, könnyen leguríthattam a fatörzseket. Nemsokára pompás fölfedezést tettem: kunyhóm közelében nagyobb tömegű vörösfenyőre akadtam, az erdő e szép és mégis szomorú óriásaira, amelyeket valami hatalmas vihar döntött le. Törzseiket hó fődte, de gyökereikkel még a földbe kapaszkodtak. Mikor fejszémel belevágtam a gyökérbe, fejszém éle oly mélyen vágódott bele, hogy csak nagynehezen tudtam kiszabadítani. Ennek okát kutatva rájöttem, hogy a gyökér át van itatva gyantával. Csak egy szikra kellett, hogy a fa szilánkjai meggyulladjanak. Később is mindig volt készletem belőle, hogy a vadászatról való hazatérésemkor gyors tűzön megmelegíthessem a kezemet vagy teát főzhessek.

Időm nagyobb részét vadászással töltöttem el. Világos volt, hogy minden napot munkában kell eltöltenem, mert csak így felejttem el szomorú gondolataimat. Reggeli teám

után rendszeren az erdőbe mentem, hogy nyírfajdot és császármadarat lőjjek. Miután egy-két madarat lelöttem, elkészítettem ebédemet, mely sohasem büszkélkedett gazdag ételsorral. Állandóan szárnyaslevest ettem, maroknyi szárított kenyérrel és utána vég nélkül teát ittam. Egyszer a madárvadászaton zajt hallottam a sűrű bokrok közt. Amikor figyelmesen nézegettem, szarvasagancs hegyét pillantottam meg. A földre lapulva arrafelé csúsztam, de az éber állat meghallotta közeledésemet és hatalmas lármával eltűnt a bokrok közt. Miután körülbelül háromszáz lépésnyire futott, egészen világosan láttam, amint a hegy meredekénél megállott. Csodálatos állat volt. Sötétszürke volt a teste, a hátgerince csaknem fekete és akkora volt, mint egy kis tehén. Fegyveremet egy ágra fektettem és löttem. Az állat óriásit ugrott, néhány lépésnyire futott és összeroskadott. Amilyen gyorsan csak tudtam, odasiettem, de a szarvas ismét fölugrott és fölvon szolta magát a hegyre. Egy második lövés leterítette. Így meleg szőnyegre és húskészletre tettem szert. Agancsa, melyet a falam ágaira erősítettem, szép kalapfogás lett.

Sohasem fogom elfelejteni azt az érdekes, de vad látványt, amelynek egyszer kunyhómtól néhány kilométernyire voltam a tanuja. Ott kis süppedés volt, amelyet fű és vörös áfonya fődött. Ott a császármadár és a fogoly bogyót szokott keresni. A bokrok mögött nesztelenül közeledtem e helyhez, ahol nagy csapat császármadarat láttam a hóban kapirgálva és bogyót csipegetve. El voltam merülve nézésükbe, amikor hirtelen nagyot ugrott az egyik császármadár. Erre az egész madársereg megijedve elröpült. Az első madár, meglepetésemre, csigavonalban, merőlegesen a magasba emelkedett, ahonnan egyszerre csak halva zuhant alá. Odasiettem, ahol lezuhant, de még nem jutottam el addig, amikor a megölt madár testéről egy mohó menyét ugrott le és elbújt egy kidőlt fa törzse mögött. A madár gégeje rettenetesen össze volt marcangolva. Tisztában voltam azzal, hogy a menyét megtámadta a császármadarat, beleharapta magát a torkába és mialatt a madár felrepült vele, gégejéből kiszívta a vért és ez okozta a madár hirtelen lezuhanását. A menyét

e léghajós-ügyességének köszönhettem, hogy egy patront megtakarítottam.

Állandó harcban éltem a természettel. Bántó és keserű gondolatok egyre jobban megmérgezték a lelkemet.

Múltak a napok és hetek. Melegebb szelek fuvallatát éreztem. A nyiltabb helyeken olvadni kezdett a hó. Itt-ott kisebb vízfolyások voltak láthatók. Nemsokára egy-egy legyet vagy pókot láthattam, amely fölébredt a kemény tél után. Láttam, hogy tavasszal lehetetlen lesz az erdőt elhagynom, mert akkor minden folyó kiárad. A süppedő lápon nem lehet átjutnom. Az állatoktól kitaposott minden út áradó víznek lesz az ágya.

A tavasz nagyon gyorsan érvényesítette jogát. Az én hegyem nemsokára megtisztult a hótól és csak kövek, nyírek és nyárfák törzsei és magas hangyabolyok fődtek. A folyó helyenként áttörte jégtakaróját. Forrott és habzott.

NEGYEDIK FEJEZET.

A halász.

Egyszer, amikor vadászni voltam, a folyó partjához értem. Sok vöröshátú, nagyon nagy halat vettem észre. Mintha csak vérrel lettek volna megtöltve. A víz felületén úsztak és élvezték a napsugarat. Amikor a folyó egészen megtisztult a jégtől, ezek a halak hihetetlenül nagy tömegben jelentek meg. Csakhamar kisütöttem, hogy a folyón fölfelé iparkodnak, mert az ívás idejét a kisebb folyóágakban töltik el. Elhatároztam, hogy halászni fogok olyan rabló eljárással, aminő minden országban tilos. De minden ügyész és bíró bizonyára enyhébben ítéli meg annak az embernek a tettét, akinek egy kidöntött fa gyökere alatt kell élnie és aki ilyen viszonyok közt megszegi az ésszerű törvényeket.

Sok vékony nyír- meg nyárfaágot szedtem össze és vízrekesztőt fontam belőlük, amelyen a halak nem hatolhatnak át. Hiába kísérelték meg, hogy átugorják. A part közelében körülbelül tizennyolc hüvelyknyi szélességű nyílást szabadon hagytam e gátban a víz színe alatt és a vízfolyás-

sal szemben levő oldalán puha, fűzfavesszőből font mély kosarat erősítettem rá. Ebbe jutottak a halak, ha átbújtak a lyukon. Én meg hideg kegyetlenséggel ott álltam és vastag bunkóval fejbe vertem őket. Többnyire harminc, néha több, egész nyolevan fontnyi volt a zsákmányom. Taimen ennek a halnak a neve. A pisztrángok családjába tartozik és egyike a Jenisszei legjobb fajtájú halainak.

Két hét mulva vége volt a halászásnak. Kosaram nem szállított már több kincset. Hát ismét vadászni kezdtem.

ÖTÖDIK FEJEZET.

A veszedelmes szomszéd.

Minél jobban életre keltette a tavasz a természetet, annál kiadósabb és élvezetesebb volt a vadászás. Reggel, napfölkeltkor, hangokkal volt az erdő tele, hangokkal, amelyek a város lakójának idegenek és amelyeket nehéz egymástól megkülönböztetni. Ekkor dürgött a fajdkakas és énekelte szerelmi dalát a cédrus hegyes ágain, miközben az alatta, a lehullott levelek közt kapirgáló szürke tyúkot bámulta. Ezt a tollas Carusót nagyon könnyen meg lehetett közelíteni és egy lövésre poétikus kötelességét inkább hasznos kötelességgel cserélte föl. Halála könnyű volt, hiszen szerelmes volt és süket. Künn a tisztáson a császárfajdok verekedtek szétterpesztett foltos farkkal, míg a tyúkok szorosan mellettük páváskodtak, a nyakukat nyujtogatták és egymással fecsegték, valószínűleg valami pletykát harcoló kakasaikról. A távolból erős és mély, de mégis gyöngédséggel és szeretettel teli bögés hallatszott, a szarvas szerelmi kiáltása, míg a fölötte levő szirten a hegyi kecske rövid, szaggatott hangja szólalt meg. A bokrok alján vidám nyulak huncutkodtak. Gyakran egészen a közelükben, a jó alkalmat lesve, egy vörös róka nyúlt el a hasán. Farkasról sohasem hallottam ott semmit; rendszerint nincs a szibériai hegy- és erdővidéken.

Volt azonban egy másik állat, amely a szomszédom lett. Egyikünknek pusztulnia kellett. Egyszer, mikor egy

nagy fajdkakással tértem vissza a vadászatról, hirtelen valami fekete mozgó tömeget vettem észre a fák alatt. Megálltam. Medve volt. Hangyabolyban kotorászott. Amikor megneszelt, hevesen fújtatott és gyorsan elillant. Ügyetlen lábának gyorsasága szerfölött meglepett. Másnap reggel, amikor köpenyemmel betakarva még kunyhómban feküdtem, zaj vonta magára figyelmemet. Kémlelődvé kinéztem és fölfedeztem a medvét. Hátsó lábán állt és lármásan szimatolgatott. Alighanem azt vizsgálgatta, miféle teremtmény lehet az, amely medve módjára, kidöntött fa törzse alatt tölti el a telet. Nagyot kiáltottam és a fejszével az üstre ütöttem. Korai látogatóm erre elfutott, ahogyan csak a lába bírta. De nem nagyon örültem a látogatásának. Kora tavasszal történt ez, amikor a medvének tulajdonképpen még nem kellett volna elhagynia telelő helyét. Az úgynevezett hangyászó medvék közé tartozott. Rendkívüli medvefajta, amely híjával van a medvetörzshöz tartozó családok minden etikettjének.

Tudtam, hogy a hangyászó medve nagyon ingerlékeny és vakmerő. Hamarosan fölkészültem tehát úgy a védelemre, mint a támadásra is. Az előkészület rövid volt. Öt patronnak a hegyét ledörzsöltem és ezzel dum-dumot csináltam. Ilyen nem szívesen látott vendéggel szemben eléggé érthető argumentum lettek. Fölvettem a kabátomat és elmentem oda, ahol először találkoztam a medvével és ahol sok hangyaboly volt. Bejártam az egész hegyet, benéztem minden zugba, de sehol nem tudtam fölfedezni látogatómat. Megcsalódva és kifáradva közeledtem a kunyhóhoz, megfélelkezve minden óvatosságról. Ekkor hirtelen megláttam az erdő királyát, éppen amikor alacsony lakásomból kibújt és a bejáratot körülszaglászta. Löttem. Ordított fájdalomban megdühében és hátsó lábára állott. Amikor egy második golyó szétzúzta egyik lábát, leereszkedett, de mindjárt megtámadásomra indult, úgy, hogy megsebesült lábát maga után húzva, ismét fölállni iparkodott. Csak a harmadik golyó végzett vele, amely mellbe találta. Körülbelül 200—250 font volt a súlya és kitűnően ízlett. Legjobb volt kotelesnek elkészítve. De nagyon bevált, mint hamburgi szelet-

is, forró kövön puhítva és sütve, amikor is a hús nagy darabokra dagadt föl, de ezek a darabok olyan könnyűek voltak, mint a pétervári «Medved»-ben a legfinomabb omelette soufflée. Éléstáram e jókor jött meggazdagodása után addig éltem menedékhelyemen, míg a föld kiszáradt és a folyó is leapadt annyira, hogy partja mentén nekivághattam az útnak oda, ahová Iván utalt.

A legnagyobb óvatossággal utaztam és gyalog tettem meg az utat a part mentén. Egész háztartásomat és birtokomat szarvasbőrzsákba csomagolva magammal cipeltem. Így megterhelve gázoltam át az utamba eső kisebb vizeken és mocsarakon. Körülbelül ötven mérföld után a Sifkova nevű területre érkeztem. Ott egy Tropov nevű parasztnak az erdőhöz legközelebb eső kunyhójára bukkantam. Egy ideig nála laktam.

*

Ha összefoglalom a szibériai őserdőben tett tapasztalatomat, ezekre a következtetésekre jutok : az alkalom korunk minden egészséges emberében újra felébreszti a primitív ember, vadász vagy harcos hajlandóságait és képessé teszi őt a természettel való küzdelemre. A művelt elméjű ember kedvezőbb helyzetben van, mint a műveletlen, mert ennek nincs elég tudása és akaratereje ahhoz, hogy keresztülverekedje magát. De a kultivált embernek azt az árat kell ezért fizetnie, hogy nem lehet számára semmi sem oly rettenetes, mint a föltétlen egyedüllét és annak tudata, hogy tökéletesen el van vágva az emberi társadalomtól, az élettől, a szellemi és esztétikai kultúrától. Egy lépés, a gyöngeségnek csak egy pillanata kell és teljes örület keríti hatalmába ezt az embert, hogy elháríthatatlan pusztulásba rántsa. A hideggel és az éhséggel való harc irtózatossá napjait éltem át. De még rettenetesebbek voltak azok a napok, amikor az akaratom küzködött a gyöngítő és összemorzsoló gondolatokkal. Még ma is reszket a szívem és a lelkem, ha ezekre a napokra emlékezem és ha most, tapasztalatom leírásakor, ismét életre keltem őket, újra visszasülyedek a féls és a kétségbeesés állapotába.

Végül meg kell jegyezni, hogy éppen a civilizált államokban nagyon is keveset törődnek az emberek kiképzésével arra, ami primitív viszonyok közt lehet a hasznukra, olyan viszonyok közt, amelyek a természettel való életközdelemből származnak. Ennek megváltoztatása az egyedüli út, hogy új nemzedéket neveljünk, erős, egészséges, kitartó emberekből, akiknek egyszersmind a lelkük is kifejlődött.

A természet megsemmisíti a gyöngét, de megsegíti az erőset; a lélek olyan indulatait ébreszti föl, amelyek a modern élet közönséges viszonyai közt alva maradnak.

HATODIK FEJEZET.

Egy folyó erjedésben.

A Sifkova-vidéken nem sokáig maradtam. De a rövid időt minden tekintetben kihasználtam. Először is egy embert, akiben megbízhattam, a városba küldtem barátaimhoz, akitől ezen az úton fehérneműt, csizmát, pénzt kaptam és egy kis ládát az első segítségnyújtáshoz szükséges anyaggal és a legfontosabb orvosszerekkel. Megkaptam így azt is, ami a legfontosabb volt: útlevelet hamis névre, mert a bolsevikok számára természetesen halott voltam.

E némileg kedvezőbb körülmények közt jövődö terveimről gondolkodtam. Sifkovában nemsokára híre járt, hogy egy bolsevista népbiztos fog odaérkezni, aki marhát rekvirál a vörös hadsereg számára. Veszedelemmé vált tehát az ottidőzés. Csak arra vártam, hogy a Jenisszei megszabaduljon a tömör jégtakarótól, amely jó sokáig elzárta még akkor is, amikor a kisebb folyóágak már szabadok voltak és a fák tavaszi lombot kaptak. Ezer rubelért fölfogadtam egy halászt, aki késznek nyilatkozott arra, hogy mihelyt a folyó teljesen megtisztul a jégtől, a folyón fölfelé, ötvenöt mérföldnyire elvisz egy elhagyott aranybányához.

Egy reggelen fülsiketítő ropogást halottam. Mintha borzasztó ágyúlövés lett volna. Kifutottam és azt láttam, hogy a folyó hatalmas jégtömeget felemelt és azután áttörte, hogy darabokra tépje. A parthoz siettem, ahol félelmetes,

de nagyszerű látványban volt részem. A folyó azt a nagy jégtömeget, amely délen levált, leúsztatta és északi irányban magával cipelte az itt őt még részben fődő vastag jégréteg alatt. Ennek nyomása végül széttörte ezt az északi téli gátat és ezzel lehetővé tette az egész nagy tömeg utolsó rohamát a Jegestenger felé.

A Jenisszei, «Jenisszei apó», «a hős Jenisszei», Ázsia leghosszabb folyóinak egyike. Mély és pompás, különösen középfolyásán, amelyet hegyláncok öveznek.

Az irtózatos folyam óriási jégmezőket cipelt le, amelyeket a sellőkön és az itt-ott kinyúló sziklákon összetört. Haragos forgatagban táncoltatta a jeget és letépte azokat a táborhelyeket is, amelyeket a jégen rendeztek be a karavánok számára. Ezek a karavánok télen Minuszinszkból Krasznojarszkba menet, mindig a befagyott folyón járnak. Időről-időre megakadt a folyam szabad futása. Ilyenkor ropogó robaj támadt. A nagy jégmezők összenyomódtak és olykor harminc lábnyi magasságig egymásra torlaszolódtak. Ezzel gátat emeltek a mögöttük levő víz elé, amely gyorsan növekedett, az alacsonyabb partokon kiáradt és nagyobb jégtömegeket kidobott a szárazra. A megerősödött víz ereje végül mégis meghódította az útját elzáró jégtöltést és az összetörő üveg csörömpölésével darabokra tépte.

A folyó kanyarodóinál és a nagy sziklákon ijesztő volt a kaosz. Rengeteg jégtömbök összetorlódva, vadul táncoltak, míg fölvetődtek a magasba, más jégtömbökbe ütköztek vagy szétzúzódtak a part szirtjein, ahonnan kőomladékot, földet és fát téptek ki. Nagy, tizenöt-hús lábnyi falat halmozott föl az egész part hosszában mesés gyorsasággal ez a természetóriás. Ezt a falat a parasztok zaberegának nevezik és csak úgy juthatnak el azon keresztül a folyóhoz, hogy külön utat vágnak benne. Az óriásnak egy hihetetlen művét láttam. Sok lábnyi vastag és sok méter széles jégtömböt röpitett ugyanis merőlegesen a magasba úgy, hogy a part szélétől több mint ötven lábnyira zuhant le a földre, ahol fiatal erdőt és kis fákat zúzott szét.

Mialatt a jég e nagyszerű távozását figyeltem, szívem félelemmel és borzalommal lett tele, látván az irtózatot zsák-

mányt, amelyet a Jenisszei ez évenként megismétlődő visszavonulásán magával vonszolt. A zsákmány a kivégzett ellenforradalmárok holtteste volt — Kolcsak admirális, az antibolsevista Oroszország főkormányzója volt hadseregének tisztjei, katonái és kozákjai. Ez a minuszinszki Cseka véres munkájának volt az eredménye. Levágott fejjel és kézzel, megcsonkított arccal, félig elégett testtel és szétzúzott koponyával sok száz ilyen holttest úszott a víz színén és sírját keresve összekeveredett a jégtömbökkel; vagy pedig a dühöngő örvény forgataga szétmorzsolta őket a hegyes jégtömbök között és alaktalan tömeggé tépte szét, amelyet a folyó, megiszonyodva a rábízott földadattól, kihányt a szigetekre és zátonyokra. Végigmentem a Jenisszei egész középfolyása mentén és mindenütt állandóan rátaláltam a bolsevikok munkájának e rothadó, irtózatossá nyomára. A folyó egyik helyén egy kanyarodóban nagy halom döglött lovat láttam. Az áramlat és a jég nem kevesebbet, mint háromszázat dobott oda. E helytől egy versztnyire más fölfedezést tettem, amelyet idegeim nem bírtak el. Ott ugyanis a parton fűzek hosszú sorát láttam, amelyek újszerűen lecsüngő ágaikkal, mindenféle alakban és helyzetben, emberi holttesteket halásztak ki a meggyalázott folyóból és olyan természetes módon tartották fogva, hogy megterhelt lelkem ezt a benyomást sohasem tudja többé elfelejteni. Itt hetven holttest irtózatossá csoportot alkotott.

A sok jéghegy végre mind lecsúszott és kísézőjükként kidőlt fák törzsei, fatönkök és halottak, halottak, halottak. A halász és a fia kivájt nyírfatörzsből készült kis csónakba ültettek engemet a podgyászommal együtt és a part mentén rudakkal fölfelé toltak. Csónakot erős áramlásban rúddal víz ellen tolni nagyon kemény munka. Az élesebb hajlásokon kénytelenek voltunk evezni és izmainkkal kellett küzdenünk az áradás egész erejével szemben. Némely helyen a sziklába kellett kapaszkodnunk és csak úgy juthattunk előre, hogy a sziklát kézzel megragadva, lassan előre húztuk magunkat. Akárhányszor jó sokáig tartott, míg ilyen sellőkön öt-hat méternyire előbbre juthattunk.

Két nap alatt elérkeztünk utunk céljához. Több napot

egy aranybányában töltöttem el, amelyben egy őr élt a családjával. Mivel maguknak is kevés készletük volt, nekem semmit sem adhattak, úgy, hogy ismét a fegyveremnek kellett működnie, hogy élelmet szerezzek és gazdámát is élelmeszerhez segítsen.

Itt egy napon fölbukkant egy geometer. Nem bújtam el előle, mert a télen át az erdőben akkora szakállam nőtt, hogy még az anyám sem ismert volna meg. De vendégünknek elég éles szeme volt ahhoz, hogy azonnal lássa, ki vagyok. Nem félttem tőle, mert észrevettem, hogy nem bolsevik. Rájöttünk, hogy közös ismerőseink vannak és hogy a jelen eseményeiről egyformák a nézeteink. Az aranybánya közelében, kis faluban lakott, ahol bizonyos közmunkákra kellett felügyelnie. Elhatároztuk, hogy együtt menekülünk Oroszországból. Én már régóta törtem ezen a fejemet. Most megérett a tervem. Mivel Szibériában való földrajzi helyemet jól ismertem, a legbiztosabb útnak ezt tartottam: Urianhaion át Mongolország északi részébe, amely a Jenisszei forrásvidékéhez tartozik és azután Mongolországon keresztül át a távoli Keletre és a Csöndes-Óceánhoz. A Kolcsak-kormány bukása előtt azt a megbízást kaptam, kutassam ki Urianhait és Nyugat-Mongolországot és ennek következtében akkor a legnagyobb pontossággal tanulmányoztam minden térképet és könyvet, amelyet e területről csak kaphattam. Vakmerő tervem megvalósítására legerősebben a biztosságom után való vágy unszolt.

HETEDIK FEJEZET.

Szovjet-Szibérián keresztül.

Néhány nap múlva útnak indultunk. A Jenisszei balpartján levő erdősegen át déli irányban haladtunk. Attól félve, hogy valami nyomot hagyunk magunk után, amennyire csak lehetett, elkerültük a falvakat. Ahol ezt nem tehetjük meg, ott általában jól fogadtak a parasztok, akik inkognitónkon nem láttak keresztül. Megállapítottuk, hogy gyűlöltek a bolsevikokat, akik sok falut elpusztítottak. Az

egyik helyen azt ujságolták nekünk, hogy a fehérek üldözésére Minuszinszkből vörös különítményt küldtek ki. Ez a hír arra kényszerített bennünket, hogy messzire elkanyarodjunk a Jenisszei partjától és az erdőkben és hegyekben elbújunk. Csaknem tizennégy napig maradtunk ott, mert ez idő alatt vörös katonák járták be a vidéket és rosszul öltözött, fegyvertelen tiszteket fogdostak össze, akik a bolsevikok kegyetlen bosszúja elől bújtak el. Véletlenül egy mocsárhoz érkeztünk, ahol fára fölakasztva huszonnyolc tiszta holttestét találtuk. Arcuk és testük meg volt csonkítva. Ennek láttára elhatároztuk, hogy sohasem kerülünk élve a bolsevikok kezébe. Erre szolgáltak fegyvereink és a nálunk levő ciankáli.

Amikor egyszer a Jenisszei egyik mellékfolyóján átkeltünk, szűk, iszapos szoroshoz értünk, amelynek bejáratánál emberek és lovak feloszló testei heverték. Kevésbé távolabb széttört szánkóra akadtunk kifosztott ládákkal és szétszórt papirossal. A közelben széttépett ruha és több más halott feküdt. Kik voltak ezek a szegény emberek? Miféle tragédia játszódott le ebben az erdőben? Megpróbáltuk a talány megfejtését. Megvizsgáltuk az okiratokat és papirokat. Pepelajev tábornok törzséhez intézett hivatalos iratok voltak. A Kolcsak-hadsereg visszavonulásakor a törzs egy része valószínűleg ezen az erdőn jött keresztül, hogy elrejtőzzék a mindenfelől előrenyomuló ellenség elől. Itt azonban a vörösök kezébe estek, akik megölték őket. Nem messze e helytől halva találtunk egy nőt, akinek állapota világosan bizonyította, hogy mi érte, míg egy szánakozó golyó megváltotta. A holttest egy melléktábor mellett feküdt, amely tele volt szétszórt üvegekkel és konzervdobozokkal és a gyilkosságot megelőző orgiáról beszélt.

Minél messzebbre jutottunk délre, annál barátságosabban fogadott a nép és annál ellenségesebb indulattal volt a bolsevikok ellen. Végre kijutottunk az erdőségből és a minuszinszki irtózatossivatagba kerültünk, amelyet a magas vörös Kizill-Kaja hegylánc szel keresztül és helyenként sóstavak fődik. Ez a síroknak országa, sok ezer nagy és kicsi dolmennek, első birtokosai síremlékeinek országa, tíz

méter magasságig terjedő kőpiramisok, amelyeket hódító útján Dsingisz khán és később a nyomorék Tamerlan-Timur állított emlékül. E dolmenek és kőpiramisok ezrei állanak végtelen sorban, északi irányban. Ezen a síkságon a tatárok élnek most. A bolsevikok kirabolták őket és ezért gyűlölik a bolsevikokat. Nyíltan megmondhattuk tehát nekik, hogy menekülő úton vagyunk. Ingyen adtak élelmiszert, elláttak vezetőikkel és fölvilágosítottak bennünket, hol pihenhetünk meg és veszedelem esetén hol kell elbújnunk.

Több nap múlva a Jenisszei magas partjáról megláttuk az első gőzöst, az Oriolt, amely Krasznojarszkból Minuszinszba vörös csapatokat szállított.

Nemsokára a Tuba folyó torkolatáig értünk, amelyet élesen keleti irányban kellett követnünk, egészen a Szajanhegységig, ahol Urianhai kezdődik. Az volt a nézetünk, hogy a Tuba és mellékfolyója, az Amyl mentén levő út lesz utazásunknak legveszedelmesebb része, mert e két folyó völgyeit sűrűn lakja olyan nép, amely Setinkin és Krafcseno ismert kommunista elvtársaknak sok katonát adott.

Egy tatár bennünket és lovainkat kompon átvitt a Jenisszei jobb partjára és napkeltekor még néhány kozákot is küldött, aki elkísért egészen a Tuba torkolatáig. Ott egész napi pihenőt élveztünk. Vad fekete ribiszke és cseresznye volt az élelmünk.

NYOLCADIK FEJEZET.

Három nap ellenségek közt.

Hamis útleveleinkkel fölszerelve, előre haladtunk a Tuba völgyében. Minden tíz-tizenöt versztnyire száz-kétszáz házra terjedő faluhoz érkeztünk, amelyekben az egész közigazgatás a szovjetek kezében volt és ahol a kémek minden arramenőt gyanakodva megfigyeltek. Ezeket a falvakat két okból nem kerülhettük el. Először is ez a kísérlet, amikor a földeken állandóan találkoztunk parasztokkal, gyanút keltett volna és valami szovjethatóságot talán arra bírt volna, hogy bennünket elfogjon és Minuszinszka küldjön a Cseká-

hoz, ahol aztán utóljára láttuk volna a napvilágot és másodszor az útitársamnak megengedte az útlevele, hogy útján a kormánypóstat használja. Arra voltunk tehát kényszerítve, hogy a falusi szovjeteket felkeressük és tőlük kérjük lovaink kicserélését. A kozákok kocsin vittek minket az első faluba, ahol négy póstalovat kaptunk. Ámbár a bolsevikok voltak az urak, mégis azt a fölfedezést tettük, hogy a parasztok, csekély kisebbség kivételével, ellenségei voltak a bolsevikoknak és szívesen támogattak bennünket. A kapott segítségért azzal kárpótoltam őket, hogy gyógyítottam betegeiket és utitársam praktikus tanácsokat adott nekik a gazdálkodásra nézve. Főként a régi disszidensek és a kozákok segítettek bennünket.

Néha teljesen kommunista falvakba érkeztünk. Hamar megtanultuk, miről lehet ezeket megismerni. Ha csörgő lócsengőinkkel valamelyik faluba belovagolva azt láttuk, hogy a véletlenül a házak előtt ülő parasztok hajlandóságot mutattak arra, hogy homlokukat összeráncolva vagy haragos megjegyzésekkel fölkeljenek, abban a hitben tudniillik, hogy új vörös ördögök jöttek, akkor tudtuk, hogy ez a kommunistákkal ellenséges falu volt, ahol biztosságban megpihenhettünk. Ha azonban a parasztok közelebb jöttek, szívesen üdvözöltek bennünket és elvtársnak szólítottak, mindjárt tudtuk, hogy ellenséges helyen vagyunk és megfelelő óvatossági intézkedéseket kell tennünk. Az efajtájú falvakban nem a szabadságot szerető szibériai parasztok laktak, hanem Ukrainából való emigránsok, lusta és iszákos emberek, akik noha fekete és termékeny föld vette körül falvaikat, kicsiny, piszkos kunyhóban éltek. Nagyon veszedelmes, de egyszerűsmind kellemes pillanatokat töltöttünk el a nagy Karatuz faluban. Ez tulajdonképpen város. Itt 1912-ben két iskola nyílt meg. Lakóinak száma tizenötezer. Karatuz a déli Jenisszei kozákjainak fővárosa. Most azonban nagyon nehezen lehet erre a helyre ráismerni, mert a parasztemigránsok és a vörös hadsereg emberei az egész kozák lakosságot legyilkolták és a legtöbb házat fölgyújtották. A minuszinszki kerület keleti részében ez a város jelenleg a bolsevizmus középpontja. Amikor ott lócsere végett a szovjet épületébe

léptünk, a Cseka éppen ülésezett. Azonnal körülfogtak bennünket és iratainkat kérték. Mivel lelkiismeretünk nem nagyon bízott abban, hogy útleveleink jó hatást fognak tenni, megkíséreltük e vizsgálat elkerülését. Űtitársam később gyakran mondta nekem:

— Nagy szerencse ránk nézve, hogy a bolsevisták közt aki tegnap még haszontalan suszter volt, ma kormányzó és hogy a tudomány embereinek kell az utcát söpörniök és a vörös lovasság istállóját tisztogatniok. Szóba állhatok a bolsevikkal, mert nem tudnak különbséget a dezinfekció és difteritisz, az antracit és az appendicitisz közt. Ilyen módon addig fecseghetek nekik mindenfélét, míg eltérítem őket attól a szándékuktól, hogy golyót röpítsenek belém.

A karatuzi Csekának is annyi mindenfélét fecsegtünk, hogy mindent megkaptunk, amit csak óhajtottunk. Kerületük jövődjé fejlődésére vonatkozó nagyszerű tervet terjesztettünk elő, eléjük tartottuk, hogy utakat és hidakat építünk nekik, ami képessé teszi őket arra, hogy Urianhai-ból fát, a Szajanok hegyeiből vasat és aranyat, Mongolországból marhát és bőrt exportáljanak. Mekkora dicsősége lesz ez a szovjetkormány teremteni akarásának! Körülbelül egy óra hosszáig tartott az óda, amelyet elénekel-tünk nekik. És mire befejeztük, a Cseka tagjai teljesen meg-
feledeztek iratainkról. Személyesen cserélték ki lovainkat, személyesen rakták föl málhánkat a kocsira és jó sikert kívántak nekünk. Oroszország határán ez volt az utolsó ideg-próba.

Amikor az Amyl völgyén haladtunk át, kegyes volt hozzánk a szerencse. A komp közelében a karatuzi milícia egyik tagját találtuk. Ennek a katonának a kocsiján több fegyver és automata pisztoly volt, többnyire Mauzer, egy expedíció felszerelésére szánva, amelynek néhány kozáktiszt föl kutatása végett be kellett járnia Urianhait. Ez óvatosságra intett, mert nagyon könnyen összetalálkozhattunk volna ezzel az expedícióval és nem voltunk bizonyosak abban, vajjon zengzetes frázisaink iránt éppen olyan megértést tanúsítanak-e a katonák is, mint a Cseka tagjai. A katonához intézett kérdések révén megtudtuk, mi lesz az

expedició útja. A legközelebbi faluban ezzel a katonával egyazon házban háltunk meg. Ki kellett nyitnom podgyászomat és mindjárt észrevettem, hogy a katonánk csodálkozva pillant útizsákomra.

— Mi tetszik magának annyira?

Ezt susogta :

— Nadrág... nadrág...

Városi polgártársaimtól vastag fekete posztóból való, egészen új lovaglő nadrágot kaptam. Ez a nadrág vont a magára a milicember vágyakozó figyelmét.

— Ha magának nincs más nadrágja... — jegyeztem meg, miközben megfontoltam új barátom ellen irányuló támadó tervemet.

— Nincs, — felelte szomorúan. — A szovjet nem ad nadrágot. A szovjetemberek azt mondják, ők is nadrág nélkül járnak. És az én nadrágom már teljesen tönkrement. Nézzen csak ide.

E szavakkal fölemelte köpenyének alsó részét. Oda néztem és valóban nem tudtam, hogyan volt képes ebben a nadrágban megmaradni, mert akkora lyukak voltak rajta, hogy inkább hálónak látszott, mint nadrágnak, hálónak, amelyen még egy kis cápa is átbújhatott volna.

— Eladja? — kérdezte a katona.

— Azt nem tehetem, mert nekem is szükségem van rája. — Feleltem határozottan.

Pár percig gondolkodott. Majd odalépett hozzám és azt mondta :

— Menjünk ki és beszéljünk a dologról. Itt nem igen lehet.

Kimentünk és mindjárt elkezdte :

— Nos, hogy vagyunk? Maguk Urianhaiba mennek. Ott a szovjetbankónak nincs értéke, úgy, hogy semmit sem tud majd vásárolni, pedig ott rengeteg coboly, rókabőr, hermelin és aranypor van, amit a lakosság fegyverért és patronért nagyon szívesen elcserél. Mindegyikünknek van fegyvere. Ha nekem adja a nadrágot, adok még egy fegyvert és száz patronot.

Mintha nem érteném, mit akar, ezt feleltem :

— Nem kell nekünk fegyver. Bennünket megvédenek az irataink.

— Nem is úgy értem, — szakított félbe, — hanem a fegyvert majd becserélheti prémre és aranyra. Azonnal odaadom a fegyvert.

— Hja úgy, erről van szó. Igen ám, de ez nagyon kevés ezért a nadrágért. Maga most Oroszországban seholsem kaphat nadrágot. Egész Oroszország nadrág nélkül jár és a maga fegyveréért éppen csak egy cobolybőrt kapnék. De mit kezdjek egy darab bőrrel?

Így értem el vágyam teljesülését. A milickatona megkapta a nadrágot és én egy fegyvert kaptam száz patronnal és azonkívül még két automata pisztolyt, egyenként negyven patronnal. Most annyira föl voltunk fegyverkezve, hogy megvédehettük magunkat. Még arra is rábeszéltem a nadrágom szerencsés tulajdonosát, szerezzen nekünk a fegyverviselésre engedelmet. Ezzel aztán a törvény is, a hatalom is a mi oldalunkon volt.

Egyik félreeső faluban három lovat vásároltunk, kettőt hátnak, egyet málhásnak, vezetőt fogadtunk és elláttuk magunkat szárított kenyérrel, hússal, sóval, vajjal. Miután ott huszonnégy óráig pihentünk, megkezdtük az utat föl az Amylnak a Szajan-hegységbe, Urianhai határára. Reméltük, hogy ott már nem akadunk bolsevikokra.

A Tuba torkolatától három napi útra, a mongol Urianhai terület határán, elhagytuk az utolsó orosz falut. E három napon törvényt nem ismerő néppel voltunk folytonos érintkezésben, állandó veszedelem környékezett bennünket és mindig hirtelen halál leselkedett reánk. Csak vas akaraterőnk, hidegvérünk és nem tágító makacosságunk segített keresztül minden veszedelmen és őrzött meg attól, hogy lezuhanjunk a mélységbe, amelynek fenekén oly sokan feküdtek, akiknek nem sikerült, mint nekünk, a szabadsághoz való kezdő lépést megtenniök. Talán nem volt elegendő kitartásuk és hidegvérük, talán nem rendelkeztek azzal a költői tehetséggel, hogy utakról, hidakról, aranybányákról ódát zengjenek, vagy talán nem volt fölösleges nadrágjuk.

KILENCEDIK FEJEZET.

A Szajanok területén.

Sűrű, fiatal erdő vett körül bennünket. A sokszínű lombzatukat már elvesztő bokrok és fák közt a magas, már sárguló fűben alig lehetett az útnyomot meglátni. Az Amyl régi, már elfeledett szorosán voltunk. Ezen szállították huszonöt évvel ezelőtt a készleteket, gépeket és munkásokat az Amylvölgy számos, most elhagyott aranybányája számára. Az út végig kanyarodott a gyorsan folyó Amyl mentén, azután mély erdőbe hatolt, miután mocsaras vidéken, amellyel tele van ez a veszedelmes szibériai láptalaj, sűrű bozótosokon, hegyeken és tágas réteken vitt keresztül.

Vezetőnk, aki valószínűleg kitalálta, mi az igazi célunk, aggodalmaskodva a földre tekintett és így szólt :

— Három lovas ment el erre patkolt lovon. Talán katonák.

Aggodalma megszűnt, mikor felfedezte, hogy a nyomok oldalt elágaztak, azután ismét visszatértek az útra.

— Nem lovagoltak tovább, — mondta ravaszul mosolyogva.

— Kár, — feleltük. — Kellemesebb lett volna, ha társaságban utazhatunk.

A paraszt megsimogatta a szakállát és nevetett. Kijelentésünk nyilván nem hatott rá.

Utunkban elhaladtunk egy aranybánya mellett, amelyet egykoron nagyszerűen berendeztek, most azonban elhagyatva, épületeit feldúlva találtuk. A bolsevikok minden gépet, készletet, sőt az épületek egyes részeit is elvitték. Közelében sötét, mogorva templom volt, összetört ablakkal, letépett keresztel és elégett toronnyal, a mai Oroszország szomorú, de jellegzetes ismertetője. Az ör éhező családja állandó veszedelemben élt a bányában. Elmondták nekünk, hogy ezen az erdővidéken egy vörös banda kóborolt, amely elrabolt mindent, ami még megmaradt a bánya területén, fosztogatta a bánya leggazdagabb részét és az így nyert aranyat távoli falvakban megitta és eljátszta. E fal-

vakban a parasztok bogyókból és burgonyából készítik a tiltott votkát és aranysúlyáért szokták eladni. Ha ezzel a bandával összeakadunk, ez a halálunkat jelentette volna.

Három nap mulva átléptük a Szajan-hegység északi gerincét, átlovagoltunk az Algiak határfolyón és e naptól kezdve Oroszországon kívül voltunk, Urianhai területén.

Ebben a csodálatos, a legkülönbözőbb természeti kincsekben gazdag országban a mongol törzsek egyik, ma csak hatezer lélekre terjedő és lassanként kiháló ága lakik. Nyelve teljesen elüt a mongolok többi tájnyelvétől és életideálja az «örök béke» elve. Urianhaiban az oroszok, a mongolok és a kínaiak már régóta kísérleteztek a közigazgatással. Mindannyian maguknak követelték a szuverénitást ezen a területen, amelynek szerencsétlen lakói, a szojotok, éppen ezért mindhárom parancsolónak kénytelenek voltak adót fizetni. Ennek következtében ez az ország számunkra nem volt teljesen biztos menedékhely. Milickatonáktól már halottunk arról az expedicióról, amely az Urianhaiba való előnyomulásra készülődött. Most a paraszunktól megtudtuk, hogy a Kis-Jenisszei mellett levő falvakban és a messzebb délre levő helységeekben vörös különítmények alakultak, amelyek mindenkit, aki a kezük közé került, kiraboltak és megöltek. Legutóbb megöltek hatvankét tisztet, aki Urianhaion át Mongolországba akart jutni; kiraboltak és megöltek egy kínai kereskedő-karavánt és megöltek néhány német hadifoglyot, aki megszökött a szovjetparadicsomból.

A negyedik napon mocsaras völgybe érkeztünk, ahol nyílt erdők közt magányos orosz ház állott. Itt elbúcsúztunk vezetőnktől, aki sietett, hogy hazaérhessen, még mielőtt a hó elzárja előle az utat a Szajanokon át. A ház tulajdonosa vállalta, hogy tízezer szovjetrubelért elvezet minket a Szeybi folyóhoz. Mivel fáradt lovainkat pihentetnünk kellett, elhatároztuk, hogy huszonnégy órát itt töltünk.

Éppen teáztunk, amikor házigazdánk leánya ezt kiáltotta: jönnek a szojotok! És hirtelen négy fölfegyverzett szojot hatolt a szobába. A fejükön hegyes kalap volt és ránk vigyorogva mondták:

— Mendé! (Jó napot!)

Azután rögvest, minden ceremónia nélkül, kikutattak bennünket. Átható tekintetüket egész fölszerelésünk egyetlen gombja, egyetlen szegélye sem kerülte el. Egyikük, aki mintha a helység merinje (rendőrfő) vagy kormányzója lett volna, politikai fölfogásunkat kezdte tudakolni. Láthatólag tetszett neki, hogy a bolsevikokat bírálgtuk, mert nyíltan kezdett velünk beszélni.

— Maguk jó emberek. Nem szeretik a bolsevikokat. Mi segítségükre leszünk.

Megköszöntem és neki ajándékoztam a vastag ezüstszinórt, melyet az övemen hordtam.

Mielőtt beköszöntött az est, elhagytak bennünket azzal, hogy reggel visszatérnek. Sötétedett. Kimentünk, hogy kimerült legelő lovaink után nézzünk. Azután visszamentünk a házba. Vidáman beszélgettünk vendégszerető gazdánkkal, amikor az udvarról egyszerre patkócsattogás és durva hang hallatszott. A következő percben öt, puskával és karddal fölfegyverzett vörös katona lépett be. Megborzongtam. A szívem hevesebben kezdett dobogni. Tudtuk, hogy a vörösök ellenségeink voltak. Asztrakán sapkájukon ott volt a vörös csillag és karjukon a vörös háromszög. Ahhoz a különítményhez tartoztak, amely a kozáktiszteket hajszolta.

Sandán nézve bennünket, levetették köpenyeiket és leültek. Mi kezdtük meg a beszélgetést azzal, hogy utunk célja hídak, utak és aranybányák vizsgálata. Tőlük aztán megtudtuk, hogy nemsokára megérkezik a parancsnokuk még hét emberrel és hogy a gazdánkat akarják vezetőnek a Szeybi folyóhoz, ahol véleményük szerint a kozáktisztek rejtőzködnek.

— Ez éppen jó, — mondtam, — legalább együtt utazhatunk.

Az egyik katona azt felelte, hogy ez a tiszt-elvtárstól függ.

Beszélgetésünk közben belépett a szojot kormányzó. Tetőtől-talpig végigmustrálta az újonnan érkezetteket és azt kérdezte tőlük:

— Miért vettétek el a szojotok jó lovait és a rosszakat hagyátok itt nekünk?

A katonák kinevették.

— Jusson eszetekbe, hogy idegen országban vagytok, — válaszolta a nevetésre fenyegetőző hangon a szojot.

— Vigyen el az ördög! — kiáltott az egyik katona.

De a szojot nyugodtan az asztalhoz ült és átvette a csésze teát, amelyet a háziasszony töltött neki. A beszélgetés megszűnt. A szojot megitta a teát, elszította hosszú pipáját, azután fölállott.

— Ha holnap reggelig a lovak vissza nem kerülnek gazdáikhoz, — mondta — akkor majd elmegyünk értük.

E szavakkal megfordult és kiment.

A katonák arcán látható volt az aggodalom. Nemsokára egyikük mint küldönc eltávozott, míg a többi lehorgasztva fejét, szótlánul ült. Késő este megjött a tiszt többi hét emberével. Amikor jelentést kapott a szojotról, összeráncolta a homlokát és ezt mondta:

— Ez baj. A mocsaras területen kell átmennünk, ahol minden domb mögött egy szojot fog reánk leskelődni.

Úgy látszott, hogy igazán nagyon aggódik. Izgatottsága következtében szerencsére nem sokat törődött velünk. Megnyugtattam és megígértem, hogy ezt az ügyet holnap rendbe hozom a szojittal. A tiszt durva marha és ostoba fickó volt, akinek csak az volt a vágya, hogy jutalmul a kozáktisztek elfogatásáért előléptessék és attól félt, hogy a szojot megakadályozhatja a Szeybihez való eljutását.

Napkeltekor a vörös különítménnyel együtt útnak indultunk. Miután már körülbelül tizenöt kilométert megtettünk, messzi a bokrok között két lovast láttunk. Szojotok voltak. A hátukon puska.

— Várjon egy pillanatig, — mondtam a tisztnek. — Majd tárgyalok velük.

Amilyen gyorsan csak bírta a lovam, elvágattam. A lovasok egyike a szojot-kormányzó volt, aki így szólt hozzám:

— Maradjon a különítmény mögött és segítsen nekünk.

— Jól van, — feleltem. — De beszélgessünk kissé, hadd higyjék azok az emberek, hogy tárgyalunk.

Kis idő múlva keztem fogtam a szojittal és visszatértem a katonákhoz.

— Minden rendben van, — kiáltottam. — Folytathatjuk utunkat. A szojotok nem fogják utunkat zavarni.

Tovább indultunk. Amikor egy nagy réten mentünk át, nagy távolságban két szojotot pillantottunk meg, aki teljes vágatással egy hegyre lovagolt föl.

Szépen, fokozatosan véghezvittem a szükséges manővert, azaz útitársammal együtt a különítmény mögé kerültem. A mi hátunk mögött már csak egy katona maradt, akinek baromi külseje volt és irántunk nyilvánvalóan nagyon ellenséges indulattal viseltetett. Alkalmam nyílt, hogy kísérőmnek csak ezt az egy szót súghattam: «Mauzer» és már láttam, hogy nagy gondosan kigombolta nyeregtáskáját és kissé kihúzta belőle pisztolyának agyát.

Csakhamar megértettem, miért nem kísérelték meg a katonák, noha tapasztalt erdei emberek voltak, hogy vezető nélkül jussanak a Szeybihez. Az Algiak és a Szeybi közt az egész terület csupa hegylánc, melyet mély, mocsaras völgyek szakítanak meg. Átkozott és veszedelmes vidék. Gyakran térdükig elsülyedtek a lovak, megbotlottak és lábuk beleragadt a lápi haraszt gyökerébe. Gyakran elestek úgy, hogy mi alájuk kerültünk, nyeregrészek összetörtek és elszakadt a kantárszár. Sőt néha annyira besüppedtünk, hogy a lovasok térdéig ért a föld. Az én lovam egyszer egész mellével és fejével a vörös folyós iszapba sülyedt. Utána elesett a tisztnek a lova és a tiszt fejét egy kő megsebesítette. Kísérőm térdét egy fa sebesítette meg. Néhány katona is lezuhant és megsérült.

A lovak nagyokat fújtattak. Valahonnan rekedt és nyugtalanító varjúkárógás hallatszott. És az út még csak rosszabb lett. A nyom továbbra is a mocsáron vitt át, de az utat kidőlt fák tuskói elzárták. Ha a lovak átugrották a tuskókat, gyakran mély lyukakba szorultak bele. Mi és a katonák tele voltunk vérrel és iszappal és nagyon féltünk, hogy lovaink teljesen ki fognak merülni. Az út egy nagy részén le kellett szállnunk és vezetnünk kellett a lovakat. Végül széles mocsárhoz érkeztünk, amelyet haraszt fődött és sziklatuskók körítették. Itt nemcsak a lovak, hanem a lovasok is féltestükkel sülyedtek a látszólag feneketlen pos-

ványba. A mocsár egész felülete vékony tőzegtelep volt, amely fekete rothadó vízzel telt tavat fedett be. Amikor végre beláttuk, hogy csak úgy haladhatunk előre, ha egymástól nagyobb távolságban, egyenként megyünk, akkor valóban a felszínen tudtuk magunkat tartani, de a léptek alatt hajladozott minden, mint a vékony jég. Helyenként valósággal hullámozott a talaj.

Hirtelen három lövés hallatszott. Hangjuk nem volt erősebb, mint a Flóbert-fegyveré, de igazi lövések voltak, mert a tiszt és két katona a földre bukott. A többi katona fegyvert ragadott és megrettenve az ellenséget kereste. Hamarosan még négy ember került ki a nyeregből. Ekkor észrevettem, hogy a mi utóvéd katonánk fölemeli fegyverét és éppen engem vesz célba. De az én Mauzerem gyorsabb volt az ő fegyverénél és ezért folytathatom most elbeszélésemet.

— Rajta! — kiáltottam a barátomnak. Most mi is részt vettünk a lövöldözésben. Nemsokára seregestől jelentek meg a mocsáron a szojotok. Levetköztették az elesetteket, a zsákmányon megosztottak és ismét birtokukba vették lovaikat.

Egy órai nagyon nehéz út után meredeken kellett felkapaszkodnunk és nemsokára fákkal fődött fensíkra értünk. A kormányzóhoz közeledve így szóltam:

— A szojotok tulajdonképpen nem is olyan nagyon békés emberek.

Keményen rám nézett és ezt válaszolta:

— Nem szojotok voltak, akik öltek.

Igaza volt, mert abekan-tatórok voltak szojot ruhában, akik a bolsevikokat megölték. Ezek a tatárok úton voltak, hogy gulyáikat és méneseiket Urianhaion át Oroszországból Mongolországba hajtsák. Vezetőjük és közbenjárójuk egy kalmuk láma volt.

Másnap reggel kis orosz telephez érkeztünk és néhány lovast vettünk észre, aki az erdőből kémlelődött. Fialat és bátor tatáraink egyike a leggyorsabb vágóban feléjük tartott, de csakhamar megfordult és megnyugtató mosolygással tért vissza.

— Minden rendben van, — kiáltotta nevetve. — Csak tovább előre!

Jó széles úton, egy magas fakerítés mentén haladtunk tovább, amely rétet határolt. Ezen sok vapiti vagy ahogyan még másként mondják izubr legelt, amely állatot az oroszok a szarváért tenyésztk. Mert ezt a szarvat, amíg fiatal, nagy áron megvásárolják a tibeti és kínai gyógyszerkereskedők. Megfőzve és megszáritva panti a neve és nagyon drágán adják el a kínaiaknak.

A telepesek nagy félelemmel fogadtak bennünket.

— Hála Istennek, — mondta új háziasszonyunk. — Azt hittük...

Elnyelte a mondanivalóját és férjére nézett.

TIZEDIK FEJEZET.

Csata a Szeybi mellett.

Folytonos veszedelem kifejleszti az ember éberségét és ítélőképességét. Amilyen fáradtak voltunk, nem vetkőzödünk le és lovainkat se nyergeltük le. Mauzer-pisztolyomat a kabátomba dugtam és szemügyre vettem az embereket. Az első, amit észrevettem, egy puskának az agya volt a nagy ágy — parasztoknál szokásos — vánkoshegyje alatt. Azután észrevettem, hogy vendéglátónk alkalmazottai állandóan be-kijárnak, hogy tőle parancsokat vegyenek át. Bár hosszú volt a szakálluk és a ruhájuk nagyon piszkos, mégsem látszottak egyszerű parasztoknak. Nagyon figyelmesen néztek bennünket és engemet, meg barátomat sohasem hagytak egyedül a ház urával. Egyáltalán nem értettük a dolgot. De bejött a szojot kormányzó és látván a feszélyezett helyzetet, a szojotok nyelvén elmondott házigazdánk-nak mindent, amit rólunk tudott.

— Bocsássanak meg kérem, — mondta a telepes, — de hiszen tudják, hogy manapság tízezer gyilkos és rabló közt csak egy becsületes ember akad.

Ezután egészen nyíltan beszélt. Vendéglátó gazdánk megtudta, hogy egy bolsevik banda kozáktiszteket keresve,

akik az ő házában élnek, meg fogja támadni az ő birtokát. Egy különítmény teljes megsemmisítéséről már hallott. A mi elbeszélésünk azonban nem tudta teljesen megnyugtatóni az öreg embert, mert füléhez jutott, hogy a vörösök egy nagy különítménye közeledik Uszinszki kerület határa felől, mert üldözi azokat a tatárokat, akik marháikkal déli irányban Mongolországba akarnak kiszabadulni.

— A legnagyobb aggodalommal várjuk őket minden percben, — mondta nekem a házigazdánk. — Szojotom éppen most jött meg és jelentette, hogy a vörösök már átkeltek a Szeybin és a tatárok harcra készülődnek.

Azonnal kimentünk, hogy nyergeinket és málhatáskáinkat megvizsgáljuk. Azután száron vezetve lovainkat, elbújtattuk őket az ott levő cserjésben. Fegyvereinket és pisztolyainkat készenlétben tartottuk és állást foglaltunk a kerítés mellett, hogy bevárjuk közös ellenségünket. Egy óra telt el izgató várással. Ekkor az erdőből hozzánk futott az egyik munkás és azt súgta:

— Átjönnek a mi mocsarunkon... Az ütközet megkezdődött.

És szavainak igazolásául az erdőn keresztül valóban egyetlenegy puskalövés hallatszott. Nemsokára különböző fajtájú fegyverek egyre élesebb ropogása kezdődött. A lárma a ház felé közeledett. Majd patkócsattogást és a katonák durva kiáltását hallottuk. Hirtelen három vörös ugrott be a házba az útról, ahol most két irányból lövöldöztek rájuk a tatárok. Vadul káromkodtak. Egyikük a házigazdánkra lőtt, aki összerogyott és térdre bukott, amikor a vánkos alatt levő fegyvert akarta megragadni.

— Ti kik vagytok? — kiáltotta durván az egyik katona felénk fordulva és fegyverét felemelve. Mauzereinkkel feleltünk és pedig olyan eredményesen, hogy csak egy katona, aki hátrább maradt az ajtó közelében, tudott megmenekülni, de az udvaron egyik munkás kezébe jutott, aki megfojtotta. Állt a harc. A vörösök az út mellett elfutó árokban a háztól háromszáz lépésnyire lefeküdtek és viszonozták az őket bekerítő tatárok tüzelését. Néhány katona a házhoz futott, hogy pajtásainak segítsen. De íme most házigazdánk

munkásainak szabályszerű sortüzét hallottuk. Nyugodtan és pontosan lőttek, akárcsak hadgyakorlaton. Öt vörös katona az úton elesett, a többiek pedig az árokban kerestek fődözéket. Kis idő múlva megállapítottuk, hogy az ároknak ama végéhez másztak, amely legközelebb volt az erdőhöz, ahol lovaikat hátrahagyták. A fegyverropogás mindegyre távolodott. Nemsokára láttuk, hogy ötven-hatvan tatár a réten át üldözi a vörösöket.

Két napig pihentünk itt a Szeybi mellett. Kiderült, hogy házigazdánk munkásai, számszerint nyolcan, tiszttek voltak, akik a bolsevikok elől elrejtőztek. Engedelmet kértek, hogy elkísérhessenek bennünket, amibe beleegyeztünk.

Így tehát, amikor utunkat folytattuk, nyolc fölfegyverzett tiszt volt a fődözetünk és három málháslovunk volt. Áthaladtunk a Szeybi és Ute folyók közt elterülő szép völgyön. Mindenütt pompás legelőket találtunk sok nyájjal. De abban a két-három házban, amely az út mellett volt, egyetlen élő embert sem tudtunk találni. Félelmében elbújt mindenki, amikor a vörösökkel való harc híre ide érkezett. Másnap megmásztuk a Daban nevű magas hegyláncot. Azután tág, leégett erdőterületen haladtunk át, ahol kidőlt fák mellett vitt az utunk. Majd újra völgybe szálltunk le, amelynek fenekét hullámos partvidék elrejtette előlünk. E hullámok mögött folyt a Kis-Jenisszei, az utolsó nagy folyó mielőtt az igazi Mongolországba jut az ember.

A folyótól mintegy tíz kilométernyire az erdőből fől szálló füstoszlopot vettünk észre. Két tiszt előre ment kém-szemlére. Sokáig nem adtak életjelt és mivel attól féltünk, hogy valami baj érte őket, harcra fölkészülve, óvatosan a füst felé tartottunk. Mikor a közelébe értünk, sok ember hangját hallottuk, közöttünk a mi tisztjeink hangos nevetését is.

Egy rét közepén nagy sátort láttunk, ágakból készült két fekvőhellyel és körülötte körülbelül ötven-hatvan férfit. Mihelyt kijutottunk az erdőből, felénk futottak és nagy örömmel üdvözöltek. Orosz tiszttek és katonák nagy táborához jutottunk, akik Szibériából való menekülésük után az urianhai orosz telepések és gazdag parasztok házaiban éltek.

— Mit csinálnak itt? — kérdeztük meglepetve.

— Ohó, hát semmit sem tudnak arról, ami történt? — felelt egy meglehetősen öreg ember, aki Osztrovszky ezredesnek mondta magát. Urianhaiban a katonai népbiztos megparancsolta, hogy a huszonnyolc évnél idősebb férfiakat mind mozgósítani kell. Ezekből az elvtársakból alakult különítmények most mindenfelől közelednek Belocarszk város felé. Kirabolják a telepeseket és a parasztokat és mindenkit megölnek, aki a kezükbe kerül. Itt rejtőztünk el előlük!

Az egész tábornak csak tizenhat fegyvere és három bombája volt. Az utóbbinak a tulajdonosa egy tatár ember volt, aki kalmuk vezetőjével Mongolország nyugati részében levő nyájaihoz iparkodott. Elmondtuk utunk célját és azt a szándékunkat, hogy Mongolországon keresztül a Csön-des-Óceán legközelebbi kikötőjéig hatoljunk. A tiszték arra kértek, vigyem őket magammal. Beleegyeztem.

További utunkon megállapították hírszerzőink, hogy ama paraszt házának közelében, akinek bennünket kompon a Kis-Jenisszei folyón kellett átszállítania, nincsenek elvtársak. Siettünk, amennyire csak lehetett, hogy lehetőleg hamar elhagyhassuk a Jenisszei veszedelmes zónáját és eltűnhessünk a túlsó parton levő erdőségben. Havazott. De a hó mindjárt el is olvadt. Esti szürkület előtt hideg északi szél kerekedett, amely vékony ködöt hozott magával.

Késő este érkezett társaságunk a folyóhoz. Az ott lakó telepes szívesen fogadott bennünket és noha még jég úszkált a folyón, mindjárt ajánlkozott, hogy átvisz bennünket, a lovainkat pedig átúsztatja. Tárgyalásunkat végighallgatta a telepes egyik munkása, egy vörös hajú, kancsal fickó. Az egész idő alatt föl s alá futkosott. Hirtelen eltűnt. Gazdánk, mikor ezt észrevette, hangjában a félelem kifejezésével, ezt mondta :

— A faluba futott és idehozza az elvtársakat. Rögtön át kell kelniük a folyón.

Utamnak legrettenetesebb éjjele kezdődött most. A telepesnek azt ajánlottuk, hogy csak készletünket és munióinkat vegye a tutajába, mi pedig a lovainkkal átúsztatunk.

Igy el akartuk kerülni, hogy többször kelljen az utat ide-oda megtennie. Ezen a helyen a Jenisszei körülbelül háromszáz méter széles. Nagyon erős sodrú és partja hirtelen szakad le a víz egész mélységéig. A szél éles füttyüléssel kergette szemünkbe a havat és fájón vagdosta az arcunkat. Előttünk folyt a fekete, sebes víz, amely vékony, táncoló, körbeforgó jégtömböket vitt magával.

Lovam sokáig nem akart a magas partról leugrani. Prüszkölt és ágaskodott. Teljes erőmből végigvágtam a korbáccsal a nyakán, míg végre szájalmat keltő nyögéssel belevetette magát a hideg folyamba. Mindketten teljesen elmerültünk úgy, hogy alig tudtam magamat a nyeregben tartani. Hamar néhány méternyire jutottam a parttól. Lovam erőfeszítése közben fejét és nyakát messzire előre nyújtotta és szakadatlanul prüszkölt. Éreztem minden mozdulatát a vízben és testének reszketését. Végre a folyam közepére értünk, ahol rendkívül sebes volt a víz. Kezdünk elmerülni. A borzasztó sötétségben kísérőim kiáltását és a lovak félelmének és szenvedésének nyögését hallottam. Mellemig voltam a jeges vízben. Néhányszor jégtömbökbe ütköztem. Olykor-olykor a hullámok összecsaptak a fejem fölött. Nem volt időm arra, hogy körülnézzek és a hideget érezzem. Teljesen hatalmába kerített az élet után való állati vágy. Csak az járt a fejemben, hogy menthetetlenül elpusztulok, ha az áramlattal való küzdelemben a lovam ereje alul marad. Ennek következtében minden figyelmem lovam erőfeszítésére és remegő félelmére irányult. Hirtelen nagyot nyögött. Észrevettem, hogy kezd elmerülni. A víz nyilván már orrlukán felül terjedt, mert időnként hosszabb közökben hallatszott ijedt horkolása. Egy nagy jégtuskó nekiment a koponyájának, mire a ló megfordult úgy, hogy most az árral úszott. Csak nagynehezen tudtam ismét a part irányába terelni, de éreztem, hogy vége felé jár az ereje. A feje többször eltűnt a víz kavargó felszíne alatt. Most már nem válogathattam. Lecsúsztam a nyeregből és úszni kezdtem. Bal kezemmel a lóba kapaszkodtam, jobbommal pedig tempóztam és közben hangos nógatással bátorítottam az állatot. Egy ideig szétnyitott ajakkal és erősen összeszorított fog-

gal úszott. Tágra nyitott szeme leírhatatlan félelmet árult el. Mihelyt kiszálltam a nyeregből, a vízben fölemelkedett és nyugodtabban, meg gyorsabban úszott.

Végre hallottam, hogy kimerült lovam patkója kőgöregbe ütközik. És mint én, társaim is egymásután partot értek. A jól begyakorolt lovak valamennyien teljes épségben áthozták lovasaikat. Sokkal lejjebb ért partot telepesünk a készletekkel. Pillanatnyi vesztegelés nélkül a lovakra raktuk cókókjainkat és folytattuk utunkat.

A szél erősebb és hidegebb lett. Napfelkeltevel rendkívül metsző lett a hideg. Átázott ruhánk megfagyott és kemény lett, mint a bőr. Vacogott a fogunk. Szemünkben a láz vörös tüze égett. De csak előbbre törekedtünk, hogy minél nagyobb legyen a távolság köztünk és az elvtársak közt. Miután mintegy tizenöt kilométert tettünk meg az erdőben, nyílt völgybe jutottunk, ahonnan megláttuk a Jenisszei túlsó partját. Reggel nyolc óra lehetett. A túlsó parton levő úton lovasoknak és kocsiknak fekete, kígyószerű vonala tekergőzött. Vörös katonák csapata volt a málhával. Ezért leszálltunk és hogy figyelmüket magunkra ne vonjuk, elbújtunk a bokrok közt.

Egész napon át folytattuk utunkat. A hőmérő zérus fokot mutatott. Csak este állottunk meg egy hegységben, amelyet vörösfenyőerdő borított. Ott nagy tüzet raktunk, megszáritottuk ruháinkat és alaposan megmelegedtünk. Éhes lovaink nem távoztak a tüztől, hanem közvetlenül mögöttünk állva, lehorgasztott fejjel aludtak. Másnap korán reggel szojotok jöttek a táborunkhoz.

— Ulan? (vörös?) — kérdezte az egyik.

— Nem, nem, — kiáltotta az egész társaság.

— Tzagan? (fehér?) — volt a következő kérdés.

— Igen, igen, — felelte a tatárunk. — Mindnyájan fehérek.

— Mendé! Mendé! — Ez volt most a válasz és miután teát ittak, rendkívül fontos dolgokat kezdtek elmondani.

Előadásuk szerint a vörös elvtársak a Tannu-Ola-hegységből előrehatoltak és az egész mongol határ mentén előőröket állítottak föl, hogy elfogják azokat a parasztokat

és szojotokat, akik megkísérelték marhájuk elhajtását. Ilyenformán lehetetlennek látszott a Tannu-Ola hegységen való átkelés.

Csak egy kivezető utat láttam: Buret Hei mocsaras völgyében kell előre hatolnunk, hogy eljussunk a Koszogoltó déli partjára, amely már az igazi Mongolország területén van.

A szojotok hírei valóban nagyon kellemetlenek voltak. A Szangaltaiban levő első mongol állomás a mi táborunktól nem volt messzebbre hatvan mérföldnél, ellenben Koszogolig a legrövidebb út is kétszázhetvenöt mérföldet tett ki. Ekkora erőfeszítést aligha várhattunk azoktól a lovaktól, amelyekben a barátom és én lovagoltunk, hiszen rossz úton, igazi élelem és pihenés nélkül már hatszáz mérföldnél többet tettek meg. De átgondolván a helyzetet és többi útitársam állapotát is megfontolván, elhatároztam, hogy nem kísérlem meg a Tannu-Ola-hegységen való átkelést. Tisztjeim ugyanis ideges, erkölcsileg megfogyatkozott férfiak voltak, rosszul öltözve és rosszul fölfegyverezve. Sőt legtöbbször egyáltalán nem volt fegyvere. Tudom, hogy ütközetben a legnagyobb veszedelmet a fegyvertelen emberek okozzák. Könnyen pánik áldozataivá lesznek, elvesztik a fejüket és megmételtyezik a többieket is. Barátaimmal tehát tanácsot ültem, amelynek eredményeként elhatároztuk, hogy a Koszogolhoz megyünk. Társaságunk beleegyezett, hogy követ bennünket.

Ebéd után — leves, nagy húsdarabokkal, száraz kenyér és tea — elindultunk. Körülbelül két órakor kezdtek előtűnk a hegyek emelkedni. Északkeleti nyúlványai voltak a Tannu-Ola hegységnek, amely mögött volt Buret Hei völgye.

TIZENEGYEDIK FEJEZET.

A vörös elvtársak sorompója.

Két meredek hegyhát közt levő völgyben yak- és szarvasmarha-gulyát láttunk, amelyet tíz szojot lóháton gyorsított tempóban hajtott észak felé. Fáradtan érkeztek a

szojotok hozzánk és kisvártatva elmondták, hogy Todji noyonjának (fejedelmének) parancsára a gulyát a Buret Hei mentén Mongolországba hajtják, mert a noyon attól tart, hogy máskülönb elrabolják a vörös elvtársak. A parancs szerint cselekedtek, de sojot vadászoktól megtudták, hogy a Tannu-Ola-hegység e részét Vladimirovkából való elvtársak szállták meg. Ennek következtében kénytelenek voltak megfordulni. Ez előörsök helyét és a Mongolországba vivő hegyszorosot megszálló elvtársak számát tudakoltuk tőlük. Azután a tatárunkat és a kalmukot elküldtük hírszerzésre, mi többiek pedig a további előnyomulásra készülődtünk: ingeinkbe csavartuk a lovak lábát és kendőt meg kötél darabokat kötöttünk az orruk köré, hogy ne nyeríthessenek.

Már sötétedett, amikor visszatért hírszerzőink jelentették, hogy körülbelül harminc elvtárs tőlünk mintegy tíz kilométernyire tábort ütött és pedig sojotok jurtaiban (nemezsből készült mongol sátor). A szorosnál két előörs áll, az egyik két, a másik három katona. Az előörsöktől a távolság a táborig csak valamivel több egy mérföldnél.

A mi utunk két előörs közt volt. A hegy csúcsáról egészen világosan láttuk és le is puffanthattuk volna őket.

Amikor a szoros közelébe érkeztünk, a társaságunkat hátrahagytam és barátomat, a tatárt, a kalmukot és két fiatal tisztet magammal vittem. Elöttem ötszáz méternyire két tábortüzet láttam a hegyről. Mindeniküknél egy katona ült fegyverrel. A többi aludt. Az elvtársakkal tulajdonképpen nem óhajtottam harcba keveredni, de ha egyáltalán át akarunk jutni a szoroson, akkor végeznünk kellett az előörsökkel és pedig lövés nélkül. Az volt a nézetem, hogy később már nem kutathatnak bennünket az elvtársak, mert az egész út sűrűn tele volt ló- és szarvasmarhanyommal.

— Azzal a kettővel én számolok le, — súgta a barátom a bal előörsre mutatva.

Nekünk többieknek a másik előörsszel kellett végeznünk. A bokrokon át barátom után másztam, hogy szükség esetén a segítségére lehessenek. Be kell azonban vallanom, hogy miatta a legkevésbé sem aggódtam. Körülbelül hét láb magas

ember volt és akkora volt az ereje, hogy ha például valamelyik ló nem akarta a zablát a foga közé venni, karját a ló nyaka köré fonta, alulról pedig megrúgta a ló mellső lábát, úgy, hogy az állat elesett és a földön könnyűszerrel föl lehetett kantározni.

Amikor száz lépésnyire közeleedtünk, hátramaradtam a bokrok mögött és figyeltem. Egészen tisztán láttam a tüzet és a bóbiskoló őrt. Fegyvere a térdén nyugodott. Mellette alvó társa meg se mozdult.

Egy ideig nem láttam a barátomat. A tábortűznél nyugalom volt. Hirtelen néhány elnyomott kiáltás hallatszott a másik előörsről. Azután ismét teljes csend lett. A mi örünk lustán felemelte a fejét. Éppen ebben a pillanatban fölmagasodott barátom óriási alakja, közém és a tűz közé lépett és már a következő pillanatban a levegőben kalimpált az őrlába, mert társam gégen fogta és átdobta a bokrozatba, ahol mindketten eltűntek. Egy pillanat múlva a barátom ismét fölbukkant. Áldozatának fegyverét megforgatta annak feje fölött. Egy tompa ütés hallatszott, amit föltétlen nyugalom követett. Barátom visszajött hozzám; zavartan mosolyogva mondta:

— Ennek vége. Vigye el az ördög! Gyermekkoromban az anyám papot akart belőlem csinálni. Amikor felnöttem, agronom lettem, hogy — embereket fojtogassak és betörjem a koponyájukat. Rettenetesen bolond dolog a forradalom.

Haragosan és utálattal kiköpött és pipára gyújtott.

A másik előörsnél is mindennek vége volt.

Még az éjjel elértük a Tannu-Ola-hegység legmagasabb hátát, hogy azután sűrű bokrozatú völgybe szálljunk le és kis folyók, meg más víztömegek valóságos hálóján evickéltünk át. Elérkeztünk a Buret Hei forrásvidékéhez. Körülbelül egy órakor megállottunk, hogy megetessük lovainkat, mert éppen ezen a helyen nagyon jó volt a fű.

Azt hittük, hogy itt biztosságban vagyunk. Nem egy megnyugtató jelet láttunk. A hegyeken legelésző yak-nyájak voltak láthatók és hozzánk jövő szojotok megerősítették föltevésünket. Itt a Tannu-Ola mögött még nem láttak a

szojotok vörös katonát. Ezeknek a szojotoknak egy téгла teát ajándékoztunk és boldogan, ama biztos tudatban távoztak tőlünk, hogy mi tzaganok jó emberek vagyunk.

Míg lovaink pihenve a jó fűvön legelésztek, mi a tűz mellett meghánytuk-vetettük további útitervünket. Ez alkalommal éles nézeteltérés támadt társaságunk két csoportja közt. Az egyiknek szónoka egy ezredes volt, akire négy másik tiszttel együtt olyan nagy hatást tett az, hogy a Tannu-Olahegység déli részén nem voltak vörösök, hogy ezek elhatározták a Kobdoig való előnyomulást, ahonnan az Emil folyónál levő táborig akartak hatolni, ahol a kínai hatóságok Bakics tábornok seregéből hatezer embert internáltak. Barátom és én azonban tizenhat tiszttel együtt jobbnak tartottuk előbbi tervünk megvalósítását, nevezetesen azt, hogy iparkodjunk a Koszogol-tó partját elérni, hogy onnan a távoli keletre jussunk. Mivel egyik csoport sem tudta a másikat meggyőzni, társaságunk szétvált.

Másnap délben elbúcsúztunk egymástól. A mi tizennyolc emberre terjedő csoportunk útközben sok harcot állott ki és sok nehézséget kellett leküzdenie, ami hat bajtársunk életébe került. De mi többiek a hűség oly erős kötelékével összefűzve értük el utunk célját, hogy még azután is megőriztük egymás iránt a legbarátságosabb érzelmeket. A másik csoport, amelynek vezetője Jukoff ezredes volt, tönkre ment. Erős vörös lovas-különítménnyel akadt össze, amely két ütközetben megverte. Csak két tiszt menekült meg. Ezek mondták el nekem a szomorú hírt és a harcok részleteit később, amikor négy hónap múlva Urgaban találkoztam velük.

Tizennyolc lovasból és öt málháslóból álló csoportunk fölfelé követte a Buret Hei völgyét. Mocsarakon vergődtünk keresztül, átkeltünk sok piszkos folyón, hideg szelek jártak át bennünket és megkínzott a hó meg jég. A tatárunk teljesen megbízhatóan vezetett bennünket azon az úton, amely az Urianhaiból Mongolországba hajtott sok marha lábnyomán világosan fölismerhető volt.

TIZENKETTEDIK FEJEZET.

Az örök béke országában.

A szojotok, Urianhai lakói büszkék arra, hogy valódi buddhisták, akik tisztán őrizték meg a szent Rama tanait és Sakia-muni mély bölcsességét. Örök időktől ellenségei a háborúnak és minden vérontásnak. Régen, a tizenharmadik században inkább elhagyták hazájukat és inkább északon kerestek menedéket, mintsem hogy harcoltak volna vagy alattvalóivá lettek volna Dzsingisz khánnak, a véres császárnak, aki pedig szerette volna ezeket a csodálatos lovasokat és ügyes nyilazókat hadseregébe besorozni. Hogy a harcot elkerüljék, történetük folyamán háromszor vándoroltak így északi irányban és a mai napig sem állíthatja senki, hogy szojotnak a kezén emberi vér nyomát látta volna. Békeszeretetükkel diadalt arattak a szojotok a háborún. A béke ez országában még a szigorú kínai közigazgatási tisztviselők sem tudtak a hajthatatlan törvényeknek teljes érvényt szerezni. Éppen így viselkedtek a szojotok az oroszokkal szemben, akik vért és büntetést szomjazva, behurcolták országukba a forradalom pestisét. Állandóan kerültek a vörös csapatokkal és az elvtársakkal való összeütközést, úgy, hogy családotól és marhájukkal együtt a messzi Kamcsik és Szoldjak fejedelemségekbe tértek ki előlük. Ennek az elvándorló folyamnak keleti ága Buret Hei völgyén ment keresztül. Ennélfogva ott minduntalan szojotokat értünk utól marháikkal és nyájaikkal.

A kanyargó Buret Hei-úton hamar jutottunk előre és már két nap múlva megkezdtük a kapaszkodást a Buret Hei és Kharga völgyei közt levő hegyszoros felé. Az út nem volt nagyon meredek, de itt is mindenütt kidőlt vörösfenyők heverték és bármily hihetetlen, itt is sok mocsaras hely volt, amelyeken csak nehezen tudtak a lovak áthatolni. Nemsokára ismét veszedelmessé vált az út. Kavics és kőgörgöteg borította, amely a lovak lába alatt lecsúszott az út mellett tátongó mélységbe. Lovaink hamar kifáradtak ezeken a morénákon, amelyeket nyilván a hajdankor glecs-

cserei vetettek a hegyoldalra. Néhányszor szorosan a meredek szélén vitt el az utunk és lovaink nagy tömegű követ és homokot rúgtak le a mélységbe. Emlékszem, hogy egy egész hegyen kellett átmennünk, amelyet ilyen mozgó homok borított. Ezen a hegyen le kellett szállnunk a nyeregből és száron kellett vezetnünk lovainkat, hogy körülbelül egy mérföldet gyalog botorkáljunk a csúszós talajon. E közben többször térdig süppedtünk be és a homoktömeggel együtt a szakadék felé csúsztunk. Egyetlen ügyetlen mozdulat és lezuhanunk a mélységbe. Egyik lovunkat ez a sors érte. A hasa mélyen beszorult ilyen mozgó csapdába és nem tudott kiszabadulni. A homokkal együtt lecsúszott és legurult a meredeken. Halálútján csak ágak törését hallottuk. Csak nagynehezen tudtunk hozzája lemászni, hogy legalább a nyeret és a nyeregtáskákat megmenthessük.

Följebb a hegynek le kellett mondanunk egyik máháslovunkról, amely Urianhai északi határától kezdve szolgált bennünket. Terhe levételével próbáltunk rajta segíteni, de hasztalan, nem lehetett előbbre hajtani. Fejét lelógatva megállt és olyan kimerültnek látszott, hogy biztosra vetjük kimúlását. Néhány szojot megvizsgálta, megtapogatta lábainak izmait, megfogta a fejét, ide-oda mozgatta, azután így szólt:

— Ez a ló nem tud tovább menni. Kiszáradt az agyveleje.

Hát otthagytuk.

Ugyane napon este, amikor egy magaslatra érve széles, vörösfenyőkkal borított fensíkon voltunk, a vidék gyönyörű változásában gyönyörködhettünk. Néhány szojot vadász jurtáit találtuk itt, amelyek fakéregből készültek és nem, mint közönségesen, nemezből. A sátrakból tíz fegyveres ember ugrott elő. Tudtukra adták, hogy Szoldjak fejedelme senkinek sem engedi meg a továbbhaladást, mert attól tart, hogy gyilkosok és rablók juthatnak be országába. Aggodalmas pillantással ezt kiáltották:

— MenjeteK vissza, ahonnan jöttetek!

Magam nem feleltem és megakadályoztam, hogy e dolog miatt egy öreg szojot és tisztjeim egyike civakodni

kezdjen. A völgyben levő folyóra mutatva, megkérdeztem, mi a neve.

— Oina, — felelte a szojot. — Ez fejedelemségünk határa. Azon tilos átmenni.

— Rendben van, — feleltem. — De azt csak megengeditek, hogy kissé melegedjünk és kipihenjük magunkat?

— Igen, igen, — mondták a vendégszerető szojotok és táborukba vezettek.

Odamenet az öreg szojotnak cigarettát, egy másiknak egy skatulya gyujtót adtam. Egy sorban mentünk mindannyian egy szojot kivételével, aki lassan bicegett mögöttünk és kezével az orrát fogta.

— Beteg? — kérdeztem.

— Igen, — felelte szomorúan az öreg szojot. — A fiam. Két nap óta az orra vérezik és már egészen legyöngült.

Megálltam és magamhoz hívtam a fiatal embert.

— Gombold ki a kabátodat. Tedd csupasszá nyakadat, melledet és fejedet hajtsd hátra annyira, amennyire csak tudod.

Mialatt ezt megtette, néhány percig leszorítottam fejének mindkét oldalán az ütőereket. Azután így szóltam hozzá:

— Most már nem fog az orrod vérezni. Menj a sátradba és feküdjél le kicsit.

Ujjam «titokzatos» munkája nagy hatással volt a szojotokra. Az öreg szojot félénken és nagy tisztelettel suttozta:

— Ta Lama, Ta Lama! (Nagy orvos!)

A jurtában teával kínált meg bennünket az öreg szojot. Maga mélyen elgondolkodott, majd társaival tanácskozott és végül így szólt:

— A fejedelmünk feleségének valami szembaja van és azt hiszem, a fejedelem örülni fog, ha elviszem hozzája a «Ta Lama»-t. Ezért nem fog megbüntetni, hiszen csak azt parancsolta meg, hogy rossz embert ne engedjünk át a határon. Ez a parancs azonban nem akadályozhatja meg a jó embereket, hogy hozzája eljuthassanak.

Meglehetősen közömbösen ezt feleltem:

— Tegyétek azt, amit a legjobbnak tartotok. Az igaz,

hogy értek a szembaj gyógyításához, de ha kívánjátok, visszafordulok.

Az öreg ember megijedve mondta :

— Nem. Én magam fogom tovább vezetni.

A tűz mellett ülve tűzkövel pipára gyújtott, a csutoráját kabátja újján végigdörzsölte, azután a bennszülöttek igazi vendégszeretete szerint odakínálta nekem. Comme il faut viselkedtem és pipáztam. Azután tovább adtam a pipát társaságunk többi tagjainak is, akik mindannyian vagy cigarettát vagy kevés dohányt, avagy néhány gyujtót adtak. Így megpecsételtük barátságunkat. Nemsokára sokan toltak be jurtánkba, férfiak, nők, gyermekek, de kutyák is. Mozdulni sem lehetett. A tömegből osztályának lebegő vörös ruhájában, símára borotvált, rövidhajú láma lépett elő. Ruházata és arcának kifejezése egészen más hatást tett, mint a piszkos szojotok hajfonataikkal és hegyükön mókusfarkkal díszített nemezsapkáikkal. A láma nagyon barátságos volt hozzánk és vágyakozva nézte arany gyűrűinket és óráinkat. Elhatároztam, hogy hasznomra fordítom Buddha szolgájának e vágyakozását. Teát és szárított kenyeret nyújtva neki, azt mondtam, hogy lovakat kell vásárolnom.

— Nekem van egy lovam. Meg akarja venni? — kérdezte. — De orosz bankjegyért nem adom. Majd elcseréljük valamiért.

Sokáig kellett vele alkudoznom. Arany jegygyűrűmért végre egy esőköpenyt és egy bőrnyerget, egy szép szojot lovat, amelynek az elvesztett málháslovat kellett pótolnia, és még egy fiatal kecskét kaptam.

Az éjszakát itt töltöttük. Vacsorára kövér ürühúst kaptunk.

Másnap reggel az öreg szojot vezetésével elindultunk azon az úton, amely az Oina hegytől és mocsártól mentes völgyében vitt előre. Tudtuk, hogy a barátom lova, az én lovam, továbbá még három állat, sokkal jobban ki volt merülve, semhogy a Koszogolig eljuthatott volna. Ezért elhatároztuk, hogy Szoldjában még néhány lovat próbálunk vásárolni. Nemsokára szojot-jurták kisebb csoportjaira

akadtunk, amelyeket gulyák és ménesek vettek körül. A fejedelem mozgó fővárosához közeledtünk.

Vezetőnk előre lovagolt, hogy a törzsfővel tanácskozzék. Mielőtt ezt megtette, ismételten biztosított bennünket, hogy a fejedelem nagyon fog örülni, ha a Ta Lamat üdvözölheti, de amikor ezt mondta, meglehetősen ijedtnek és aggódónak látszott. Rövid idő múlva alacsony bokrokkal fődött nagy síkságra érkeztünk. Lenn a folyó partján nagy jurta-kat láttunk, amelyeken sárga és kék zászlókat lengetett a szél. Könnyen kitaláltuk, hogy ez a kormány székhelye.

Vezetőnk nemsokára visszajött hozzánk. Arca sugárzott az örömtől. A kezével integetett és ezt kiáltotta :

— A noyon (fejedelem) kéreti önöket! Nagyon örül!

Harcosból diplomatává kellett változnom. Amikor a fejedelem jurtájához közeledtünk, két tisztviselő jött elénk, pávatollal hegyben végződő mongol sapkájukon. Nagy tisztelettel arra kérték az idegen «moyont», hogy lépjen be a jurtába. Barátom, a tatár és én mentünk be. A drága selyemmel gazdagon feldíszített jurtában beteges külsejű, töpördött, öreg emberkét találtunk. Az arca símára volt beretválva, a haja rövidre volt nyírva. A fején szintén hegyes hódbórsapka volt, vörös selyembojttal, amelyre sötétvörös mandarinfej volt erősítve, alula kikívánkozó hosszú pávatollakkal. Orrán nagy kínai szemüveg. Alacsony pamtagon ült és újjai idegesen babráltak olvasójának gyöngyeivel. Ez volt Ta Láma, Szoldjak fejedelme és a buddhista templom főpapja.

A legszívesebben üdvözölt és fölkért, foglaljunk helyet a rézserpenyőben égő tűz mellett. Meglepően szép felesége teát és kínai süteményt tett elénk. Pipáztunk, bár ebben a fejedelem, mint láma, nem tartott velünk. De kötelességét, mint házigazda, mégis teljesítette, amennyiben az általunk fölkínált pipát az ajkáig emelte, nekünk pedig zöld nefritből készült burnótüvegcséjét nyújtotta. Így eleget tévén az etikett követelményeinek, megvártuk, mi mondanivalója lesz a fejedelemnek. Megkérdezte, szerencsés volt-e az utunk és mik a terveink. Egész nyíltan beszéltem vele és vendégszeretetét kértem társaságunk többi tagjai és lovaink szá-

mára. Erre rögtön megparancsolta, hogy számunkra négy jurtát állítsanak föl.

— Azt hallok, hogy az idegen noyon jó orvos, — mondta a fejedelem.

— Igen, értek néhány betegség gyógyításához és van is nálam egy-két orvosság, — volt a feleletem. — De nem vagyok orvos. A tudomány más ágait tanulmányoztam.

Ezt azonban nem értette meg a fejedelem. Az ő egyszerű fölfogása szerint annak az embernek, aki betegséget gyógyítani tud, orvosnak kellett lennie.

— A feleségemnek két hónap óta minduntalan a szemével van baja. Segítsen rajta.

Megkértem a fejedelemnét, mutassa meg a szemét. Tipikus gyulladása volt, amit a jurtában levő állandó füst és az általános tisztátalanság okozott. A tatár előhozta orvosságos ládáját. Bórvízzel megmostam a szemét, kevés kokaint és cinkszulfát gyöngé oldatát csöpögtettem beléje.

— Kérem, gyógyítson meg, — könyörgött a fejedelemné. — Ne menjen el innen addig, míg meg nem gyógyított. Magának és társainak juhokat, tejet és lisztet adunk. Gyakran sírok most, mert azelőtt nagyon csinos szemem volt és férjem azt szokta volt mondani, hogy mint a csillag, úgy ragyog. Most azonban egészen vörös. Ezt nem tudom elviselni! Ezt nem tudom elviselni!

Szeszélyesen dobbantott a lábával és kacéran rám mosolyogva ezt kérdezte :

— Meg akar engem gyógyítani? Meg akar?

A bájos nők jelleme és magaviselete mindenütt egyforma: a fényes Broadway-n, a hatalmas Temze mellett, a vidám Páris élénk bulvárjain és a szojot fejedelem selyemmel díszített jurtájában, a vörösfenyővel fődött Tannu-Ola hegység mögött.

— Mindenesetre megkísérlem — felelte az új szemorvos.

Tíz napot töltöttünk itt és ez idő alatt mindig élveztük az egész fejedelmi család jóságát és barátságát. A fejedelemné szeme, amely nyolc évvel ezelőtt csábította el a már öreg fejedelem-lámát, ismét rendbe jött. Alig tudott hová lenni örömeiben és ritkán távozott a tükörtől.

A fejedelem öt, meglehetősen jó lovat adott nekem, tíz juhot és négy zsák lisztet, amelyet mindjárt kenyérré változtattunk. Barátom Romanov ötszáz-rubeles bankjegyet ajándékozott neki Nagy Péter arcképével. Én egy darab aranyat adtam neki, amelyet egy folyóágyban találtam. Az egyik szojotnak megparancsolta a fejedelem, hogy vezessen bennünket a Koszogolhoz. A fejedelem egész családja elkísért bennünket a kolostorig, amely tíz kilométernyire volt a «fővárostól». A kolostort magát nem látogattuk meg, ellenben megálltunk a «dugun»-nál, az ott lévő kínai kereskedelmi telepnél. A kínai kereskedők ellenséges pillantásokat vetettek reánk, bárha ezzel együtt mindenféle portékát kínálgattak. Különösen azon iparkodtak, hogy néhány kerek üveg maygot vagy ánizsból készült édes pálinkát sózzanak ránk. Mivel nem volt sem veretlen ezüstünk, sem kínai dollárunk, csak vágyakozva néztük ezeket a vonzó üvegeket, míg a fejedelem segítségünkre jött és megparancsolta a kínaiaknak, hogy öt üveget csomagoljanak nyeregtáskáinkba.

TIZENHARMADIK FEJEZET.

Miszteriumok, csodák és új ütközet.

E napon este a Teri Nor szent tóhoz érkeztünk, iszapos és sárga, nyolc kilométernyi vízfölülethez, amelynek a partja sem volt csábító. A tó közepén egy lassanként eltűnő szigetnek maradványai voltak, amelyen kevés fa és néhány régi rom állott. Vezetőnk elmagyarázta nekünk, hogy a tó két évszázaddal ezelőtt még nem létezett és helyét nagyon erős kínai vár foglalta el. A vár egyik kínai parancsnoka megsértett egy öreg lámát, aki erre elátkozta a helyet és megjósolta, hogy teljes pusztulás vár rá. Már másnap víz hatolt föl a talajból, elpusztította a várat és elnyelte a kínai katonákat. Ha vihar száguld végig a vízen, a hullámok még ma is partra vetik a vízben elpusztult emberek és lovak csontjait.

A Teri Nor évről-évre nagyobbodik és egyre jobban közeledik a hegységhez. A tó keleti partjának mentén meg-

kezdtek egy hóval födött hegyhát megmászását. Kezdetben jó volt az út, de vezetőnk előre megmondta, hogy előttünk van még az út legnehezebb része. Két nap múlva jutottunk el ehhez a legnehezebb részhez. Meredek hegy várt ott ránk, amelyet sűrű erdő és hó borított. E hegyen túl volt az örök hó birodalma — láncok, amelyeknek a tiszta napsütésben fénylő fehér köpenyéből sötét sziklatömbök meredtek ki. Ez volt a Tannu-Ola-hegység legkeletibb, legmagasabb része.

Az erdőben töltöttük az éjjelt és másnap reggel megkezdtek a hegység megmászását. Délben zezugos úton, össze-vissza hurcolt a vezetőnk. Utunkat mindenütt mély szakadékok, széles mocsarak, kidőlt fák és sziklatömbök zárták el, amelyek a hegy csúcsáról való vad zuhantukban itt fönnakadtak. Néhány óra hosszáig előre küzdöttük magunkat, kifárasztottuk lovainkat és hirtelen ugyanarra a helyre érkeztünk, ahol legutoljára megállottunk. Világos, hogy szojotunk eltévesztette az utat. Arca félelmet árult el.

— Az elátkozott erdő régi ördögei, — suttozta reszkető ajakkal, — nem akarják megengedni, hogy átjuthassunk. Ez nagyon rossz jel. Vissza kell térnünk Khargába a noyonhoz.

Én azonban megfenyegettem, mire nyilván reménytelenül, ismét átvette a vezetést. Embereink egyike, egy vadász Urianhaiból szerencsére észrevette a fákon azokat a jeleket, amelyek a vezetőnktől eltévesztett utat mutatták. E jeleket követve, átjutottunk az erdőn és egy leégett vörösfenyő erdőövön. Azután ismét egy kis erdőbe kerültünk, amely az örök hóval födött hegység szélén volt.

Sötét lett. Az éjjelt tehát itt kellett eltöltenünk. Erős szél kerekedett, amely sűrű, fehér havat hozott magával. Semmit sem láthattunk és táborhelyünket magas hó borította el. Lovaink mint fehér szellemek álldogáltak, nem akartak enni és a tüztől sem akartak elmenni. A szél fölborzolta sörényüket és farkukat. Űvöltött és fütyült a hegyszakadékokon. Valahonnan elhalóan farkasfalka lármája halatszott és ha szélroham hozta felénk, éles ugatássá növekedett. A tűznél feküdtünk, amikor hozzám jött a szojot és így szólt:

— Noyon, jöjjön velem az obohoz (a Mongolország veszedelmes útrészein levő szent jel), mutatok valamit.

Odamentünk és fölmásztunk a hegyre. Egy nagyon merdek hegyeresz lábánál nagy rakás kő és fatönk volt, amely körülbelül három méternyi magaslatot alkotott. Ez volt az obo. Az obok a lamaisták szent jelei, veszedelmes útrészeken a rossz szellemeknek, e helyek uralkodóinak oltárai. Mellettük elhaladó szojotok és mongolok a szellemeknek adót fizetnek: az obo faágaira hatykot, azaz hosszú kék selyemszalagot vagy a ruha béléséből kitépett darabot kötnek, avagy egyszerűen a lovak sörényéből való hajfonatot kötnek rá. Néha húsdarabokat és sót, vagy teával telt csészéket is tesznek a köre.

— Nézzen ide, — mondta a szojot. — A hatykok leszakadtak. Ezért dühösek a démonok és nem fogják nekünk megengedni az átjutást. Noyon...

Megragadta a kezemet és esdekelve mondta:

— Noyon, forduljunk vissza, kérem, nagyon kérem! A szellemek nem akarják, hogy áthágjuk hegyeiket. Húsz év óta senki sem merte az istenek akarata ellen átlépni e hegyeket és azok a vakmerő emberek, akik megkísérelték, ott mind elpusztultak. Hóviharban és fagyban rohanták meg őket a démonok. Lássá! Már kezdődik... Menjen vissza a mi noyonunkhoz. Várjon, míg melegebb idő köszönt be, akkor...

Nem hallgattam tovább a szojotot, hanem visszamentem a tűzhöz, amelyet a sűrű hóban alig tudtam meglátni. Mivel attól tartottam, hogy vezetőnk megszökik, megparancsoltam az őrnek, hogy maradjon mellette. Késő éjjel fölkelte az őr.

— Lehet, hogy tévedek, — úgymond — de azt hiszem, fegyverdörejt hallottam.

Mit mondhattam? Lehetséges volt, hogy kóborló emberek elszakadt társaiknak lövéssel akarták jelezni a helyüket. Vagy talán az őr tévedésből egy lehulló sziklának, jég- vagy hódarabnak a zaját gondolta lövésnek. Nemsokára újra elaludtam. Álmomban tiszta látomásom volt. Künn a hóban mélyen elmerült síkon lovasok vonala mozgott. Láttam

málháslovainkat, kalmukunkat és a komikus lovat a római orral. Láttam, amint erről a hósíkról a hegység egyik kies völgyébe szállnak le. Itt néhány vörösfenyő nőtt, közelükben kicsi, be nem fagyott hegyi folyó gurgulázott. Majd a fák közt égő tüzet vettem észre. Azután fölébredtem.

Világos volt. Fölráztam a többieket és felszólítottam őket, hogy a lehető leggyorsabban készüljenek föl, mert nincs veszteni való időnk. Vihar dühöngött. A hó elvette a szemünk világát és betemetett minden útnyomot. A hidegség metszőbb lett. Végre nyeregben voltunk. A szojot elől lovagolt és az utat iparkodott megtalálni. Minél magasabbra jutottunk, annál ritkábban vesztette el a nyomot. Gyakran mély hógödrökbe buktunk bele. Jégsíma sziklákat kellett megmásznunk. A szojot végre megfordította a lovát, odajött hozzám és nagyon határozottan mondta :

— Nem akarok magával meghalni és nem megyek tovább.

Első mozdulatom az volt, hogy végigvágok rajta a korbáccsal. Oly közel voltam Mongolország «áldott földjéhez», hogy a kívánságaim teljesülésének útjába álló ez a szojot leggonoszabb ellenségemnek tűnt föl. De fölemelt karomat leeresztettem. Fejemben egészen örült gondolat villant meg.

— Ide hallgass! Ha megfordulsz, golyót kapsz a hátadba és nem a hegy csúcsán, hanem a lábánál halsz meg. De megmondom, mi lesz velünk. Mihelyt elérjük ott fenn a sziklákat, megszűnik a vihar és a hó. Kisüt a nap, mialatt a hósíkon haladunk át, azután völgybe jutunk, amelyben vörösfenyők nőnek és egy be nem fagyott hegyi folyó folyik. Ott gyújtunk majd tábortüzet és ott töltjük el az éjjelt.

A szojot bámulva kérdezte :

— A noyon már átment a Darkhat Ola-hegységen?

— Nem, — felelém. — De tegnap éjjel látomásom volt, ezért tudom, hogy a hegy gerincét magunk mögött hagyjuk.

— Vezetni fogom, — mondta a szojot.

Megkorbácsolta a lovát és a meredek kapaszkodón fölvezetett bennünket a hegyhát csúcsára, az örök hó körletébe. Oda érkezvén, az üvöltő viharban ezt kiáltotta :

— Itt a havon végighúztak egy ostorszíjat. Nem szojotok voltak.

A talány azonnal megiejtődött. Sortüz dördült el. Kísérőim egyike fölkiáltott és jobb vállához kapott. Az egyik málhásló, amelyet golyó talált a füle mögött, élettelenül esett össze. Gyorsan leugrottunk a nyeregből, a sziklák mögött földözéket kerestünk és megvizsgáltuk a helyzetet. Körülbelül ezer lépés szélességű kis völgy választott el bennünket egy párhuzamos hegyvonaltól. Ott mintegy harminc lovast földöztünk föl, akik lovaikról leszállva, ránk löttek. Az ellenség váratlanul támadott meg bennünket, megparancsoltam tehát társaságomnak, hogy viszonzozzuk a tüzelést.

— A lovakra célozzatok, — kiáltott Osztrovszky ezredes.

Azután megparancsolta a tatároknak és a szojotoknak, hogy saját lovainkat helyezték biztosságba. Az ellenfél lovai közül hatot lelőttünk és valószínűleg még többet megsebesítettünk, mert megvadultak. Fegyvereink azonkívül alapos emlékeztetőt adtak minden egyes ellenségünknek, aki fejét elég vakmerően kidugta a szikla mögül. Állásunkat egyre élénkebben lövöldöző vörös katonák dühös kiáltását és átkozódását hallottuk.

Egyszerre csak észrevettem, hogy a szojot rúgással talpra állította három lovunkat, egyiknek a nyergébe pattant és egy másikat maga után húzott. Utána a tatár és a kalmuk ugrott nyeregbe. Már célba vettem a szojotot, de amikor a tatárt és a kalmukot mögötte láttam szép lovaikon, le-bocsátottam a fegyvert. Mert most már tudtam, hogy minden rendben van. A vörösök sortüzet adtak hármukra, de megmenekültek és eltűntek a sziklák mögött. A tűz harc egyre hevesebb lett. Nem tudtam, mit kell tennünk. Mi ritkán lőttünk, hogy kíméljük a municiót.

Mialatt az ellenséget figyelmesen szemmel kísértem, magasan a vörösök fölött két sötét pontot vettem észre a hóban. Lassan közeledtek ellenségeinkhez, akik elől néhány kiugró szikla elrejtette őket. Amikor ezek mögül kiléptek egy áthajló szirt permén állottak, amelynek lábánál a vörösök fedezéket kerestek. Most már nem kételkedtem

abban, hogy a két sötét pont két embernek a feje volt. Hirtelen megláttam, hogy ez a két ember fölugrott, valamit meglóbált és ledobott. Erre fülsiketítő ropogás hallatszott, amelyre a völgyben többszörös viszhang felelt. Közvetetlenül ezután újabb robbanás hallatszott, amit a vörösöknél vad kiáltozás és rendetlen lövöldözés követett. Az ellenségnek néhány lova a meredeken legurult a hóba. Lövéseinktől üldözve a katonák, amilyen gyorsan csak lehetett, elfutottak a völgybe, amelyből mi kijöttünk.

A tatár később elmondta nekem, hogy a szojot indítványára a kalmukkal együtt megkerülték a vörösök állását és bombával hátba kapták az ellenséget.

Bekötöztem a megsebesült tiszttal, levettem a terhet a megölt málháslóról, azután folytattuk utunkat. Nehéz volt a helyzetünk. Semmi kétségünk sem volt aziránt, hogy a vörös különítmény Mongolországból jött. Eszerint hát Mongolországban vörös csapatok voltak? Mekkora? Hol találkoztunk velük? Tehát Mongolország már nem az áldott ország? Rendkívül szomorú gondolatok kerítették bennünket hatalmukba.

De a természet kegyes volt hozzánk. A szél lassanként vesztett erejéből. Megszűnt a vihar. A nap egyre jobban áttört a fellegeken. Magas, hóval fedett fennsíkon haladtunk, amelynek egyik felén a szél egészen elsöpörte a havat, a másikon pedig akkora hóhalmokat fújt össze, hogy megrekedtek a lovaink. Le kellett szállnunk és derékig gázoltunk a hóban. Gyakran ló és lovas elsülyedt, úgy kellett őket kiszabadítani.

Végre megkezdődött az út lefelé. Napnyugtakor megállapodtunk a kis vörösfenyőerdőben, fák alatt, tűz mellett töltöttük el az éjjelt és teát ittunk, amelyet a nyílt kis hegyi folyóból merített vízzel készítettünk. Több ízben ráakadtunk legutóbbi ellenségünk nyomára.

Tehát maga a természet is és Darkhat Ola haragos démonjai segítettek nekünk. Mégsem voltunk jókedvűek, mert gonosz bizonytalanság új és talán pusztító veszedelmekkel fenyegetődött.

TIZENNEGYEDIK FEJEZET.

Az ördögfolyó.

Ulan Taiga mögöttünk volt Darkhat Olával. Most nagyon gyorsan haladtunk előre, mert itt kezdődött a minden hegytől mentes szabad mongol lapály. Nagy legelők terpeszkedtek mindenfelé. Egy-két helyen vörösfenyőerdő volt. Néhány nagyon sebes vizű folyón keltünk át. Vizük azonban nem volt mély és az ágyuk is kemény volt. A Darkhat-síkon való két napi menetelés után szojotokkal találkoztunk, akik északnyugati irányba, az Orgarkha Ola hegy ségébe hajtották nagysietve marháikat. Ezekről a szojotoktól nagyon gonosz híreket hallottunk.

Az irkucki kerület bolsevikjai átlépték a mongol határt, a Koszogol-tó déli partján elfoglalták Khathyl orosz telepítvényt és délnek fordultak Muren Kure orosz telep ellen, amely a Koszogoltól délre hatvan mérföldnyire van egy nagy lama kolostor mellett. A mongolok ezzel szemben azt mondták nekünk, hogy Khathyl és Muren Kure közt nincsenek vörös katonák. Elhatároztuk tehát, hogy e két hely közt hatolunk előre és így iparkodunk a távolabb keletnek eső Van Kureba eljutni.

Elbocsátottuk szojot vezetőnket és három hírszerzőt küldve előre, elindultunk. A Koszogolt körülzáró hegyekről e széles alpesi tó pompás fekvésében gyönyörködhattunk. Kedves sötét erdőrészekkel fődött dombjaival mintha régi aranyba foglalt zafir lett volna. Este eljutottunk Khathyl közelébe, amelyet óvatosan közelítettünk meg. A Koszogolból kifolyó Jarga vagy Egingol folyó partján állottunk meg. Ott egy mongol embert találtunk, aki kész volt arra, hogy átvisz a befagyott folyó tulsó partjára és Khathyl meg Muren Kure közt elhaladó biztos utat mutat nekünk. A folyó partján mindenütt nagy obokat és a folyami szellemeknek állított kis áldozati köveket találtunk. Megkérdeztük a mongolt:

— Miért van itt ennyi obo?

— Ez az ördögfolyó, veszedelmes és alattomos. Két

napja kocsisor ment át a jégen. Három kocsi belepusztult és öt katona megfulladt.

Megkezdtük az átkelést. A folyó felülete, amelyen nem volt hó, olyan volt, mint egy nagy tükör. Lovaink nagyon óvatosan lépkedtek, de néhányuk mégis elbukott. Száron kellett tehát őket vezetnünk. Lehorgasztott fejjel és reszketve bámulták ijedt szemmel a lábuknál elterülő jeget. Lenéztem én is és megértettem félelmüket. Az egy lábnyi vastagságú, átlátszó jégtakarón át tisztán lehetett látni a folyó fenekét. Bár tíz méter, sőt több volt a mélysége, a hold világánál mégis minden követ, lyukat, sőt egyes növényeket is a legalaposabban meg lehetett különböztetni. A jég alatt rohanó gyorsasággal áramlott a Jarga. Tajtékzott és árjának útját habnak és buboréknak hosszú vonala mutatta. Hirtelen összerezentem és mintha a jégre szögeztek volna, megállottam. A jég fölött ágyúlövés hallatszott, amelyet egy második és egy harmadik lövés követett.

— Gyorsabban, gyorsabban! — kiáltotta a mongolunk és a kezével integetett.

Egy újabbi ágyúlövés után közvetlen közelünkben végigrepedt a jég. A lovak fölágaskodtak és elvágták magukat. Sokan alaposan összeverték magukat a jégen. Rövid idő alatt két lábnyira tárgult a repedés, amelyet most már egész hosszában láthattam. A víz a hasadáson át azonnal elárasztotta a jeget.

— Előre! Előre! — kiáltotta a vezető.

Nagy fáradságunkba került, míg a lovakat arra kényszeríthettük, hogy átugorjanak a jégen és tovább haladjanak. Reszkettek és nem akartak engedelmeskedni. Csak erős ostorcsapásainkra felejtették el a pánikszerű félelmet.

Amikor a másik parton az erdőben biztosságban voltunk, a mongol elmondta, hogy ilyen titokzatos módon többször megnyílik a folyó és nagy víztömegeket szabaddá tesz. Minden ember és állat elpusztul, ha ilyenkor a jégen van. A hideg víz vad árja a jég alá ragadja őket. Néha megtörtént, hogy éppen a ló lába alatt repedt meg a jég és amikor az állat mellső lábával beleesett, a repedés ismét összeállott és levágta a lábát.

A Koszogol völgye kialudt tűzhányó kráterje. A tó magas nyugati partjáról láthatók körvonalai. A vulkáni erő még ma is érvényesül és arra kényszeríti a mongolokat, hogy az ördög dicsőítésére obokat építsenek és oltárain áldozzanak.

Egész éjjel és másnap is azon iparkodtunk, hogy keleti irányban előre jussunk, mert így akartuk elkerülni a vörösöket és jó legelőt akartunk találni a lovainknak. Körülbelül este kilenc órakor tűz fényét láttuk a távolban. Barátom és én előrementünk a tűz irányában, abban a hitben, hogy bizonyára mongol jurtáról van szó, ahol biztosságban táborozhatunk. Egy mérföldet kellett megtennünk, amíg föl ismerhettük egy jurtacsoport körvonalaait. De a jurtákból senki sem jött elénk, sőt nem üdvözölt bennünket, mint máskor, a fekete mongol kutyák vad ugatása sem. Bizonyos volt azonban, hogy messziről tüzet láttunk. Mégis kellett tehát valakinek itt lennie.

Leszálltunk a lóról és gyalog közeledtünk a jurtákhoz. Ezek egyikéből hirtelenül két orosz katona rohant ki és egyikük pisztolyával rám lőtt, de nem talált, a lovamat azonban a nyergen keresztül megsebesítette a hátán. Mauzer pisztolyommal lelőttem a támadót. A másikat puskája agyának egyetlen ütésével a barátom ölte meg. Átkutattuk a zsebeiket és iratokat találtunk bennük, amelyekről kiderült, hogy a belsősibériai kommunista védelmi hadtest második svadronjának a katonái voltak.

Ezekben a jurtákban töltöttük el az éjjelt. Tulajdonosaik alighanem elmenekültek, mert a vörös katonák a mongolok tulajdonát összeszedték és belerakták a nyeregtáskáikba. Valószínűleg éppen tovább akartak menni, mert teljesen föl voltak öltözve. Ezzel az összeütközéssel két újabb lovat szereztünk, amelyekre a bokrok közt találtunk rá, két fegyvert és két automata pisztolyt patronokkal. Azonkívül a nyeregtáskákban teát, dohányt, gyujtót és patronokat találtunk, csupa rendkívül becses dolgot életünk fenntartására.

Amikor két nappal később az Uri folyó partjának közelébe érkeztünk, két orosz lovassal találkoztunk, akik bizo-

nyos Szutunin nevű ataman (kozák törzsfő) kozákjai voltak, aki a Szelenga völgyében a bolsevikok ellen harcolt. Ezek a kozákok Szutunintól üzenetet vittek Kaigorodoffnak, az Altai területén levő bolsevikellenes csapatok vezérének. Elmondták nekünk, hogy az egész orosz-mongol határ mentén bolsevik csapatok állanak és hogy Kiachtába, Ulankomba és Kobdoba kommunista agitátorok hatoltak be és ott rábírták a kínai hatóságokat, hogy mindenkit, aki Oroszországból menekült, kiadjanak. Azt is megtudtuk, hogy Urga és Van Kure környékén kínai csapatok és a külső Mongolország függetlenségeért harcoló Ungern-Sternberg báró, orosz bolsevikellenes tábornok és Kazagrundi ezredes különítményei közt harcok voltak. Ungern bárót már kétszer vereség érte, amiért Urgaban a kínaiak nagyon főnhéjazóan viselkedtek és minden külföldit azzal gyanúsítottak, hogy összeköttetésben van az orosz tábornokkal.

Beláttuk, hogy ilyenformán alaposan megváltozott a helyzet. A Csöndes-óceánhoz el volt zárva az utunk.

Alaposan megfontolva mindent, arra az eredményre jutottam, hogy csak egy kivezető út lehetséges: minden mongol várost, amelyben kínai közigazgatás van, el kell kerülnünk, északról délnek át kell haladnunk Mongolországon, majd a Jasszaktu khán fejedelemségének déli részében levő sivatagon be kell mennünk a belső Mongolország nyugati részén levő Gobiba, amilyen gyorsan csak lehetséges, át kell jutnunk a Kanszu tartományban erre következő hatvan mérföldnyi kínai területen és azután Tibetbe kell benyomulnunk. Azt reméltem, hogy ott majd csak talállok valahol egy angol konzult, akinek segítségével eljuthatok Indiába, valamelyik angol kikötőbe. Tisztában voltam azzal, mekkora nehézségekkel jár ez a vállalkozás, de nem volt más választásom. Bele kellett vágnom ebbe az örült kísérletbe, vagy kétségtelenül elpusztulok bolsevik kéztől, avagy valamelyik börtönben sorvad el az életem.

Amikor társaimmal közöltem az új tervet, anélkül, hogy óriási nehézségeit és eszeveszettségét eltitkoltam volna, habozás nélkül azt mondták:

— Vezessen bennünket! Követni fogjuk!

Határozottan kedvezett nekünk az az egy körülmény, hogy nem kellett éhségtől félnünk, mert el voltunk látva teával, dohánnyal, gyújtóval és bőségben volt lovunk, nyergünk, fegyverünk, köpenyünk és csizmánk, csupa kitűnő fizetőeszköz ezen a vidéken. Mindjárt hozzá is láttunk új expedíciós tervünk megvalósításához. Földadatunk az volt, hogy déli irányban előrenyomuljunk és eközben Uliasszutai várost jobbra hagyjuk, az irányt Zaganluk felé vegyük, azután áthaladjunk a Jasszaktu khán fejedelemségében levő Balia kerület kietlen vidékein, átlovagoljunk a Naron Khuhu Gobin és tovább haladjunk a Boro-hegységbe. Itt azután hosszabb ideig tartózkodhatunk, hogy mi is, lovaink is kipihenhessük magunkat. Utunk második része lesz belső Mongolország, a kis Gobi, a torgutok földje, a Kahra-hegység és Kanszu egy sarkának átszelése, ahol Szucsau kínai várostól nyugatra haladnánk el. Onnan azután Kokunorba, majd délre a Jangtsze folyam forrásvidékéhez kell magunkat átküzdenünk. Hogy ezenfelül még mit kell tennünk, az meglehetősen homályos volt előttem. De e tekintetben segített Ázsiának az egyik tisztem birtokában levő térképe. Erről azt láttam, hogy a Jangtsze forrásvidékének nyugati részén levő hegyláncok ezt a folyamrendszert elválasztják a Brahmputra folyammedencéjétől Tibetben, ahol mint reméltem, majd angol segítséget kapok.

TIZENÖTÖDIK FEJEZET.

Kisértetek útja.

Nem adhatok más címet, amikor az Ero folyótól Tibet határáig terjedő utamat írom meg. Ezt az ezerszáz mérföldet behavazott hegyeken és pusztaságon át negyvennyolc nap alatt tettük meg. Utunkon minden más emberrel való találkozást kerülni iparkodtunk, csak nagyon rövid pihenőket tartottunk teljesen elhagyatott helyeken és heteken át csupán nyers, fagyott húst ettünk, hogy tábortűzzel fel ne keltsük az emberek figyelmét. Ha egy-egy juh vagy birka vásárlása már nagyon szükséges volt, két fegyvertelen em-

bert küldtünk el, akik azt mesélték a bennszülötteknek, hogy orosz telepések munkásai. Még a lövéstől is óvakodtunk, pedig például egyszer ötezer főnyi nagy antilopnyájjal találkoztunk. Balia mögött, Jasszaktu khán láma területén, aki úgy került a trónra, hogy testvérét az urgai Élő Buddha parancsára megmérgezték, vándorló orosz tatárokkal találkoztunk, akik nyájaikat az Altaitól és Abakantól egészen idáig hajtották. Ezek az emberek a legbarátságosabbak voltak irántunk, ökrökkel és harminchat téglá teával láttak el bennünket. Azonkívül megóvtak az elkerülhetetlen pusztulástól, mert fölvilágosítottak bennünket, hogy ebben az évszakban lovakkal nem lehet a Gobin átmenni, mert ott ilyenkor egyáltalán nincs fű. Tevéket kell szereznünk lovaink és minden fölösleges készletünk kicserélésével. Az egyik tatár másnap egy gazdag mongolt hozott a táborukba, akivel megkötötte az üzletet. A mongol tizenkilenc tevét adott nekünk, de ezért elvette valamennyi lovunkat, egy fegyvert, egy pisztolyt és a legjobb kozák nyerget. Azt tanácsolta, hogy Narabancsiban föltétlenül látogassuk meg a szent kolostort, amely a mongol-tibeti úton a legutolsó láma-kolostor. Azt mondta, hogy a szent Hutuktu, akiben Buddha újra született (a legnagyobb papi rang, megtestesült Isten), nagyon megsértődnek, ha nem keresnök föl a kolostort és az áldások híres áldozati szekrényét, amelynél minden Tibetbe tartó utas áldozni szokott. Kalmuk lámánk megerősítette a mongolok szavait. Elhatároztam tehát, hogy a kalmukkal odamegyek. A tatárok néhány nagy selyem hatykot adtak ajándéknak és négy pompás lovat kölcsönöztek. Ámbár táborhelyünkötől ötvenöt mérföldnyire volt ez a kolostor, aznap este kilenc órakor beléptem e szent Hutuktu jurtájába.

A Hutuktu középkorú, kicsi, simára beretvált emberke volt. A neve Jelyp Djamszrap Hutuktu. Barátságosan fogadott, nagyon örült a hatyk-ajándéknak, valamint a mongol etiketkérdésekben való jártasságomnak, amire a tatárom oktatott ki régóta nagy kitartással. Nagyon figyelmesen hallgatta elbeszélésemet és az útirányra vonatkozólag értekes tanácsot adott. Ajándékunk viszonzásául egy gyűrűt

adott, amely azóta minden láma-kolostor ajtaját megnyitotta előttem. Ennek a Hutuktunak a nevét nemcsak egész Mongolországban, hanem Tibetben is és Kína láma-világában nagyon tisztelik. Pompás jurtájában töltöttük az éjszakát és másnap reggel fölkerestük az áldozati szekrényt, ahol gong, tamtam és füttyülő zenei kíséretével éppen ünnepi istentisztelet volt. A lámák mély hangjukon mondták el az imádságokat, az alsóbbrendű papok pedig mindig ugyanazzal a refrénnel feleltek. Szüntelenül ismételték a szent mondatot: «Om! Mani padme Hom!» (Üdv, nagy láma a lótuszvirágban).

A Hutuktu szerencsés utat kívánt, nagy sárga hatykot ajándékozott nekünk és a kolostor kapujáig kísért. Amikor már a nyeregben ültünk, így szólt:

— Ne feledjék, hogy itt mindig szívesen látott vendégek lesznek. Az élet nagyon kúszált és minden fordulat lehetséges. A jövőben talán még kénytelenek lesznek a mi félreeső Mongolországunkat fölkeresni. Akkor azután, kérem, ne mulasszák el Narabancsi Kure fölkeresését.

Ugyanaz éjjel visszatértünk a tatárok táborhelyéhez, hogy másnap reggel folytassuk utunkat. Mivel fáradt voltam, nagyon kapóra jöttek a teve lassú és kényelmes mozdulatai. Egész napon át bóbiskoltam és néha-néha el is aludtam. Ez végzetemmé vált. Mikor egyszer a tevéem egy meredek folyóparton ment fölfelé, álomban leestem róla és úgy belevágtam a fejem egy kőbe, hogy elvesztettem az eszméletemet és amikor ismét magamhoz tértem, véres volt a felöltöm. Barátaim ijedten állottak körülöttem. Bekötötték a fejemet. Azután tovább mentünk. Jóval később tudtam meg egy orvostól, aki megvizsgált, hogy a sziesztámat koponyatöréssel fiztettem meg.

Átkeltünk az Altai és a Karlik Tag legkeletibb hegy-sorain, amelyek a Tien San hegyrendszernek Gobi irányában előretolt legszélsőbb előőrsei. Azután északról délnek átlövagoltunk az egész Khuhu Gobin. Ez idő alatt a legkeményebb hideg volt, de a megfagyott homok szerencsénkre gyorsabb menetelést tett lehetővé. Mielőtt átkeltünk a Khara-hegyláncon, tevéinket ismét lovakra cseréltük be, amely üzletben a torgutok még a bőrünket is lehűzták.

E hegyek peremét követve, Kanszu tartományba érkezünk. Ez nagyon veszedelmes lépés volt, mert a kínaiak minden menekültet elfogtak, úgy hogy aggódnom kellett orosz tisztársaim miatt. Nappal szakadékokban, erdőkben és bokrok közt bujtunk el, hogy éjjel erőtetett meneteket végezzünk. Az a néhány kínai paraszt, akivel találkoztunk, békés embernek látszott és nagyon vendégszerető volt. Határozott rokonérzéssel érdeklődtek a kalmuk iránt, aki valami keveset tudott kínai nyelven és orvosságos ládám iránt. Mindenütt találtunk beteg embereket, akiknek főként szemgyulladás, reuma és bőrbetegség volt a bajuk. Újra és újra a segítségemet kérték.

Amikor a Nam Sanhoz, az Altyn Tag északkeleti ágához közeledtünk (amely viszont a Pamir és Karakorum-rendszer keleti előfutárja), egy nagy kínai kereskedő-karavánt értünk utól, amelyhez csatlakoztunk. Három napon keresztül végtelen, szorosszerű völgyeken tekergőztünk át. Majd magas hágókra kapaszkodtunk. Itt megállapítottuk, hogy a kínaiak ezen a nehezen járható vidéken jól megtudják találni a legkönnyebb karavánutakat.

Félig ájultan tettem meg ezt az egész nagy utat ama mocsaras tavak nagy csoportjáig, amelyek a Koko Nort és nagy folyók egész hálózatát táplálják. Fáradtság és állandó idegfeszültség következtében, amiben alighanem része volt annak, hogy a fejemre zuhantam, heves lázrohamok gyötörték. Egyszer valósággal égtem, utána pedig annyira vacogott a fogam, hogy a lovam ijedtében elragadott és néhányszor kivetett a nyeregből. Dühöngtem, kiabáltam, sőt néha sírtam. A családomat szólítottam és megmondtam neki, hogyan juthat el hozzám.

Mintha álmodnám, úgy emlékszem rá, hogy egy napon társaim leemelték a nyeregből, a földre fektettek és kínai pálinkával erősítettek és amikor kissé magamhoz tértem, azt mondták:

— A kínai kereskedők nyugatnak fordulnak, nekünk azonban déli irányban kell haladnunk.

— Nem! Északi irányban! — feleltem élesen.

— De nem, déliben, — próbáltak meggyőzni a társaim.

Bosszúsan kiáltottam :

— Az ördögbe is! Éppen most úsztunk át a Kis-Jenisz-szein és Algiak északra van!

Társaim ellentmondtak :

— Tibetben vagyunk. A Brahmaputrához kell eljutnunk.

Brahmaputra... Brahmaputra. Ez a szó belevájt égő agyamba, rettentő zajt és borzasztó mozgást idézett elő benne. De hirtelen visszaemlékeztem mindenre és kinyitottam a szememet. Alig tudtam az ajkamat megmozgatni és csakhamar ismét elvesztettem öntudatomat. Társaim a Sharkhe-kolostorba szállítottak, ahol a láma-doktor fatil (a kínaiak és tibetiek előtt nagy orvosi értékű ritka gyökér) vagy kínai ginszeng oldatával ismét helyrehozott. Amikor megvitatta velünk úti terveinket, nagyon kétségeskedett, keresztül tudunk-e jutni Tibetben. De kétségeskedésének okát nem akarta megmondani.

TIZENHATODIK FEJEZET.

A titokzatos Tibetben.

Sharkheből meglehetősen széles út vitt át a hegyeken. A kolostortól déli irányban menő kétheti út ötödik napján beléptünk abba a nagy hegykatlanba, amelynek közepén a nagy Koko-Nor-tó terül el. Ha Finnország megérdemli, hogy a «tízezer tó országá»-nak nevezzék, akkor a Koko-Nor terület bizonyára éppen olyan jól mondható a millió tó országának.

E tó nyugati széle és Doulan Kitt közt haladtunk előre, miközben sok mocsár, tó, meg kicsiny, mély és piszkos folyó közt zezzugos úton mentünk. Itt nem fődte jég a vizet. Csak a hegycsúcsokon éreztük kellemetlenül a hideg szelet. Benzülöttekkel ritkán találkoztunk. Kalmukunk csak nagynehezen tudakolhatta meg az utat juhászoktól, akikkel véletlenül összetalálkoztunk. A Tasszoun-tó keleti partjáról átküzködtük magunkat egy a másik parton levő klastromba. Ott kis pihenőt tartottunk. Kívülünk még néhány vendég

volt e szent helyen. Tibetiek voltak, akik rendkívül szemtelenül viselkedtek velünk szemben. Nem akartak velünk szóbaállni. Mindannyian föl voltak fegyverkezve, többnyire katonai fegyverrel, mindenikükön két vállsúly volt tele patronnal, övükből pedig két-három pisztoly és még munició kandikált ki. Nagyon behatóan foglalkoztak velünk. Világos volt, hogy azt mérlegelték, mekkora erővel lehetünk. Ugyanaz nap elhagytak bennünket és ekkor megparancsoltam a kalmuknak, tudja meg a templom főpapjától, miféle emberek voltak ezek. A szerzetes sokáig kitérő választ adott, de közlékenyebb lett, mihelyt megmutattam neki Narabancsi Hutuktu gyűrűjét és nagy sárga hatykot ajándékoztam neki. Ezt mondta :

— Azok gonosz emberek. Óvakodjatok tőlük.

A nevüket azonban nem akarta megmondani. Vonakodását a buddhista törvényre való hivatkozással okolta meg, amely megtiltja, hogy valaki apjának, tanítójának vagy vezetőjének nevét kiejtse.

Később kitaláltam, hogy itt Észak-Tibetben ugyanarról a szokásról van szó, mint Észak-Kínában. Itt is, mint ott, hunhuc-bandák (északkínai rablók) csavarognak. Ezek időnként megjelennek a nagy kereskedői társaságok főhadiszállásán és a kolostorokban, ott adót követelnek és ezt behajtván, a kerület védőivé válnak. Ez a rablóbanda nyilván éppen ilyen módon e tibeti kolostor védőjévé volt.

Amikor utunkat folytattuk, nagy messzeségben, gyakran a távoli szemhatáron ismételten láttunk egyes lovasokat, akik mintha a mi mozdulatainkat figyelték volna. Minden kísérletünk, hogy közelükbe juthassunk és beszédbe elegyedhessünk velük, kudarcot vallott. Gyors kis lovaikon úgy eltűntek, mint az árnyék.

Amikor a Ham-San hegység meredek és nehéz szorosát elértük s éppen éjszakai szállásra készülödtünk, a fejünk fölött egy magas hegykúpon hirtelen negyven lovas jelent meg hófehér lovakon és minden figyelmeztetés nélkül egész golyózápporral árasztott el bennünket. Tisztjeink közül ketten jajgatva összerogytak. Egyikük szörnyet halt, a másik pedig még csak néhány percig élt.

Nem engedtem meg embereimnek, hogy a tüzelést vizsongozzák, hanem fehér zászlóval a kezemben a kalmuk kíséretében előre mentem, hogy az ellenséggel tárgyaljak. Kétszer ránk lőttek, de azután abbahagyták a tüzelést és a kúpról több lovast küldtek le hozzánk.

Tárgyalni kezdtünk. A tibetiek kijelentették, hogy a Ham-San szent hely, ahol nem szabad az éjjelt eltölteni. Azt tanácsolták, menjünk tovább, akkor biztosságban leszünk. Megkérdezték, honnan jövünk, hová megyünk és utunk okát megtudván, azt mondták, hogy ők ismerik a bolsevikokat, akik Ázsia népeit kiszabadítják a fehér faj jármából. Mivel nem óhajtottam velük politikai vitába keveredni, visszamentem kísérőimhez. El voltam rá készülve, hogy visszamenet rögtön golyót kapok a hátamba, de tibeti hunhucaink nem lőttek.

Két bajtársunk holttestét, mint szomorú útheadót, hátrahagyva, tovább indultunk. Egész éjjel lovagoltunk. Kimerült lovaink minduntalan meg akartak állni és le akartak heveredni, de mi mindannyiszor továbbmenésre kényszerítettük őket.

A zeniten állt már a nap, amikor végre megállottunk. Lovainkat anélkül, hogy lenyergeltük volna őket, kissé pihentettük. Előttünk széles, mocsaras síkság terült el, ahol nyilván a Ma-Csü folyó forrásai voltak. Nem messze tőle volt az Aroung-Nor-tó.

Marhaganéjjal tüzet raktunk és vizet készítettünk teához. De itt is minden figyelmeztetés nélkül minden irányból golyók röpültek ránk. Sziklák mögött azonnal fedezéket kerestünk, de a tűz egyre hevesebb lett és közeledett. A támadók közben körülfogtak bennünket és a golyózapor mindegyre sűrűsödött.

Csapdába kerültünk. Egészen tisztán láttuk, hogy úgy látszik, el kell pusztulnunk.

Megint megkísértem a tárgyalást, de amikor fehér zászlómmal fölemelkedtem, az egyetlen felelet még erősebb golyózapor lett. Az egyik golyó, szikláról lepattanva, bal lábamon talált és benne maradt. Ugyanekkor egyik útitársam meghalt.

Nem maradt más hátra a számunkra : harcolnunk kellett. Az ütközet körülbelül két óra hosszáig tartott. Rajtam kívül még hárman sebesültek meg könnyebben. Ellenálltunk, ameddig csak tudtunk.

A hunghucok közeledtével kétségbeejtő lett a helyzetünk. Társaim egyike, egy nagyon tapasztalt ezredes, így szólt :

— Nincs más választásunk, lóra kell ülnünk és lovagolnunk kell az életünkért... valahová.

Valahová... Rettenetes volt ez a szó. De csak egy pillanatig tanácskoztunk. Nyilvánvaló volt, hogy minél messzebb hatolunk be Tibetbe ezzel a gyilkos bandával a nyomunkban, annál kevesebb a kilátás életünk megmentésére.

Elhatároztuk, hogy visszatérünk Mongolországba. De hogyan?

Ezt nem tudtuk. Megkezdtük visszavonulásunkat. Folytonos lövöldözés közben lovainkon a leggyorsabban észak felé ügettünk. Ismét elesett három társam, egyik a másik után. Elesett a tatárom, akinek a nyakát fúrta keresztül a golyó. Utána halálkiáltással két fiatal, erős tiszt bukott le a nyeregből, míg lovaik vad félelemben elvágattak a síkságon át.

Ezek a veszteségeink felbátorították a tibetieket. Egy golyó jobb bokavédőm csatjába ütközött és a csatot bőr- és posztódarabkákkal együtt a bokám fölött belekergette a húsba. Régi kipróbált barátom, az agronom, fölkiáltott és kezével a vállához kapott. Láttam, hogy amint éppen lehetett, megtörölte és bekötözte vérző homlokát. Egy pillanattal később kétszer lötték keresztül kalmukunknak ugyanazt a kezét, amely teljesen összeroncsolódott.

Ugyanekkor huszonöt hunghuc rohamra indult ellenünk. Ezredesünk ezt vezényelte :

— Adjatok rájuk sortüzet!

Hat rabló a földre bukott. Két másik támadó leszédült a nyeregből és ahogyan csak tudtak, futottak most már visszavonuló társaik után. Néhány perccel később megszűnt ellenségeink tüzelése és most ők lobogtattak fehér zászlót.

Két lovas közeledett hozzánk. Tárgyalás közben kiderült, hogy a vezérüket egy golyó mellen találta. Orvosi segítséget kértek tőlünk a számára.

Ekkor azonnal reménysugarat láttam. Magamhoz vettem orvosságos ládámat és megsebesült kalmukommal, aki nyögött és káromkodott, elindultam.

— Adjon annak az ördögnek egy adag ciankálit, — kívánták társaim.

Nekem azonban más volt a tervem.

A megsebesült vezérhez vezettek bennünket. Sziklák közt, nyeregtakarókon feküdt. Nekünk azt mondták, hogy tibeti ember, de arcvonásaiból mindjárt észrevettem, hogy szárt vagy turkomán lehet, valószínűleg Turkesztán déli részéből. Kérő, ijedt szemmel nézett rám. Megvizsgáltam és megállapítottam, hogy a golyó balról jobbra áthatolt a mellén, hogy sok vért vesztett és nagyon gyöngé.

Gondosan megtettem mindent, amit csak megtehettem. Minden orvosságot, még a jodoformot is, amelyet fölhasználtam, megérintettem a nyelvemmel, hogy megmutassam, nincs bennük mérég.

Jóddal megtisztítottam a sebet, jodoformmal megfecskenedeztem, majd bekötöttem. Ezután elrendeltem, hogy a megsebesült embert nem szabad megérinteni, sem pedig megmozdítani, hanem feküdni kell őt hagyni ott, ahol most van. Az egyik tibetinek megmutattam, hogyan kell a kötést kicserélni és vattát, kötőszert, meg kevés jodoformot hagytam neki hátra. A betegnek, akiben már dolgozott a láz, egy adag aszpirint adtam, azonkívül még több tablettát kinint hagytam ott.

Mindezek után kalmukom közvetítésével a következő ünnepi beszédet intéztem a körülállókhöz :

— A seb meglehetősen veszedelmes, de nagyon erős orvosságot adtam a vezéreknek. Remélem, hogy fölgyógyul. Azonban csak egy föltétellel : azok a gonosz szellemek, amelyek büntetésül beléje bújtak, mert bennünket, ártatlan utasokat jogtalanul megtámadtatok, azonnal megölik őt, mihelyt még csak egyet is löttök. Fegyvereitekben nem szabad egyetlen golyónak sem maradnia.

E szavak után megparancsoltam a kalmuknak, hogy üritse ki a fegyverét, ugyanekkor én is kivettem Mauzer pisztolyomból a patronokat.

A tibetiek alázatosan követték a példámat.

— Ne feledjétek el, amit mondtam, tizenegy nap és tizenegy éjjel ne mozduljatok el erről a helyről és ne töltsétek meg fegyvereiteket. Máskülönben elviszi vezéreteket a halál démona, benneteket pedig üldözni fog.

E szavak után, fejük fölé emelve Narabancsi Hutuktu gyűrűjét, ünnepiesen távoztam.

Visszatértem társaimhoz, akiket iparkodtam megnyugtatni. Azt mondtam nekik, hogy újabb támadástól nem kell tartanunk és most a szerencsében bízva kell megkísérelnünk a Mongolországba vivő út megtalálását. De lovaink nagyon ki voltak merülve és olyan soványak voltak, hogy akár a bordáikra akaszthattuk volna köpenyeinket.

Még két napig maradtunk megtámadtatásunk helyén. Ezt az időt arra használtam föl, hogy páciensemét ismételten fölkeressem. Ez a pihenő lehetővé tette azt is, hogy a mi, szerencsére könnyebb sebeinket bekötözzessük és kissé magunkhoz térjünk. A golyónak lábikrámból való kivágására, szerencsétlenségemre, csak zsebkéssel rendelkeztem.

Megtudakolván a rablóktól a karavánutakat, nagyon könnyen rátaláltunk a főutak egyikére. Ott szerencsénkre talákoztunk Pounzig fiatal mongol herceg karavánjával, aki szent küldetésben járt, mert az urgai Élő Buddhától vitt üzenetet a lasszai Dalai Lámának. A herceg segítségünkre volt a lovak, tehének és élelmiszer vásárlásában.

Mivel fegyvereinket és készleteinket elcseréltük volt állatokért és élelmiszerért, teljesen kifosztva tértünk vissza a Narabancsi-kolostorba, ahol a Hutuktu szívesen fogadott.

— Tudtam, hogy vissza fogtok jönni, — mondta. — Az istenek elárulták nekem.

Délre való hatolásunk örök utadójaként hat emberünk Tibetben maradt. Csak tizenketten kerültünk vissza a kolostorba.

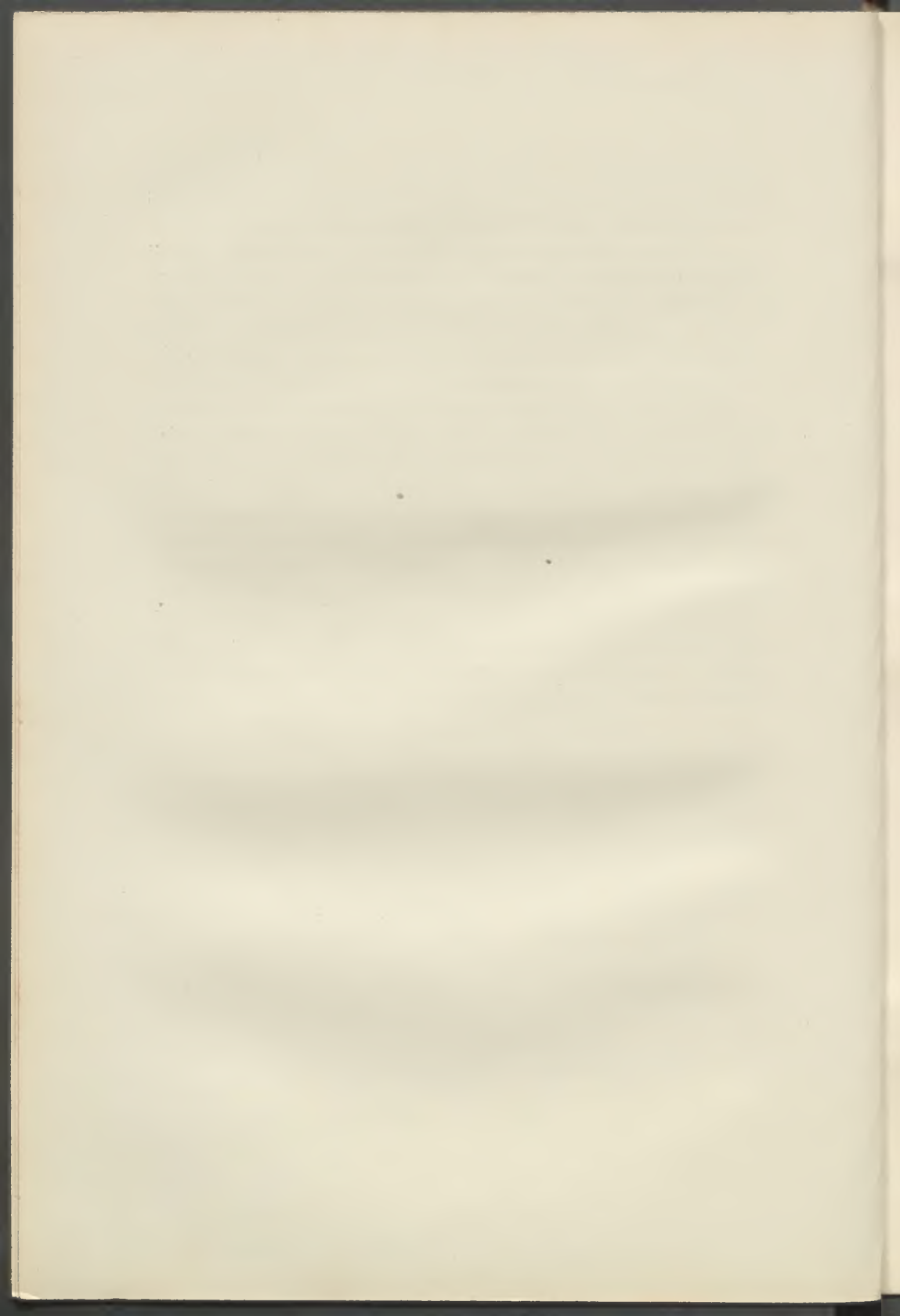
Két hétig maradtunk a kolostorban, hogy rendbe szed-

jük magunkat és kitaláljuk, hogy a sors hullámszó tengerén milyen irányba terelnek bennünket az események.

A tisztek beléptek egy különítménybe, amely akkor Mongolországban a bolsevikok, Oroszország tönkretevői ellen alakult. Eredeti kísérőm azonban és én, a mongol síkságon át való útra készülődtünk, nem riadva vissza a kalandoktól és veszedelmektől, amelyekkel menedékhely után kutatva ott is találkozhatunk.

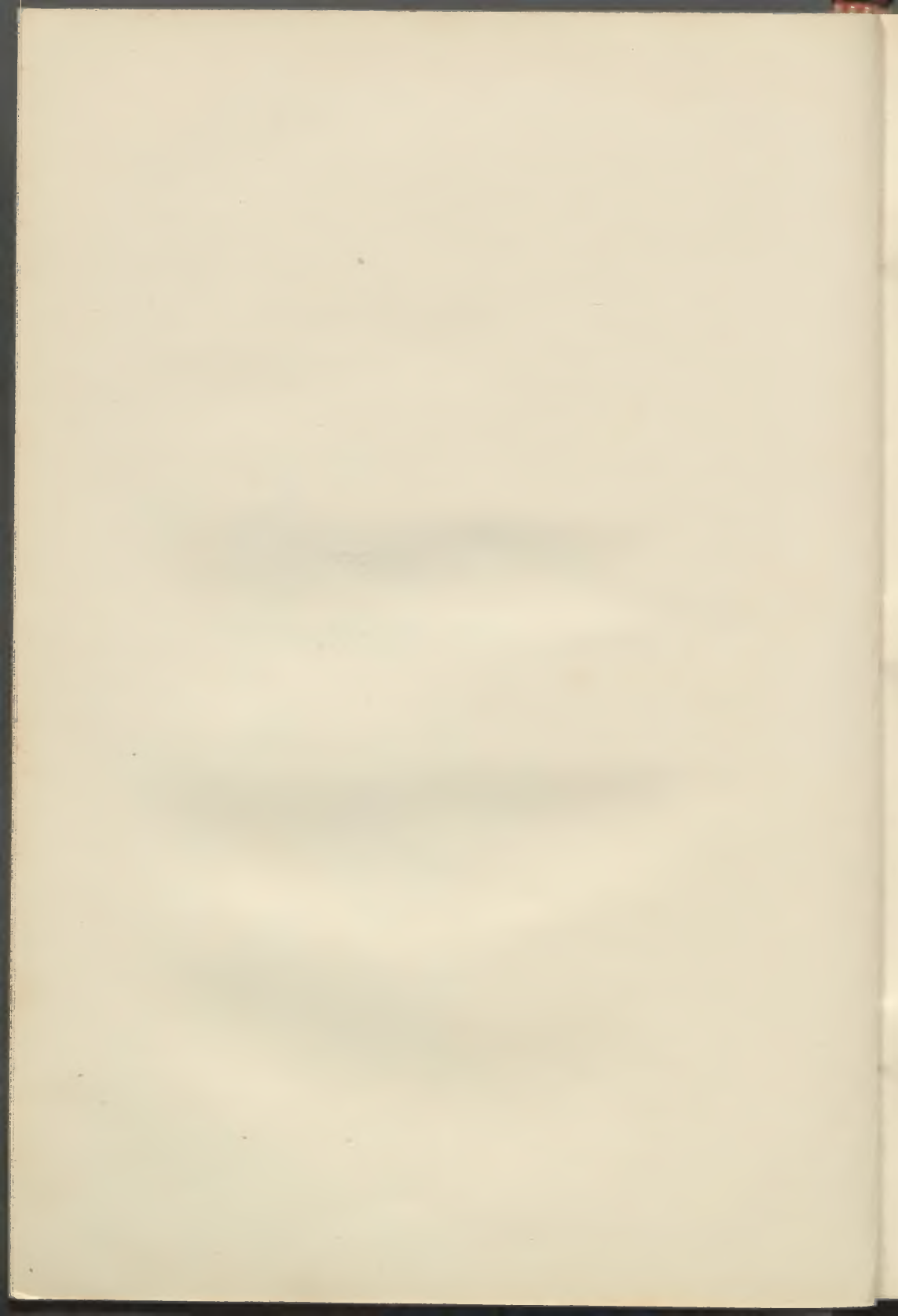
És most, a tönkretevő, örökké emlékezetemben maradó út e jelenetei után ezeket a fejezeteket régi kipróbált barátomnak, az agronómnak, orosz útitársaimnak és különösen ama kísérőim megszentelt emlékezetének ajánlom, akik ott nyugosznak Tibet hegyeinek lábánál: Osztrovszki ezredesnek, Zuboff és Turoff kapitányoknak, Pisarjevsky hadnagyának, a kozák Vernigorának és a tatár Mahomed Szpirinnek. E helyen is kifejezem nagy köszönetemet a segítségért és a barátságért, amelyben részesítettek, Szoldjak fejedelmének, a noyonnak és Ta Lámának, valamint a Narabancsi-kolostor Kampo Gelongjának, a tiszteletreméltó Jelyb Djamszrap Hutuktunak.

MÁSODIK RÉSZ.
A DÉMONOK ORSZÁGA.

TIZENHETEDIK FEJEZET.

A titokzatos Mongolország.

Ázsia szívében van a nagy, titokzatos, gazdag Mongolország. A Tien San havas legelőitől és a nyugati Zungaria forró homoksivatagjaitól Közép-Ázsia irtózatosan nagy részén terül el, egészen a Szajan-hegység erdős magaslatáig és Kína nagy faláig.

A népek bölcsője, történelmi korszakoknak eredő helye, legendák veszik körül. Szülőhelye vérszomjas hóditóknak, akiknek fővárosai ma a Gobi homokja alatt vannak eltemetve, de akiknek titokzatos vonatkozásai és régi nomád törvényei máig élve maradtak; országa szerzeteseknek és rosszakaratú ördögöknek, hazája vándorló törzseknek, amelyeket Dzsingisz khán és Kublai khán leszármazottjai, a fiatalabb ágak khánjai és hercegei kormányoznak.

Titokzatos országa a Rama, Sakia-muni, Djonkapa és Paspá kultuszának, amelyet az Élő Buddha — Bogdo Gheghen Ta Kureban vagy Urgában — képvisel, aki a lámái vallásnak újjászületett Buddha harmadik legnagyobb méltósága; országa titokzatos orvosoknak, prófétáknak, varázslóknak, jósoknak és boszorkányoknak, országa a Svasztikának, az az ország, amely még mindig nem felejtette el a régen meghalt, Ázsia és Európa felének uralkodóivá lett nagy hatalmasságok gondolatait.

Országa csupasz hegyeknek és kopár síkságoknak, amelyeket a nap elégetett és a hideg megölt, országa beteg barmoknak és beteg embereknek, a pestis, förtelmes bőrbajok és a himlő fészke. Országa gőzölgő hóforrásoknak és veszedelmes hegyszorosoknak, amelyeken gonosz szellemek laknak, országa szent halban gazdag tavaknak, országa farkasoknak, ritka szarvasfajoknak és hegyi kecskéknak, országa számtalan mormotának, vad lónak, vad számárnak

és vad tevének, amelyek sohasem láttak féket, országa dühös kutyáknak és mohó ragadozó madaraknak, amelyek fölfalják a síkra kitett halottakat.

Az az ország, melynek kihaló, kezdetleges népe nagy atyáknak a síkságok porában és homokjában fehéredő csontjaira tekint, ahol kipusztul egy nép, amely azelőtt egyszer meghódította Kínát, Sziámot, Észak-Indiát és Oroszországot, de melynek harcosait később, akkor az egész keresztény világot a vad Ázsia betörése ellen védő lengyel lovagok dárdái tartóztatták föl.

Az az ország, amelynek földje a megrepedésig gazdag kincsekben, de nem teremt elő semmit, amelynek mindene hiányzik, inségeskedik és amelyre súlyosan ránehezedik a világ mostani végzete.

A sors úgy akarta, hogy miután teljesülhetetlennek bizonyult az a tervem, hogy Tibeten át elérjem a Csendes-oceánt, az életemért küzdve és biztosságra törekedve, fél évet töltöttem el ebben az országban.

Régi hű barátomat és engemet elkapott a rendkívül fontos és veszedelmes események forgószele, amely 1921-ben végigsöpört Mongolországon.

Mégis ennek a körülménynek köszönhetem, hogy megismerhettem a csöndes, jószívű és becsületes mongol népet. A lelkében olvashattam, láttam szenvedéseit és reményeit. Tanuja voltam a szorongás és félelem rettenetes állapotának, amelyen a misztérium borong ebben az országban, ahol a misztérium betölti az egész életet. Megfigyeltem, amikor folyamatok tompa dörgéssel széttörték a nagy téli hidegben jégláncaikat, láttam, amikor tavak emberi csontokat dobta ki partjaikra, hallottam, amikor vad hangok szólaltak meg a hegyszakadékokban, sírszerű pusztaságokon tűzlángokat állapítottam meg, megpillantottam égő tavakat, föl néztem hegyekre, amelyeknek csúcsai megmászhatatlanok, tekergőző, gödrökben áttelelő kígyók nagy rakásaira bukkantam, eljutottam folyamokhoz, amelyek örökké be vannak fagyva, találtam sziklákat, amelyek mintha megkövesedett tevék, lovasok és karavánok lettek volna és mindeütt a csupasz, csupasz hegyeket pillantottam meg, amelyek-

nek ráncai a sátánnak a lenyugvó nap sugarában vérbe mártott köpenyéhez hasonlítanak.

— Nézzen oda, — mondta egy öreg pásztor, az elátkozott Zagasztai lejtőjére mutatva. — Ez nem hegy, ez Ó, aki vörös köpenyben fekszik ott és várja a napot, amikor ismét fölkel, hogy megint harcra keljen a jó szellemekkel.

A pásztor szavaira Vroubelnek, az ismert festőnek misztikus képe jutott az eszembe. Ugyanezeket a csupasz hegyeket mutatja a sátánnak lila- és bíborszínű ruhájával, akinek arcát egy közeledő szürke felhő félig elfödi.

Mongolország a misztérium és a démonok rettentő országa. Nem csodálható tehát, hogy itt a vándorló nomád törzsek ősrégi életrendjének minden megsértése vörös vérpatkokban és iszonyatban végződik.

Miután a Koko-Nor kerületből visszatértünk Mongolországba és néhány napigkipihentük magunkat a Narabancsi kolostorban, egy ideig Uliasszutaiban, Külső Mongolország nyugati részének fővárosában éltünk. Nyugaton Uliasszutai a legutolsó tisztán mongol város. Mongolországban csak három tisztán mongol város van : Urga, Uliasszutai és Ulan-kom. A negyedik város, Kobdo, határozottan kínai jellegű, mert e kerület Kína közigazgatásának a középpontja. Ebben a kerületben ide-oda vándorló és Peking meg Urga uralmát csak névleg elismerő törzsek laknak. Uliasszutaiban és Ulankomban a jogellenesen jelenlevő kínai biztosokon és csapatokon kívül mongol kormányzók vagy szaitok voltak, akiket az Élő Buddha nevezett ki.

Alighogy a városba érkeztünk, mindjárt politikai szenvedélyek háborgó tengerén találtuk magunkat. A mongolok az ő országukban folytatott kínai politikának szenvedélyes izgatottsággal ellenszegültek. A kínaiak dühöngtek és adófizetést követeltek a mongoloktól az egész időre, amióta Kínától kicsikarták Mongolország autonómiájának elismerését. Az orosz telepések, akik a város közelében, a nagy kolostorok szomszédságában és az ide-oda vándorló törzsek közt szálltak meg, egymással civakodó politikai csoportokra szakadtak. Urgából híre jött, hogy Ungern-Sternberg báró orosz tábornok vezérletével harc folyik Külső Mongolország

függetlenségének fönntartásáért. Az orosz tiszték és menekültek különítményekbe állottak össze, amelyeket a kínaiak nem tűrtek meg, a mongolok ellenben szívesen láttak. A bolsevikok, akiknek gondot okozott, hogy Mongolországban fehér harci csapatok alakulnak, a mongol határra küldték csapataikat. Irkutszk és Csita, Uliasszutai és Urga közt hírhordók jártak, akik a bolsevikoktól minden elképzelhető ajánlatokat hoztak a kínai biztosoknak. A Mongolországban levő kínai hatóságok fokozatosan növekvő titkos összeköttetésekbe léptek a bolsevikokkal és Kiachtában és Ulankomban a nemzetközi jog megsértésével kiadták nekik az orosz menekülteket. Urgában orosz kommunista községet rendeztek be a bolsevikok. A törvényes orosz konzulok nem tettek semmit. A Koszogol és a Szelenga-völgy vidékén levő vörös csapatok harcba keveredtek bolsevikellenes tiszték csoportjaival. A kínai hatóságok a mongol városokban helyőrségeket létesítettek és büntető expedíciókat küldtek az országba. És hogy a kavarodás még tökéletesebb legyen, a kínai csapatok házkutatásokat végeztek, amikor is fosztogattak és loptak.

Micsoda atmoszférába jutottunk a Jenisszei mellett, Urianhaion, Mongolországon, a turgutok földjén, Kanszun és Koko Noron át tett nehéz és veszedelmes utunk után.

— Higyje el, — mondta öreg barátom, — inkább fojtanék meg elvtársakat és harcolnék hunghucok ellen, mint hogy itt hírekre és egyre rosszabb hírekre várjak!

Igaza volt, mert a mi helyzetünkben az volt a legrosszabb, hogy a tények, a hírek és a fecsegések e zürzavarában a vörösök ellenállás nélkül közeledhettek volna Uliasszutaihoz és pusztá kézzel megfojthattak volna mindenkit.

Szívesen elhagytuk volna a bizonytalanságok e városát, de nem tudtuk, hová mehetnénk. Északon ellenséges párt-hírek és vörös csapatok voltak. Délen már elvesztettük néhány társunkat és magunk is megsebesültünk. Nyugaton a kínai közigazgatási tisztviselők és csapataik dühöngtek és keleten háború tört ki, amelyről a kínai hatóságoknak mindent eltitkoló kísérletével szemben is hírek szivárogtak át és nagyon komolynak tüntették föl a helyzetet Külső

Mongolország e részében. Nem maradt tehát számunkra más, mint hogy Uliasszutaiban maradjunk. Kívülem itt lakott még több lengyel katona, aki oroszországi hadifogolytáborból szökött meg, két lengyel család és két amerikai cég. Mindannyian olyan helyzetben voltak, mint mi. Összetartottunk és megszerveztük saját hírszolgálatunkat, amelynek az volt a föladata, hogy a leggondosabban figyelje meg az események kifejlődését. A kínai biztossal és a mongol kormányzóval sikerült jó viszonyba jutnunk, ami tájékozódásunkra nagyon is hasznos volt.

Mi volt a magyarázata mindezeknek a mongolországi eseményeknek? Uliasszutai nagyon intelligens mongol kormányzója a következő felvilágosítással szolgált :

— A Mongolország, Kína és Oroszország közt 1912 október 21-én, 1913 október 23-án és 1915 június 7-én kötött szerződésnek megfelelően megadták a függetlenséget Külső-Mongolországnak és vallásunk erkölcsi vezetőjének ismerték el. A Kahlkhaban és Külső-Mongolországban élő mongol népeknek Bogdo Djeptszung Damba Hutuktu Khán címmel ő szentsége, az Élő Buddha lett a szuzerenje. Amíg Oroszország erős volt és Ázsiában érvényt tudott szerezni a politikájának, a pekingi kormány tiszteletben tartotta a szerződést. Mikor azonban Oroszország a Németországgal való háború kezdete után kénytelen volt csapatait Szibériából kivonni, Peking Mongolországban elvesztett jogainak helyreállítását kezdte követelni. Ez okból az 1912 és 1913. évi szerződéseket kiegészítették az 1915. évi konvencióval. De amikor 1916-ban Oroszország minden hadi erejét lekötötte a sikertelen háború és amikor később, 1917 februárjában kitört az orosz forradalom, a kínai kormány nyíltan ismét visszavette Mongolországot. Mindenütt új mongol minisztereket és kormányzókat nevezett ki, olyan egyéneket, akik barátságos érzellemmel voltak Kína iránt. A mongol függetlenségi mozgalom sok hívét elfogatta és Pekingben börtönbe vettette. Urgában és más mongol városokban kínai igazgatást rendezett be és ő szentségét, a Bogdo khánt megfosztotta az igazgatás minden jogától, amennyiben kínai dekrétumok pusztá aláíró gépjévé tette. Végül még csapatokat

is küldött Mongolországba. E pillanattól kezdve sűrűn jöttek kínai kereskedők és kulik. A kínaiak adók és illetékek fizetését követelték 1912-től kezdve. Ennek következtében a mongol lakosság csakhamar mindenét elvesztette úgy, hogy most városaink és kolostoraink szomszédságában kolduossá lett, földlyukakban lakó mongolok egész telepei láthatók. A mongol arzenálokat és kincstárakat lefoglalták, a kolostorokat adófizetésre kényszerítették és minden mongolt üldöztek, aki síkra szállt hazája szabadságáért. Kínai ezüstsé, kitüntetésekkel és címekkel vesztegetve, a szegényebb mongol fejedelmeket maguknak nyerték meg a kínaiak. Így azután könnyen megérthető, hogy az uralkodó osztály, ő szentsége, a khánok, a hercegek és az előkelő lámák, de a tönkretett és sanyargatott nép is, határozottan ellenséges érzellemmel vannak az így föllépő kínai közigazgatási tisztviselők iránt, mert nem felelték el, hogy egykoron mongol uralkodók kormányozták Pekinget és Kínát és uralmuk idején Ázsiában Kínának juttatták az első helyet. Szembeszállnunk azonban nem lehetett. Nem volt fegyverünk. Vezéreink mind őrizet alatt voltak és a fegyveres ellenállás minden mozdulatára ugyanazokban a pekingi börtönökben fejezték volna be életüket, amelyekben éhséggel és kínszenvedéssel nemesseink, fejedelmeink és lámáink közül már nyolcvanán pusztultak el. Rendkívül hatalmas lökés kellett, hogy a nép cselekedjék. Ezt a lökést megadták Cseng Y tábornok és Csu Tekihsziang tábornok kínai adminisztrátorok. Ezek kihirdették, hogy ő szentsége a Bogdo khán fogoly a saját palotájában és figyelmeztették őt arra, hogy a pekingi kormány egyik korábbi határozata értelmében — amelyet azonban a mongolok jogtalanul tartanak — ő szentsége az utolsó Élő Buddha. Ez már több volt a soknál. A nép és Élő Istenük közt azonnal titkos összeköttetések szövődtek és terveket dolgoztak ki ő szentsége megszabadítására, meg a szabadságharcra. Segítségünkre volt Djam Bolon, a burjétok nagy fejedelme, aki tárgyalni kezdett a bolsevikok ellen akkor Transbajkáliában harcoló Ungern tábornokkal és fölszólította, vonuljon be Mongolországba és segítsen harcunkban a kínaiak ellen. Így kezdődött a szabadságharcunk.

Így magyarázta meg nekem a helyzetet Uliasszutai kormányzója. Később azután ez történt. Miután Ungern báró beleegyezett abba, hogy Mongolország szabadságáért küzdjön, elrendelte az északi kerületekben lakó mongolok mozgósítását és megígérte, hogy saját kicsiny különítményével a Kerulen folyó mentén eljön Mongolországba. Összeköttetésbe lépett a Mongolországban levő másik különítménnyel, Kazagrandi ezredes csapatával és a mozgósított mongol lovasok támogatásával megkezdte a támadást Urga ellen. Kétszer vereséget szenvedett, de 1921 február 3-án sikerült a várost elfoglalnia és az Élő Buddhát ismét a khánok trónjára ültette.

Március vége felé azonban Uliasszutaiban még ismeretlenek voltak mindezek az események. Nem tudtunk sem Urga elestéről, sem arról, hogy a közel 15,000 főnyi kínai sereg a maimaicsengi csatákban, a Tola partján és az urga-udei úton elpusztult. A kínaiak minden erejükkel a valóság elleplezésén fáradoztak, amennyiben mindenkit megakadályoztak abban, hogy Urgától nyugatra juthasson el. De a hírek ott voltak a levegőben és mindenkit fölizzgattak. Egyre feszültebb lett a helyzet és a viszony a kínaiak közt az egyik, a mongolok és az oroszok közt a másik részen naponta élesebb lett.

Uliasszutaiban ebben az időben Wang Tszao-tszun volt a kínai biztos, tanácsadója Fu Hsziang. Fiatal és tapasztalatlan ember volt mindkettő.

A kínai hatóságok barátomat, Uliasszutai kormányzóját, a kiváló mongol hazafit, Chultun Beyle herceget elbocsátották és helyét egy kínaibarát láma-fejedelemmel, Urga volt vicehadügyminiszterével töltötték be.

Az elnyomás még gonoszabb lett. Most itt is megkezdődtek a házkutatások az orosz tiszték és telepések lakásain és nyílt összeköttetések kezdődtek a bolsevikokkal. Napirenden volt a letartóztatás és a verekedés. Az orosz tiszték hatvan főnyi titkos különítményt alkottak, úgy, hogy most már védelmezhetnék magukat. De ebben a különítményben véleményeltérés támadt M. M. Michailoff alezredes és néhány tisztje közt. Világos volt, hogy a különítmény a döntő pillanatban széthull.

Mi nem oroszok elhatároztuk, hogy alaposan kikémleljük, nem kell-e vörös csapatok megérkezésétől tartanunk. Régi barátom és én ajánlkoztunk a hírszerző szerepére. Chultun Beyle herceg nagyon jó vezetőt adott nekünk, egy Tzeren nevű öreg mongol embert, aki folyékonyan beszélt és írt oroszul. Ez a vezető nagyon érdekes személyiség volt, mert már tolmácsként szerepelt úgy a mongol hatóságoknál, mint alkalomadtán a kínai biztosnál is. Nem nagyon régen mint külön hírnököt nagyon fontos táviratokkal Pekingbe küldték. A fölülmúlhatatlan lovas az Uliasszutai és Peking közt elterülő utat, 1800 mérföldnyi távolságot, bármily hihetetlenül hangzik is, kilenc nap alatt tette meg. Úgy készült föl az útra, hogy testét, mellét, lábaszárát, karját erős gyapjúkötéssel csavarta körül. Ilyen módon védekezett ily hosszú lovaglás fáradalma ellen. A sapkáján három sas-toll volt annak jeléül, hogy a kapott parancs szerint a madár gyorsaságával repülhet. Tzara nevű különleges okirat jogot adott neki arra, hogy minden postaállomáson a legjobb lovakat követelje, egyet hátsónak és egy teljesen fölnyergeltet váltásnak, valamint, hogy két oulatch vagy ör kísérje őt fedezetül és a lovak visszavezetése végett. Így föl-szerelve az ourtonnak nevezett postaállomások közt vágatva tette meg a 15—30 mérföldet és mindenik állomáson csak éppen annyi időt töltött, amennyi a lovak és az örök kicserélésére kellett. Egy ör mindig előre lovagolt, úgy hogy a legközelebbi állomáson mindig előre tudtak érkezéséről. Minden ör három lovat vitt magával, ami lehetőségessé tette, hogy egyik nyeregből a másikba pattanjanak és kifáradt lovukat visszatértükig hátrahagyják. A táviratvivő minden harmadik állomáson megivott egy csésze forró zöld teát és mindjárt folytatta a rohanást délnek. Napi tizenhét-tizennyolc órai ilyen lovaglás után az éj hátralevő részét valamelyik állomáson töltötte el, ahol lefekvés előtt elnyelt egy főtt ürücombot. Így utazott kilenc napon át.

Ezzel az emberrel a szolgálatomban egy hideg téli reggelen elindultunk Kobdo irányába. Onnan azt a nyugtalanító hírt kaptuk, hogy vörös csapatok vonultak be Ulan-komba, ahol a kínai hatóságok valamennyi európaikat kiszol-

gáltatták nekik. Utunkba esett a Dzafin folyó, amelyet jég borított. Rettenetes víz. Ágya futóhomok, mely nyáron sok tevét, lovat és embert ragad le a mélybe.

Amikor a kobdói út felét megtettük, a kis Baga Nor-tó partján egy pásztor jurtájához értünk. Az est beköszön-tése és sűrű havat hozó forgószél arra kényszerített bennün-ket, hogy ott éjjelezzünk. A jurta mellett pompás fakó ál-lott, ezüsttel és korallokkal gazdagon díszített nyereggel.

A jurtához való közeledésünkre két mongol sietett ki belőle. Egyikük gyorsan a nyeregbe ugrott és hamarosan eltűnt a síkság havas dombjai mögött. Annnyit észrevettünk, hogy nagy felöltője alatt sárga ruhát viselt és hogy nagy, zöld bőrhüvelybe dugott kés volt nála, amelynek nyele szaruból és elefántcsontból készült. A másik ember, a jurta tulajdonosa, az ottlakó Novontziran herceg pásztorja volt.

Örült, amikor meglátott bennünket és befogadott a jurtájába.

— Ki volt az a lovas azon a fakón? — kérdeztük tőle. Lesütötte a szemét és hallgatott.

— Mondd meg. Ha nem mondd meg a nevét, ez azt mutatja, hogy rossz emberekkel barátkozol.

Kezével hadonászva tiltakozott.

— Nem, nem! Jó ember, nagy ember, de a törvény tiltja, hogy a nevét kiejtsem.

Megértettük, hogy az eltávozott vagy a pásztornak a gazdája, vagy pedig valami előkelő láma volt. Ezért nem is követelődztünk tovább, hanem alváshoz készülődtünk. Vendéglátónk három ürücomb főzéséhez fogott hozzá és nagy késével ügyesen kivágta belőle a csontokat. Beszélgettünk vele és megtudtuk, hogy itt senkisémet látott vörös csapatokat. Ellenben Kobdoban és Ulankomban kínai katonák sa-nyargatták a lakosokat és bambuszbottal halálra verték azokat a férfiakat, akik feleségeiket védték e szörnyetegek-vel szemben. Ezért a mongolok közül néhányan a hegyekbe menekültek, hogy ott beálljanak Kaigordofnak, egy Altai-ból való tatár tisztnek a különítményébe, aki fegyvert adott nekik.

TIZENNYOLCADIK FEJEZET.

A titokzatos bosszuló láma.

A két napi út után, amelyen hóban és metsző hidegben 170 mérföldnél többet tettünk meg, örültünk a pihenésnek a jurtában és szabadon, gondtalanul beszélgettünk a leve-ses ürühús-vacsoránál, amikor egyszerre mély, rekedt han-got hallottunk :

— Szayn! — jó estét!

A szénszerpenyőtől az ajtó felé fordultunk, ahol közép-magas, nagyon zömök mongol embert láttunk, aki szarvas-bőrköpenyt és oldalhajtókákkal ellátott sapkát viselt. Övé-ben ugyanaz a zöld hüvelyű nagy kés volt, amelyet az el-siető lovason láttunk.

— Amourszayn! — feleltük.

Gyorsan fölgombolta az övét és letette a felöltőjét. Sárga selyemből készült pompás ruhában állt most előttünk, amely fénylett, mint a nap. Símára beretvált arca, megnyírt haja, balkezén a vörös korallokból való olvasója és sárga ruhája világosan bizonyították, hogy előkelő lámapap állt előttünk, — lámapap nagy gyilokkal, amely kék vállsza-lagja alá volt dugva. Ránéztem házigazdánkra és mongol vezetőmre, Tzerenre és mindkettőnek az arcán félelmet és tiszteletet láttam. Az idegen odajött a szénszerpenyőhöz és leült.

Egy darab húst vett a szájába és így szólt:

— Beszéljünk oroszul.

Beszélgetni kezdtünk. Az idegennek némi kifogásolni-valója volt az urgai Élő Buddha kormányzásán.

— Odaát felszabadítják Mongolországot, meghódítják Urgát, megverik a kínai hadsereget és itt nyugaton mind-erről nem hallunk semmit. Itt, mialatt a kínaiak agyonverik és meglopják népünket, nem történik semmi. Az én nézetem szerint Bogdo khánnak értesítéseket kellett volna ide kül-denie. Miért tudnak a kínaiak Urgából és Kiachtából Kob-dóba hírvivőket küldeni, akik segítséget kérnek számukra és miért nem tudja ezt a mongol kormány megtenni? Miért?

— Küldenek-e a kínaiak segítő csapatokat Urgába? — kérdeztem.

Rekedt nevetéssel ezt válaszolta a vendégünk:

— Valamennyi hírvivőt elfogtam, leveleiket elvettem és őket magukat vissza... a sírba küldtem.

Újra nevetett és különös fényű szemével körülnézett. Csak most vettem észre, hogy pofacsontjai és szeme olyan vonalakat mutatnak, aminőket Közép-Ázsia mongoljainál rendszerint nem lehet látni. Inkább tatárnak vagy kirgiznek tetszett.

Hallgattunk és pipáztunk.

— Mikor indul el a csahar-különítmény Uliasszutai-ból? — kérdezte.

Azt feleltük, hogy erről még nem hallottunk semmit, mire vendégünk kijelentette, hogy a kínai hatóságok Mongolország belsejében mozgósították a harcias csaharok egy erős különítményét, egy olyan törzset, amelynek vándorhelye nincs messze a nagy faltól. A különítmény feje egy ismert hunghuc, akinek a kínai kormány kapitányi rangot adott azért az ígéretéért, hogy a kínai hatóságoknak meghódítja a kobdói és urianhai kerületekben levő valamennyi törzset.

Mikor vendégünk megtudta, mi utunknak a célja, azt mondta, hogy a legpontosabb hírekkel szolgálhat és így fölöslegessé válik továbbutazásunk. Hozzáfűzte még:

— Különben nagyon veszedelmes is, mert Kobdo népet le fogják gyilkolni és a várost fölgyújtják. Ezt egészen határozottan tudom.

Nagy figyelemmel és rokonérzéssel fülelt, amikor Tibetben való átnyomulásunk szerencsétlen kísérletéről hallott.

— Egyedül csak én lehettem volna segítségükre, de sohasem a Narabancsi Hutuktu. Az én laissez-passer levelemmel Tibetben bárhová elmehettek volna. Én Tushegoun láma vagyok.

Tushegoun láma. Mennyi rendkívüli elbeszélést hallottam már erről az emberről. Orosz kalmuk ember, akinek a cár uralkodása idején a propaganda miatt, amelyet a kalmuk nép függetlensége érdekében folytatott, sok orosz bör-

tönnel kellett megismerkednie és akit ugyanebből az okból a bolsevikok üldöztek. Mongolországba menekült és itt a mongolok közt azonnal nagy befolyásra tett szert. Ez nem is volt csoda, mert ő a potalai (Lassza) Dalai Láma belső barátja és tanítványa és a legképzettebb a lámák közt, híres gyógyász és doktor. Az Élő Buddhához való viszonyában csaknem független állást foglalt el. Nyugat-Mongolország és Zungaria valamennyi nomád törzsének vezére lett, sőt egész Turkesztánig terjedt a befolyása. Hatalmának alapja, ahogyan magát kifejezte, a misztérium dolgaiban való nagy jártassága volt, de mint nekem elbeszítették, alapja volt nagyrészt az is, hogy pánikszerű félelemben tudta tartani a mongolokat. Aki nem teljesítette a parancsát, meghalt. Az engedetlenkedő sohasem tudhatta, mely napon és órában bukkan föl a büntető láma, a Dalai Láma különös és hatalmas barátja. A csodatevő nem sokat teketóriázott: egy késszúrás, egy golyó, vagy egy szorítás a gégén és megvolt a büntetés.

Künn a szél üvöltött és a megfagyott havat odacsapta a jurta kifeszített nemezfalához. A szél ordításán át több hangnak a lármája, kiabálás, nevetgélés hallatszott be hozzánk. Éreztem, hogy ebben a környezetben valami vándorló nomádot könnyen rá lehetne venni arra, hogy csodában higgyen, hiszen maga a természet is segít ebben. Alighogy ez a gondolatom támadt, a Tushegoun láma hirtelen fölkapta a fejét, keményen rám nézett és így szólt:

— Nem egy dolog van a természetben, amit nem ismerünk és az a képesség, hogy az ismeretlent föl tudjuk használni, teremti meg a csodát. Csakhogy ezzel a képességgel nagyon kevesen rendelkeznek. Be fogom ezt bizonyítani, azután majd mondja meg, látta-e már azt, amit én mutatok.

Fölállt, a karján feltúrta sárga ruháját és a juhásztor felé indult, akire rászólt:

— Misik, kelj föl!

A pásztor fölkelt, mire a láma gyorsan kigombolta a pásztor ruháját és meztelenre kitakarta a mellét. Még nem is sejthettem, hogy mit akar, amikor a Tushegoun minden erejével a pásztor mellébe dőfte a kését. A mongol, akinek egész teste vérrel volt borítva, a földre zuhant. A láma

sárga selyemruháján odacsöppent vért vettem észre. Fölkiáltottam :

— Mit csinált?

— Pszt, csönd, — súgta felém fordítva egészen fehérre vált arcát.

Néhány metszéssel megnyitotta a mongol mellét. Láttam a pásztor lassan léleklő tüdejét és szívének mozdulatait. A láma újjával megérintette ezeket a szerveket, de mintha nem folyt volna már több vér és a pásztor arca is teljesen nyugodt volt. Amikor a láma nekikészülődött a pásztor testének megnyitásához, a félelemtől és iszonyattól lecsuktam a szememet. Mikor nemsokára ismét fölpillantottam kissé, még jobban bámultam, mert láttam, hogy a pásztor még mindig nyitott kabáttal, de sértetlen mellel feküdt és csendesen aludt, míg a Tushgoun láma a tűz mellett ült, pipázott és mélyen elgondolkozva a lángokba bámult.

— Ez csodálatos, — mondám. — Ilyet még sohasem láttam.

— Miről beszél? — kérdezte a kalmuk.

— A csodájáról, aminek maga mondja, — feleltem.

— Én sohasem mondtam annak, — rovott meg hideg hangon a kalmuk.

— Maga látta? — kérdeztem kísérőmet.

— Mit? — kérdezte álmosan.

Megértettem, hogy Tushegoun láma hipnotikus erejének lettem áldozatává. Ez azonban inkább volt kedvemre, mint hogy egy ártatlan mongolt meghalni lássak. Azt ugyanis nem hittem, hogy Tushegoun láma áldozatainak testét éppen olyan gyorsan össze tudja foltozni, mint ahogyan bizonyára szét tudja vágni.

Másnap elbúcsúztunk vendéglátóinktól, mivel küldetésünket befejeztük, elhatároztuk, hogy visszatérünk.

Tushegoun láma azt mondta nekünk, hogy ő ott van mindenütt. Egész Mongolországot összevándorolja és egyszer a pásztor és a vadász magábanálló, egyszerű jurtájában lakik, máskor a hercegek és törzsfők pompás sátrában.

Ez a kalmuk boszorkánymester ravaszul mosolyogva ezt mondta, amikor elvált tőlünk :

— A kínai hatóságoknak ne beszéljen rólam semmit.
Azután hozzáfűzte :

— Amit tegnap este átélt, csak futólagos demonstráció volt. Ti európaiak nem akarjátok beismerni, hogy mi, föl nem világosult nomádok, a titkos tudomány erejével rendelkezünk. Bizonyára másként gondolkodnék, ha csak egyszer láthatná a legszentebb Tashi Láma csodáit és hatalmát, akinek parancsára például Buddha régi szobra előtt meggyuladnak a lámpák és mécsek. De van még egy hatalmasabb és szentebb ember...

— A Világ Királya Aghartiban? — vetettem közbe. Nagycsodálkozva rámbámult, homlokát gondolkozva összeráncolta és azt kérdezte :

— Hallott róla?

Pár pillanat mulva folytatta :

— Csak egy ember ismeri az ő szent nevét, csak egy most élő ember volt valaha Aghartiban. Az én vagyok. És ez a magyarázata annak, miért tüntetett ki a legszentebb Dalai Láma és miért fél tőlem az urgai Élő Buddha. Én azonban sohasem fogok a lasszai legfőbb pap szent trónján ülni és azt a méltóságot sem fogom elérni, amelyet Dzsingisz khán, a sárga tan feje hagyott hátra. Én nem vagyok szerzetes, én harcos vagyok és bosszúálló.

Úgyesen nyeregbe ugrott, végig vágott a lován és elröpült, miután a szokásos mongol búcsúszavakat mondta :

— Szayn! Szayn! — bayna!

Visszatérőben Tzeren sok száz legendát beszélt el, amely Tushegoun láma személyéhez fűződik. Az egyikre különösen emlékszem. A mongolok 1911-ben vagy 1912-ben fegyveres kézzel próbálták szabadságukat a kínaiaktól kiküzdeni. Nyugat-Mongolország kínai főhadiszállása Kobdóban volt, ahol a legjobb kínai tisztek vezérletével körülbelül tízezer kínai katona állomásozott. Hun Baldon, egy egyszerű pásztor, aki a kínaiakkal vívott harcokban kitüntette magát és akinek az Élő Buddha a Hun herceg címet adta, kapott parancsot Kobdo bevételére. Baldon, aki óriási erejű ember volt, rosszul fölfegyverzett mongoljait vad, rettenthetetlen elszántsággal vezette többszöri rohamra. Mindannyiszor

kénytelen volt visszavonulni, mert géppuskatűz nagy veszteséget okozott neki. Váratlanul megjelent Tushegoun láma, aki maga köré gyűjtötte a mongol katonákat és a következő beszédet intézte hozzájuk :

— Nem kell a haláltól félnetek és nem szabad hátrátnotok. Mongolországért harcoltok és haltok meg, amelynek az Istenek nagy jövőt rendeltek. Nézzétek, mi lesz Mongolország sorsa.

Kezével a távolba mutatott. A katonák látták, hogy körülöttük az egész vidék csupa gazdag jurta és legelő, amelyen sok ló és szarvasmarha legelt. A síkságon lovasok tűntek föl drága nyergű paripákon. Az asszonyokon a legpompásabb selyemruhák voltak, füleikben tömör ezüstkarikák és hajukban drága ékszer. Kínai kereskedők végtelen karavánt tereltek egy előkelő külsejű mongol kormányzó elé, akit cifrán öltözött katonák vettek körül és büszkén tárgyalt a kereskedőkkel az árú megvétele végett.

Röviddel ezután eltűnt a látomás. Tushegoun újra beszélt :

— Ne féljetek a haláltól. Megvált bennünket a földi fáradalmaktól és az örök boldogsághoz visz. Nézzetek keletre. Látjátok-e előbbi csatákban elesett testvéreiteket és barátaitokat ?

— Igen, látjuk, látjuk, — kiáltották a legnagyobb elragadtatással a mongol harcosok.

Most nagy csoport lakást pillantottak meg, amelyek jurták vagy meleg és barátságos fénybe merült templomcsarnokok lehettek. Vörös és sárga selyem fődte e lakásokat, az oszlopok és a falak mindenütt arany fényben csillogtak. A nagy vörös oltáron arany kandeláberekben áldozati gyertyák égtek. A földön puha párnákon pihentek azok a mongolok, akik Kobdo korábbi megrohanásaiban elestek. Előttük alacsony lakk-asztalok állottak, tele gőzölgő húsételekkel, borral és teával megtöltött magas edényekkel, szárított sajttal, datolyával, mazsolával és dióval. Az elesett katonák arany pipából füstöltek és jókedvűen beszélgettek.

Ez a látomás is eltűnt. A levegőbe bámuló mongolok előtt fölemelt kézzel már csak a titokzatos kalmuk állott.

— Előre csatára és győzelem nélkül nincs visszatérés!
A haroban nálatok vagyok!

A roham megkezdődött. A mongolok veszett bátorsággal harcoltak, százával elestek, de elfoglalták Kobdót. Akkor azután megismétlődött a már régóta nem látott esemény: tatár hordák földúltak egy igazi várost. Hun Baldon megadta a fosztogatásra a hagyományos jelet: feje fölött piramis alakban összetéve három, vörös szalagokkal díszített lándzsát vitetett. Ezzel három napra kiszolgáltatta a várost a katonáknak. Megkezdődött a gyilkolás és a fosztogatás. Minden kínai meghalt. A várost fölgújtották és a vár falait földig lerombolták. Hun Baldon azután Uliasszutaiba ment, hogy ott is elpusztítsa a kínai várat. Ennek az eseménynek tanuiként láthatók ma Uliasszutaiban a romok, a szétzúzott falak és tornyok, a csupaszon a levegőbe nyúló kapuk és az elégett kínai hivatlok és kaszárnyák maradványai.

TIZENKILENCEDIK FEJEZET.

A vad csaharok.

Uliasszutaiba való visszatérésünk után azt hallottuk, hogy a mongol kormányzó nyugtalanító híreket kapott Muren Kureból. Levélben közölték vele, hogy a Koszogoló környékén Kazagrandi ezredest vörös csapatok visszaszorították. A kormányzó attól félt, hogy a vörösök Uliasszutai ellen vonulnak. Ezért a két amerikai cég feloszlatta az üzletét, aminthogy többi barátaink is gyors távozásra készülődtek, ámbár haboztak a város elhagyásával, mert attól féltek, hogy éppen nekimehetnek a keletről küldött csahar-különítménynek.

Elhatároztuk, hogy megvárjuk e különítmény megérkezését, mert ez az egész helyzetet megváltoztathatja. Néhány nap múlva meg is érkezett. Kétszáz harcias csahar rabló egy kínai hunghuc parancsnoksága alatt. Az utóbbi nagy, csupa csont és bőr ember volt, akinek a keze csaknem a térdéig ért. Szél és nap megbarnította az arcát. A homlokán

és a pofáján két széles sebhely volt, az egyik ferdén az üres szemüregén át.

A különítmény a szétrombolt várban tanyázott egy kínai épület közelében, amely a mongolok rohamában elkerülte az általános pusztulást és most a kínai biztosnak volt a főhadiszállása. A csaharok már megérkezésük napján kifosztottak egy kínai dugunt, azaz kereskedelmi telepet, amely alig félmérföldnyire volt a várostól. Megsértették a kínai biztos feleségét is, akit árulónak mondtak. A csaharok ezzel nem is állítottak valótlan, mert Wang-Tszao-tszun kínai biztos, amikor Uliasszutaiba érkezett, a gyarmatokon élő kínaiak szokása szerint mongol ágyastársat követelt, mire a szolgálalkú új kormányzó megparancsolta, hogy adjanak neki egy szép mongol leányt.

Napirenden volt a rablótámadás, a veszekedés és a részeg csaharok orgiája és ezért Wang-Tszao-tszun azon fáradzott, hogy a különítményt a leggyorsabban tovább vonulassa nyugati irányban Kobdóba és tovább Urianhaiba.

Egy hideg téli reggelen Uliasszutai lakói különös látványnak voltak a tanui. A város főútján a csahar csapat haladt végig. A harcosok hármassorokban, kicsi sovány ponikon lovagoltak. Testüket meleg kék ruha és báránybőrfelöltő fődte, fejükön a szabályszerű medvebőr-sapka és állig föl voltak fegyverkezve. Vad lármával és kiáltással lovagoltak, miközben mohó szemmel vizsgálgatták a kínai üzleteket és az orosz telepések házait. Élükön a hunghucfönök lovagolt, mögötte három fehérfelöltős lovas, aki lengő zászlókat tartott és kagylókon művelt valamit, amit bizonyára zenélésnek gondolt.

A csaharok egyike nem tudott ellenállni a kísértésnek. Leugrott a lóról és berohant az egyik kínai boltba. A házból mindjárt kihallatszott a kínai kereskedők ijedt kiáltása. Erre a hunghuc megfordította a lovát és meglátván a csahar lovát a boltajtó előtt, tudta, hogy mi történt. Szigorú hangon kiparancsolta a csahart és amikor kijött, korbácsával teljes erővel az arcába vágott. A csahar arcát elöntötte a vér, de már a következő pillanatban zúgolódás nélkül a nyeregben ült és visszavágtatott a helyére.

A csaharok ez elvonulásakor mindenki elbújt a házában. Csak az ajtórésein és az ablaksarkon merték az emberek a távozó harcosokat félve vizsgálgatni. Kivéve azonban ezt az egy esetet, békességben történt az elvonulás. Csak akkor tört ki a vad harcosokkal veleszületett szenvedély, amikor a várostól mintegy hat mérföldnyire egy kínai borkaravánnal találkoztak. Kifosztották a karavánt és több hordót kiürítettek. Hargama közelében azután csapdába jutottak, amelyet Tushegoun láma készített nekik és itt úgy elbántak velük, hogy a csaharok legelőterületei nem fognak megörülni, ha majd hazatérnek ezek a harcosok, akiket a Tuba szojot utódainak legyőzésére küldtek.

Azon a napon, amelyen a csapat elhagyta Uliasszutait, sűrűn hullott a hó és az utak hamarosan járhatatlanokká lettek. Nem lehetett tehát mongolt találni, hogy akár ökörrrel vagy yakkal útra keljen. Ilyen időjárásban csak a teve vált be, de Uliasszutaiban csak kevés teve volt és ezeknek a hajcsárjai is azt hitték, hogy nem lehet eljutni a legközelebbi vasúti állomásig, a körülbelül 1400 mérföldnyire levő Kuku-Hotoig. Úgy látszott tehát, hogy további várakozásra kényyszerülünk. De mire várjunk? A halálra vagy a megmenekülésre? Csak a magunk ereje segíthetett. Ezért barátom és én elhatároztuk, hogy mégis elindulunk és sátorral, kályhával és élelemmel láttuk el magunkat.

A Koszogol-tó partját akartuk kikémleni, ahonnan a mongol kormányzó vörös csapatok érkezését várta.

HUSZADIK FEJEZET.

Jagisztai démona.

Kis oszlopunk, négy hátas és egy málhás teve, északi irányban a Boyagol folyó völgyében haladt a Tarbagatai hegy felé. Köves volt az út és mély hó borította. Tevéink nagyon óvatosan lépkedtek és a tevehajcsár «ok-ok»-kiáltására nagyokat fújva keresték az utat. Miután elhagytuk a várat és a kínai dugunt, egy domb háta mögött elkanyarodtunk és miután többször is át kellett kelniük egy jégmentes

folyón, egy hegygerincre kezdtünk fölkapaszkodni. Itt nagyon nehezzé és veszedelmessé lett az előrehaladás. Tevéink roppant óvatosak voltak és ahogyan ilyen helyzetben szokták, állandóan a fülüket mozgatták. Az út zeg-zugban, hegyszakadékokban vitt fölfelé, hegyhátakon keresztül, aztán ismét völgyekbe szálltunk le, amelyek azonban nem voltak annyira mélyek, úgy hogy mindig magasabbra jutottunk. Egyik helyen a hegyháton terpeszkedő szürke felhő alatt fekete foltokat pillantottunk meg magunk fölött a fehér hóban.

— Ezek obok, e szoros gonosz szellemeinek oltárai, — magyarázta a vezető. — A szorosnak Jagisztai a neve. Sok nagyon régi történet kering róla még ma is. Ezek a történetek éppen olyan régiek, mint a hegyek.

Fölszólítottuk, hogy mondjon el egyet-mást. A mongol nyugtalanul körülnézett és elkezdett beszélni:

— Régen történt, nagyon régen... Dzsingisz Khán unokája ült a kínai trónon és uralkodott Ázsián. A kínaiak megölték a khánjukat és egész családját ki akarták irtani. De egy öreg szent láma megmentette a császár feleségét és kis fiát, akiket gyors tevéken elvitt a nagy falon túlra, ahonnan idekerültek a mi sivatagjainkra. A kínaiak sokáig keresték a menekülők nyomát és végül is kitudták, hogy hová mentek. Gyors lovakon erős kínai csapatot küldtek ki az elfogásukra. A kínaiak már-már utólérték a menekülő trónörököst, de a láma könyörgésére olyan sűrű havazás kerekedett, hogy csak tevék tudtak a havon haladni, de lovak nem. Az a láma egy félreeső kolostorból való volt. Mi magunk is eljutunk oda. Hogy odaérhessünk, át kell kelünk a Jagisztaion. Az öreg láma éppen itt, ezen a helyen, hirtelenül megbetegedett és holtan bukott le a nyeregből. Ta Szin Lo, a nagy khán özvegye könnyekre fakadt. Látván a kínai lovasokat ott lenn a völgyben közeledni, mégis folytatni akarta útját a szoros felé. De a fáradt tevék minden pillanatban megálltak. Az asszony nem tudta, hogyan kell őket továbbhaladásra bírni. A kínai lovasok egyre közeledtek. Már örömkialtásuk is hallható volt, mert azt hitték, hogy a markukban van a díj, amelyet a mandarinok a trón-

örökös elfogására kitűztek. Az anya és fia fejét majd visszaviszik Pekingbe, hogy ott a nép a Tchien-Menen kigúnyolhassa. A megrémült anya égnék emelve fiát, így kiáltott föl:

— Mongolország földje és istenei, tekintsetek annak a férfiúnak a sarjadékára, aki híressé tette a mongol nevet a világ egyik végétől a másikig! Ne engedjétek meg, hogy Dzsingisz Khan húsa elpusztuljon.

Ebben a pillanatban meglátott egy fehér egeret, amely egyik közeli sziklán ült. Az egér a térdére ugrott és így szólt:

— Ide küldtek, hogy megmentselek. Menj nyugodtan tovább és ne félj, azok az emberek, akik téged és fiadat, titeket, akikre dicső élet vár, üldöznek, elérték életük végét.

Ta Szin Lo nem értette, hogyan tud egy kis egér háromszáz embert föltartóztatni. Az egér visszaugrott a földre és így folytatta:

— Én Jagisztai vagyok, a Tarbagatai démona, hatalmas vagyok és az Istenek kedvelnek. De mivel kétségbe vontad a csodát teremtő egér hatalmát, mától kezdve a Jagisztaion veszedelemben lesznek úgy a jók, mint a gonoszok.

Az özvegy és fia megmenekült. Jagisztai azonban ma sem ismer kegyelmet. Résen kell lennie az embernek, ha ezen a szoroson megy keresztül, mert a hegy démonja mindig készen áll arra, hogy az utast törbe csalja.

A Tarbagatai gerincének minden magaslatán sok obo van. Egy helyen valóságos torony volt kövekből. Úgy látszott, hogy a démon várt bennünket.

Amikor megkezdtük a kapaszkodást a főgerincre, az arcunkba éles, hideg szelet fújt, amely ott fütyült és üvöltött körülöttünk, azután a fölöttünk levő lejtőkről letépett egész hótömegeket dobott reánk. Semmit sem ismertünk meg körülöttünk, sőt az előttünk levő legközelebbi tevét sem láthattuk.

Hirtelen lökést éreztem. Körülnéztem. Semmi különöset sem láttam. Kényelmesen ültem hússal és kenyérrel megtöltött két nyeregtáskám közt, de . . . nem láttam tevének a fejét. A teve eltűnt. Úgy látszik, megcsúszott és valami szűk szakadékba zuhant, míg a nagy nyeregtáskák

egy sziklán fönnakadtak. Jagisztai démonja ezúttal csak tréfált, de úgy látszott, hogy ezzel a tréfával nem éri be, mert csakhamar egyre növekvő haragot mutatott.

Dühös szélrohamokkal le akart tépni bennünket és podgyászunkat a tevékről, állatainkat földre akarta teríteni és megfagyott hódarabokkal el akarta venni a levegőnket és a szemünk világát. A mély hóban órák hosszat csak nagyon lassan vonszoltuk magunkat előre. Végre kis völgybe érkeztünk, amelyben a szél ezerhangú erővel füttyült és üvöltött. Besötétedett. A mongol ide-oda futkosva az utat kereste. Végre visszatért, a karjaival hadonászott és ezt mondta:

— Eltévedtünk. Itt kell tehát éjjeleznünk. Ez nagy baj, mert itt nincs fa a kályha számára, a hidegség pedig még nagyobb lesz.

Összefagyott kezeinkkel nagynehezen sátrat vertünk a szélben és beleállítottuk az itt használhatatlan kályhát. A sátrat hóval földtük be, az összefútt hótömegekbe hosszú lyukakat ástunk és tevéinket a letérdelés «dzuk, dzuk» parancsszavával arra kényszerítettük, hogy a lyukakba feküdjenek. Azután a podgyászunkat bevittük a sátorba.

Társam sehogysem tudott belenyugodni abba, hogy föl nem használt kályha mellett fagyoskodva töltsse el az éjjelt.

— Kimegyek tüzelőfáért, — mondta határozottan.

Fejszét ragadott és kiment. Egy óra múlva nagy darab távirópóznával jött vissza. Megfagyott ujjait dörzsölgetve így szólt:

— Tudjátok meg ti Dzsingisz Khánok, ha fejszét fogtok és arra kissé balra fölfelé mentek, kidöntött távirópóznákat találtok. Megismerkedtem a jó Jagisztaiak, aki megmutatta nekem a póznákat.

Nem messzire tőlünk volt az orosz táviróvonal, amely a bolsevitek napjai előtt Irkutzkot Uliasszutaival kötötte össze, de a mongolok a kínaiak parancsára kidöntötték és a drótot elrabolták. A póznák tehát most a szorosán átkelő utasok megmentőivé lettek. Nekik köszönhattuk, hogy meleg sátorban tölthettük az éjjelt és meleg vacsorát, forró húslevest metélttel, ehettünk a haragos Jagisztai uralmi területének középpontján.

Másnap korán reggel ismét rátaláltunk az útra. Kétháromszáz lépésnyire lehetett a sátrunktól. Tovább folytattuk az utat a Tarbagatai hegyláncán át.

Az Adair folyó völgyének kezdetén sok karminpiros csőrű mongol varjút láttunk a sziklák körül keringeni. Arrafelé mentünk és egy lónak meg lovasának holttestére bukkantunk. Csak nem régen pusztulhattak el. Hogyan, nehéz volt kitalálni. Szorosan egymás mellett feküdtek, a kantárszár a férfi jobbkezeire volt csavarva. Szúrt seb vagy lövés helye nem volt látható. A férfi arcvonásait nem lehetett felismerni. Felöltője mongolos volt, ellenben nadrágja és kabátja nem volt mongol szabású. Azon tépelődtünk, mi érthette a lovas és lovát. Mongolunk lehorgasztotta a fejét és súgva, de határozottan ezt mondta :

— Ez Jagisztai bosszúja. A lovas a déli obon nem mutatott be áldozatot és ezért őt is, lovát is megfojtotta a démon.

Túl voltunk végre a Tarbagatai hegylánccon. Lábunknál az Adair völgye terült el. Ez szűk, zeg-zugos sík terület, amely követi a hegyláncokkal bekeretezett folyót és kövér fű fedi. A szétrombolt távíróvonal két részre osztotta a völgyet. Az uliasszutai-irkutzki távíróvonal szétrombolását Kínának Mongolországban követett agresszív politikája tette szükségessé.

Nemsokára nagy juhnyájakkal kezdtünk találkozni, amelyek a hó alatt a nagyon tápláló fűvet keresték. Egyes helyeken yakok mutatkoztak és a hegyek magasabb ereszkedőin ökrök. Pásztort azonban csak egyetlenegyszer láttunk, mert az ország lakói szemlátomást kerülték az átutazókat. Sőt még jurtát sem lehetett az úton találni. A nomádok nagyon ügyesen tudják kiválasztani a téli szállásnak való helyet. Gyakran kerestem föl télen mongol jurtákat, amelyek olyan védett helyen voltak, hogy én, aki a szeles lapályról jöttem, úgy éreztem, mintha melegházban lennék.

Amikor útközben egy nagyobb juhnyájhoz közeledtünk, a nyáj nagyobb része azonnal elvonult. Amikor még közelebb mentünk, a kisebbik részből is eltávozott harminc vagy negyven állat és fölugrott a hegymeredeken. Messzelátómmal azután a következő felfedezést tettem : a nyájnak ama

részeiben, amely még most is ott állott, csupa közönséges juh volt. A nagyobbik részben, amely a lapályon át vonult el, mongol antilopok (*gazella gutturosa*) voltak, míg azok az állatok, amelyek fölmásztak a hegyre, argálik (*ovis Argali*) voltak. Az egész társaság, az argálikkal együtt, az Adair-völgy lapályán legelészett. A völgy nyilván jó legelő volt még most télen is. A folyó sok helyen nem volt befagyva és itt-ott nagy gőzfelhőt láttam a nyílt víz fölszínén. Nehány antilop és argáli felénk nézdegélt.

— Most majd megkísérlik utunk keresztezését, — mondotta a mongol nevetve. — Az antilopok nagyon mulatságos állatok. Néha mérföldekre elfutnak, hogy a lovakat megelőzve, előttük az utat keresztezhessek és ha ez megtörtént, ismét nyugodtan legelnek.

Én már ismertem az antilopok e sztratégiáját és elhatároztam, hogy vadászat céljára kihasználom. A vadászatot a következő módon szerveztük meg: egy mongolt a málhás tevével ugyanabban az irányban tovább hagytunk menni. Mi hárman többiek legyezőalakban szétváltunk és az úttól jobbra a nyáj felé tartottunk. A nyáj azonnal meglepetve bámult, mert az ő etikettjük azt kívánta, hogy egy időben kell keresztezniök az utat mind a négy lovas előtt. Körülbelül háromezer állat lehetett együtt és ez az egész hadsereg céltalanul futkosott egyik oldalról a másikra. Tökéletes volt a kavarodás. Öt állat két sorban ama pont felé rohant, ahol én voltam. Nagyot kiáltottam és lőttem. Az állatok azonnal megállottak és e közben, részben egymást átugorva, rakásra buktak. Ijedtségüket drágán kellett megfizetniök, mert alkalmat adott nekem arra, hogy négyszer lőhettem és két pompás állatot leteríthettem. A barátom még nálamnál is szerencsésebb volt, mert csak egyszer lőtt bele a vele párhuzamosan rohanó nyájba és egy lövéssel két állatot lőtt le.

Az argálik időközben még magasabbra másztak föl a hegyre és ott, mint a katonák, sorban állottak föl. Élesen figyeltek bennünket. Még e nagy távolságból is világosan fölismerhettem izmos testüket, hatalmas fejüket és erős szarvukat.

Zsákmányunk összeszedése után az előre lovagolt mongol után rugaszkodtunk, hogy folytassuk utunkat. Sok helyen juh-tetemet láttunk, a nyakuk föl volt tépve és lágyékukról le volt rágva a hús.

— Ez farkasok munkája, — mondta a mongol. — Ezen a vidéken mindig sok a farkas.

Még több antilopnyájjal találkoztunk és mindannyiszor addig vágtattak mellettünk, míg előttünk átugorhattak az út másik oldalára. Mihelyt ez sikerült, szép csöndesen megálltak és békességben tovább legeltek. Egyszer, hogy az antilopokat elbolondítsam, a tevémet az ellenkező irányba fordítottam. Az egész nyáj azonnal elfogadta a kihívást, új útirányommal párhuzamosan kezdett vágtatni, amíg csak előttem kényelmesen át nem juthatott az út túlsó felére. Azután ismét visszafordítottam a tevémet, mire az állatok is belefogtak az előbbi manőverbe és így azután visszakerültek első legelőhelyükre. Másik alkalommal ugyanegy nyájjal szemben háromszor ismételtetem meg ezt a fogást és nagyon jól mulattam ezeknek az állatoknak ostoba szokásán.

Nagyon kellemetlen éjjelt kellett ebben a völgyben eltöltenünk. Megállapodtunk a befagyott folyó partjának olyan helyén, ahol magas, előreugró szirt megvédett bennünket a szél ellen. Tűz égett a kályhánkban, az üstben forró víz volt, tehát a sátrunk is meleg volt és kellemes. Éppen pihenni akartunk és már örültünk a vacsorának, amikor közvetlenül a sátor mellett hirtelenül pokoli vonítást és nevetést hallottunk, amire a völgy másik oldaláról hosszúra elnyújtott, siralmas üvöltés felelt.

— Farkasok, — mondta a legnagyobb nyugalommal a mongol, mialatt fogta a revolverét és kiment. Hosszabb ideig nem jött vissza. Végre lövést hallottunk és kisvártatva belépett a sátorba a mongol.

— Kissé megijesztettem őket. Az Adair partján egy teve hullája közül gyűltek össze.

— Remélhetőleg nem a mi tevéinket támadták meg?

— Majd tüzet rakunk a sátoron kívül, akkor békében hagynak bennünket.

Vacsora után aludni tértünk. Sokáig ébren feküdtem és hallgattam a tűzben égő fa ropogását, a tevék mélyen sóhajtó lélekzését és a farkascsorták távoli üvöltését. Végezetül mégis csak elaludtam. Nem tudtam, meddig aludtam, amikor egy oldalamat érő erős lökés fölébresztett. Szorosan a sátor szélénél feküdtem és kívülről a legcsekélyebb ceremónia nélkül keményen nekiment valami az oldalamnak. Azt hittem, talán valamelyik tevé volt, amely a sátor nemez-falát rágdosta. Mauzerommal nagyot ütöttem a fal felé. Éles ordítás hallatszott, amit gyorsan elfutó lábak zaja követett.

Reggel farkasnyomokat találtunk a sátor közvetlen közelében. Odamerészkedtek és a sátorfal alatt kapargatni kezdtek. A rablók egyike bizonyára daganattal a fején volt kénytelen visszavonulni. A mongol nagykomolyan ezt mondta :

— A farkasok és a sasok Jagisztai szolgái.

Ez azonban nem akadályozza meg a mongolokat abban, hogy farkasra vadásszanak. Baylei herceg táborában tanuja voltam egykor ilyen vadászatnak. A mongol lovasok legjobb lovaikon utólérték a síkon a farkasokat és súlyos bambusz-fütykössel, aminek tashur a neve, agyonverték. Egy orosz állatorvos megtanította a mongolokat arra, hogyan lehet a farkasokat sztrichninnel megmérgezni, de ezt az eljárást csakhamar abbahagyták a mongolok, mert féltették a kutyáikat, a nomádok hú barátját és szövetségését. A sast és az ölyvet azonban sohasem bántják a mongolok, sőt még etetik is. Ha állatot ölnek, mint ahogyan mi a kutyának vetünk oda élelmet, ők a levegőbe dobnak húsdarabokat, amelyeket a sasok és ölyvek röptükben kapnak el. A sasokat és ölyveket nagyra becsülik azért, mert elriasztják a varjakat és szarkákat, amelyek veszedelmesek a marhára és a lóra nézve, mert az állatok hátán levő sebeket fölkaparják és összevagdossák.

HUSZONEGYEDIK FEJEZET.

A halál helye.

Tevéink lassan és egyenletesen ballagtak északi irányban. Naponta huszonöt-harminc mérföldet tettünk meg. Egy kis kolostor közelébe jutottunk, amely az úttól balra volt. A kolostor épületei négyszöget alkottak és vastag oszlopokból készült vastag kerítés vette körül. A kerítés minden oldalának közepén nyílás volt, amely az épületnégyzőg középpontján levő templom négy ajtajához szolgált. A templom kínai stílusban épült, vörösre lakkozott oszlopokkal és hajlított tetővel és jóval túlmagaslott a lámák körülötte levő alacsony lakóházain. Az út másik oldalán volt valami, ami kínai erődnek látszott, a valóságban azonban kereskedelmi telep (dugun) volt. A kínaiak ugyanis telepeiket mindig erődszerűen építik, kettős, egymástól néhány lépésnyire levő fallal. Minden eshetőségre készen rendesen húsz-harminc teljesen felfegyverzett emberük van ott benn. Ezeket a dugunokat veszedelem esetén erődként használják föl és hosszabb megszállást is ki tudnak benne tartani.

A dugun és a kolostor közt, az úthoz valamivel közelebb, néhány nomádnak a tábora volt. Lovaikat és marháikat sehohsem lehetett látni. Ezek a mongolok bizonyára már hosszabb idő óta voltak itt és marháikat a hegyekben hagyták. Több jurtán sokszínű, háromszögletű zászló lengedezett, annak jeléül, hogy ott betegek vannak. Néhány jurta közelében magas oszlopok voltak, hegyükön mongol sipkával, ami azt hirdette, hogy az illető jurták gazdái meghaltak. A lapályon kóborgó kutya-falkák elárulták, hogy a holttestek a közelben, vagy a szakadékokban, vagy pedig a folyóparton feküdtek.

Táborukhoz közeledve, veszett dobolást, fuvola melankólikus hangját és éles, örült kiáltást hallottunk. Mongolunk, aki előre ment, hogy hírt szerezzen, azt, jelentette hogy néhány mongol család jött ide a kolostorba, mert Jahanszti Hutuktutól vár segítséget, akinek az a híre, hogy csodálatos gyógyító ereje van. Bélpoklosság és fekete himlő

támadta meg ezeket az embereket, akik nagy útról jöttek, de a Hutuktunem volt a kolostorban, hanem Urgába ment az Élő Buddhához. Kénytelenek voltak tehát varázsló orvosok segítségét kérni.

A betegek egymásután meghaltak. A megérkezésünket megelőző napon a huszonhetedik halottat tették ki a síkságra.

Még beszélgettünk az esetről, amikor a jurták egyikéből egy varázsló orvos lépett ki. Öreg ember volt, félszemén hályog, arca himlőhelyes. Rongyokba volt öltözve. Csípőjéről több színes rongy lógott le. Dob és fuvola volt nála. Kék ajkán habot, szemében örületet láttunk. Hirtelen forgolódni és hosszú lábának ezerszeres kifecmítésével, vállának ezerszeres rángatásával táncolni kezdett, miközben verte a dobot, fuvolázott, nagyokat kiáltott, örjögött, magát mindig gyorsabb mozdulatokra erőszakolta, míg végre halványan és véres szemmel a hóra zuhant, ahol tagjai tovább reszkettek és továbbra is összefüggéstelenül kiáltozott. Ilyen módon gyógyította a doktor betegeit. Örültségével meg akarta ijeszteni a gonosz szellemeket, a betegség okozóit.

Egy másik varázsló orvos piszkos, iszapos vizet adott inni betegeinek. Ez a víz, mint nekem elmondták, az Élő Buddha fürdővize volt, aki ebben mosta meg «isteni», a szent lótuszvirágból született testét.

— «Om, om!» — kiabálta szakadatlanul a két varázsló.

Mialatt a doktorok az ördöggel viaskodtak, a beteg emberek magukra voltak hagyatva. Nagy lázban feküdtek báránybőrbundák és köpenyek egész halmaza alatt, félrebeszéltek, dühöngtek és ide-oda hánykolódtak. A szénszerpenyő mellett még egészséges felnőttek és gyermekek egykedvűen beszélgettek, teáztak és pipáztak. A szenvedők és halottak közt annyi ijesztő nyomort láttam ezekben a jurtákban, hogy nem tudom leírni.

Erre gondoltam: Ó, nagy Dzsingisz khán, aki olyan jól megértetted Ázsia és Európa sorsát, aki életedet a mongol név dicsőségének szentelted, miért nem világosítottad föl saját népedet, amely még mindig megőrizte régi erkölcsét, becsületességét és békés szokásait, hogy védve

legyen ilyen halál ellen? A karakorumi mauzoleumban évszázadok folyamán szétporladt csontjaidnak szembe kellene szállaniok egykoron nagy, a fél civilizált világtól rettegett néped gyors kihalásával!

Ez járt a fejemben, amikor a biztos halált várók táborát láttam és hallottam a haldokló férfiak, nők és gyermekek nyögését, kiáltozását és dühöngését. Valahol messze éhes kutyák vonítottak és egyhangúan szólt a kifáradt varázsló dobja.

Előre! Nem tudtam tovább nézni az iszonyat e képét. Amikor megint úton voltunk, az az érzés nehezedett reánk, mintha a borzasztó helyről valami ijesztő, láthatatlan szellem követne bennünket. A betegségek ördögei? Vagy csak az iszonyat képei? Vagy éppen azoknak a lelke, akiket ott a mongol sötétség oltárán áldoznak föl? Megmagyarázhatatlan félelem fogott el bennünket. Csak miután letértünk az útról és egy erdős hegyháton át egy katlanba léptünk, ahonnan nem volt látható sem a Jahantszi Kure kolostor, sem a dugun, sem a haldokló mongolok sírja, csak akkor lélekzöttünk ismét szabadabban.

Nagy tóhoz érkeztünk. A Tizingol volt. Partján nagy orosz ház állott, a távíróállomás Koszogol és Uliasszutai közt.

HUSZONKETTEDIK FEJEZET.

Gyilkosok közt.

Amikor a távíróállomáshoz közeledtünk, egy szőke fiatal ember, az állomás Kanine nevű hivatalnoka jött elénk. Némi zavarral éjszakai szállást ajánlott föl a házában. Belépésünkkor egy magas, szikár férfi állt föl az asztal mellől és határozatlan magatartással felénk tartott, de amellet nagyon is figyelmesen vizsgálgatott bennünket.

— Vendégek, — mondta nekik Kanin, — Khathylba utaznak, magánszemélyek, idegenek, külföldiek...

— Aha, — mondta a másik nyugodtan, mintha megértette volna.

Amikor övünket megoldottuk és nagykeservesen ki-

bújtunk a nehéz mongol köpenyből, a magas férfi nagyon buzgón sugdolódzott a gazdánkkal. Hallottam, hogy amikor az asztalhoz közeledtünk, ezt mondta neki :

— Tehát kénytelenek vagyunk elhalasztani.

Kanine csak biccentett egyet a fejével.

Az asztalnál még mások is ültek, köztük Kanine segítje, fehérarcú, magas szőke ember, aki mindenféléről fecsegett. Félig bolond volt. Ott volt Kanine felesége is, sápadt, fiatal, kimerültnek látszó, ijedtszemű teremtés, akinek arca elárulta, hogy félelem kínozza. Mellette egy körülbelül tizenöt éves, fiatal, rövidhajú leány ült, aki férfi módjára volt öltözve. Még Kanine két kis fia is ott volt a szobában.

Valamennyivel megismerkedtünk. A nagy idegen Gorokoff néven mutatkozott be és Szamgaltaiból való telepesnek mondta magát. A rövidhajú leányt testvéreként mutatta be.

Kanine felesége észrevehető félelemmel nézett bennünket és nem szólt semmit. Nyilvánvaló volt, hogy kínos neki a jelenlétünk. Mi azonban, akik nem válogathattunk szálásban, teázni kezdtünk és kenyeret meg hideg húst ettünk.

Kanine elmondta, hogy családja a táviróvonal szétrombolása óta nyomorgott. A bolsevikok Irkutzkból nem küldtek neki fizetést, úgy kellett tehát megélnie, ahogy éppen lehetett. Családjával együtt szénát csinált, amit eladtak az orosz telepeseknek, Khatylból Uliasszutaiba és Szamgaltaiba magánközleményeket és árúkat továbbítottak, szarvasmarhával kereskedtek, vadásztak és ilyen módon tengették életüket.

Gorokoff kijelentette, hogy kereskedelmi ügyei következtében Khathylba kénytelen utazni. Ő és testvére nagyon örülnének tehát, ha a mi karavánunkhoz csatlakozhatnának. Színtelen szeme, amely mindig kerülte másnak a tekintetét, éppenséggel nem tette vonzóvá az arcát.

Beszélgetés közben azt kérdeztük Kaninetől, hogy vannak-e a közelben orosz telepesek. Ráncbaszedett homlokkal és haragosan nézve ezt felelte :

—Körülbelül egy versztnyire az állomástól még egy Bobroff nevű gazdag öreg ember lakik. De nem ajánlom, hogy fölkeresse, mert haszontalan, nem vendégszerető, vén fickó.

Kanine felesége férjének e szavaira lesütötte a szemét és a vállát összehúzta, mintha borzongás járná át. Gorokoff és testvére tovább is egykedvűen pöfékelt. Mindez, Kanine beszédének ellenséges hangja, feleségének zavarodottsága és Gorokoffék mesterkélt közönbössége, föltűnt nekem. Ezért elhatároztam, hogy megnézem azt az öreg telepest, akiről Kanine oly kedvezőtlen leírást adott. Uliasszutaiban két Bobroff nevű embert ismertem. Kaninenak azt mondtam, hogy fölkérésre személyesen kell Bobroffnak egy levelet átadnom, magamra vettem felöltömet és távoztam.

Bobroff háza mélyedésben épült és magas kerítés vette körül, amelyen átkukucskáltak a házak alacsony födelei. Az egyik ablakból világosság szűrődött ki. A kapun kopogtam. Dühös kutyaugatás volt a felelet. A kerítés hasadékain át négy óriási fekete mongol kutyát pillantottam meg, amelyek fogait csattogtatva és különösen vonítva, a kapunak rontottak. Az udvaron kinyílt a ház ajtaja és valaki ezt kérdezte:

— Ki az?

Azt feleltem, hogy utas vagyok Uliasszutaiból. Mindekelőtt megkötözték a kutyákat. Azután bebocsátott egy ember, aki tetőtől talpig vizsgálgatott engem. Zsebéből revolvernek az agya látszott. Miután az, amit látott, valamint elbeszélésem, hogy ismertem a rokonait, megnyugtatta, melegen üdvözölt, meghívott a házába és bemutatott a feleségének, egy tiszteletreméltó öreg hölgynek és gyönyörű öt éves kis fogadott leányának. Ezt a leánykát a pusztában találta az anyja holtteste mellett, aki a bolsevikok elől menekülve, kimerültség következtében vesztette az életét.

Bobroff elmondta, hogy Kazagrandi orosz különítménye Koszogolból elűzte a vörös csapatokat. Khathylba tehát veszedelem nélkül folytathattuk az utunkat. Az öreg ember ezt kérdezte:

— Miért nem inkább nálam tölti az éjszakát, mint odaát azoknál a rablóknál?

Bővebb fölvilágosítást kértem és nagyon fontos dolgokat tudtam meg. Úgy látszott, hogy Kanine bolsevik, az irkutszki szovjet ügynöke és azért küldték ide, hogy min-

dent megfigyeljen. De most ártalmatlanná lett, vélte Bobroff, mert az állomása és Irkutzsk között megszakadt az összeköttetés. Ellenben Biiszkból, az Altai-területről éppen most egy nagyon hatalmas biztos érkezett.

— Gorokoff?

— Ő így nevezi magát, de én is Biiszkból jövök, ahol mindenkit ismerek. Pouzikoff az igazi neve és a kíséretében levő rövidhajú leány a szeretője. Ő a Cseka megbízottja, a leány pedig ennek a hatóságnak az ügynöke. Ezek ketten a múlt augusztusban a Kolcsak-féle hadsereg hetven megkötözött tisztjét lötték agyon revolverrel. Gaz, gyáva gyilkosok! Most idejönnek, hogy az országot kikémleljék. Az én házamban akartak éjjelre megszállni, de én nagyon jól ismerem őket és megtagadtam a vendégszeretetet.

Visszaemlékezve az állomáson az asztalnál hallott többféle gyanús szóra és a gyanús pillantásokra, ezt kérdeztem:

— És nem fél tőlük?

— Nem, — felelte az öreg ember. — Magamat és családomat meg tudom védeni. És védelmezőm is van, — a fiam. Egész Mongolországban nem talál még egy olyan lövőt, lovast és harcost, mint ő. Sajnálom, hogy nem ismerkedhetik meg velem. Elment, hogy a nyájak után nézzen és csak holnap tér vissza.

Barátságosan elbúcsúztunk. Meg kellett ígérnem, hogy visszatérőben nála fogunk lakni. Kanine és Gorokoff ezzel a kérdéssel fogadott:

— Nos, mit fecsegett rólunk Bobroff?

— Magukról semmit, — feleltem. — Amikor megtudta, hogy itt lakom, egyáltalán nem akart velem beszélni. Hát mi történt köztetek? — kérdeztem nagy meglepetést színlelve.

— Régi viszály, — mormogta Gorokoff.

— Gonoszlelkü vén bűnös, — mondta Kanine.

Eközben azonban Kanine feleségének ijedt szeme valódi rémületet árult el, mintha arra lett volna elkészülve, hogy a következő pillanatban halálos csapás éri.

Gorokoff összecsomagolta a holmiját, hogy másnap reggel készen legyen az útra. Mi egyszerű ágyainkat a mellék-

helyiségben állítottuk föl és lefekvéshez készülődtünk. Előbb azonban odasúgtam a barátomnak, hogy a revolverét minden eshetőségre tartsa készen. Barátom mosolygott, mialatt revolverét elővette és fejszóját a vánkosa alá tette. Sűgva mondta :

— Ezek az emberek kezdettől fogva gyanúsak voltak nekem. Valami rosszban törik a fejüket. Holnap Gorokoff mögött lovagolok és egy csinos kis dumdum-golyót tartok készen a számára.

A mongolok az éjjelt a maguk sátrában, a nyílt udvaron a tevék mellett töltötték ; az állatok közelében akartak lenni, hogy takarmányozhassák őket.

Reggel hét óra felé útnak indultunk. Barátom, mint karavánunk utóvédje foglalt helyet és ilyen módon mindig Gorokoff mögött maradt, aki, mint testvére is, — mindkettőt tetőtől-talpig föl volt fegyverkezve, — pompás lovon ült. Megkérdeztem :

— Hogyan tudták a lovaikat ilyen jó állapotban tartani, amikor pedig már megtették a nagy utat Szamgaltaitól idáig?

Amikor Gorokoff azt felelte, hogy a lovak Kanine tulajdona, világosan láttam, hogy ez nem lehet olyan szegény, mint aminőnek magát föltüntette. Mert e pompás lovak egyikéért is minden gazdag mongol annyi juhot adott volna neki, hogy egész háztartása egy évig el lett volna látva juhússal.

Nemsokára nagy mocsárhoz érkeztünk, amelyet sűrű bokrok vettek körül. Rendkívül meglepett, hogy ott sok száz fehér kuropatkát vagy foglyot láttam. Közeledtünkre kacsák szálltak föl a vízről. Télen, a legélesebb szélben és hóban vadkacsa! A mongol ezt így magyarázta meg :

— Ez a mocsár mindig meleg marad és sohasem fagy be. Itt egész éven át élnek vadkacsák, úgyszintén kuropatkák is, amelyek a puha, meleg földben elegendő táplálékot találnak.

Míg a mongollal beszéltem, a mocsár fölött vörös-sárga lángot láttam. Ide-oda lobogott, de azonnal eltűnt. Ám a túlsó szélen nemsokára két újabb lángnyelv tűnt föl.

Megértettem, hogy itt igazi lidércekről van szó, lidércekről, amelyeket mindenütt a legendák ezrei vesznek körül, de a vegyi tudomány teljesen természetesen úgy magyaráz meg, hogy meggyullad az a mocsárgáz, amely a növényanyagoknak a meleg, nedves földben való elrothadása folytán képződött. A mongol ezt mondta :

— Adair démonjai laknak itt, akik állandó harcban vannak Muren szellemeivel.

— Valóban, — gondolám, — ha még a prózai Európában is és ma is azt hiszik a falusiak, hogy a lángnyelvek gonosz varázslat szülöttei, akkor a misztérium országában legalább is két szomszédos folyó démonjainak háborús jelenségei kell, hogy legyenek.

Mögöttünk hagyván a mocsárt, messzi előttünk nagy kolostort láttunk. Bár fél mérföldnyire oldalt esett az úttól, Gorokoffék mégis azt mondták, hogy oda kell lovagolnunk, mert a kínai üzletekben egyet-mást be akarnak vásárolni. Gyorsan ellovagoltak és megígérték, hogy nemsokára utólérnek. De jó sokáig nem láttuk őket ismét. Később teljesen váratlan körülmények közt, amelyek rájuk nézve nagyon tragikus jelentőségűek voltak, találkoztunk velük. Ami bennünket illet, mi egészen meg voltunk elégedve, hogy ilyen hamar megszabadultunk tőlük. Most azután részletesen elmondhattam a barátomnak mindent, amit Bobroff beszélt róluk.

HUSZONHARMADIK FEJEZET.

Vulkánon.

Másnap este Khathylba érkeztünk. Ez kis orosz telep tíz szétszórt épülettel, az Egingol vagy Jaga völgyében, amely fél mérföldnyire a falu fölött lép ki a Koszogolból. A Koszogol óriási alpesi tó. Mély, hideg, hossza nyolcvanöt, szélessége tíz-harminc mérföld. Nyugati partján a darkhat-szozjotok laknak, akik Hubszugulnak nevezik. Koszogol a mongol neve.

A szozjotok is, a mongolok is rettenetes, szent víznek tekintik. Ez az előítélet könnyen megérthető, mert a tó

még most is vulkánikus működésben levő területen van. Nyáron, teljesen csöndes napokon néha magas hullámok csapdossák fölületét, amelyek veszedelmesek nemcsak a bennszülöttek halászcsónakjainak, hanem a tavon közlekedő nagy orosz személyszállító gőzösöknek is. Télen pedig egészen váratlanul darabokra töri jégtakaróját és a törések helyén gőzfelhők szállnak a magasba. A tó fenekén nyilván szórványosan forró források kezdenek működni, vagy talán lávaömlésről van szó. Hogy ezek a természeti jelenségek valamiféle földalatti konvulzióra vezetendők vissza, bizonyítja a nagytömegű döglött hal, amely a sekélyebb helyeken olykor elzárja a kifolyást.

A tó rendkívül gazdag halban. Főként pisztráng- és lazacfajtában. Híressé tették csodálatos «fehér halai», amelyeket azelőtt egész Szibériában, sőt Mongolországban egész Mukdenig szétküldözgettek. A «fehér hal» kövér, nagyon finom és jó kaviárt ad. A tónak egy másik halfaja a fehér khayrusz vagy pisztráng, amely a vándorlás idején, a legtöbb hal szokásával ellentétben, vízmentében vonul a Jagaba, ahol az egymás mellett hemzsegő halak olykor-olykor egyik parttól a másikig az egész folyót elborítják. Ezt a halfajtát azonban nem halásszák, mert tele van féreggel és táplálékul nem alkalmas. Sőt még a macska és a kutya sem nyúl hozzá a khayruszhoz. Nagyon érdekes jelenség ez, amelyet Dorogosztajszky irkutszki egyetemi tanár vizsgálgatott, míg a bolsevikok meg nem zavarták munkájában.

Khathylban pánik volt. Kazagrandi ezredes orosz különítménye hirtelen harcképtelenné lett és miután a bolsevikokat kétszer megverte és Irkutszk ellen jól haladt előre, tisztjei viszálykodása következtében széthullott. A bolsevikok kihasználták ezt a helyzetet, ezer főre erősítették meg csapataikat és előre indultak, hogy az elvesztett területet visszaszerezzék, míg a Kazagrandi-felé különítmény maradványa Khathylba vonult vissza, ahol egy utolsó kísérletet akart tenni az ellenállásra a vörösökkel szemben.

Khathyl lakói minden ingó jószágukat kocsira rakva elmenekültek a városból. Marháikat és lovaikat ott hagyták. Az egyik részük azt tervezte, hogy a nem messzi fenyő-

erdőkben és hegyzugokban bújik el, míg másik részük déli irányba indult Muren Kure és Uliasszutai felé.

A megérkezésünket követő napon a mongol községi hivatalnok azt a hírt kapta, hogy a vörös csapatok megkerülték Kazagrundi ezredes embereit és most valóban Khathyl ellen közelednek. A mongol hivatalos képviselő erre okiratait és szolgálait azonnal tizenegy tevére rakatta és otthagytta a yament. Vele együtt szó nélkül eltűntek a mi mongol vezetőink és magukkal vitték a tevéinket.

A helyzetünk kétségbeejtőnek látszott. A még el nem menekült telepésekhez siettünk, hogy tevéket próbáljunk tőlük vásárolni. Ezek azonban, az eseményeket várva, állataikat Mongolország félreeső helyeire küldték és ezért nem tehettek szolgálatunkra. Erre elmentünk Gay V. G. doktorhoz, egy a városban élő állatorvoshoz, akit a marhapestis ellen folytatott harca egész Mongolországban híressé tett. Családjával együtt lakott itt és miután kényszerítve látta magát az állami szolgálat elhagyására, marhakereskedő lett belőle. Rendkívül érdekes, ügyes és erélyes személyiség volt. A cári uralom alatt az volt a megbízatása, hogy a német fronton levő orosz hadsereg számára Mongolországból az egész hússzállítást végezze. Ilyen módon rengeteg vállalatnak lett a megszervezője. Amikor a bolsevikok 1917-ben hatalomra jutottak, nekik is rendelkezésükre állott. Később, amikor Kolcsak csapatai elkergették a bolsevikokat Szibériából, elfogták és bíróság elé állították. De szabadon engedték, mert belátták, hogy ő az egyetlen ember, aki ezt a nagy mongol vállalkozást intézheti. Így azután Kolcsak admirálisnak a hússzállítója lett. A legutóbbi időben Gay Kazagrundi csapatainak fő szervezője és szállítója volt.

Nekünk mindjárt azt mondta, hogy nem tehetünk mást, mint hogy beérjük néhány nyomorult, letört lóval, amely elvihetne bennünket hatvan mérföldnyire Muren Kureba, ahol majd találunk tevét az Uliasszutaiba való visszatérésre. De még ezek a lovak is bizonyos távolságra vannak a várostól, úgy, hogy az éjjelt itt kell töltenünk, azt az éjjelt, amelyen a vörös csapatokat várják.

Csodálkozva láttuk, hogy családjával együtt Gay is

maradni akar a vörösök megérkezéseig. Különben csak néhány kozák maradt vissza a városban azzal a megbizatással, hogy figyeljék meg a vörös csapatok mozdulatait.

Leszállt az éj. Barátom és én készek voltunk harcolni vagy, a legvégső esetben, öngyilkosságot elkövetni. A Jaga közelében, egy kis házban tartózkodtunk, amelyben néhány munkás lakott és nem tartotta szükségesnek a távozást. A munkások fölmentek egy dombra, ahol egészen addig a hegláncig, amely mögül a vörös különítménynek föl kellett bukkannia, át lehetett tekinteni az egész vidéket. Az erdőben levő e figyelőhelyről hirtelen kiáltozva futott vissza az egyik munkás.

— Jaj, jaj, jönnek a vörösök. Egy lovas, ahogy csak tud, vágat az erdei úton. Rákiáltottam, de nem felelt. Sőtét volt, de fölismertem, hogy a ló idegen állat.

— Ne fecsegy ostobaságot, — mondta egy másik munkás. — Valószínűleg valami mongol lovagolt el arra, akit te vörösnek néztél.

— Nem, nem volt mongol, — válaszolta az első munkás. — A ló meg volt patkolva. Egészen tisztán hallottam a patkócsattogást. Jaj nekünk!

— Szép dolog, — mondta a barátom. — Úgy látszik, ez a végünk. Ostoba dolog, hogy így kelljen elpusztulnunk.

Igaza volt.

Ebben a pillanatban kopogtak az ajtón. A mongol volt, aki elhozta nekünk a három lovat a menekülésre. Azonnal nyergeltünk és a harmadik lóra fölraktuk sátrunkat és az élelmiszert. Mindjárt el is lovagoltunk, hogy még Gaytól elbúcsúzzunk.

Gay házában egész haditanácsot találtunk. A hegyekről két-három telepes és néhány kozák vágatott le és azt jelentette, hogy a vörös különítmény közeledik Khathylhoz, de az éjjel az erdőben marad, ahol már tábortüzet rak. A ház ablakán át valóban tüzfényt lehetett látni. Igazán nagyon különös volt, hogy az ellenség ott az erdőben akarta megvárni a reggelt, amikor pedig zavartalanul lovagolhatott volna a faluig, amelyet el akart foglalni.

Egy fölfegyverkezett kozák lépett be és jelentette, hogy a különítmény két fegyveres embere a házhoz közeledik. A szobában levők mindannyian füleltek. Kívülről több ló patkócsattogását és emberek hangját hallottuk. Azután kopogtak.

— Szabad, — mondta Gay.

Két fiatal ember lépett be. Szakálluk egészen fehér volt és arcuk a nagy hidegtől lángolóan vörös. Közönséges szibériai felöltő volt rajtuk és a fejükön nagy asztrakán sapka. De fegyver nem volt náluk.

Azonnal kikérdeztük őket. Kiderült, hogy a szóban forgó különítmény az irkutszki és a yakutszki kerületekből való fehér parasztok csapata volt, amely a bolsevikok ellen harcolt. Irkutszk közelében vereség érte őket és most Kazagrandival próbáltak összeköttetést teremteni. E csapat vezére egy szocialista volt, Wasszilieff kapitány, akinek szocialista hajlandóságai miatt a cár alatt sokat kellett szenvednie.

Veszedelmen kívül voltunk tehát. Mégis, mivel mindent megtudtunk, ami kívánatos és sürgős volt, hogy jelentést tegyünk, elhatároztuk, hogy azonnal elindulunk Muren Kureba.

Az úton utólértünk három kozákot, aki vissza akarta hozni a délnek menekülő telepeseket. Hozzájuk csatlakoztunk. Gyalogosan átvezettük a lovakat a folyó jegén. A Jaga meg volt veszve. A föld alatti erők a jég alatt fölfelé törekvő nagy hullámokat teremtettek, amelyek hangos ordítással nagy jégdarabokat téptek le, kis darabokra törték össze és a víz mentében levő, még el nem tört jégmező alá szívták. Kígyókhöz hasonló repedések terjedtek különböző irányban a jég fölületén. Az egyik kozák belebukott a repedések egyikébe. Csak éppen hogy még kihúzhattuk. A jéghideg fürdő miatt kellett térnie Khathylba. Lovaink ismételen megcsúsztak és elestek. Ember és állat a halál jelenlétét érezte.

Végre elértük a túlsó partot és déli irányban folytathattuk utunkat. Tíz mérföld után találkoztunk az első menekülő csoporttal. A menekülők nagy sátort ütöttek, tüzet

raktak benne és megtöltötték meleggel, de füsttel is. Táboruk egy kínai kereskedelmi telep mellett volt, amelynek tulajdonosai azonban nem engedték meg a telepeseeknek, hogy tágas házaikba léphessenek be, jóllehet gyermekek, nők és betegek is voltak a menekülők közt. Csak félórát töltöttünk itt el.

Amikor utazásunkat folytattuk, kivéve azokat a helyeket, ahol vastagon feküdt a hó, jó volt az út.

Átkeltünk az Egingol és Muren folyók meglehetősen magas vízválasztóján. A szoros közelében teljesen váratlan dolog történt velünk. Éppen egy meglehetősen széles völgyön haladtunk át, amelynek felső részét sűrű erdő borította. Az erdő közelében két lovast vettünk észre, aki nyilván figyelt bennünket. Az a mód, ahogy a nyeregben ültek és lovaiknak a fajtája azt mutatta, hogy nem lehetnek mongolok. Odakiáltottunk nekik és integettünk. De nem feleltek. Az erdőből kijött egy harmadik lovas, aki szintén megállott, hogy szemügyre vegyen bennünket. Elhatároztuk, hogy kikérdezzük őket. Feljűk vágattunk. Amikor mintegy ezer méternyire voltunk tőlük, leszálltak a lóról és tartós tüzet indítottak ellenünk. Szerencsére nyitott sorban lovgoltunk, tehát rossz célpont voltunk. Mi is leugrottunk, lehasaltunk a földre és elkészültünk a harcra. De nem lőttünk, mert azt hittük, hogy talán tévedésből vörösöknek néztek bennünket. Röviddel azután eltűntek. Európai fegyverrel lőttek, ami újabb bizonyítékául szolgált annak, hogy nem voltak mongolok. Vártunk, amíg semmit sem láthattunk már az erdőben, akkor előre mentünk, hogy megvizsgáljuk a nyomukat, amely, mint megállapítottuk, patkolt lovaktól származott, ami világosan igazolta, hogy nem mongolokkal volt dolgunk. Vajjon kik lehettek ezek az emberek? Sohasem tudtuk megállapítani.

A szoroson való átkelés után Teternikoff D. A. murenkurei orosz telepessel találkoztunk, aki meghívott, hogy Muren Kureban lakjunk az ő házában és megígérte, hogy ott a lámáktól tevéket szerez nekünk.

Nagyon metsző hideg volt és az éles szél még érezhetőbbé tette. Nappal csontig fagytunk, hogy éjjel sátoorkályhánk mellett kellemesen fölmelegdjünk.

Két nap mulva elértük a Muren völgyét és messziről megláttuk Kure négyszögét, kínai tetőivel és nagy vörös templomaival. A közelben egy másik négyszög volt: a kínai és orosz telepítvény. További két óra alatt eljutottunk vendégszerető kísérőnk és szeretetreméltó fiatal felesége házához. Az újonnan szerzett barátok pompás löncsöt adtak nekünk, nagyon ízletes fogásokkal.

Öt napot töltöttünk Kureban, a bérbeveendő tevéket várva. Ez idő alatt sok menekült érkezett Khathylból, mert Kazagrandi ezredes lassanként a Koszogol déli partjára vonult vissza. A megérkezettek közt két ezredes is volt, Plavako és Maklakoff, ugyanazok, akik Kazagrandi csapatainak föl-oszlását okozták. Alig jelentek meg a menekülők Muren Kureban, a mongol hivatalnokok közölték, hogy a kínai hatóságok parancsára minden orosz menekültet el kell távolítaniok. Az inséges menekülők ezt kérdezték:

— Hová menjünk mi hajléktalanok most télen, az asszonyokkal és gyermekekkel?

— Ahhoz semmi közünk, — felelték a mongol hivatalnokok. — A kínai hatóságok haragszanak és megparancsolták nekünk, hogy kergessünk el titeket. Nem segíthetünk rajtatok.

A menekülőknek el kellett hagyniok Muren Kuret és nem messzire a várostól, a szabad ég alatt ütötték föl sátraikat. Plavako és Maklakoff lovat szerzett és elindult Van Kure felé. Később megtudtam, hogy kínaiak útközben agyonverték őket.

Mi három tevét szereztünk és egy nagy csapat kínai kereskedővel és orosz menekülővel útnak indultunk Uliaszszutai irányába. Útunkon a barátságos vendéglátóinkra, Teternikoffékra való kellemes visszaemlékezés kísért.

Tevéinkért 33 liang veretlen ezüst nagyon drága bérösszeget kellett fizetnünk, amit egy Uliaszszutaiiban levő amerikai cég adott nekünk. Ez az összeg körülbelül 2·7 font fehér fémmel ér föl.

HUSZONNEGYEDIK FEJEZET.

Rettenetes büntett.

Nemsokára eljutottunk arra az útra, amelyen északi irányban utaztunk és ismét láttuk a kidöntött táviróoszlopok sorát, amelyek egyszer már oly barátságosan melegítő védelmet adtak nekünk. A Tizingol völgyének északi részében levő erdős dombokhoz érkeztünk, amikor sötétedni kezdett. Ezért elhatároztuk, hogy Bobroff házában töltjük az éjjelt, míg kísérőink azt tervezték, hogy a táviróállomáson Kanine vendégszeretétét kérik.

Az állomás kapujánál fegyveres katonát találtunk, aki alaposan kikérdezett bennünket és miután feleleteink kielégítették, füttyült, mire egy fiatal tiszt jött ki a házból.

— Ivanoff hadnagy, — mutatkozott be a tiszt. — Fehér párthívekből való szakaszommal szálltam itt meg.

Tíz főnyi kíséretével Irkutszk vidékéről jött és összeköttetésbe lépett az Uliasszutaiban levő Michailoff alezreddessel, aki megparancsolta, hogy szállja meg ezt a gerendavárat.

— Jöjjenek kérem közelebb — mondta udvariasan.

Megmondtam, hogy Bobrofféknál akarok lakni, mire kezével a kétségbeesés mozdulatát téve, így szólt:

— Ne fáradjon, Bobroffékat agyonverték és házukat fölgyújtották.

Az iszonyat kiáltását nem tudtam elnyomni. A hadnagy folytatta:

— Kanine és Pouzikoffék megölték őket, birtokukat kifosztották, azután a házat a benne levő holttestekkel fölgyújtották. Meg akar róla győződni?

Barátom és én a hadnaggyal odamentünk és megnéztük az iszonyat helyét. Elégett gerendák és deszkák alatt megfeketedett oszlopok állottak, az asztali fölszerelés és a vasfazekak szanaszét heverték. Kissé oldalt, egy nemezdarab alatt pihent az, ami a szerencsétlenségből megmaradt. Elsőnek a tiszt szólalt meg.

— Az esetről jelentést küldtem Uliasszutaiba és onnan

azt az értesítést kaptam, hogy a meghaltak rokonai két tisztel ide fognak jönni, hogy megvizsgálják az ügyet. Ezért nem temethetem el a halottakat.

A szomorú látványtól lesújtva kérdeztük :

— Hogyan történt ez?

— A következőképpen. Tíz katonámmal éjjel érkeztem ide. Mivel attól tartottam, hogy itt vörösök lehetnek, lopózkodva jöttünk ide az állomáshoz és előbb az ablakon pillantottunk be. Láttuk, hogy Pouzikoff, Kanine és a rövidhajú leány ruhát és más tárgyakat osztogat szét és ezüstdarabokat mér le. Nem értettem meg mindjárt ennek a jelentőségét, de éreztem, hogy jó lesz, ha továbbra is résen leszünk. Ezért az egyik katonámnak megparancsoltam, hogy másszon át a kerítésen és nyissa ki a kaput. Berohantunk az udvarba. Az első személy, aki a ház előtt nekünk futott, Kanine felesége volt. Kezét tördelte és borzasztó félelemmel kiáltotta: «Tudtam, hogy szerencsétlenséget fog hozni!» Azután elájult. A férfiak egyike egy mellékajton egy fafészerhez rohant és ott a kerítésen át próbált menekülni. Magam nem vettem észre. De katonáim egyike elfogta. Az ajtónál Kanine lépett elénk, aki sápadt volt és reszketett. Ekkor már láttam, hogy valami fontos dolognak kellett történnie és valamennyiüknek megmondtam, hogy letartóztatom őket. A férfiakat megkötöttük és a legszigorúbb őrizet alá helyeztük. Kérdéseinkre eleinte nem feleltek, kivéve Kanine feleségét, aki azt kiáltozta: «Szánjátok meg a gyermekeket, azok ártatlanok!» Térdre hullott és könnyörögve tördelte a kezét. A rövidhajú leány ezalatt szemtelenül nevetett és teli szájjal arcomba fújta a füstöt. Kénytelen voltam megfenyegetni és így szóltam:

— Tudom, hogy valami büntettet követtetek el, de még nem akarjátok beismerni. Ha nem fogtok vallani, a férfiakat agyonlövetem, a nőket pedig Uliasszutaiba vitetem a bírósághoz.

Határozottan beszéltem, mert nagyon dühös voltam. Először nek, nagy meglepetésemre, a rövidhajú leány szólalt meg.

— Mindent elmondok önnek.

Tentát, tollat, papírost hozattam. Katonáim voltak a

tanuk. Azután jegyzőkönyvbe foglaltam Pouzikoff asszonyának a vallomását. Véres elbeszélése így hangzott :

— Férjem és én bolsevik biztosok vagyunk. Azért küldtek ki bennünket, hogy megtudjuk, hány fehér tiszt bújta el Mongolországban. De Bobroff, a vén fickó ismert bennünket. Tulajdonképpen tovább akartunk utazni, Kanine azonban visszatartott bennünket azzal, hogy Bobroff gazdag és ő, Kanine, már régen megölését és birtokának kifosztását tervezi. A fiatal Bobroffot kártyázásra csábítottuk. Amikor a fiatal Bobroff hazament, az uram utána lopódzott és lelőtte. Ezután mindannyian Bobroff házához mentünk. Fölmásztam a kerítésre és a kutyáknak megmérgezett húst vetettem, úgy hogy pár perc múlva megdöglöttek. Erre mindnyájan átmásztunk a kerítésen. Az első személy, aki a házból kilépett, Bobroff felesége volt. Pouzikoff, aki elbújta az ajtó mögött, fejszével agyonütötte. Az öreg fickót álmában vertük agyon fejszével. A kis leány a lármára befutott a szobába. Kanine golyót röpített a fejébe. Azután kifosztottuk a házat, fölgyújtottuk és ekkor veszni hagytuk a lovakat és a marhákat is. Később minden tökéletesen elégett volna úgy, hogy semmi nyom sem maradt volna. De ekkor maguk hirtelen megérkeztek és ezek az ostoba fickók mindjárt elárultak bennünket.

— Gazemberség volt, — mondta a hadnagy, amikor visszamentünk az állomáshoz. — Égnek állott a hajam, amikor ennek a fiatal asszonynak, tulajdonképpen még gyermeknek, nyugodt elbeszélését hallottam. Csak ekkor értettem meg, hogy a bolsevizmus a hit, istenfélelem és lelkiismeret megsemmisítésével mily mélyre taszította le az embereket. Csak ekkor ébredtem annak tudatára, hogy az emberiség e legveszedelmesebb ellenségeivel szemben minden becsületes embernek kíméletlen harcot kell folytatnia.

Az állomásra visszamenet az út oldalán fekete foltot vettem észre, amely magára vont a figyelmemet. A foltra mutatva megkérdeztem, hogy mi az?

— Ez a gyilkos Pouzikoff, akit agyonlöttem, — felelte a hadnagy. — Kaninet és Pouzikoff feleségét is agyonlöttem volna, de sajnáltam Kanine feleségét és gyermekeit. Még

nem tanultam meg, hogyan kell nőket agyonlőni. Ezeket az embereket most magukkal együtt katonáim őrizete alatt Uliasszutaiba fogom küldeni. Így is meg fogják találni a halált, mert a mongolok, akiknek bírósága elé kerülnek, gyilkosság miatt bizonyosan kivégzik őket.

Ez történt Tizingolnál, amelynek partjain lidércek járnak hangtalanul a mocsarak fölött.

Utunk Tizingolból Uliasszutaig ezeknek a gonosztevőknek a kíséretében nagyon kellemetlen volt. Barátom és én teljesen elvesztettük szokott lelkierőnket. Kanine állandóan dacos gondolatokba mélyedt, a szemtelen nő ellenben nevetett, dohányzott és a katonákkal, meg több kísérenkkel durva tréfát űzött. Végül átkeltünk a Jagiszaion és néhány óra múlva megláttuk előbb a várat, majd a síkon szétszórt házakat, amelyekről tudtuk, hogy az már Uliasszutai.

HUSZONÖTÖDIK FEJEZET.

Nyugtalan napok.

Megint az események forgószelébe jutottunk. Azalatt a két hét alatt, amíg távol voltunk Uliasszutaitól, sok minden történt. Wang-Tszao-tszun mindössze kilenc kísérőt küldött Urgába, de egyetlen egy sem tért vissza. A helyzet Mongolországban egyáltalán nem volt tisztázva. Az Uliasszutaiban alakult orosz különítmény a telepések megjötteivel megerősödött és bár a kínaiak kiterjedt kémrendszerükkel tudomást szereztek róla, jogtalanul, de tovább is fönnállott. A városban orosz ember és egyáltalán külföldi ember nem mert a házából távozni. Főlfegyverkezve mindenki otthon maradt. Éjjel minden telepesházban örök vigyáztak. Ezekre az óvatossági intézkedésekre a kínaiak adtak okot. A kínai kereskedők a rendelkezésükre álló fegyverkészlettel biztosaik parancsára főlfegyverezték alkalmazottaikat és a megmaradt fegyvereket a hivatalnokoknak adták át, akik kétszáz kullit szereltek föl velük. A kínaiak a mongol arzenált is elfoglalták és az ott talált fegyvereket a kínai zöldség-tenyésztők közt osztották szét a Nagan Huszhunban, a

kínai telepések bekerített telepítvényén, ahol a legalsóbb munkásosztályból való kínai nép lakott. Kínának e söpředéke most hatalmasnak érezte magát. Ezek a fickók most izgatott gyűléseket tartottak és nyilván összeütközésre kérésültek föl. Éjjente a kulik sok patronos ládát vittek a kínai boltokból a Nagan Huszhunba. A kínai csőcselék tūrhetetlenül arcátlan módon viselkedett. Ezek a kulik szemtelenül megállították és kikutatták az utcán a járókelőket. Mindenképpen azon voltak, hogy összeütközést idézzenek elő, amely alkalmat adna nekik a zsákmányolásra és meggazdagodásra. Bizonyos kínai körökből kapott titkos hírek révén megtudtuk, hogy a kínaiak pogromra készülődnek az Uliaszutaiban lakó oroszok és mongolok ellen. Tudtuk, hogy csak egyetlenegy házat kell meggyújtani a város megfelelő helyén és egy lángtenger lesz a faházakból épült egész telep. Az oroszok és a mongolok megtették a védelemre szükséges intézkedéseket. Megerősítették az őrköt, a város kerületei részére vezetőket neveztek ki, külön tűzoltóságot szerveztek és hirtelen menekülés esetére lovakat, kocsikat és élelmiszert tartottak készen. Még rosszabbra fordult a helyzet, amikor Kobdóból az a hír érkezett, hogy ott a kínaiak pogromot rendeztek, több lakost megöltek és fosztogatás vad orgiája után az egész várost fölgyújtották. Sokan a hegyi erdőkben kerestek menedéket, de mert meleg ruhával és élelmiszerral nem voltak kellőképpen ellátva, a Kobdo környékén levő hegyek már a legközelebbi napokban a menekültek jajveszékélésétől visszhangzottak. A mongol tél szabad ege alatt a kemény hideg és az éhség elpusztította a nőket és a gyermekeket. A kínaiak Uliaszutaiban csakhamar megtudták mindezeket a híreket. Gúnyosan nevettek és Nagan Huszhunban nagy gyűlést szerveztek, amelyen arról tanácskoztak, hogy a csőcseléket nekieresztik a városnak.

Ezeket a terveket egy fiatal kínaitól tudtuk meg, aki az egyik telepes szakácsának volt a fia. Elhatároztuk, hogy azonnal utána járunk a dolognak. Egy orosz tiszt, a barátom és én összeállottunk, hogy a fiatal kínai vezetésével a város peremére menjünk. Úgy tettünk, mintha csak sétára indulnánk. A város végén azonban megállított bennünket egy

kínai őr, aki szemtelenül kijelentette, hogy a várost senkinek sem szabad elhagynia. Mialatt a kulival beszéltem, megállapítottam, hogy a város és a Nagan Huszhun közt az út egészen mentén kínai őrök állottak és hogy ebbe az irányba csak úgy özönlött a kínaiak tömege. Beláttuk tehát, hogy innen teljességgel lehetetlen a gyűlés helyét elérnünk. Hát más utat választottunk.

Keleti irányban hagytuk el a várost és a kínai kizsákmányolás következtében koldussá lett mongolok táboramentén haladtunk. Úgy látszott, hogy a mongol táborban is aggódva várták a bekövetkezendőket, mert noha jó későre járt már az idő, senki sem feküdt le aludni. Azután a folyó jegén át, kerülő utakon lopózkodtunk a Nagan Huszhunhoz. A városon kívül, földözéket keresve ahol csak lehetett, a földön másztunk. Revolverekkel és kézigránátokkal voltunk fölfegyverezve. A városban barátaink egy kis csapata készenlétben volt, hogy szükség esetén segítségünkre jöjjen. Négyünk közül a fiatal kínai mászott elől. Őt, mintha csak az árnyéka lett volna, a barátom követte, aki egyre figyelmeztette a kínait, hogy megfojtja, mint egy patkányt, ha a legcsekélyebb mozdulatot teszi, amely elárulhatna bennünket. Attól tartok, hogy a fiatal vezető nem találta nagyon kellemesnek ezt a sétát.

Végre megláttuk a Nagan Huszhun kerítését. Most már csak nyílt terület volt köztünk és az összeesküvők közt úgy, hogy könnyen fölfödözhatték volna csoportunkat. Elhatároztuk tehát, hogy egyenkint mászunk át a szabad téren, de azzal a kivétellel, hogy a kínai a barátom társaságában maradt. Szerencsénkre sok megfagyott szemétdomb volt a síkon és ezek földözéket adtak nekünk.

A kerítés árnyékában csúsztunk az udvar felé, ahonnan izgatott tömeg hangjai csalogattak bennünket. Mivel a sötétségben jó megfigyelő helyet választottunk, közvetlen szomszédságunkban rendkívüli dologról győződhattünk meg.

Egy másik láthatatlan vendég volt jelen a kínaiak gyülekezetén. A földön feküdt fejével egy lyukban, amelyet kutyák ástak ki a kerítés alatt. Meg sem moccant és nyilván nem hallotta meg a mi odaérkezésünket. A közelben

egy földmélyedésben egy fehér ló feküdt, amelynek orrlyuka be volt kötve. Kevéssel odább a kerítéshez kötve egy másik fölnyergelt ló állott.

Az udvaron nagy volt a lárma. Körülbelül kétezer ember kiabált ott össze-vissza. Vitatkoztak és vadul hadonásztak a karjaikkal. Csaknem mindannyian el voltak látva puskával, revolverrel, karddal és baltával. Fiatal legények szaladgáltak a tömegben, akik állandóan biztatgatták az embereket, iratokat osztogattak és mindenféle nyilatkozatot tettek. Végre egy nagy, szélesvállú kínai a kút kávájára állott. Megforgatta fegyverét a feje fölött és hangosan, élesen beszélni kezdett.

— Azt mondja az embereknek, — magyarázta meg a tolmácsunk, — hogy azt kell tenniök, amit Kobdóban már megtettek a kínaiak. A biztostól határozott ígéretet kell szerezniök arra, hogy meg fogja parancsolni az őrségnek, ne álljon terveik megvalósításának útjába. A biztosnak azonban felül el kell vennie az oroszoktól minden fegyvert. Akkor azután megbosszuljuk az oroszokon Blagovescsenszkben elkövetett bűntettüket, amellyel 1900-ban háromezer kínait a vízbe fojtottak. Ti most itt maradtok, én pedig a biztoshoz megyek, hogy beszéljek vele.

A szónok leugrott a kútról és a város felé szolgáló kapuhoz sietett. Ekkor észrevettem, hogy a fejével a kerítés alatt fekvő férfi kimászott a lyukából, fölrántotta a fehér lovat a mélyedésből, odafutott, ahol a másik ló megkötve állott és ezt a lovat a mi oldalunkra vezette, amely a várostól jobbra oldalt esett. A második lovat otthagya, maga pedig elbújt a kerítés sarkánál. A kínaiak szónoka kilépett a kapun. Amikor lovát a kerítés másik oldalán látta, a hátára vetette fegyverét és odament az állathoz. Körülbelül az út felé tette meg, amikor az idegen hirtelen elővágtatott a kerítés sarkánál levő búvóhelyéből és ezt az embert a földről vilámgyorsan fölrántotta a nyergébe, ahol a már félig megfojtott kínainak bekötötte a száját. Az idegen azután a várostól nyugati irányba száguldott el.

— Mit gondol, ki volt ez? — kérdeztem a barátomat, aki azonnal azt felelte :

— Bizonyára Tushegoun láma.

Az egész látomány engemet is nagyon emlékeztetett a titokzatos bosszuló lámára.

Késő éjjel megtudtuk, hogy kevéssel a kínaiak szónokának eltávozása után, aki a biztos segítségét akarta megszerezni a tervezett vállalkozásnak, a várakozó gyűlés kellő közepébe hajították be a fejét és hogy hasonló módon nyolc fiatal legény tűnt el nyomtalanul a Huszhuntól a városba vivő úton. Ez annyira terrorizálta a kínaiakat, hogy fölhevült lelküket hideg zuhany érte.

Másnap váratlan segítséget kaptunk. Urgából egy fiatal mongol vágatott be a városba. Felöltője össze volt tépve, haja teljesen összekócolva, övéből revolver nyúlt ki. A piacra robogva, ahol a mongolok össze szoktak gyülekezni, a nyeregből ezt kiáltotta :

— Urgát a mi mongoljaink és Ungern báró dchiang dchün (tábornok kínai címe) meghódították! Bogdo Hutuktu ismét a khánunk! Mongolok, üssétek agyon a kínaiakat és fosszátok ki boltjaikat! Vége a türelmünknek!

A tömeg nagyon izgatott lett. A lovast körülfogták az emberek, akik kérdésekkel ostromolták. A kínaiak által elbocsátott öreg mongol kormányzót, Chultun Beylit azonnal értesítették a helyzetről. A hírhozót magához rendelte. Miután kikérdezte, a tömeg föllázítása miatt elfogatta, de nem akarta őt kiadni a kínai hatóságoknak. Amikor ez történt, magam is a kormányzónál voltam és tanuja voltam állásfoglalásának. Amikor Wang-Tszao-tszun, a kínai biztos azzal fenyegette meg a kormányzót, hogy engedetlenség miatt felelősségre vonja, az öreg ember csak az olvasójához nyúlt és így szólt :

— Azt hiszem, hogy ennek a mongolnak minden szava igazat mond és attól tartok, hogy mostani viszonyunk hamarosan az ellenkezőjére fordul.

Az volt az érzésem, hogy Wang-Tszao-tszun is belátta a mongol jelentésének helyességét, mert nem ragaszkodott a követeléséhez.

E pillanattól kezdve eltűntek a kínaiak Uliasszutai utcáiról. Helyüket orosz tisztek őrzáratai és a mi külföldi

telepünk emberei foglalták el. A kínaiak körében keletkezett pánikot még csak növelte egy levél, amely azt a hírt hozta, hogy a mongolok és az altai-tatórok Kaigorodoff tatár tiszttel vezetésével megkezdték azoknak a kobdói kínaiaknak az üldözését, akik a város kifosztásakor szerzett zsákmánnyal szökni iparkodtak, hogy az üldözők utólérték és Szinkiang határán megsemmisítették a fosztogatókat. A levél szerint továbbá Bakics tábornokot és azt a hatezer embert, akit a kínai hatóságok vele együtt az Amyl folyónál internáltak, fölfegyvereztek és ezek most a Kuldjában internálva volt Annenkoff atamánnal fognak egyesülni, hogy azután Ungern báróval próbáljanak egyesülni. A levél második része helytelennek bizonyult, mert se Bakics, se Annenkoff nem foglalkozott hasonló tervvel. Sőt Annenkoffot a kínaiak mélyen Turkesztán belsejébe száműzték. E hírek azonban mindenesetre a legnagyobb megdöbbenést okozták a kínaiak közt.

Éppen ebben az időben a bolsevikok három ügynöke érkezett Irkutszkból Bourdokoff orosz bolsevik telepes házába. Szaltikoff, Freimann és Novak volt a nevük. A három ügynök mindjárt azon kezdett dolgozni, hogy a kínai hatóságokat az orosz tisztek lefegyverzésére és a vörösöknek való kiszolgáltatására bírja. Rábeszélték az ügynökök a kínai kereskedelmi kamarát, hogy az irkutszki szovjettől kérje egy vörös különítménynek Uliasszutaiba való küldését, amely megvédje a kínaiakat a fehér különítményekkel szemben. Freimann mongol nyelven írt kommunista röpiratokat hozott és azonkívül utasítást az Irkutszkbba szolgáló távíró vonal ujjáépítésére.

Ennek a kvartettnek a politikája nagy sikerrel járt. Wang-Tszao-tszun nemsokára együtt dolgozott az ügynökökkel. Így azután hamar visszatértek azok a napok, amikor pogromot várhattunk Uliasszutaiban. Az orosz tisztek attól féltek, hogy lefogják őket. Az amerikai cégek egyikének képviselője velem a kínai biztoshoz ment, hogy tárgyalást kezdjen. Megmagyaráztuk neki, hogy cselekedetei törvénytelenek, mert kormánya nem hatalmazta föl, hogy összeköttetésbe lépjen a bolsevikokkal és Peking még nem is

ismerte el a szovjetkormányt. Wang-Tszao-tszun és tanácsadója, Fu-Sziang nagy zavarba jöttek, amikor ilyen módon megtudták, hogy mi ismertük a bolsevik ügynökökkel való titkos összejöveteleiket. A kommisszárius arról biztosított bennünket, hogy őrcsapata elég erős a pogrom megakadályozására.

Ez valóban nagyon derék csapat volt, csupa jól begyakorolt és fegyelmezett katona, akinek vezetője egy komoly és jól nevelt tiszt volt. De mit tehetett nyolcvan katona háromezer kuli, ezer fölfegyverzett kereskedő és kétszáz fiatal legény csőcselékseregével szemben?

Nagyon erősen hangoztattuk az aggodalmunkat és rámutatva arra, hogy a külföldi és az orosz lakosság el van hátrózva a végsőkig való védekezésre, lelkére beszéltünk a biztosnak, hogy akadályozzon meg minden vérontást.

Wang azonnal elrendelte, hogy erős őrzérek járják be a várost. Ennek nemsokára az a rendkívül különös látvány lett a következménye, hogy a város minden részében ugyanegy időben orosz, külföldi és kínai őrzérek vonultak végig. Akkor még nem tudtuk, hogy további háromszáz ember állott őrségen, tudniillik Tushegoun láma emberei, akik a hegyek közt húzták meg magukat.

Nemsokára új, alapos és hirtelen fordulat állott be. A mongol kormányzó a legközelebbi kolostor lámái révén azt a hírt kapta, hogy Kazagrandi ezredes irreguláris kínai bandákkal való ütközet után elfoglalta Van Kuret, ott három orosz-mongol lovasdandárt alkotott és egyáltalán mozgósította a mongolokat az Élő Buddha, az oroszokat pedig Ungern báró parancsára. Néhány óra múlva ismeretessé vált, hogy kínai katonák a dzaini nagy kolostorban meggyilkolták Barszky orosz kapitányt és hogy ezért Kazagrandi csapatainak egy része megtámadta és elkergette az odavaló kínaiakat.

Van Kure bevételekor az oroszok foglyul ejtettek egy koreai kommunistát, aki arannyal és propagandairatokkal ellátva, Moszkvából úton volt Korea és Amerika megdolgozására. Kazagrandi ezredes ezt a koreait aranyával együtt tovább küldte Ungern báróhoz.

Miután e hírek Uliaszutaiba érkeztek, városunk orosz különítményének vezetője letartóztatott minden bolsevista ügynököt és valamennyit, Bobroff gyilkosaival együtt, haditörvényszék elé állította. Kaninet, Pouzikoffnét és Freimannt agyonlőtték. Szaltikoff és Novak dolgában némi kétség támadt. Szaltikoffnak különben is sikerült megszöknie, míg Novakot Michailoff alezredes parancsára eltoloncolták nyugat felé.

Uliaszutai orosz különítményének vezetője az orosz telepeseket mozgósította és nyíltan a maga védelmébe vette a várost, amibe a mongol hatóságok hallgatólagosan beleegyeztek.

Chultun Beyli mongol kormányzó a szomszédos mongol fejedelmeket tanácskozássra hívta össze, amelynek lelke Hun Jap láma, az ismert mongol hazafi lett. A fejedelmek azonnal összeállították a kínaiakhoz intézendő követelményeket, amelyek abban csúcsosodtak ki, hogy teljesen ki kell üríteniök a Chultun Beyli alá tartozó területet. Ebből a követelésből a különféle kínai és mongol elemek közt tárgyalások, fenyegetődzések és súrlódások keletkeztek. Wang-Tszao-tszun a rendezésre nézve külön tervvel állott elő, amelyet néhány mongol fejedelem elfogadott. Jap láma azonban a döntő pillanatban a földre dobta a kínai okiratot, kihúzta a kését és megesküdött, hogy inkább öngyilkos lesz, semhogy pecsétjét ráüsse ilyen áruló megegyezésre. Ennek következtében visszautasították a kínai ajánlatokat és az ellenfelek most harcra készülődtek. Jasszaktu khán, Szain-Noion khán és Jahantszi láma területeiről minden fegyveres mongolt behívtak. A kínai hatóságok elhelyezték négy géppuskájukat és a vár védelmére fegyverkeztek.

Úgy a kínaiak, mint a mongolok is állandóan tanácskoztak. Végül eljött hozzám, mint közvetlenül nem érdekelt idegenhez, régi barátunk, Tzeren és átadta nekem Wang-Tszao-tszun és Chultun Beyli egyidejű kérését, hogy kíséreljem meg, nem lehetne-e a két elem közt békét teremteni és illő megegyezést létesíteni. Hasonló kérelmet adtak át egy amerikai cég képviselőjének is.

A döntőbírák és a kínai meg mongol képviselők a követ-

kező este tartották meg első gyűlésüket. Ez annyira szenvedélyes és viharos volt, hogy mi külföldiek kétségbe vontuk küldetésünk sikerét. Amikor éjjel felé a szónokok kifáradtak, mi két pontra nézve mégis megegyezést tudtunk teremteni: a mongolok kijelentették, hogy nem óhajtanak háborúskodni és hogy az egész ügyet oly módon akarják szabályozni, amely továbbra is megtartaná számukra a nagy kínai nép barátságát, viszont a kínai biztos beismerte, hogy Kína vétett ama szerződések ellen, amelyek törvényes módon teljes függetlenséget biztosítottak Mongolországának.

Ez a két pont volt a legközelebbi gyűlésen a mi munkánk alapja és ebből indultunk ki, hogy kibékülésre szorítsuk a feleket. Három napig tartott a tanácskozás és végül úgy fejlődött ki, hogy mi külföldiek indítványokkal állhatunk elő a szabályozásra nézve. Indítványaink főpontjaival oda lyukadtunk ki, hogy a kínaiak lemondanak az adminisztratív hatalomról, visszaadják a mongoloknak fegyvereiket, lefegyverzik a kétszáz legényt és elhagyják az országot, a mongolok pedig a maguk részéről a kínai biztosnak és nyolcvan főnyi fegyveres őrségének az országból való szabad és tisztességes távozást biztosítanak. Ezt az uliasszutai kínai-mongol szerződést aláírták és megpecsételték Wang-Tszao-tszun és Fu-Hsziang kínai biztosok, a két mongol kormányzó, Hun Jap láma és más fejedelmek, továbbá az orosz és kínai kereskedelmi kamarák elnökei és mi, mint döntőbírák.

A kínai hivatalnokok és kísérőik mindjárt csomagolni kezdtek és az elvonulásra készülődtek. A kínai kereskedők Uliasszutaiban maradtak, mert Chultun Beyli kormányzó, aki most teljesen hatalmában tartotta a várost, jótállt biztosságukért.

Megjött Wang-Tszao-tszun expedíciója elutazásának napja. A megterhelt tevék már ellepték a yamen udvarát és az emberek már csak a lovak megérkezését várták a pusztáról. Hirtelen az a hír terjedt el, hogy az illető lovakat az éjjel ellopták és déli irányban elhajtották. A két katona közül, akit azért küldtek ki, hogy kövesse a lovak nyomát,

csak az egyik jött vissza azzal a jelentéssel, hogy a másikat megölték.

Az egész városban nagy volt a megdöbbenés. A kínaiak közt pánik keletkezett, amely még csak növekedett, amikor keletről, egy félreeső ourtonról (mongol postaállomás, ahol lócsere van) néhány mongol jött és azt jelentette, hogy az Urgába vivő postaút különböző helyén tizenkét olyan katona holtteste fekszik, akit Wang-Tszao-tszun küldött levéllel Urgába. A titoknak, amely ezeket az eseményeket körülvette, nemsokára meglesz a magyarázata.

Az orosz különítmény parancsnoka levelet kapott Domojiroff V. N. kozák ezredestől, aki megparancsolta, hogy azonnal fegyverezze le a kínai helyőrséget, fogjon el minden kínai hivatalnokot, küldje őket Ungern báróhoz Urgába, Uliasszutait foglalja el, ha kell, erőszakkal is és állítsa helyre az összeköttetést az ő különítményével. Ugyanebben az időben bevágatott a városba egy hírhordó Narabancsi Hutuktu levelével, amely azt jelentette, hogy egy orosz különítmény Hun Boldon és Domojiroff urgai ezredes vezetésével néhány kínai üzletházat kifosztott és a kereskedőket megölte, hogy ugyanez a különítmény azután a kolostorhoz jött és lovakat, élelmiszert és szállást kért. A Hutuktu segítséget kért, mert az a veszedelem fenyegeti, hogy Hun Boldon, Kobdo vad meghódítója, kifosztja a félreeső, védtelen kolostort.

Nyomatékosan arra unszoltuk Michailoff alezredest, hogy a megpecsételt szerződést ne sértse meg, mert ezzel meghazudtolná mindazokat a külföldieket és oroszokat, akiknek részük volt a szerződés megkötésében. Ez pedig csak utánczása lenne annak a bolsevik módszernek, amely szerint állami ügyekben mindenkit meg kell téveszteni.

Komoly figyelmeztetésünk megtette a hatását Michailoffra, mert Domojiroffnak azt felelte, hogy Uliasszutai harc nélkül már az ő kezében van, a volt orosz konzulátus épületén az orosz birodalom lobogója leng, a kínai legényeket lefegyverezték, a többi parancsot azonban nem teljesítheti, mert megsértené az éppen Uliasszutaiban aláírt kínai-mongol szerződést.

Narabancsi Hutuktutól naponta több hírvivő ment Uliasszutaiba. A hírek egyre nyugtalanítóbbak lettek. A Hutuktu jelentette, hogy Hun Boldon mozgósítja, fölfegyverzi és katonailag kiképezi a mongol koldusokat és lótolvajokat, hogy a katonák elveszik a kolostor juhait, hogy Domojiroff «moyon» állandóan részeg és hogy a Hutuktu minden tiltakozására csak kigúnyolás és szidalom a felelet.

A hírhozók nem tudtak pontos adatokkal szolgálni annak a különítménynek a nagyságáról. Néhányan azt mondták, hogy körülbelül harminc ember, mások ismét azt állították, hogy Domojiroff parancsnoksága alatt nyolcszáz főnyi csapat van. Sehogysem értettük a helyzetet és pedig annál kevésbbé, mert nemsokára egyáltalán nem jött hírhordó. A kormányzó valamennyi levele válasz nélkül maradt és az általa kiküldött hírvivők nem jöttek vissza. Kétségtelennek látszott, hogy ezeket az embereket vagy megölték, vagy pedig fogságba jutottak.

Chultun Beyli herceg elhatározta, hogy maga megy el oda. Magával vitte az orosz és kínai kamarák elnökeit, valamint két mongol tisztet. Múltak a napok, anélkül, hogy bármit is hallottunk volna róla. A mongolok nyugtalankodni kezdtek.

A kínai biztos és Hun Jap láma külföldi csoportunkat arra kérte, küldjünk valakit Narabancsiba, hogy megszüntesse az ott kitört vizzályt és vegye rá Domojiroffot a szerződés elismerésére. Csoportunk engem kért meg, hogy a közjó érdekében vállaljam ezt a küldetést. Tolmácsul egy nagyon derék orosz telepest adtak mellém, a megölt Bobroff unokaöccsét, aki kitűnő lovas és hidegvérű, bátor ember volt. Michailoff alezredes azonfölül még egyik tisztjét is kísérőmül adta.

Expressz-tzarával a póstalovak számára és egy vezetővel ellátva öreg barátomhoz, Jelib Djamszraphoz Narabancsi Hutuktujához nagy gyorsasággal tettük meg az általam jól ismert utat. Bár némely helyen nagy volt a hó, naponta száz-százötven mérföldet tettünk meg.

HUSZONHATODIK FEJEZET.

Fehér hunghucok bandája.

Utazásunk harmadik napján késő este érkeztünk meg Narabancsiba. A kolostorhoz közeledve, több lovast vettünk észre, akik mihelyt megláttak bennünket, visszavágtattak a kolostorhoz. Sokáig nézdegéltünk az orosz különítmény tábora után, de nem találtuk meg. Mongolok a kolostorba kísérték bennünket, ahol a Hutuktu azonnal fogadott. Chultun Beyli a jurtájában ült. Hatykokat ajándékozott nekem és ezt mondta :

— A jó Isten küldte ide éppen ezekben a súlyos pillanatokban.

Kiderült, hogy Domojiroff mindkét kereskedelmi kamarai elnököt letartóztatta és Chultun herceget agyonlövésssel fenyegette meg. Mivel sem Domojiroff, sem Hun Boldon nem rendelkezett olyan okirattal, amely cselekedeteikre fölhatalmazta volna őket, ezért Chultun Beyli elhatározta, hogy harcba száll velük.

Kértem, hogy vezessenek Domojiroffhoz. A sötétben négy nagy jurtát láttam és két mongol őrt, orosz fegyverrel. Beléptünk az orosz «moyon» sátrába. Itt egészen különös látvány tárult a szemünk elé. A jurta közepén a serpenyőben tűz égett. Azon a helyen, ahol máskor az oltár áll, most trónus volt és ezen ült a magas, vékony, őszhajú Domojiroff ezredes. Csak alsóruha és harisnya volt rajta, kissé be volt csípve és úgy látszott, hogy történeteket beszélt el. A tűzserpenyő körül különböző festői helyzetben tizenkét fiatal ember hevert.

Az engemet kísérő tiszt Domojiroffnak jelentést tett az Uliasszutaiban történekről. Az ezt követő beszélgetés folyamán megkérdeztem Domojiroffot, hol van különítményének a tábora. Nevetett, amikor egy kézmozdulattal ezt felelte :

— Ez itt a különítményem.

Rámutatott arra, hogy Uliasszutaiba küldött parancsainak formájából következtetve azt hittük, hogy nagy

csapat áll a parancsnoksága alatt. Azután elmondtam neki, hogy Michailoff alezredes összeütközésre készülődik egy Uliasszutai ellen vonuló vörös sereggel.

— Micsoda? — kérdezte félénken és zavartan. — Jönnék a vörösök?

Az éjjelt a jurtájában töltöttük. Amikor lefeküdni készültem, a tisztem a fülembé súgta :

— Vigyázzon, tartsa készen a revolverét.

Nevetve feleltem :

— De hiszen fehér különítmény közepette vagyunk és ezért teljes a biztonságunk.

— Huhu, — válaszolta a tisztem és a félszemével hunyorgatott.

Másnap fölszólítottam Domojiroffot, hogy jöjjön velem sétálni a pusztaságba. Ezt az alkalmat fölhasználtam, hogy teljesen nyíltan beszéljek vele az eseményekről. Neki és Hun Boldonnak csak azt parancsolta meg Ungern báró, hogy lépjenek összeköttetésbe Bakics tábornokkal. De ehelyett kifosztották az útjukba eső kínai üzletházakat és ő maga elhatározta, hogy nagy hódító lesz. Ütközben több tiszttel találkozott, aki megszökött Kazagrandi csapatától és most ezek voltak az ő külön bandája. Rábeszéltem Domojiroffot, hogy rendezze el békésen a Chultun Beylivel való viszályt és ne vétsen a szerződés ellen.

Domojiroff erre még előttem rögtön a kolostorba sietett. Visszamenet egy vad arcú nagy mongollal találkoztam, akin kék selyemruha volt — Hun Boldon. Bemutatkozott és oroszul beszélt.

Amikor a mongol rablóvezérrel való e rövid találkozás után Domojiroff sátrába érkeztem és csak éppen hogy a köpenyemet letettem, berohant egy mongol és fölszólított, hogy menjek Hun Boldon jurtájába. A rablóvezér pompás kék jurtában éppen mellettünk lakott. Ismervén a mongol szokást, nyeregbe pattantam és lóháton tettem meg sátraig a tíz lépésnyi utat.

Hun Boldon hidegen és büszkén fogadott. Ujjával rám mutatva ezt kérdezte a tolmáctól :

— Ki ez?

Láttam, hogy meg akar sérteni. Én is így válaszoltam. Rámutattam az ujjammal és még barátságatlanabb hangon ugyanazt a kérdést intéztem a tolmácshoz :

— Ki ez? Előkelő fejedelem, harcos, pásztor vagy faragatlan ember?

Boldon megzavarodott. Reszkető hanggal és idegesen rámtámadt, hogy nem engedi meg az ő ügyeibe való beavatkozásomat és mindenkit agyon fog löni, aki parancsai-val ellenkezni merészkedik. Öklével az asztalra csapott. Azután fölkel és elővette revolverét. De én, aki már sokat utaztam a nomádok közt, mindannyiukat — a fejedelmeket, lámákat, pásztorokat és rablókat — alaposan tanulmányoztam. Megfogtam korbácsomat, minden erőmmel az asztalra ütöttem vele és így szóltam a tolmácshoz :

— Mondjad meg neki, hogy se mongollal, se oroszsal nem beszélt, hanem az a megtiszteltetés érte, hogy egy külföldi emberrel, egy nagy és szabad állam polgárával beszélhetett. Mondjad meg, hogy előbb tanuljon meg férfinak lenni. Majd csak azután látogathat meg és majd csak azután beszélhetünk egymással.

Megfordultam és kimentem. Tíz perc múlva belépett a jurtámba Hun Boldon és bocsánatot kért. Rábeszéltem, hogy tárgyaljon Chultun Beylivel és ne sértse meg magatartásával a szabad mongol népet. Még az éjjel minden rendbe jött. Hun Boldon elbocsátotta mongoljait és elutazott Kobdóba, míg Domojiroff a bandájával elindult Jasszaktu khán országába, hogy ott a mongolokat mozgósítsa. Chultun Beyli beleegyezésével Wang-Tszao-tszunhoz levelet intézett, amelyben a kínai őrség lefegyverezését követelte, mert Urgában is így tettek valamennyi kínai csapattal. Ez a levél azonban már csak akkor jutott el Uliasszutaiba, amikor Wang, aki az ellopott lovak helyére tevéket vásárolt, már úton volt a határ felé. Erre Michailoff alezredes ötven embert küldött ki Sztrigine hadnagy vezetésével, hogy érje úton Wangot és vegye át őrségének fegyvereit.

HUSZONHETEDIK FEJEZET.

Misztérium egy kis templomban.

Chultun Beyli és én készen voltunk Narabancsi Kure elhagyására. Amíg a Hutuktu az áldások templomában is-tentiszteletet tartott a kormányzóért, addig én a különféle lámái fokok, a Gelongok (pap, akinek joga van, hogy áldoz-zon), a Getulok (a láma-szerzetesek harmadik foka), a Chaid-jek (nagyrangú pap, de nem inkarnált isten) és a Rabdjam-pák házainak falai közt levő szűk utakon vándorolgattam és az iskolák közt, ahol a Marambá-nak nevezett tudós teológia-doktorok együtt tanítanak az orvos-doktorokkal, vagy Ta Lámákkal, a tanulók vagy Bandi-k lakóházai, a rak-tárhelyiségek, az irattári épületek és a könyvtárak közt sétál-gattam. Amikor visszatértem a Hutuktu jurtájába, ő maga ott volt. Nagy hatykot nyujtott át nekem és azt ajánlotta, hogy járjunk egyet a kolostor körül. Nagyon elgondolkodónak lát-szott, miből azt következtettem, hogy valamit meg akar nek-em magyarázni. Amikor a jurtából kiléptünk, hozzánk csat-lakozott az orosz kereskedelmi kamara immár megszabadult elnöke és egy orosz tiszt. A Hutuktu egy kis épülethez veze-tett bennünket, amely fénylően sárga kőfal mögött volt.

— Ebben az épületben lakott egyszer a Dalai Láma és Bogdo khán. Azoknak az épületeknek, amelyekben az a szent személyiség tartózkodott, mindig sárga színt adunk. Lépjenek be.

Az épület belseje ragyogó volt. Földszint az étterem, amely gazdag faragású, nehéz kínai fenyőfaasztalokkal és porcellánnal, meg bronzokkal teli szekrénykéekkel volt be-rendezve. Fölötte két szoba volt. Az egyik nehéz, sárga selyemfüggönyökkel eltakart hálószoba, amelynek faragott mennyezetéről bronzláncon értékes színes kövekkel ékesí-tett nagy kínai lámpa lógott le. Ebben a helyiségben nagy négyszögletes ágy volt, selyem vánkosokkal, derékaljakkal és kendőkkel. Az ágy állványa szintén kínai fenyőfából készült és különösen a lábai, amelyeken tetőszerű fölépít-mény nyugodott, gazdag faragásokban mutatták a napot

elnyelő sárkány ismert mintáját. Az ágy mellett szekrény állott, amelyet teljesen befödött a vallásos képeket ábrázoló faragás. Négy kényelmes karosszék és a háttérben alacsony keleti trónus egészítette ki a szoba bútorzatát.

— Látja ezt a trónust? — kérdezte a Hutuktu. — Egy téli estén több lovas érkezett a kolostorba. Azt kívánták, hogy a Gelongok és Getulok a Hutuktuval és a Kantóval (a kolostor apátja) együtt gyülekezzenek össze ebben a szobában. Azután az idegenek egyike elfoglalta a trónust és levette a baslykját, a sapkaszerű fővegét. A lámák mindannyian térdrehullottak, mert fölismerték a Tashi Lámát és Bogdo khánt, azt az embert, akit régen leírtak a Dalai Láma szent bullái. Az az ember volt ez, akié az egész világ és aki behatolt a természet minden misztériumába. A Tashi Láma rövid tibeti imádságot mondott, megáldotta a jelenlevőket, aztán a legközelebbi fél évszázadra jósolgatott. Ez harminc évvel ezelőtt történt. És időközben minden, amit megjósolt, beteljesedett. Mialatt a következő szobában levő kis imaszekrény előtt imádkozott, az ajtó magától kinyílt, az oltár előtt maguktól kigyulladtak a gyertyák és a szent tűzserpenyőkből, bár nem volt bennük szén, tömjéngőz áramlott ki, amely betöltötte az egész helyiséget. Akkor azután a Világ Királya a társaival együtt eltűnt körünkől. Semmi nyoma sem maradt, kivéve a selyem tróntakaró ráncait, amelyek azonban lassanként ismét kisimultak és a trónus csakhamar ismét olyan volt, mintha egyáltalán senki sem ült volna rajta.

A Hutuktu odament az imaszekrényhez, letérdelt, szemét elfödte és imádkozni kezdett. Az arany Buddha nyugodt, közömbös arcára tekintetem, amelyre ide-oda imbolygó árnyat vetettek a lobogó lámpák, majd a trónus mellett levő helyre néztem. Csodálatos és alig hihető, de igazán egy komoly, kifejezésteljes arcú, erős, izmos férfit láttam ott, akinek nagy reliefet adott szemének fénye. Fehér ruhába öltözött, átlátszó testén keresztül megláttam a trónus székhátán levő tibeti fölírásokat. Lecsuktam szememet, majd ismét kinyitottam. Nem volt ott senki; de a selyem tróntakaró mozogni látszott.

Idegesség, — gondoltam, — a szokatlan környezet és

a nagy erőfeszítés következtében beállott rendellenes, túlzott érzékenység.

A Hutuktu hozzám fordult és ezt mondta :

— Adja ide a hatykját. Az az érzésem, hogy ön aggódik azoknak az embereknek a sorsán, akiket szeret. Imádkozni akarok értük. És önnek is imádkoznia kell. Fohászkodjék az Istenhez és lelki szemét függessze a Világ Királyára, aki itt volt és megszentelte ezt a helyet.

A Hutuktu a hatykot Buddha vállára tette és leborulva az oltár előtt levő szőnyegre, imát suttogott. Majd fölemelte a kezét és csöndes mozdulattal intett nekem.

— Tekintsen a Buddha szobra mögött levő sötét térbe. Ott meg fogom mutatni szeretteit.

Engedelmeskedtem a mély hangon adott parancsnak és a Buddha szobra mögött levő sötét fülkébe néztem. A sötétségből nemsokára füst és átlátszó fonalak áramlottak ki. A levegőben lebegtek, egyre sűrűsödtek és szaporodtak, míg végül több személynek a testét és különböző tárgyak körvonalait mutatták. Egy előttem ismeretlen szobát láttam, amelyben a családom ült. Nehány ember volt velük, akiket ismertem és mások, akiket nem ismertem. Ráismertem még a ruhára is, amely a feleségemen volt. Kedves arcának minden vonása felismerhető volt. A látomás fokozatosan elhomályosult. Füstté és átlátszó fonalakká bomlott szét és eltűnt. Az arany Buddha mögött nem volt más mint a sötétség.

A Hutuktu fölemelkedett, hatykomat levette Buddha válláról és e szavakkal adta vissza :

— A szerencse mindig önnel és családjával lesz. Isten jósága nem fogja elhagyni.

Kiléptünk az ismeretlen Világ Királya épületéből, amelyben ez az egész emberiségért imádkozott és megjósolta a népek és államok sorsát. Nagyon meglepett, hogy kíséroid szintén látták a víziómat. A legaprólékosabban leírták azoknak a személyeknek az alakját és ruháját, akiket Buddha feje mögött a sötét fülkében láttam.*

* Hogy e rendkívüli, mély hatású látomásról másoktól is legyen bizonyítványom, az illető urakat megkértem, foglalják jegyzőkönyvbe és igazolják a látottakat. Ezt megtették és nyilatkozatuk a birtokomban van.

A mongol tiszt elbeszélte, hogy Chultun Beyli előző napon arra kérte a Hutuktut, mondja meg életének e fontos fordulataiban és hazájának e válságában a sorsát. De a Hutuktu a félelem kifejezésével csak a kezével intett és nem akart beszélni. Amikor én vonakodásának oka után kérdezősködtem és azt mondtam, hogy a kérés teljesítése megnyugtathatná Chultun Beylit, mint ahogy engemet megerősített szerettem látása, a Hutuktu ráncba szedte homlokát és így felelt:

— Nem! A látomás nem tetszenék neki. Fekete a sorsa. Tegnap háromszor kutattam a sorsát elégett lapockacson-tonkon és juhok beleiben, de mindannyiszor ugyanaz az ijesztő eredmény mutatkozott...

Nem fejezte be beszédét, hanem arcát teli félelemmel elfödte a kezével. Úgy látszott, meg volt győződve arról, hogy Chultun Beyli sorsa fekete, mint az éjszaka.

Chultun Beyli és én útra keltünk. Egy óra múlva az alacsony dombok mögött voltunk, amelyek Narabancsi Kuret elfödtek előttünk.

HUSZONNYOLCADIK FEJEZET.

Közel a halálhoz.

Azon a napon érkeztünk vissza Uliasszutaiba, amikor visszatért a Wang-Tszao-tszun őrségének lefegyverzésére kiküldött különítmény. Ez a különítmény összetalálkozott Domojiroff ezredessel, aki megparancsolta, hogy ne éréjk be a kíséret lefegyverzésével, hanem fosszák is ki. Sajnos, a különítmény vezetője, Sztrigine hadnagy teljesítette ezt a jogtalan parancsot. Szégyen volt látni az orosz katonákat és tiszteket, a kínai ruhákkal, cipőkkel és karkötőórákkal, amit a kínai hivatalnokoktól és a fődözettől vettek el. A zsákmányból valamennyinek jutott ezüst és arany. Wang-Tszao-tszun mongol felesége és a fivére a különítménnyel együtt visszajött és panaszt tett, hogy az oroszok kirabolták őket. A kínai hivatalnokok és kíséretük éhségnek és hidegségnek kitéve, csak a legnagyobb fáradtsággal érték el a kínai határt,

mert kirablásuk után minden készlet nélkül kellett tovább menniök.

Mi idegenek elálmélkodva láttuk, hogy Michailoff alvezredes katonai tisztelettel fogadta Sztrigine hadnagyot. De hamar megértettük, amikor megtudtuk, hogy a kínai ezüst egy részét Michailoff, Fu-Sziang szépen díszített nyergét pedig a felesége kapta meg. Chultun Beyli követelte, hogy a kínaiaktól elvett minden fegyvert és minden tőlük ellopott jószágot neki szolgáltatassanak ki, mert később majd vissza kell mindent adnia a kínai hatóságoknak. De Michailoff visszautasította ezt a kívánságot. Ezért mi idegenek az orosz különítménnyel megszakítottunk minden érintkezést. Az oroszok és a mongolok közt is nagyon feszült lett a viszony. Több orosz tiszt tiltakozott Michailoff és Sztrigine cselekedetei ellen. Így azután mindig gyakoribb és komolyabb lett a viszálykodás.

Ebben az időben egy reggelen fegyveres lovasok különös csapata érkezett Uliasszutaiba. A bolsevista Bourduhoff házában szálltak meg, aki mint hallottuk, nagy tömegű ezüstöt adott át nekik. Ezek az emberek, akik azt mondták, hogy ők a császári gárda volt tisztjei, a következők voltak: Poletika, Philipoff N. N. ezredesek és az utóbbinak három testvére. Kijelentették, hogy össze akarják vonni a Mongolországban és Kínában levő fehér tiszteket és katonákat, akikkel Urianhaiba mennek, hogy szembe szálljanak a bolsevikokkal. Szükséges azonban, hogy előbb megsemmisítsék Ungernt és Mongolországot visszaadják Kínának. Az oroszországi Fehérek Központi Szervezete képviselőinek mondták magukat.

Az Uliasszutaiban levő orosz tisztek egyesülése az újonnan érkezetteket gyűlésre hívta meg, megvizsgálta irataikat és kihallgatta őket. Kiderült, hogy ezeknek a tiszteknek régebbi összeköttetéseikre vonatkozó állításai teljesen hamisak, hogy Poletika a bolsevikok hadügyi biztosságában foglalt el fontos állást, hogy az egyik Philipoff segédje volt Kameneffnek, amikor ez először kísérelte meg, hogy Angolországba jusson, hogy Oroszországban egyáltalán nem létezett Fehérek Központi Szervezete, hogy az Urianhaiban

megindítandó harc indítványozása csak csapda volt a fehér tiszteknek és hogy az újonnan érkezettek szoros politikai összeköttetésben voltak a bolsevik Bourdukoffal.

E világos bizonyítékok ellenére is éles vita támadt a tisztek közt, hogy mit csináljanak ezekkel az emberekkel. Ez a vita két pártra szakította a különítményt. Michailoff alezredes több tiszttel belépett Poletika csoportjába. Éppen ebben az időben érkezett különítményével Uliasszutaiba Domojiroff ezredes, aki mindkét párttal azonnal érintkezésbe lépett, tájékozódott a politikai helyzet iránt, aztán Poletikát Uliasszutai parancsnokává nevezte ki és ezzel egyidőben az uliasszutai eseményekről részletes jelentést küldött Ungern bárónak. Ez a jelentés nagyon sokat foglalkozott velem. Azzal vádolt meg, hogy akadályozom Domojiroff parancsainak teljesítését.

Ettől kezdve állandóan szemmel tartottak az irántam ellenséges indulatú ezredes tisztjei. Több oldalról figyelmeztettek, hogy legyek résen. Ez a banda és vezérük nyíltan fölvetette azt a kérdést, mi joga van tulajdonképpen ennek az idegennek a Mongolország ügyeibe való beavatkozásra. Sőt Domojiroff egyik tisztje az egyik gyűlésen egyenesen felelősségre vont. Nagyon nyugodt hangon ezt feleltem:

-- És milyen joron avatkoznak a mongol ügyekbe orosz menekültek, akik sem hazájukban, sem külföldön semmiféle jogot nem élveznek?

A tiszt nem felelt, de szeméből kiolvashattam a választát. Óriási alakú barátom, aki mellettem ült, szintén észrevette ezt, odament hozzája, föléje hajolva kinyújtotta kezét és karját, mintha éppen álomból ébredt volna föl és ezt mondta:

— Szeretnék már egy kicsit boxolni.

Egy alkalommal hajszálon mult, hogy Domojiroff embereinek kezébe nem kerültem. Külföldi csoportunk ébersége mentett meg. A várba mentem, hogy a külföldiek elutazása dolgában a mongol kormányzóval tárgyaljak. Chultun Beyli jó ideig ott tartott, úgy, hogy csak este kilenc órakor tudtam ismét visszatérni. Lovam lépést ment. Fél mérfölddel a város előtt egy gödörből három férfi ugrott

ki és felém futott. Korbácsommal nekiszalajtottam a lovat, de ebben a pillanatban észrevettem, hogy egy másik gödörből még több ember ugrott elő és ezek látszólag el akarták vágni az utamat. De csalódtam, mert ez a második csoport megrohanta és elfogta az előbbi három embert. Egyik külföldi ember hangját hallottam, aki oda szólított.

Az illető helyen lengyel katonák és más külföldiek kezében Domojiroff három tisztjét találtam. Derék barátom volt a vezetőjük, aki éppen a tisztek kezét kötözgette össze úgy, hogy a csontjuk ropogott. E munkáját bevégezvén, komoly arccal, örök pipájával a szájában ezt mondta a barátom :

— Azt hiszem, a legjobb lesz, ha a folyóba dobjuk őket.

Az ő komolyságán és Domojiroff tisztjeinek félelmén nevetve, megkérdeztem a támadókat, miért törtek reám. Lesütötték a szemüket és hallgattak. Hallgatásuk hangosan beszélt. Nagyon is jól tudtuk, mi volt a szándékuk: revolver volt náluk.

— Rendben van, — mondtam. — Világos minden, mint a nap. Szabadon bocsátom magukat. De jelentsék annak az embernek, aki magukat kiküldte, hogy a legközelebbi alkalommal nem fog örülni a maguk visszatérésének. Fegyvereiket Uliasszutai parancsnokának fogom átadni.

Barátom föloldotta kötelékeiket. Ekkor is ugyanazzal a félelmetes gondossággal járt el és egyre ismételte :

— Én bizony a folyóban a halakat tápláltam volna veletek!

Azután visszatértünk a városba és magukra hagytuk a gonosztevőket.

Domojiroff továbbra is hírvivőket küldött Ungern báróhoz. Egyszer arra kérte, hogy adjon neki teljhatalmat és jelentést tett Michailoffról, Chultun Beyliről, Poletikáról, Philipoffról és rólam. De ázsiai ravaszsággal jó viszonyt tartott fenn ugyanakkor mindazokkal, akiknek halált szánt a szigorú harcos, Ungern báró kezéből, aki ilyenformán mindarról, ami Uliasszutaiban történt, teljesen egyoldalú jelentéseket kapott. Egész telepünk nagyon izgatott volt.

Nemcsak a tisztek oszlottak szét különböző pártokra, hanem a katonák is csoportokba álltak és vezetőiket bírálgatva, meghányták-vetették a napi eseményeket. Domojiroff néhány emberének a befolyása alatt fegyelemellenes megjegyzések jártak szájról-szájra. Így például a következő rosszindulatú tréfát adták tovább egymásnak a közönséges katonák:

— Most hét ezredesünk van, aki mind magának követeli a főparancsnokságot és civakodik egymással. Valamenynyit jól el kellene verni és aki közülök a legtöbb verést bírja ki, azt válasszuk meg vezérünknek.

Ez a rossz vicc mutatta, hogy milyen állapotban volt az orosz különítmény.

— Úgy látszik, — mondta egyszer a barátom, — nem sokára abban a kellemetességben részesülünk, hogy itt Uliasszutaiban is katonatanácsokat láthatunk. Vigye el az ördög! Egy dolog nagyon kellemetlen itt: nincsenek mély erdők, amelyekben jó keresztények elbujhatnak, hogy megszabaduljanak mindezekről az átkozott szovjetektől. Ez a nyomorult Mongolország csupasz, rettenetesen csupasz és nem ad nekünk rejtekhelyet.

Katonaszovjet fölállításának veszedelme valóban nagyon közel volt. A katonák egy alkalommal hatalmukba kerítették az arzenál fegyvereit, amelyeket a kínaiak adtak át és elhurcolták a táborukba. Terjedt az iszákosság, a játék és a viszálykodás. Mi külföldiek nagy figyelemmel kísértük az eseményeket és végre, mivel katasztrófa kitörésétől kellett tartanunk, elhatároztuk, hogy Uliasszutait, a civakodás és denunciálás e fészket elhagyjuk. Hallottuk, hogy Poletika csoportja is készülődik, hogy néhány nap múlva útnak induljon.

Mi külföldiek két csoportra oszlottunk. Az egyik a régi karavánutat választotta, amely a Gobin víz keresztül, messzire délre Urgától Kuku-Hortóba vagy Kveihuacsengbe és Kalganba. A második csoport, én, a barátom és két lengyel katona, Urgába igyekezett Zain Szabin át, ahol Kazagrandi ezredes, mint nem régen megírta, találkozni akart velem. Elhagytuk tehát Uliasszutait, ahol annyi izgatottságban volt részünk.

Az eltávozásunkat követő hatodik napon a burjét Vandaloff és Bezrodnoff orosz kapitány parancsnoksága alatt mongol-burjét különítmény érkezett Uliasszutaiba. Ezzel a különítménnyel később Zain Szabiban találkoztam. Urgából küldte ki Ungern báró, hogy rendet teremtsen Uliasszutai-ban, azután menjen Kobdóba. Zain Szabiból jövet Bezrodnoff találkozott Poletika és Michailoff csoportjával. Átkutatta őket és podgyászukban különféle gyanús iratokat talált, azonfölül pedig Michailoffnak és feleségének podgyászában a kínaiaktól elvett ezüstöt és más jószágot. Ebből a tizenhat főnyi csoportból Philipoffot elküldte Ungern báróhoz, három embert szabadon bocsátott és a többi tizenkettőt agyonlövete. Így ért véget Zain Szabiban az uliasszutai menekültek egyik pártjának élete és Poletika tevékenysége. Uliasszutaiba érkezvén Beznodroff, a kínaiakkal kötött szerződés megsértése miatt agyonlövete Chultun Beylit és ugyanezt a sorsot juttatta még néhány bolsevista orosz telepesnek. Domojiroffot elfogta és Urgába szállíttatta. Így csinált rendet. A Chultun Beyliről szóló jóslat beteljesedett!

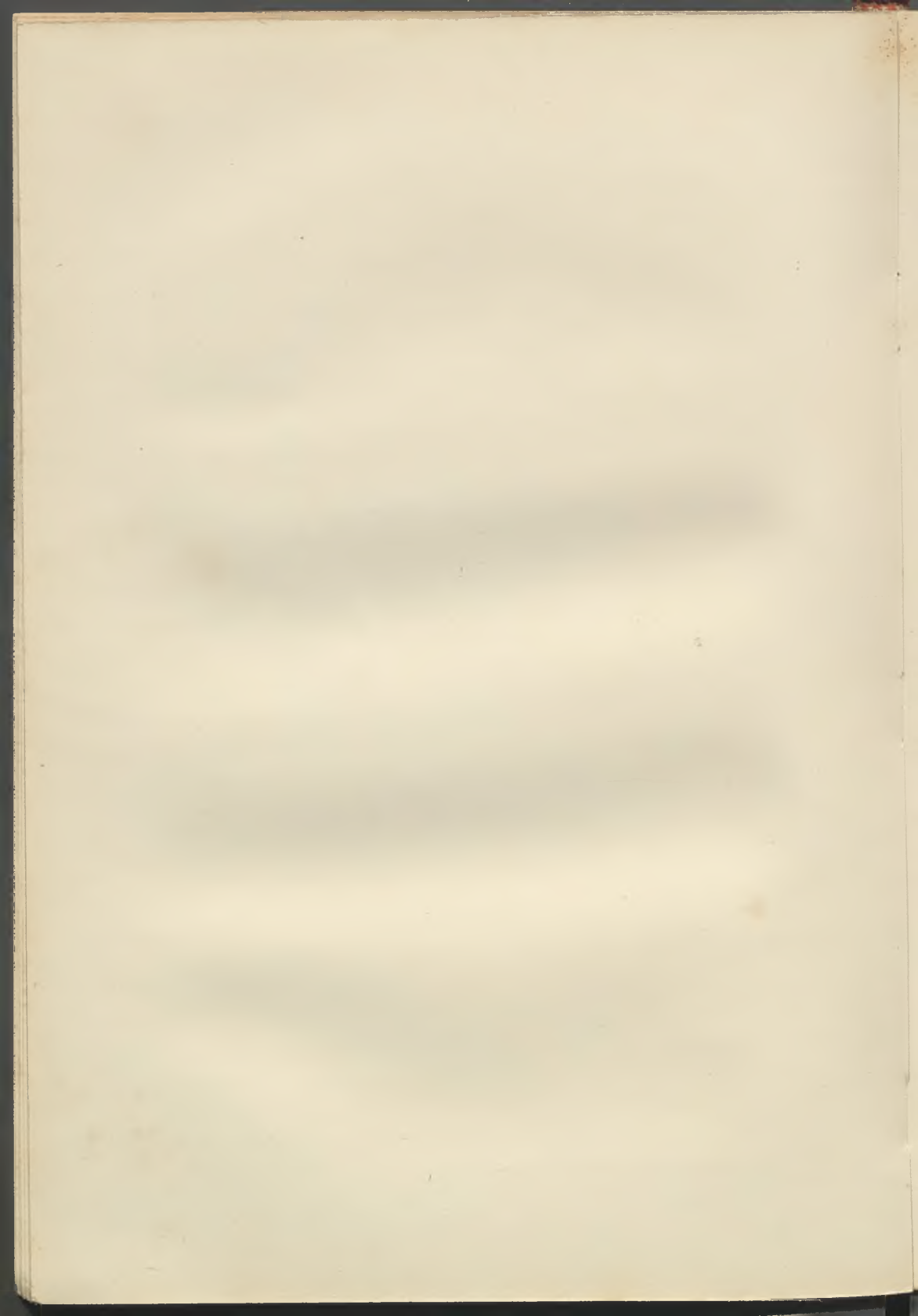
Tudtam, mit jelentett rólam Domojiroff. Mégis elhatároztam, hogy nem kerülöm el Urgát, mint ahogyan Poletika akarta tenni, amikor Bezrodnoff elfogta. Hozzászóltam ahhoz, hogy szemébe nézzek a veszedelemnek és eltökéltem, hogy fölkeresem a rettenetes «véres bárót». Senki sem döntheti el a maga sorsát. Tudtam, hogy igazam volt és a félelem érzése már régóta idegen nekem. Azt a hírt, hogy Zain Szabiban halál érte ismerőseinket, útközben egy mongol lovastól kaptuk, aki velem töltötte az éjjelt egy ourton jur-tájában és jelentéséhez fűzve a következő halotti legendát beszélte el:

— Régen történt, akkor tudniillik, amikor Kínán a mongolok uralkodtak. Uliasszutai fejedelme, Beltisz Van, örült volt. Kénye-kedve szerint mindenkit kivégeztetett és ezért nem merte senki Uliasszutait útjába ejteni. Valamennyi többi fejedelem és a gazdag mongolok körülzárták a várost, amelyben Beltisz dühöngött, az összeköttetést mindenfelé elvágták és senkinek nem engedték meg, hogy ki- vagy bemenjen. A városban éhinség keletkezett. Az ök-

röket, juhokat és lovakat már mind elfogyasztották. Beltisz Van végre elhatározta, hogy katonáival nyugati irányban kirohan, mert el akar jutni törzsei egyikének, az oroszoknak földjére. De a harcban embereivel együtt ő is elesett. A fedelmek Buyantu Hutuktu tanácsára az uliasszutai hegyek meredeklein elásták a halottakat. Vallásos énekek éneklése közben és a varázslati szokások követésével ásták el a halottakat, hogy megakadályozzák a halált az ország újabb fölkeresésében. A sírokat kövekkel földték be és a Hutuktu kinyilatkoztatta, hogy az erőszakos halál gonosz démona csak akkor hagyja el ismét a földet, ha emberi vér fogja öntözni a sírköveket. Ez a legenda most megvalósult. Az oroszok három bolsevikt és a kínaiak két mongolt lőttek agyon a sírhelyen. Beltisz Van gonosz szelleme kitért a nehéz sírkő alól és most sarlójával levágja a népet. A nemes Chultun Beyli életét vesztette, Michailoff orosz noyon elesett és a halál Uliasszutaiból el fogja árasztani a mi nagy síkságainkat. Ki lenne képes most még föltartóztatni? Kinek lenne elég ereje, hogy most még összekötözze vad kezét? Rossz idő jár az istenekre és a jó szellemekre. A gonosz démonok hadat üzentek a jó szellemeknek. Mit tehet hát az ember? Csak elpusztulhat, csak elpusztulhat . . .

HARMADIK RÉSZ.
ÁZSIA VONAGLÓ SZÍVE.

HUSZONKILENCEDIK FEJEZET.

A nagy hódítók országútján.

Dzsingisz khán, a nagy hódító, a szomorú, komoly, szigorú Mongolország fia, a régi mongol legenda szerint fölment a Karaszu-Togol hegy csúcsára és sasszemével nyugatra és keletre tekintett. Nyugaton emberi vérnek egész tengerét látta és fölötte a szemhatárt elfödő véres köd lebegett. Ott tehát nem láthatta meg, mi a végzete. És mégis azt parancsolták neki az istenek, hogy nyugatra menjen és oda vezesse minden harcosát és a mongol törzseket. Keleten azonban gazdag városokat, fényes templomokat, szerencsés népnek nagy tömegét, kövér földű kerteket és mezőket látott, ami igen tetszett a nagy mongolnak. Így szólt fiaihoz :

— Ott nyugaton tűz, kard, szétromboló és bosszuló sors leszek. Keletre pedig mint kegyes, nagy építő fogok jönni, aki boldogságot hoz a népnek és az országnak.

Ezt mondja a legenda. Sok igazságot találtam benne. Dzsingisz khán nyugatra irányuló útjának nagy részét bejártam és mindenütt sírokkal meg kömlékekkel láttam megjelölve. Láttam a hős keleti útjának egyik részét is, azét az útét, amelyen Kínába ment. Ott egészen más kép tárult a szemem elé.

Amikor társaságunk Uliasszutaiból elindult, az volt az első gondunk, hogy kényelmesen utazzunk. Naponta csak harmincöt-ötven mérföldet tettünk meg, míg körülbelül hatvan mérföldnyire voltunk Zain Szabítól. Itt elváltam a többiektől, hogy elmenjek erre a helyre, hiszen Kazagrandi ezredessel akartam ott találkozni. A nap éppen fölkelte, amikor egyetlen mongol vezetőm és én nekiindultunk az alacsony, erdős hegyhátnak, amelynek tetejéről még egyszer láttam kísérőimet lenni a völgyben. Sejtelmem sem volt

a sok és csaknem végzetes veszedelemről, amelynek ki voltam téve ezen a kiránduláson, amely sokkal tovább tartott, mint ahogyan számítottam.

Amikor átmentünk egy homokos partú kis folyón, mongol vezetőm elbeszélte, hogyan járnak el a mongolok, ha nyáron a lámák tilalma ellenére aranyat akarnak mosni a folyóból. A munka módja nagyon kezdetleges, de eredménye mutatja, mennyi arany van itt a homokban. Az aranyat mosó mongol hasra fekszik, tollal oldalt söpri a homokot és beléfú az így támadt gödröcskébe. Időről-időre megnedvesíti egyik újját és ezzel a nedves újjal kis aranyszemet vagy göröngyöcskét emel föl, amelyet az álla alatt függő zacskóba ejt. Az aranykeresők egy nap alatt ilyen módon egy uncia aranynak körülbelül egy ötödét szedik össze.

Elhatároztam, hogy az egész utat Zain Szabiba egy nap alatt teszem meg. Az ourtonokon a lovak befogását és nyergelését, amennyire csak lehetett, siettettem. Ez állomások egyiken a mongolok vad lovat, nagy erős szürke csődört adtak nekem. Amikor nyeregbe akartam szállni és a lábam már a kengyelben volt, a ló megrúgta azt a lábamat, amely a tibeti harcban megsebesült. Egyszeriben megdagadt és nagyon fájt.

Napnyugtakor láttam meg Zain Szabi első orosz és kínai házait, majd magát a kolostort is. Leszálltunk egy, a hegy lejtőjén csörgedező kis folyó völgyébe. E hegy csúcsán a fehér sziklák olyan különleges alakúak, hogy egy tibeti imádság szavait mutatják. A hegy lábánál lámák temetkező helye volt, azaz csontrakások voltak ott és egy kutyafalka. Végre közvetlenül előttünk volt a kolostor, közönséges négyszög, melyet fakerítés vett körül. Közepén Mongolország többi templomépületeitől nagyon elütő nagy templom állott. Nem kínai, hanem tibeti stílusban épült fehér ház, merőleges falakkal, fekete keretű ablakok szabályos soraival és fekete cseréppel fődött tetővel. Egy másik kisebb épület-négyszög valamivel odább, keletre volt. Ezek orosz lakóházak voltak, amelyeket a kolostorral — telefon kötött össze.

— Ez a zaini Élő Isten háza, — mondta a mongol a kisebb négyszögre mutatva. — Szereti az orosz szokásokat és életmódot.

A kolostor északi részén kúpalakú dombon torony van, amely a babiloniai Zikkuratra emlékeztet. Ebben a templomban őrzik a régi könyveket és kéziratokat, a régi templomi dísz tárgyakat, a vallásos szertartásoknál használt tárgyakat és a meghalt Hutuktuk ruháit. E múzeum mögött meredek szikla nyúlik a magasba, amelyet nem lehet megmászni. A sziklafalba különösebb rend nélkül lámái istenek képei vannak bevésve. Mindenik kép vagy félméternyi. A szerzetesek éjjel lámpákat szoktak előttük meggyújtani, úgy, hogy messziről láthatók az istenek és istennők képei.

Beléptünk a kereskedelmi telepre. Az utcák elhagyottak. Az ablakokon csak nők és gyermekek tekintettek ki. Egy orosz cégnél szálltam meg, amelynek fiókjait ismertem az ország más részeiben.

Meglepetésemre, mint ismerőst üdvözöltek Zain Szabiban. Narabancsi Hutuktuja ugyanis utasított minden kolostort, hogy bárhová jövök, legyenek a segítségemre, mert megmentettem a Narabancsi-kolostort és mint világos isteni kinyilatkoztatások mutatták, Buddhának az istenek által kedvelt inkarnációja vagyok. Az irántam oly kegyes hajlandóságú Hutuktunak körlevele nagy hasznomra volt. Sőt még jobban kellene dícsérnem, mert arra volt rendelve, hogy megmentse az életemet.

Az itt élvezett vendégszeretetet nagyon jókor jött, mert megsérült lábam erősen megdagadt és nagy fájdalmat okozott. Amikor a csizmámat lehúztam, láttam, hogy egész lábam egy vér, mert a régi seb a lórúgás következtében újra megnyílt. Bekötözték úgy, hogy három nap múlva ismét járni tudtam.

Kazagrandi ezredet már nem találtam Zain Szabiban. Miután itt megsemmisítette a kínai irreguláris csapatokat, visszatért Van Kureba. A parancsnok, akit hátrahagyott, átadta nekem az ezredes levelét, amelyben meghívott, hogy mihelyt kissé kipihentem magamat Zainban, látogassam meg. A levélhez mongol okirat volt csatolva, amely följogosított, hogy egyik nyájtól a másikig az urgával, amit később fogok leírni, lovakat és szekereket szerezzek. Ez a további kétszáz mérföldnyi út nagyon kellemetlen föladat volt számomra ;

de Kazagrandinak, akivel eladdig még nem találkoztam, alapos okai lehettek, hogy a velem való találkozást kívánja.

A megérkezésemet követő napon déli egy órakor meglátogatott a helység «Istene», akinek Gheghen Pandita Hutuktu volt a neve. Egy istennek eredetibb és különösebb megjelenését sohasem képzelhettem volna el. Kicsiny, sovány, huszonkét éves fiatal ember volt, gyors, ideges mozdulatokkal és kifejezésteljes arccal, amely, mint minden mongol istené, nagy, megrémült szemet uralt. Kék selyem orosz katonakabát volt rajta, sárga vállrojtokkal, amelyek a Pandita Hutuktu szent jelét mutatták, kék selyem nadrág és magasszárú csizma, a fejét pedig sárga hegyben végződő fehér asztrakán sapka fődte. Övébe revolver és kard volt dugva. Nem tudtam, hogy mit gondoljak erről az álruhába öltözött istenről. Házigazdámtól elfogadott egy csésze teát, azután mongollal kevert orosz nyelven beszélni kezdett.

— Nem messze Kuretól van a régi Erdeni Dzu kolostor, amely Karakorum, Dzsingisz khán egykori fővárosa romjainak helyén épült. Később Kublai khán gyakran odament, hogy az isteneknek áldozzon és fáradalmaikat mint Kína, India, Perzsia, Afganisztán, Mongolország és fél Európa császára kipihenje. Most már csak romok és sírok mutatják az egykori «szerencsét hozó napok kertjé»-nek helyét. Baroun Kure jámbor szerzetesei a romok alapzatában kéziratokat találtak, amelyek sokkal régiebbek, mint maga Erdeni Dzu. Meetchik-Atak, az én Marambám (a theologia doktora) ott egy okiratot talált, amely megjósolta, hogy Zain Hutuktuja nemsokára megkapja a Pandita címet, csak huszonegy éves lesz, Dzsingisz khán országainak szívéből fog származni és mellén a Szvasztika természetes jelét fogja viselni. Ez a Hutuktu, akit egy nagy háború és nagy nyugtalanság napjaiban igen tisztelni fog a nép, megkezdi majd a harcot a «Vörös Veszedelem» szolgáival szemben. Le fogja őket győzni, rendet fog teremteni a világon, hogy azután ezt a szerencsés napot a fehér templomok és a tízezer harang énekének városában megünnepelje. Én Pandita Hutuktu vagyok. A jelek és szimbólumok rám vallanak. Én fogom megsemmisíteni a bolsevikokat, a «Vörös Veszedelem»

orosz szolgálait és Moszkvában fogom magam dicsőséges és nagy munkám után kipihenni. Ezért megkértem Kazagrandi ezredest, vegyen föl engem Ungern báró csapatai közé és adjon nekem alkalmat a harcra. A lámák meg akarják akadályozni eltávozásomat. De ki itt az isten?

Erélyesen dobbantott a lábával, míg a lámák és az öt kísérő őrség tagjai tiszteletteljesen fejet hajtottak.

Amikor eltávozott tőlem, egy hatykkal ajándékozott meg. Nyeregtáskámban kutatva, egyetlen tárgyat találtam, amely egy Hutuktuhoz méltó ajándéknak tetszett nekem, tudniillik egy kis üveg osmiridiumot, a platinának e ritka, természetes kísérő elemét.

— Ez a legszilárdabb és legkeményebb fém, — mondtam. — Legyen, Hutuktu, az ön dicsőségének és erejének jele!

A Pandita megköszönte és fölszólított, hogy látogassam meg.

Miután megsebesülésemet némiképpen kihevertem, európai módon fölszerelt házához mentem: villamos világítás, villamos csengő és telefon. Bort meg édességet tett elém és két nagyon érdekes személyiséggel ismertetett meg. Az egyik egy öreg tibeti orvos volt, himlőhellyel mélyen átszántott arccal, erős, vastag orral és kancsal szemmel. Különös orvos volt. Az volt a kötelessége, hogy Hutuktukat kezeljen és meggyógyítson, ha betegek és hogy... megmérgezze őket, ha nagyon függetlenekké vagy külökdőkké lettek vagy ha politikájuk nem vágott össze az Élő Buddha lámái tanácsának avagy a Dalai Lámának kívánságaival. Azóta a Pandita Hutuktu valószínűleg már örök békeességben nyugszik valamely szent hegy csúcsán, ahová bizonyára rendkívüli udvari orvosának gondossága küldte. A lámák tanácsa ugyanis nem szívesen látta a Pandita Hutuktu harcias hajlandóságát.

Pandita szerette a bort és a kártyát. Egy napon, amikor oroszok társaságában időzött és európai ruha volt rajta, lámák jöttek rohanva és jelentették, hogy az istentisztelet már megkezdődött és az «Élő Isten»-nek el kell foglalnia helyét a trónuson, hogy imádhassák őt. A legcsekélyebb

zavar nélkül az európai ruhára és hosszú szürke nadrágjára ráterítette vörös hutuktu-köpenyét és a lámák gyaloghinton úgy vitték el «Istenüket».

Az orvosi méregkeverőn kívül még egy tizenhárom éves fiút találtam a Hutuktu lakásán, akinek fiatalsága, vörös ruhája és kurtára nyírott haja azt gyaníttatta, hogy Bandi vagy pedig a Hutuktu lakásán szolgáló tanuló. Kiderült azonban, hogy más állása volt. Ez a fiú volt az első Hubilgan, szintén Buddha egyik inkarnációja, tapasztalt jós és a Pandita Hutuktu utóda. Állandóan részeg volt, szenvedélyes kártyás és szeretett rosz élceket faragni. amin a lámák nagyon megütköztek.

Ugyanaz este megismertem a második Hubilgant, aki meglátogatott. Ő volt igazi gondozója Zain Szabinak, amely az Élő Buddhának közvetlenül alárendelt, független terület. Ez a Hubilgan komoly, harminckét éves aszkéta férfi volt, aki jó nevelésben részesült és nagyon jártas volt a mongol népelet tudományában. Ismerte az orosz nyelvet, amelyen sokat olvasott. Különösen érdeklődött más népek élete és története iránt. Főként az amerikai nép teremtő zsenijét becsülte nagyra. Nekem ezt mondta :

— Ha Amerikába megy, kérje meg az amerikaiakat, hogy jöjjenek el hozzánk és vezessenek ki bennünket a minket körülvevő sötétségből. A kínaiak és az oroszok csak pusztulást hoznak közénk. Csak az amerikaiak menthetnek meg bennünket.

Miután a lábam kellőképpen helyreállott, a Hutuktu meghívott, utazzam vele Erdeni Dzuba, amire szívesen ráálltam. Az indulás reggelén könnyű és kényelmes kocsit hoztak a számomra. Utunk öt napig tartott. Fölkerestük Erdeni Dzut, Karakoromot, Hoto-Zaidamot és Khara Balgaszunt. Mindezek a helyeken romjai láthatók kolostoroknak és városoknak, amelyeket Dzsingisz khán és utódai, Ugadai és Kublai építettek a tizenharmadik században. Most már csak falak és tornyok maradványát, néhány nagy sírt és a romok alatt könyveket lehetett találni régi legendákkal és történetekkel.

— Nézze ezeket a sírokat, — mondta a Hutuktu. —

Itt temették el Uyuk khán fiát. Ezt a fiatal herceget a kínaiak megvesztegetéssel rávették arra, hogy ölje meg az apját. De ezt megakadályozta saját nővére, aki öreg apjáért, a császárért és khánéért való aggodalmában őt ölte meg. Ott van Mangu khán szeretett feleségének, Tszinillanak a sírja. Elhagyta Kína fővárosát, hogy Khara Bolgaszunba menjen, ahol beleszeretett Dameharenbe, a bátor juhásztorba, aki olyan gyorsan tudott lovagolni, hogy utólérte a szelet és vad yakokkat meg vad lovakat pusztá kézzel fogott el. A dühös khán megfojtatta hűtlen feleségét, de később császári pompával eltemettette és gyakran jött ide a sírjához, hogy megsirassa elvesztett szerelmét.

Tudni akartam, hogy mi történt Dameharennel. Maga a Hutuktu nem tudott fölvilágosítást adni, de öreg szolgája, valóságos irattárosa a legendáknak, ezt felelte:

— Vad csahar-rablók segítségével sokáig Kína ellen harcolt. Azt azonban senki sem tudja, hogyan halt meg.

A szerzetesek a romok helyén meghatározott időben imádkoznak, azután szent könyveket és tárgyakat kutatgatnak, amelyek a romok alatt vannak elrejtve. Nem régen két kínai fegyvert, két aranygyűrűt találtak itt és két terecs régi kéziratot, amelyek bőrszinórral voltak összekötözve.

Fölvetettem magamban ezt a kérdést:

— Miért vonzotta ez a vidék azokat a hatalmas császárokat és khánokat, akik a Csöndes-Océántól az Adriai tengerig uralkodtak? A vonzóerőt bizonyára nem ezek a fenyővel és nyárfával borított hegyek és völgyek, nem is a messzi homokterületek, a visszahúzódó tavak és sziklák adták.

Azt hiszem mégis, hogy kérdésemre megtaláltam a feleletet. A nagy császárok, akik emlékeztek Dzsingisz khán látomására, itt új megnyilatkozásokat és jövődöléseket kerestek az ő csodálatos, fönséges sorsára vonatkozólag, amelyet egyforma nagy mértékben isteni tisztelet, engedelmesség és gyűlölet vett körül. De hol érintkezhetek volna az istenekkel, a jó és gonosz szellemekkel, ha nem ezen a helyen? Zain területe régi romjaival kiválóan alkalmas erre.

— Azt a hegyet csak az az ember tudja megmászni, — magyarázta a Pandita, — aki Dzsingisz khán egyenes leszármazottja. A közönséges ember feleúton megfullad, ha tovább merészel menni. Mongol vadászok nemrégén farkascsordát kergettek ezen a hegyen. De amikor a hegy kapaszkodójának ama bizonyos helyére jutottak, mindannyian életüket veszítették. Ott a hegy meredekén sasok, nagyszarvú juhok és kabarga-antilopok csontjai hevernek, amely állatok könnyűek és gyorsak, mint a szél, mégis el kellett pusztulniok. Ott lakozik a gonosz démon, akinek birtokában van az emberi sorsok könyve.

— Ez az a felelet, amelyet keresek, — gondoltam.

A Kaukázus nyugati részében Szoukhoum Kale és Tuopszei közt egy hegyet láttam, amelyen farkasok, sasok és vad kecskék hasonlóképen elpusztulnak és amelyen emberek is életüket vesztenék, ha nem tennék meg az útnak e részét mindig lóháton. Ott ugyanis széngáz áramlik ki a földből úgy, hogy körülbelül fél méternyi magasságig ülep-szik le ez a mérges gáz. Aki lovon ül, e réteg fölött van és ezért nem éri veszedelem. A lovak fejüket mindig magasra vetik és félve fújtatnak, míg el nem hagyták a veszedelem zónáját. Itt, e hegy csúcsán, ahol a gonosz démon az emberi sorsok könyvében lapozgat, ugyanerről a jelenségről van szó. Megértettem azt a vallásos félelmet, amelyet ez a hely a mongolokban keltett, valamint a vonzóerőt is, amelyet ez a vidék Dzsingisz khán nagyranőtt, csaknem gigászi utódaira gyakorolt. Fejük átmagaslott a mérges gáz réte-gén úgy, hogy föl tudtak jutni e titokzatos és félelmetes hegy csúcsára. Ezt a természeti jelenséget geológiai alapon is meg lehet magyarázni, mert ez a vidék széntelepeknek déli széle, amelyekből gyakran szén- és mocsárgáz áramlik ki.

A romoktól nem messze Hun Dopcsin Djamtszo országában kis tó van, melynek fölüllete olykor-olykor vörös lánggal ég és nagy rémülettel tölti el a mongolokat, meg a méneseket. Természetes, hogy ennek a tónak is gazdag a legendaköre. Itt valamikor meteor hullott le és mélyen befúródott a földbe. Az így keletkezett lyukban keletkezett a tó. A mongolok fölfogása szerint földalatti barlangok lakói.

akik félig emberek, félig démonok, az «ég követ» mély ágyából ki akarják húzni. Ha a követ fölemelték, meggyullad a víz, mire a kő minden fáradozás ellenére mindannyiszor visszazuhan. Magam nem láttam ezt a tavat, de egy orosz telepes azt mondta nekem, hogy talán petróleum van a vízen és vagy a parton rakott tábortűztől vagy a nap perzselő sugaraitól meggyullad.

Mindenesetre nagyon érthető, miért vonzódtak ide a nagy mongol hatalmasságok. A legnagyobb hatással Karakorum volt reám, az a hely, ahol a kegyetlen és bölcs Dzsingisz khán lakott és szötte gigászi terveit, amelyek az egész Nyugatnak vérrel való meghódítását és Keletnek még soha nem látott dicsőséggel való megajándékozását célozták. Dzsingisz khán két Karakorumot épített, az egyiket itt, Tatsza Gol közelében, a karavánút mellett, a másikat Pamírban, ahol gyászoló katonái az emberi hódítók legnagyobbját abban a mauzoleumban temették el, amelyet ötszáz fogoly épített és munkájuk befejeztével valamennyit föláldoztak az elhúnyt szellemének.

A harcias Pandita Hutuktu imádkozott a romoknál, ahol a fél világon uralkodó e hatalmasság árnyai járnak-kelnek. Itt imádkozott a Hutuktu, akinek lelke kalandosan elképzelt tetteket és Dzsingisz khán meg Tamerlan dicsőségét szomjazta.

Visszatérőben, Zaintól nem messze, meghívott magához egy nagyon gazdag mongol, aki fejedelmi személyek fogadására alkalmas, drága szőnyegekkel és selyemdrapériákkal díszített jurtákkal rendelkezett. A Hutuktu elfogadta a meghívást. A jurtában leheveredtünk a puha vánkosokra, mi alatt a Hutuktu a mongolt megáldotta úgy, hogy szent kezével megérintette a fejét és átvette a hatykokat. A házigazda azután egy egész juhot hozatott be, amelyet rengeteg nagy edényben megfőztek. A hutuktu levágta a juh egyik hátsó lábát és átnyújtotta nekem, míg a másik hátsó lábát magának foglalta le. Azután nagy darab húst adott a házigazda legkisebb fiának, ami annak volt a jele, hogy a Pandita Hutuktu a lakoma megkezdésére szólította föl a jelenvoltakat. A juh egy pillanat alatt szétvágva és széttépve a banketten

résztvevők kezében volt. Amikor a Hutuktu a juh láb fehér csontját, amelyen már egy parányi hús sem volt, odadobta a tűzserpenyő mellé, a házigazda letérdelve, egy darab juhbőrt húzott ki a tűzből és mindkét kezével szertartásosan fölkinálta a Hutuktunak. A Pandita késével lekaparta róla a gyapjút és a hamut, keskeny szalagokra vágta szét és mindjárt nekilátott ehhez a valóban nagyon ízletes fogáshoz. Az illető bőrdarab annak a bőrnek egy része, amely a mellcsont fölött van. Mongolországban tarach vagy «nyil» a neve. Ha a juhot lenyúzzák, ezt a kis bőrrészt kivágják, forró szénre teszik, ahol lassan megsül. Így elkészítve, a legpompásabb ínyesfalat és mindig a legelőkelőbb vendégnek nyújtják át. A szokás és hagyomány szerint sohasem szabad szétoasztani.

Évés után azt indítványozta a házigazdánk, hogy menjünk vastagszarvúakra vadászni, amely állatoknak nagy nyája, mint tudva volt, alig félmérföldnyire a jurtáktól a hegyekben legelészett. Gazdagon díszített nyergekkel és kantárokkal díszített lovakat vezettek elő. A Hutuktu lovának kantárzatát vörös és sárga rongyok ékesítették, hogy megmutassák a lovas rangját. Mögöttünk körülbelül ötven mongol lovas vágatott. Amikor célhoz érve, leszálltunk a nyeregből, sziklák mögött állítottak föl bennünket, amelyek mintegy háromszáz lépésnyire lehettek egymástól. A mongol hajtók megkezdték a hegy körül a bekerítő mozdulatot. Körülbelül félóra múlva észrevettem, hogy fönna a sziklák közt valami elsurrant és nemsokára megállapítottam, hogy ott egy szép vastagszarvú ugrott óriási léptekkel szikláról-sziklára, mögötte pedig villámgyorsan több, mint húsz darabból álló nyáj rohant. Nagyon bosszankodtam, amikor úgy láttam, hogy a mongolok elrontották a hajtóvadászatot, mert a teljes bekerítés megtörténte előtt oldalt kiengedték a nyáját. Szerencsére tévedtem. Éppen a nyáj előtt levő szikla mögül ugyanis fölugrott egy, a karjával hadonászó mongol. Csak a nagy vezérállat nem hagyta magát elijeszteni, hanem elrohant a fegyvertelen mongol mellett. A nyáj azonban hirtelen elkanyarodott és a lejtőn lefelé éppen felém rohant. Löttem és két állatot leterítettem. A Hutuktu

is lelőtt egy vastagszarvút és egy mósusz-antilopot, amely váratlanul bújt elő az egyik szikla mögül. Az elejtett állatok legnagyobb szarvainak párja körülbelül harminc fontot nyomott. De ez fiatal állaté volt.

A Zain Szabiba való visszatérésünket követő napon, mivel teljesen meggyógyultnak éreztem magamat, elhatároztam, hogy most már útnak indulok Van Kureba. A Huktutu, amikor elbúcsúztam tőle, nagy hatykot adott nekem, egyszersmind a legmelegebben megköszönte azt az ajándékot, amelyet ismeretségünk első napján adtam neki.

— Gyönyörű ajándék, mondá. Kirándulásunk után teljesen kimerültnak éreztem magamat. Bevettem az ön orvoságát és tökéletesen visszaadta ifjú erőmet. Köszönöm, nagyon köszönöm!

A szerencsétlen flótás lenyelte az osmiridiumot. Bizonyára nem árthatott neki. De különös, hogy hasznára volt. Nyugat orvosai talán ezek után szintén alkalmazni óhajtják ezt az új, ártatlan és nagyon olcsó szert, amelyből az egész világon csak nyolc font van. Arra kérem azonban őket, hogy cserébe Mongolország, Barga, Szinkiang, Kokonor és Közép-Ázsia minden más országa részére hagyják meg nekem a szabadalmi jogot.

Egy öreg orosz telepes kísért, mint vezető. Nagy, de könnyű és kényelmes kocsit kaptam, amelyet egészen különös módon húztak tovább. Négy méter hosszú, egyenes rudat keresztben a kocsira erősítettek. Ezt a rudat két lovas a nyeregkápára vette és így vágattak velem a síkságon át. Mögöttünk négy másik lovas vágatott négy külön lóval.

HARMINCADIK FEJEZET.

Elfogva!

Zaintól körülbelül tizenkét mérföldnyire egy hegyhátról lovasoknak kigyóyszerű vonalát láttuk a völgyben haladni. Félórával később mély, mocsaras folyó partján találkoztunk ezzel a különítménnyel. Mongolok, burjétek és tibetiek voltak, valamennyien orosz fegyverrel. Az oszlop élén két

férfi lovagolt. Egyikük, akin óriási fekete asztrakán sapka volt, vörös, kaukázusi, a vállra lelógó kámzsával, elállta az utamat és durva, rekedt hangon kérdezte :

— Kicsoda maga? Honnan jön és hová megy?

A feleletem éppen ilyen lakonikus volt. Erre a vezér azt mondta, hogy a különítménye Ungern báró csapatainak Vandaloff kapitány parancsnoksága alatt álló egyik szakasza.

— Én Bezrodnoff kapitány vagyok, a hadbíró.

Hirtelen hangosan nevetett. Szentelen, ostoba arca nem tetszett nekem. Meghajolva a többi tiszt előtt, megparancsoltam lovasaimnak a továbblovaglást.

— Ezt már nem! — kiáltotta Bezrodnoff kapitány, aki megint elállta az utamat. — Nem engedhetem meg a továbbutazást. Hosszan és komolyan kell önnel beszélnem és azért vissza kell velem jönnie Zainba.

Tiltakoztam és Kazagrandi ezredes levelére hivatkoztam. De Bezrodnoff fagyosan ezt felelte :

— Ez a levél Kazagrandi ezredes dolga. Az én dolgom az, hogy visszaszállítsam Zainba és beszéljek önnel. Adja ide a fegyverét.

Ezt a követelést nem akartam teljesíteni még akkor sem, ha halál fenyegetett volna. Ezt feleltem :

— Hallja, mondja meg őszintén, igazán a bolsevikok ellen harcol ez a különítmény vagy talán vörös csapat?

— Nem, biztosítom, hogy nem vörös csapat — vetette közbe a felém közeledő Vandaloff burjét tiszt. — Már három év óta harcolunk a bolsevikokkal.

— Akkor nem adhatom át a fegyveremet, — feleltem nyugodtan. — Szovjetszibériából hoztam magammal. Sok harcot vívtam e hú fegyverrel és most fehér tisztek fegyverzenek le? Ezt a szégyent nem viselhetem el.

E szavakkal a folyóba dobtam puskámat és revolve-remet. A tisztek zavarba jöttek. Bezrodnoff dühében elvörösödött. Így szóltam hozzá :

— Megaláztatástól kíméltem meg önt és magamat.

Bezrodnoff szótlánul megfordította a lovát. Háromszáz főnyi egész különítménye azonnal elém állott. Csak a két utolsó lovas maradt állva és megparancsolta a mongolnak,

hogyan fordítsa meg a kocsimat. Azután kis csoportom mögé álltak. Fogoly voltam! A mögöttem levő lovasok egyike orosz ember volt, aki elmondta, hogy Bezrodnoff sok halál-ítéletet visz magával. Bizonyosra vettem, hogy köztük lesz az enyém is.

Ostoba, nagyon ostoba dolog! Mi célja volt annak, hogy vörös különítményeken vágtam magamat keresztül, hogy fagy és éhség kínjait állottam ki és hogy Tibetben csaknem elpusztultam, ha most Bezrodnoff egyik mongoljának golyójától kell meghalnom? Ez az élvezet nem érte meg azt a sokáig tartó és oly hosszú utazást! Ilyen véget a legnagyobb örömmel megadott volna nekem minden szibériai Cseka.

Zain Szabiba érkezvén, átvizsgálták a podgyászatot. Bezrodnoff a legaprólékosabban kikérdezett az uliasszutai eseményekről. Körülbelül három óra hosszáig beszélünk egymással. Megpróbáltam az uliasszutai tisztek védelmezését hangoztatva, hogy az embernek nem szabad magát csupán Domojiroff jelentésére rábízni. Beszélgetésünk végeztével a kapitány fölállott és bocsánatot kért, amiért föltartóztatott. Azután egy szép, fogóján ezüst veretű revolvert ajánlkozott nekem és ezt mondta :

— Büszkesége rendkívül tetszett nekem. Kérem, fogadja el tőlem emlékül ezt a fegyvert.

Másnap reggel ismét útra keltem Zain Szabiból. Most azonban a zsebemben volt Bezrodnoff mentslevele.

HARMINCEGYEDIK FEJEZET.

Az urga.

Megint elhaladtunk a nekem már ismerős helyek mellett, a hegyen, ahonnan Bezrodnoff különítményét megláttam és a folyó mellett, amelybe beledobtam a fegyveremet. Csakhamar elhagytunk mindent. Az első ourtonon, kellemetlen meglepetésünkre, nem találtunk lovat. A jurtákban csak egy mongol volt két fiával. A mongol, amikor megmutattam neki az okiratomat, ezt mondta :

— A noyonnak joga van urgára. Nemsokára itt lesznek a lovak.

Lóra pattant és magával vitte két mongolomat. Ezeket és magát is négy-öt méter hosszú, vékony rúddal látta el, amelyeknek a végén kötélhurok volt. Mindhárman elvágattak. Kocsim utánuk indult. Elhagytuk az utat és egy óra hosszúra haladtunk keresztül-kasul a pusztaságon, míg végre nagy legelésző méneshez érkeztünk. A mongol a rúdjával befogta a nekünk szükséges lovakat, amikor a hegyből hirtelen odavágtattak a ménes tulajdonosai. Mihelyt az öreg mongol megmutatta nekik irataimat, mindjárt alázatosan belenyugodtak a dologba és az engem idáig kísért mongolok fölváltására négy embert bocsátottak rendelkezésünkre. Az urgát használó mongolok ilyen módon nem az ourton — vagy állomásúton utaznak, hanem közvetlenül egyik ménestől a másikig. Minden mongol, aki urgára kötelezett, amely gyorsan csak lehet, végezni akar a föladatával. Mint az örültek vágtatnak toronyiránt a legközelebbi ménesig, hogy ott a szomszédnak adják tovább föladatukat. Minden utas, akinek urgára joga van, maga foghatja el a szükséges lovakat és ha nincs ott a tulajdonos, akkor az előbbi tulajdonosokat kényszerítheti, hogy tovább lovagoljanak vele és a lovakat visszahagyják a legközelebbi ménesnél, ahol új lovakat szereznek. De erre csak ritkán van eset, mert a mongol nem szereti a maga lovait másnak a méneséből kikeresni, mivel ez civódásra ad alkalmat.

Az utazás e módjáról adták az idegenek — így szól egy magyarázat, — Urga városnak a nevét. A mongolok mindig Ta Kure, a nagy kolostor néven nevezik. A burjátok és az oroszok, akik elsőnek utazták be ezeket a vidékeket, azért adták a városnak az Urga nevet, mert főcélja volt mindama kereskedelmi expedícióknak, amelyek az utazás e régi módján szelték keresztül a pusztaságot. Egy másik magyarázat szerint a város hurokban épült, amelyeknek oldalait három hegygerinc alkotja és egyikük mentén folyik a Tola folyó, éppen mint az urga rúdja.

Ennek a maga nemében páratlan urga-menetjegynek a segítségével körülbelül kétszáz mérföldet jártam be Mon-

golországnak eddig még ismeretlen vidékein. E közben kedvező alkalmam nyílt ez országész állatvilágának megfigyelésére. Sok nagy, öt-hatezer darabból álló mongol antilopnyáját láttam és vastagszarvúak, vapitik és kabarga-antilopok sok csoportja került a szemem elé. Olykor gyorsan, mint valami látomás, vad lovak és szamarak kis csapata suhant el a szemhatáron.

Az egyik helyen marmoták nagy telepét figyelhettem meg. Több négyszögmerőföldnyi területen szétszórva láthatók voltak a dombjaik, amelyeknek bejáró nyílásai az állatok folyosóihoz és lakásaihoz visznek. E dombok közt ide-oda futkostak a különböző nagyságú szürkesárgás és barna állatok. A legnagyobb akkora volt, mint egy közép nagyságú kutya. Mozdulataik nehézkesek voltak. Kövér testükön mozgott a bőr, mintha bő lenne. A marmoták kitűnően ásnak. Amikor mély gödreiket kiássák, a köveket mindig földobják a föld színére. Sok helyen láttam marmota-dombokat rézércdarabokból. Tovább északra gyakran akadtam dombokra ásványanyagokkal, amelyek vanadiumot tartalmaztak. Ha a marmota lyukának bejáratánál tartózkodik, fölegyenesedve ül a hátsó lábán és olyan, mint valami fadarab vagy kötömeg. Mihelyt lovast pillant meg a távolban, nagy kíváncsisággal figyelgeti és élesen fütyül. A marmota e kíváncsiságát hasznukra fordítják a vadászok, akik rúdra erősített, ide-oda lebegő posztórongyokkal közelednek a lyukakhoz. Ilyenkor a kis állat minden figyelme ezekre a rongyokra irányul és csak az életét kioltó golyó magyarázza meg a neki eddig ismeretlen tárgy jelentőségét.

Nagyon izgatónak voltam a tanuja, amikor az Orkhon folyó közelében haladtam át ilyen marmota-telepen. Sok ezer lyuk volt ott, úgy, hogy mongoljaimnak nagyon óvatosaknak kellett lenniök, hogy a lovak ki ne törjék a lábukat. Fölöttünk sas keringett. Hirtelen, mint egy darab kő, lezuhant az egyik dombra, ahol sziklaként megmeredve, mozdulatlanul ülve maradt. Nehány perc múlva a marmota, amelynek ebben a dombban volt a lakása, kibújt a lyukon, hogy egyik szomszédjához menjen. A sas erre leugrott a domb tetejéről és fél szárnyával eltakarta a bejáratot. A

marmota meghallván az így keletkezett zajt, megfordult és azonnal támadni kezdett, hogy lakásába visszajuthasson, mert alighanem családja volt benne. Megkezdődött a harc. A sas a szabad szárnyával, fél lábával és a csőrével küzdött, de a bejáratot nem tette szabaddá. A marmota nagy vakmerőséggel támadta meg a ragadozó madarat, de egy ütés, amelyet a fejére kapott, leterítette. A sas csak most bocsátotta le szárnyát a domb bejáratáról és miután megölte a marmotát, karmaival belékapaszkodva, nagynehezen elszállt vele a hegyekbe.

Kopárabb helyeken, ahol csak elvétve lát az ember fűszálat, egy másik rágcsáló lakik : az imouran. Akkora körülbelül, mint a mókus. Bundájának színe a sivatagéhoz hasonlít. Kígyószerűen ide-odatekeregve mozog. Összegyűjti a széltől hordott magvakat és parányi lakásába viszi. Az imouran hű barátja a pusztai pacsirta, amelynek a háta és a feje barna. A madár, ha az imourant futni látja, ráül a hátára, szárnycsapásokkal egyensúlyozza magát és így sétalovaglást rendez, míg az imouran hosszú, bozontos farkát jókedvűen ide-oda csóválja. A pacsirta lovaglás közben nagyon ügyesen és meglepően gyorsan összefogdossa az élősdieket, amelyek barátjának a hátán élnek és e munkában való örömét rövid, víg énekkel árulja el. A mongolok ezért «a vidám pacsirta lová»-nak nevezik az imourant. A pacsirta figyelmezteti az imourant, ha sas vagy héja közeledik. Mihelyt a levegő rablóit meglátja, háromszor éleset füttyent. Azután maga is menedéket keres valami kő mögött vagy valami kis lyukban. Az imouran, ha ezt a jelet meghallotta, nem mutatkozik többé, míg a veszedelem el nem mult. A vidám pacsirta és lova így élnek szeretetreméltó szomszédokként.

Mongolország más részeiben, ahol sok a fű, még egy másik fajtajú rágcsálóra is bukkantam, amellyel egyszer már Urianhaiban találkoztam, nevezetesen egy óriási, fekete rövidfarkú patkányra, amely társaságban, néha kétszáz állatra terjedő telepeken él. Érdekes állat és egyedüli a maga nemében, mert téli takarmányának elkészítése tekintetében a legügyesebb mezőgazda az állatok közt. Azokban

a hetekben, amelyekben a fű nedvben a legdúsabb, fejének gyors rántásával lekasálja úgy, hogy éles, hosszú előfogával egyetlen ütéssel húsz-harminc fűszálat vág le. A füvet azután megszáritja és az így készített szénát később valóban tudományos módon rétegenként halomra gyűjti. Először is körülbelül lábnyi magas dombot készít. Ezen keresztül négy rézsutos pálcát ver be a földbe. A pálcák a domb közepe alatt összefutnak. Felső végüket a széna felületén hosszú fűszálakkal köti meg, amelyeknek vége kellőképpen kinyúlik. Ekkor újabb lábnyi magas réteget terít rája és ennek fölületét az előbbi módon ismét megerősíti. Ezzel az eljárással megvédi a szénarakást attól, hogy a szél elfújhassa. A szénarakást mindig közvetlenül lakásának az ajtaja előtt készíti el, tehát télen nem kell sokat mászkálnia a takarmányért. A lovak és a tevék nagyon szeretik e kis mezőgazda szénáját, mert a legtáplálóbb fűből készül. De a szénadombok olyan erősen össze vannak kötözve, hogy csak nagy fáradsággal lehet széttagolni.

Mongolországban párjával, vagy nagyobb csapatban mindenütt ráakadtam a szürkesárga pusztai tyúkra, amelyet szalgának vagy fecskefogolynak neveznek és pedig azért, mert mint a fecskének, hosszú és hegyes a farka és röpképe is nagyon hasonlít a fecskééhez. Ez a madár szelíd és nem bizalmatlan. Tíz-tizenöt lépésnyire magához ereszti az embert. De ha fölised, nagyon magasra röpköd és messze utat megtesz, miközben az egész idő alatt éppen úgy csicsereg, mint a fecske. Általában szürke és sárga színezetűek, de a hím madárnak a hátán és a szárnyán szép csokoládészínű foltja van, a lábaszárán és a lábán pedig sűrű tollruhát hord.

Ezekre a megfigyelésekre akkor nyílt alkalmam, amikor az urgával kevéssé látogatott vidékeken utaztam. De az utazás e módjának megvolt a kellemetlensége is. A mongolok mindig toronyiránt és nagyon gyorsan szállítottak rendeltetésem helyére és nagy meglepéssel fogadták a kínai dollárokat, amelyekkel őket megjutalmaztam. Mivel azonban ez előtt az utazás előtt már ötezer mérföldet tettem meg kozák nyergemben, amely most porral belepve, használatlanul feküdt mögöttem a kocsiban, magamban fölláztam

az ellen, hogy most a kíméletlenül futó szekér, amelyet vad lovak és éppen olyan vad lovasok kövön, dombon és lyukakon húztak keresztül, keréketörjön és darabokra tépjen. Minden csontom fájni kezdett. Már nyögtem minden lélekzésnél. Megsebesült lábamat heves köszvényroham kínozta. Következő éjjel nem tudtam aludni, sem feküdni, sőt az ülés is nehezemre esett. Egész éjjel föl s alá sétáltam és hallgattam a jurtalakók hangos hortyogását. Közben védekeznem kellett két nekemtámadó nagy fekete kutya ellen. Másnap a folytonos rázást csak délig bírtam ki. Kénytelen voltam megállani és lefeküdni. Fájdalmam elviselhetetlen volt. Nem tudtam megmozdítani se a lábamat, se a hátamat. Végül nagy láz fogott el. Elfogyasztottam egész aszpirin- és kinin-készletemet, de nem éreztem megkönnyebbülést. Újabb álmatlan éjjel várt tehát reám. Ezt szörnyű volt még elgondolni is. Szállásunk egy kolostor mellett levő vendég-jurtában volt. Mongoljaim elhivatták a lámadoktort, aki két nagyon keserű port adott be nekem és biztosított, hogy másnap reggel már folytathatom az utamat. Nem sokára a szív működés élnkülését éreztem, de utána a fájdalom csak növekedett. Még egy éjjelt töltöttem el álmatlanul. De napkeltevel megszűnt a fájdalom. Egy óra múlva lovat nyergeltettem magamnak. A szekérre nem akartam többé fölülni.

Mialatt a mongolok összefogdosták a lovakat, a sátramhoz jött Philipoff ezredes. Elbeszélte, hogy mindazokat a vádak, amelyek szerint ő, a testvére és Poletika bolsevikok, tagadta és Bezrodnoff megengedte neki a Van Kureba való utazást, hogy ott Ungern báróval találkozzék, akit Van Kureba vártak. De Philipoff nem tudta, hogy mongol vezetője bombával fölszerelve és egy másik mongol Ungern bárónak szóló levéllel már úton volt. Azt sem tudta, hogy testvéreit és Poletikát Zain Szabiban agyonlőtték.

Philipoff sietett; még aznap el akart jutni Van Kureba. Én egy órával később indultam el.

HARMINCKETTEDIK FEJEZET.

Egy öreg jövendőmondó.

Most ismét az ourtonúton mentünk tovább. Azokon a vidékeken, amelyeken keresztülhaladtunk, a mongoloknak nagyon gyöngé és kimerült lovaik voltak, mert a jurtalakóknak Daicsin Van és Kazagrandi sok hírvívője számára állandóan lovakat kellett kiállítaniok. Az éjjelt a Van Kuret megelőző utolsó ourtonon kellett eltöltenünk, ahol egy kövér öreg mongol és a fia volt a póstaállomás vezetője. Az öreg mongol vacsora után kezébe vette egy juh lapockacsontját, gondosan eltávolított róla minden húsmaradékot és rám pillantva, a tűzbe tette. Valami varázsige mormolása után így szólt hozzám:

— Megmondom magának a jövőt. Az én jóslataim mind beteljesednek.

Amikor a csont egészen megfeketedett, kivette a tűzből, lefújta róla a hamut, nagyon pontosan megvizsgálta a külsejét és a csonton át a parázst nézegette. Egy ideig folytatta ezt a vizsgálódást, azután arcán félelem kifejezésével visszatette a csontot a szénre.

— Mit látott? — kérdeztem nevetve.

— Hallgasson! — susogta. — Ijesztő jeleket találtam.

Megint kivette a csontot a tűzből, újra megvizsgálta minden oldalról, miközben imákat mormolt és különös mozdulatokat végzett. Azután ünnepies, nyugodt hangon ezt jósolta:

— Magas, vöröshajú fehér ember alakjában a halál fog maga mögött állni és közvetetlen közelből figyelni fogja. De a halál elkerüli . . . Egy másik fehér ember a barátja lesz . . . A negyedik nap letelte előtt elveszti ismerőseit. Hosszú kés adja meg nekik a halált. Már látom, miként falják föl őket a kutyák. Óvakodjék a nyeregfejű embertől. Az életere fog törni.

E jóslás után dohányozva és teázva még egy ideig együtt ültünk. De az öreg ember mindig a félelem kifejezésével tekintett reám. Nem tudtam szabadulni attól a gondolat-

tól, hogy csak fogolytársak nézhetnek így arra, akit halálra ítélték.

Másnap még napkeite előtt elhagytuk a jövendőmondót. Körülbelül tizenöt mérföldnyi út után föltűnt Van Kure.

Kazagrandi ezredest a főhadiszállásán találtam. Jó családból származott, tapasztalt mérnök és derék tiszt, aki a háborúban a keletitengeri Moon sziget védelmében és később a Volga mellett a bolsevikok ellen harcolva kitűnt. Kazagrandi ezredes fürdőt ajánlott föl nekem, igazi fürdőkádban, amely a kereskedelmi kamara elnökének a házában volt. Amíg ebben a házban időztem, belépett egy magas, fiatal kapitány. Hosszú, fürtös, vörös haja volt és az arca szokatlanul fehér. Szeme nagy és hideg, mint az acél, ajka szép, vékony, csaknem leányos. De szemében annyi kemény kegyetlenség volt, hogy kellemetlenné vált e különben szép arcnak a látása. Amikor eltávozott, házigazdámtól megtudtam, hogy ez a tiszt Veszeloovszky kapitány volt, segédtisztje Rezukhin tábornoknak, aki Mongolország északi részében küzdött a bolsevikok ellen. A tábornok segédtisztjével együtt éppen ma érkezett meg Van Kureba, hogy Ungern báróval tanácskozzék.

Ebéd után Kazagrandi ezredes fölszólított, hogy menjek a jurtájába. Ott elmagyarázta a nyugatmongolországi helyzetet, amely nagyon feszültté vált.

— Ismeri Gay doktort? — kérdezte. — Ön tudja, hogy különítményem megszervezésében a segítségemre volt, de Urga azzal vádolja, hogy a szovjet ügynöke.

Amennyire csak lehetett, védelmeztem Gayt, hiszen a segítségemre volt, de különben is Kolcsak fölmentette minden vád alól.

— Igen, igen, Gay igazolására én is előállottam ezzel, — mondta az ezredes, — de Rezukhin levelet fogott el, amelyeket Gay a bolsevikoknak írt. Ungern báró parancsára Gayt ma a családjával együtt Rezukhin főhadiszállására küldték és attól félek, hogy nem érkeznek meg oda.

— Miért?

— Útközben ki fogják őket végezni, — felelte az ezredes.

— Mit tegyek, hogy ezt megakadályozzam? Gay nem lehet bolsevik. Sokkal jobban nevelt és sokkal okosabb ember.

— Nem tudom, nem tudom, — mormogta elcsüggedésre valló mozdulattal Kazagrandi ezredes. — Próbáljon meg Rezukhinnel beszélni.

Elhatároztam, hogy azonnal fölkeresem Rezukhint. Éppen ebben a pillanatban belépett Philipoff ezredes, aki a katonák kiképzése körül elkövetett hibákról kezdett beszélni. Már amikor rajtam volt a köpenyem, még egy tiszt jött a jurtába. Kis ember volt, régi zöld ellenzős kozák sapkával és összeszakadt szürke mongol köpennyel. Jobb karja föl volt kötve. Ez volt Rezukhin tábornok, akinek rögtön bemutatottak. Beszélgetés közben a tábornok nagyon udvariasan és nagyon ügyesen megtudakolta, hogy Philipoff és én milyen életet éltünk a legutolsó három évben. Közben tréfálkozott és diszkréten, szerényen nevetett. Elbúcsúzását fölhasználva, vele együtt kimentem. Ellenvetéseimet nagyon figyelmesen és udvariasan meghallgatta, azután nyugodt hangján ezt mondta :

— Gay dr. a szovjet ügynöke, aki csak azért mondja magát fehérnek, mert ilyen módon mindent jobban akar látni, hallani és tapasztalni. Bennünket mindenütt ellenség vesz körül. Az orosz nép demoralizálva van. Az orosz pénzért minden árulásra kész. Ilyen ember Gay. De különben sincs már semmi célja, hogy az ügyét megvitassuk. Ő és családja már nem él. Embereim ma innen öt kilométernyire fölkoncolták őket.

Megrémülve néztem ennek a kicsiny, mozgékony embernek az arcába, akinek oly lágy volt a hangja és a magatartása oly udvarias. És most annyi gyűlöletet és elhatározottságot olvastam ki a szeméből, hogy egyszerre megértettem azt a reszkető félelmet, amely a tiszteket az ő jelenlétében elfogja. Később Urgában többet tudtam meg Rezukhinről, aki egyformán volt híres föltétlen vitézségéről és határtalan kegyetlenségéről. Ungern báró házőrzője volt, mindig kész arra, hogy vezéréért tűzbe menjen vagy hogy torkon ragadja azt, akire az ura ráuszítja.

Még négy nap sem telt el és ismerőseimnek hosszú kés

adta meg a halált». Az öreg mongol póstaállomás-vezető jóslatának egyik része már megvalósult. Most rajtam volt a sor, hogy szemébe nézzek a halálos veszedelemnek. Nem kellett sokáig várnom. Ungern-Sternberg báró, az ázsiai lovashadosztály parancsnoka két nap mulva Van Kureba érkezett.

HARMINCHARMADIK FEJEZET.

«Fehér ember alakjában a halál fog maga mögött állni.»

«A rettenetes tábornok, a báró» teljesen észrevétlenül jött át Kazagrundi ezredes őrszemlein. Kazagrandidal való beszélgetés után Philipoff ezredest és engem fölszólított a báró, hogy menjünk el hozzája. Kazagrundi ezredes adta át nekem ezt az üzenetet. Azonnal menni akartam, de az ezredes vagy egy fél óráig visszatartott. Azután e szavakkal bocsátott útnak:

— Most segítse meg önt az Isten! Menjen!

Ez a különös búcsúztató bizony nem volt vigasztaló és rendkívül titokzatosan hangzott. Magammal vittem revolveremet és zsebembe rejtettem a ciankálímat.

A báró a katonaeorvos jurtájában szállt meg. Amikor az előtérbe léptem, eléem jött Veszeloovszky kapitány. Kozákkard volt az oldalára kötve és övében revolver volt tok nélkül. Bement a jurtába, hogy bejelentse megérkezésemet. Amikor ismét kijött a sátorból, azt mondta:

— Lépjen közelebb.

A jurta bejáratánál vértócsa ötlött a szemembe, amelyet a föld még nem tudott beinni — rosszat jelentő üdvözlés valakitől, aki előttem volt itt. Kopogtam. Magas tenor azt felelte:

— Szabad!

Alig hogy átléptem a küszöböt, mint egy tigris, felém ugrott egy vörös mongol selyemköpenybe burkolt alak, megrázta a kezemet, azután egész hosszában végigterült a sátor oldalfalánál levő ágyon. Szemét rám tapasztva, hisztérikus hangon kiabálta:

— Mondja meg, kicsoda ön? Itt mindenütt sok a kém és az izgató.

Egy pillanat elegendő volt, hogy fölismerjem megjelenését és pszichológiáját. Kis fej széles vállon; szőke, rendetlen haj; vöröses, bozontos bajusz és sovány, fáradt arc, hasonló a bizánci ikonok képeihez. De mindezt elnyomta az acélszem fölött levő nagy kidudorodó homlok. Ez a szem rám meredt, mint a ketrecbe zárt vadállat szeme. Megfigyelésem csak egy pillanatig tartott, de mindjárt tisztában voltam azzal, hogy nagyon veszedelmes ember volt velem szemben, aki mindenkor képes valami jóvá nem tehető dolgot elkövetni. Ámbár bizonyára nagy veszedelemben voltam, súlyosan megsértve éreztem magamat.

— Üljön le!

Rám kiáltott sziszegő hangon. Egy székre mutatott és türelmetlenül rángatta a bajuszát. Éreztem, hogy elönt a harag és állva ezt feleltem neki:

— Megengedte magának báró, hogy engem megsértessen. Az én nevem annyira ismert, hogy nem lett volna szabad magát ilyen sértésre elragadtatnia. Tehet velem, amit akar, mert a hatalom az ön oldalán van. De arra nem kényszeríthet, hogy szóba álljak valakivel, aki engem megsértett.

Alighogy ezt kimondtam, Ungern báró leugrott az ágyról és szemmel látható meglepődéssel mustrált engem végig, miközben visszafojtotta a lélekzetét és még mindig a bajuszát rángatta. Külsőleg megőriztem a nyugalmamat és közömbösen szétnéztem a jurtában. Csak akkor vettem észre, hogy Rezukhin tábornok is ott volt. Meghajlással üdvözöltem őt és viszonzta köszönésemet. Azután ismét a bárót figyeltem, aki lehorgasztott fővel és csukott szemmel ült, időnként a szemöldökét dörzsölte és magában mormogott. Hirtelen fölállott és mellettem elnézve, ezt mondta:

— Kimehet! Már nincs arra szükségem . . .

Hátrafordultam és csak most láttam meg Veszeloovszky kapitányt fehér, hideg arcával. Nem hallottam, mikor bejött. Megfordult és kiment.

«Fehér ember alakjában a halál» állott mögöttem, gondolám. De vajjon teljesen elkerült-e már?

A báró egy ideig elgondolkozva állott, azután rapszodikus, be nem fejezett mondatokban beszélni kezdett:

— Bocsánatot kérek... Meg kell értenie a dolgot... annyi az áruló! A becsületes emberek eltűntek. Senkiben sem bízhatom. Minden név vagy hamis, vagy álnév. Okiratokat hamisítanak. Csal a szem és a szó. Minden demoralizálva van és mindent megfertőzött a bolsevizmus. Éppen az imént adtam ki a parancsot, hogy kaszabolják le Philipp ezredest, aki az orosz Fehér Szervezet képviselőjének mondta magát. Ruhájának bélésében két bolsevista titkos jelírást találtak... Amikor a tisztem lesújtott rá, még akkor is azt kiáltotta: «miért öl meg, elvtárs?» Senkiben sem bízhatom.

Azután hallgatott. Én is hallgattam.

— Bocsánatot kérek, — kezdte újra. — Megsértettem önt, de hiszen nemcsak ember vagyok, hanem nagy seregek vezére is és a fejemben sok a gond és aggodalom!

Hangjából egyszerre kétségbeesés és őszinteség csendült ki. Barátságosan kezét nyújtotta. Ismét csönd. Végre így feleltem:

— Mit parancsol most, hogy velem tegyenek? Mert nekem nincsenek se hamis, se valódi okirataim. De tisztjei, közül sokan ismernek és Urgában akárhányan vannak, akik bizonyíthatják, hogy én nem lennék képes se agitátor, se...

— Szükségtelen, szükségtelen... — szakított félbe a báró. — Tiszta a dolog! Behatoltam az ön lelkébe és mindent tudok. Amit a Narabancsi Hutuktu önről írt, igaz. Mit tehetek önért?

Elmondtam neki, hogy barátom és én miként menekültünk el Szovjet-Oroszországból, hogy hazánkba térjünk és miként csatlakozott hozzánk egy csoport lengyel katona, abban a reménységben, hogy megint elérheti Lengyelországot. Arra kértem, nyújtson segítséget, hogy eljuthassak a legközelebbi kikötőbe.

— Szívesen, szívesen... Minden tekintetben a segítségére leszek, — felelte izgatottan. — Automobilomon elviszem önt Urgába. Holnap elindulunk és majd Urgában meghányjuk-vetjük a továbbiakat.

Elbúcsúztam és távoztam a jurtából. Szállásomra érkezve, Kazagrandi ezredest nagy aggodalomban találtam. Keresztet vetve ezt mondta :

— Hála Istennek!

Megható volt az öröme; mégis azt gondoltam, hogy az ezredes, ha akart volna, sokkal többet tehetett volna vendégének a megmentéséért.

Ennek a napnak az izgalma kifárasztott és mintha évekkkel megöregedtem volna. A tükörbe pillantva, úgy rémlett, hogy őszebb lettem. Éjjel nem tudtam aludni. Egyre Philipoff ezredes fiatal, csinos arcára, a vértócsára, Veszeloovszky kapitány hideg szemére kellett gondolnom és Ungern bárónak a kétségbeesés és a gond hangján folyó beszédére. Végre mélyen elaludtam.

Ungern báró keltett föl. Eljött, hogy kimentse magát, mert nem vihet magával az automobilján, mivel Daicsin Vant kénytelen elvinni. De megparancsolta, úgymond, hogy fehér tevéjét hátsónak és két kozákokat fődözetnek bocsásanak rendelkezésemre. E közlése után olyan gyorsan távozott a szobából, hogy a köszönetre sem maradt időm.

Most már teljesen elkerült az álom. Fölöltözködtem és egyik pipát a másik után szívtam el. E közben azt gondoltam :

— Mennyivel könnyebb mégis a bolsevikokat a Szeybi mocsarain legyőzni és átkelni Ulan Taiga havas csúcsain, ahol a gonosz démonok minden utast agyonvernek! Ott minden egyszerű volt és érthető. Itt azonban örült lidércnyomás, sötét, visszataszító forgatag minden!

Éreztem, hogy valami tragédia, valami irtóztató dolog volt Ungern báró minden mozdulatában, aki mögött az a csendes, fehérarcú Veszeloovszky és a halál lépkedett.

HARMINCNEGYEDIK FEJEZET.

A háború borzalmai.

Másnap virradatkor elhozták Ungern báró pompás fehér tevéjét. Elindultunk. A társaságomban két kozák, két mongol katona és egy láma volt. Két málhás tevével is rendelkeztem. Ezek a sátrat és az élelmiszerkészletet vitték.

Még mindig félttem, hogy a báró talán ezen az úton akar megöletni, nehogy Van Kureban, barátaim szemelátára kelljen velem végeznie. Egy golyó a hátamba és végem van. Ennek következtében készen voltam arra, hogy bármely pillanatban előránthassam revolveremet és védhessem magamat. Ügyeltem arra is, hogy a kozákok mindig előttem vagy mellettem haladjanak.

Déltájban messziről automobil túlkölését hallottuk és nemsokára Ungern bárót láttuk teljes gyorsasággal utánunk robogni. Kíséretében két segédtiszt és Daicsin Van herceg volt. A báró nagyon szeretetreméltóan üdvözölt és azt kiáltotta :

— Urgában viszontlátom önt!

— Ó, — gondoltam, — tehát mégis azt akarja, hogy eljussak Urgába. Nos, akkor az úton nem kell aggódnom, Urgában pedig sok barátom lesz.

A báróval való találkozás után a két kozák nagyon figyelmes lett irántam és azon voltak, hogy elbeszélésekkel szórakoztassanak. Részleteket mondtak el a Transbajkáliában a bolsevikokkal vívott súlyos harcokról és a kínaiakkal Urga közelében folytatott csatáról; leírták, hogy több kínai katonánál miként akadtak kommunista útlevelre; nagyon dicsérték Ungern bárót a bátorságáért, aki dohányozva és teázva a tűzvonalba a tábortüznél szokott ülni, anélkül, hogy csak egyszer is megsebesült volna; példának fölhozták, hogy egyik ütközetben hetvennégy golyó fúródott a köpenyébe, a nyergébe és a nyeregtáskákba, anélkül, hogy megsebesült volna és azt mondták, hogy ez egyik oka nagy befolyásának a mongolokra; elbeszélték továbbá, hogy

Ungern báró az urgai csata előtt lovas-örjáraton volt és visszajövet bambuszbotjával (taszhur) ölt megegy kínai tisztet és két katonát; elismeréssel szóltak arról, hogy a tábornoknak nincs más fölszerelése, mint két fehérneműkészlete és két pár csizmája; jellemzésére pedig azt mondták, hogy ütközetben mindig nyugodt és kedves, a béke ritka napjaiban pedig szigorú és rosszkedvű.

Én viszont Szibériából való elmenekülésemről mondtam el egyetmást a kozákoknak. Beszélgetés közben nagyon gyorsan telt el a nap. Tevéink állandóan ügettek úgy, hogy a szokásos napi tizennyolc—húsz mérföld helyett csaknem ötven mérföldet tettem meg. Az én állatom gyorsabb volt a többinél. Rendkívül nagy fehér teve volt, pompás vastag sörénynyel. Belső-Mongolország egyik fejedelme ajándékozta Ungern bárónak.

Az Orkhon folyó tulsó partján láttuk meg az első halott kínai katonát. Az út közepén feküdt, arccal fölfelé, széttárt karral. Átkelvén a Burgut-hegyen, a Tola folyó völgyébe jutottunk. E folyó mellett tovább fölfelé van Urga. Az út most tele volt a menekülő kínaiaktól eldobott köpennyel, inggel, csizmával és üsttel és sok halott feküdt mindenfelé. Azután mocsáron keltünk át, amelynek mindkét oldalán valószínűs hegygyé tornyosult a sok halott ember, a kimúlt ló és teve, az összetört szekér és mindenféle katonai fölszerelés romja. Ungern báró tibetijeit itt vágták el a menekülő kínai fölszerelési oszlop útját.

Különös és megrázó volt látni az ellentétet a rakáson fekvő halottak és a tavasz csírázó, újra ébredő élete közt. Minden pocsolyában különféle fajtájú vadkacsák úszkáltak. A magas fűben darvak táncolták sajtáságos szerelmi táncukat. A tavakon hattyúk és libák nagy serege mozgott. A mocsarakat a mindig párosával mutatkozó szurpánok vagy «lámalibák» élénkítették, a mongolok e szent madarai, amelyek fényesen színes ruhájukkal mintha elsurruló fényfoltok lettek volna. A magasabb, szárazabb helyeken vadpulykák ugrándoztak és ételmüket keresve, harcra keltek egymással. Szalgafoglyok nagy csapatai repültek el előttünk. És a hegyek lejtőin, nem messze a tavasz visszatértének örülő álla-

toktól, ugató és a napfényben nyújtózkodó farkasok fekédték, amelyek játszó kutyákhoz hasonlítottak.

A természet csak az életet ismeri. Neki a halál csak epizód, amelynek nyomát eltörli homokkal, hóval és kövér fű és színesen csillogó bokrok meg virágok díszével. Mit törődik azzal a természet, ha Csifuban vagy a Jangtsze partján egy anya egy csésze rizst áldoz vagy tömjént éget el az áldozati szekrény előtt, hogy imádkozzék fia hazatéréseért, aki örökre ismeretlenül elesett a pusztában a Tola folyó mellett, ahol csontjait kiszárítják a természet pazarló tüzének sugarai és a szelek szétszórják a pusztában homokján? Nagyszerű a természetnek közömbössége a halállal szemben és mohósága az élet után.

Negyedik napon az est beköszöntése után a Tola folyó partjához értünk. A rendes gázlót nem tudtuk megtalálni. Tevémet tehát belekényszerítettem a folyóba, hogy a szerencsében bízva átjussak. Épségben át is kerültünk, mert sekély, bár kissé iszapos helyre akadtunk. És ezért hálás lehettem, mert ha a tévének mély a víz és a nedves elem a nyakáig ér, akkor nem úgy úszik, mint a ló, hanem rendszerint az oldalára fekszik, hogy az árammal vitesse magát, ami lovasára nézve nagyon kellemetlen.

A folyó partján sátort ütöttünk.

Újabb tizenöt mérföld után másnap csatatéren mentünk keresztül, amelyen a harmadik nagy csatát vívták meg Mongolország függetlenségéért. Ungern báró csapata itt hat-ezer kínaival ütközött össze, akik Kiachtából siettek ide, hogy urgai földieiknek segítségére legyenek. A kínaiakat tökéletesen megverték, négyezer ember fogságba esett, de azok, akik megadták magukat, a következő éjjel szökni próbáltak. Ungern báró a transbajkái kozákokat és tibetieit küldte ki üldözésükre és az ő munkájuk eredményét láttuk most a halálnak e mezején. Még körülbelül ezeröttszáz holttest hevert itt temetetlenül. Kozákjaim előadása szerint még sokkal több halottat már eltemettek. A halottakon kardokozta irtózatosságból láthatóak. Nagy összevisszaságban mindenfelé fölszerelési tárgyak hevertek. A mongolok elhagyták az iszonyat e vidékét. Helyüket farka-

sok foglalták el; ott feküdtek minden kő mögött és minden gödörben. Kutya-falkák, elvadult bestiák marakodtak a farkasokkal a zsákmányért.

Végül mögöttük volt az átkozott hadistennek hozott tömegáldozat helye. Nemsokára egy sekély, gyorsodró folyó közelébe érkeztünk. A mongolok itt leszálltak tevéikről. Sapkáikból itták a folyó vizét. A szent víz volt ez, amely elfolyik az Élő Buddha lakóhelye mellett.

A kanyargó völgyből hirtelen egy másik mélyedésbe jutottunk, ahol nagy, sötét, sűrű fenyőerdővel borított hegy emelkedett föl előttünk.

— Szent Bogdo-Ol! — kiáltotta a láma. — Székhelye az isteneknek, akik a mi Élő Buddhánkat oltalmazzák!

Bogdo-Ol az irtózatoss csomó, amely három hegyláncot köt össze egymással. Délnyugaton a Gegyl, délen a Gangyn és északon a Huntu. A fiatal erdővel borított hegy az Élő Buddha tulajdona. Az erdőben a Mongolországban föltalálható valamennyi állatfaj otthonos. A vadászat azonban tilos. A törvény ellen vétő mongolt halálra ítélik, külföldinek pedig száműzés a büntetése. Még a Bogdo-Olon való egyszerű átkelés is tilos halálbüntetés terhe mellett. Ezt a tilalmat csupán egy ember szegte meg, Ungern báró, aki ötven kozákkal átkelt a hegyen, előrenyomult az Élő Buddha palotájáig, ahol a kínaiak fogságban tartották Urga főpapját és ellopta az Élő Buddhát.

HARMINCÖTÖDIK FEJEZET.

Az élő istenek, a harmincezer Buddha és a hatvanezer szerzetes városában.

Vége tehát előttem volt az Élő Buddha székhelye. A Bogdo-Ol lábánál fehér tibeti épület emelkedik, amely a napfényben csillámló zöldeskék cseréppel van fődve. Facsoportok közepette pompás látványt nyújt az áldozati szekrények és kis paloták fantasztikus teteje mellett. A hegytől elfordult oldalán a Tola folyón átvivő hosszú híd köti össze a szerzetesek városával, amelyet egész Keleten Ta Kure néven

szentnek ismernek. Itt seregestől laknak másodrangú csodatevők, próféták, varázslók és gyógyításához értő orvosok. Mindezek az emberek isteni eredetűek és élő istenekként tisztelik őket. Balra, lapos magaslaton, öreg kolostor van, rengeteg magas, sötétvörös toronnyal. Ez a kolostor mint «Láma városának temploma» ismert. Benne Buddhának óriási aranyozott bronzszobra van, amely aranyozott lótuszvirágon ül. Sok kisebb templom, áldozati szekrény, obo, nyílt oltár, csillagászati célokat szolgáló torony, a lámáknak szürke, egyenletes házakból és jurtákból álló városrésze, amelyben mintegy hatvanezer mindenféle korú és rangfokozatú szerzetes lakik, iskolák, szent irattári épületek és könyvtárak, a Bandik (buddhista hittaniskolák növendékei) házai és a Kínából, Tibetből, valamint a burjétok és kalmukok földjéről való tisztelt vendégeknek szolgáló fogadók alkotják az igazi mongol várost.

A kolostor alatt van a külföldiek telepe, ahol az orosz, a külföldi és a leggazdagabb kínai kereskedők laknak és ahol a színdús keleti bazár mutatja lüktető életét. Egy kilométerrel lejjebb a maimaicsengi sánc elkeríti a többi kínai kereskedelmi telepet és még messzebbre a völgyben orosz magánháznak hosszú sora, egy kórház, egy templom és végre az ügyetlenül épített, négyszögletes vörös téglapépület is látható, amely azelőtt az orosz konzuli hivatal volt.

Már a kolostor közelében voltunk, amikor egy a közelben levő mély út bejáratánál több mongol katonát vettem észre. Három holttestet vonszoltak oda be.

— Mit csinálnak ezek az emberek? — kérdeztem.

A kozákok csak mosolyogtak, de nem feleltek. Hirten katonás köszönésre húzták ki magukat.

A mély útból kis mongol poni jött ki, amelyen tömzsi férfi ült. Amikor elhaladt mellettünk, vállrojtján az ezredesi rangjelzést vettem észre. Sűrű szemöldök alatt fekvő hideg, szintelen szemével végigmustrált. Sapkáját levette a fejéről és csupasz koponyájáról letörölte az izzadságot. Föltűntek nekem koponyájának különös hullámszerű vonalai. Ez volt a «nyeregfejű ember», akitől a Van Kuret megelőző utolsó póstaállomáson az öreg jóvendőmondó óvott.

— Ki ez a tiszt? — kérdeztem.

Bár már meglehetősen távol volt, a kozákok mégis csak suttogni merték:

— Szepailoff ezredes, Urga parancsnoka.

Szepailoff ezredes a legsötétebb alak a mongol események nagy tömegében. Valamikor technikus volt, majd csendőr és a cár uralma alatt gyorsan jutott előre. Mint teljesen rendellenes jelenséget ismerték. A teste mindig idegesen mozgott és rángatódzott. Ha beszédjének árja elindult, kevés kellemes hang jött ki a gégejéből, de az ajka nyállal és habbal lett tele. Arcát mindig rángatózás éktelenítette el. Szepailoff örült volt. Ungern báró kétszer is megvizsgáltatta orvosi bizottsággal és megparancsolta neki, hogy pihenjen egy ideig. Remélte, hogy így majd megszabadulhat tőle, gonosz géniuszától. De hasztalan volt minden. Szepailoff kétségtelenül szadista volt. Később hallottam, hogy az elítélteket ő maga végezte ki és hogy e munka közben nevetni és énekelni szokott. Urgában rettenetes dolgokat beszéltek róla. Valóságos véreb volt, aki a halál karmaival kapaszkodott bele áldozataiba. Ungern báró kegyetlenségének híre és dicsősége őt illeti. Ungern báró elmondta nekem, hogy Szepailoff az útjában van és őt is bármikor megöletheti. A báró félt Szepailofftól, nem mint embertől, hanem a babona következtében, mert az örült ezredes Transbajkáliában egy varázsdoktort talált, aki azt jósolta, hogy a báró meghal, ha Szepailoffot elbocsátja szolgálatából. Szepailoff nem adott pardont bolseviknak, vagy olyan embernek, aki bolsevikkal valamiféle összeköttetésben volt. Bosszúszomjának az volt az oka, hogy a bolsevikok a börtönben megkínózták és szökése után egész családját megölték.

Egy orosz cégnél szálltam meg, ahol Uliaszutaiból való útitársaim azonnal fölkerestek. Nagy örömmel üdvözöltek, mert a Van Kureban és Zain Szabiban történtek miatt nagyon aggódtak értem.

Miután fürödtem és némileg rendbehoztam magamat, barátaimmal az utcára mentem. Beléptünk a bazarba. Az egész piacon nagy volt a tolongás. A vásárló, eladó és árúikat dicsérő emberek csoportjainak ünnepi külsőt adtak a kínai

szövetből való pompás szalagok, a gyöngysorok, fülbevalók és karkötők, amit mindenütt megvételre kínáltak. Emitt a vásárlók juhokat tapogattak végig, hogy megtudják, kövérek-e vagy soványak, amott pedig a mészáros nagy húsdarabokat vágott le a fölraggatott állati testekről. Bárhová nézett az ember, mindenütt a pusztá nevető és tréfálkozó fiait látta. Mongol asszonyok magasra fésült hajjal és fejükön fölfordított csészealjhoz hasonló nehéz ezüst sapkával az eladásra kirakott selyemszalagokat és hosszú gyöngyláncokat bámulták. Egy imponálóan nagy mongol férfi pompás lovak kis csoportját vizsgálgatta és alkuba bocsátkozott a mongol zahachineval, a lovak tulajdonosával. Egy csontos, fürge, napsütötte tibeti, aki talán azért jött Urgába, hogy az Élő Buddhát imádjá, vagy talán titkos üzenetet hozott Lasszából, a másik «istentől», egyre fecsegett és alkudozott, hogy egy achátból kifaragott lótusz Buddha-szoborhoz hozzájuthasson. Más helyen nagy csapat mongol és burjét egy kínai kereskedőt állott körül, aki üvegből, kristályból, porcellánból, ametisztből, achátból és nefritből készült burnotüvegcséket kínált megvételre és a venni szándékozó mongoloktól tíz fiatal ökröt kért az egyik darabért, amely barna erezetű, zöldes-habos nefritből volt kimetszve. És mindenütt ott voltak láthatók a burjétok hosszú, vörös ruhában, meg vörös aranyhimzésű sapkájukkal és színes ellentétül a tatárok fekete köpenyben, fejükön kifordított fekete bársonysapkával. Igazi keleti kép volt ez az összevisszaság.

A lámák adták meg e kép háttérét. Sárga és vörös ruhában sétálgattak mindenfelé, festőileg a vállukra vetett sapkával. E legkülönbözőbb alakú sapkák közül az egyik sárga gombához, a másik vörös frigiai sapkához, vagy régi vöröszínű görög sisakhoz hasonlított. A tömeg közé keveredtek, ünnepiesen csacsogtak, az olvasót morzsolgatták és aki kíváncsi volt rá, annak megjósolták a jövőt, de persze e célra főként a gazdag mongolokat keresték ki maguknak. Ezen a vásáron nem egy politikai és vallási kémkedés is folyt. Azt a sok mongolt, aki Mongolország különböző részéből jött ebben az időben Urgába, állandóan figyelő lámák hálója vette körül.

Az épületeken orosz, kínai és mongol lobogó lengett. Egyetlen csillagos lobogót a piac egyik kis bolthelyisége fölött lehetett látni. A közelben levő sátrak és jurták is gazdag zászlódíszben pompáztak. Voltak ott négyszögek és körök, amelyek hercegek vagy magánszemélyek lakását jelezték, de háromszögű zászlók is, amelyek azt hirdették, hogy ott himlős és bélpoklos emberek szenvedtek és haldokoltak. A napsütésben mindennek rendkívül színpompás hatása volt. Imitt-amott Ungern báró katonái feszítettek, az oroszok hosszú, kék ruhában, a mongolok és tibetiek vörös ruhában és sárga vállrojjtal, amelyen Dzsingisz khán szvasztikája és az Élő Buddha iniciáléja volt látható és a mongol hadsereg kínai különítményének kínai katonái. A kínai hadsereg megsemmisülése után ugyanis kétezer kínai harcos azt az előjogot kérte az Élő Buddhától, hogy az ő légiójába sorozzák őket és hűséget, meg engedelmességet fogadtak neki. Kívánságuk teljesült. Most két ezredet alkottak, amelyeknek katonái a sapkán és a vállrojjon a régi kínai ezüst sárkányt viselték.

Az egyik sarkon nagy automobil jött velünk szembe. Ungern báró ült benne, akin sárga selyem mongol kabát volt kék övvel. Automobilja teljes gyorsasággal haladt, de a báró mégis megismert. A kocsiját azonnal megállíttatta, kiszállt belőle és fölszólított, hogy kísérem el a jurtájába.

A báró kicsiny, egyszerűen berendezett jurtában lakott, amely egy kínai hong (kereskedelmi cég) udvarán volt fölállítva. Főhadiszállása két közeli jurtában volt, míg szolgálószemélyzete egy kínai fang-tzuban volt elhelyezve. Amikor figyelmeztettem ígéretére, hogy segíteni fog egy tengeri kikötőhöz való eljuthatásomban, a tábornok világos szemével rám nézett és francia nyelven ezt mondta:

— Itt vége felé közeledik a munkám. Kilenc nap múlva megkezdem a háborút a bolsevikok ellen és bevonulok Transzbajkáiába. Kérem, hogy addig még maradjon itt. Sok év óta nem érintkezhettem civilizált emberrel. Mindig egyedül vagyok a gondolataimmal. Szeretném önnek gondolataimat elmondani. Szeretnék önnel elbeszélgetni úgy, hogy ne a «véres örült bárót», ahogyan barátaim neveznek, ne is a

«szigorú nagypapát», így neveznek tisztjeim és katonáim, lássa bennem, hanem csak egy közönséges embert, aki sokat kutatott és még többet szenvedett.

A báró néhány percig elgondolkodott. Azután folytatta :

— Megfontoltam a továbbutazását és mindent előkészíték az ön számára. De arra kérem, hogy kilenc napig maradjon itt.

Mit tehettem? A báró hálásan kezét fogott velem és teát hozatott.

HARMINCHATODIK FEJEZET.

A keresztes vitézek és tengeri rablók fia.

— Beszéljen magáról és utazásáról — unszolt a báró.

Elmondtam neki mindent, amiről azt hittem, hogy érdeklí. Elbeszélésem mintha alaposan fölizgatta volna.

— Most én fogok önnek magamról beszélni és el fogom mondani, hogy ki és mi vagyok! Nevemet annyi gyűlölet és félelem veszi körül, hogy senki sem tudhatja, mi a valóság és mi a hamisság, mi a megtörtént dolog és mi a legenda. Ha jegyzeteket csinál mongolországi útjáról és a «véres tábornok» jurtájában való tartózkodásáról, akkor talán egyszer írni fog róla.

Ungern báró behúnyta a szemét és dohányzott. Beszéd közben nem fejezte be mondatait, mintha valaki megakadályozta volna azok helyes fölépítésében

— Az Ungern-Sternberg család régi család, németeknek magyarokkal és Attila-korabeli húnokkal való keveréke. Harcias eleim minden európai háborúban résztvettek. Ott voltak a keresztes-hadjáratokban. Egy Ungernt, aki Oroszlánszívű Richárd alatt harcolt, Jeruzsálem falainak tövében öltek meg. Még a tragikus gyermek-kereszteshadjáratban is életét vesztette egy Ungern, a tizenegy éves Ungern Ralf. Amikor a tizenkettedik században az ország legvakmerőbb harcosait a szlávok ellen a német császári birodalom keleti határára küldték, köztük volt elődöm, Halsa Ungern-Sternberg

Artúr báró. Ott a határon a lovagok megalkották a német lovagrendet, amely tűzzel-vassal terjesztette a kereszténytant a litvánok, esztek, lettek és szlávok közt. Amikor a grünwaldi csatában lengyel és litván csapatok megsemmisítették a német rendet, ugyanott két Ungern-Sternberg bárót is megöltek. Családom mindig harcias volt és hajlott a miszticizmusra és aszkétaságra.

— A XVI. és XVII. században több Ungern bárónak vára volt Lettországbán és Esztországbán. Nem egy legenda és elbeszélés fűződik hozzájuk. Ungern-Sternberg Henrik, akit a «bárd»-nak neveztek, vándorló lovag volt. A franciaországi, angolországi, spanyolországi és olaszországi lovagi tornákon annyira ismerték nevét és dárdáját, hogy ellenfelei félték tőle. Spanyolországban, Cadiz mellett esett el egy lovag kardjától, aki kettéhasította a sisakját és a koponyáját. Ungern Ralf báró rablólovag volt, aki Riga és Reval közt garázdálkodott. Ungern Péter bárónak vára volt Dagö szigetén, a Keleti tengeren, ahol abban az időben, mint rablólovag, a tengeri kereskedelemnek az ura volt.

— A XVIII. század elején élt az ismert Ungern Vilmos báró, aki alchimista volt és akit a «sátán testvéré»-nek neveztek. Nagypám az Indiai Óceánon volt tengeri rabló, aki adót követelt az angol kereskedőktől és a brit hadihajók éveken át nem tudták elfogni. De végre mégis csak elfogták, kiszolgáltatták az orosz konzulnak, aki Oroszországba küldte, ahol Transbajkáliába való száműzésre ítélték. Én is tengerésztiszt vagyok, de az orosz-japán háború arra kényszerített, hogy elhagyjam igazi hivatásomat és a zabajkal-kozákok csapatába lépjek. Egész életemet a háborúnak és a buddhizmus tanulmányozásának szenteltem. A nagypám hozta el nekünk magával a buddhizmust Indiából. Atyám és én ennek következtében e tan követői lettünk. Transbajkáliában megkísértem, hogy a forradalom aljassága ellen való kíméletlen harcra megalkossam a katonai buddhisták rendjét.

Amikor a báró idáig jutott, elhallgatott és idegesen egyik csésze teát itta a másik után. Teája olyan erős és fekete volt, mint a kávé.

— A forradalom aljassága!... Gondolkodott-e erről

valaha valaki más is, mint Bergson, a francia filozófus és a tudós tibeti Tashi Láma?

A tengeri rabló fia tovább beszélt, miközben tudományos elméleteket, műveket, a tudomány és irodalom embe-reinek neveit, a szentírást és buddhista könyveket idézte és fölváltva franciául, németül, oroszul és angolul beszélt.

— A buddhista és a régi keresztény könyvekben arról az időről olvastunk, amikor ki fog törni a háború a jó és gonosz szellemek közt. Akkor el kell jönnie az ismeretlen «átok»-nak, amely meghódítja a világot, elpusztítja a kultúrát, megöli az erkölcsöt és mindenkit megsemmisít. Fegyvere a forradalom. Minden forradalomban a rombolónak durva erőszaka fog a tapasztalatban megérett intellektuális teremtmény helyére lépni és a legalacsonyabb ösztönöket és kívánságokat fogja homloktérbe tolni. Az emberiség még jobban el fog távolodni az istenségtől és lelkivilágtól. A nagy háború bebizonyította, hogy az emberiségnek fölsőbb ideálokhoz kell fölemelkednie. De akkor megjelent ez az «átok», amelyet előre látott Krisztus, János apostol, Buddha, az első keresztény vértanúk, Dante, Leonardo da Vinci, Goethe és Dosztojevszky. Megjelent, megakasztotta az emberiség előrehaladását és elzárta utunkat az istenséghez. A forradalom fertőző betegség. Amikor Európa szerződést kötött Moszkvával, megcsalta magát és a világ többi részzeit is. A nagy szellem életünk küszöbére Karmát (a buddhista Nemezis megszemélyesítője) állította, aki nem ismer se haragot, se kegyelmet. Le fog számolni az emberiséggel és ez a leszámolás az éhséget, a rombolást, a kultúra, a dicsőség, a becsület és szellem elpusztulását, az államok megsemmisülését és az emberiség megsemmisülését fogja jelenteni. Már látom e borzalmakat, az emberiség sötét, örült pusztulását.

Hirtelen fölpattant a jurta ajtaja. Egy segédtsízt lépett be és feszesen megállott.

— Miért jön erőszakosan a szobába? — kérdezte haragosan a tábornok.

— Excellenciás uram, a határon levő előörsök elfogtak és elhoztak egy bolsevista őrzőjáratot.

A báró fölkelt. A szeme villámlott, arca rángatózott.

— Hozza ide a jurtám elé!

Minden feledve volt; az ihletett beszédet, a meggyőző hangot, mindent elnyomott a szigorú vezér parancsa. A báró fejére tette a sapkáját, fogta a bambusztaszhurt, amit mindig magával vitt és kirohant a jurtából. Követtem. A jurta előtt kozákok közepette hat vörös katona állott.

A báró a foglyok elé állott és néhány percig mereven nézte őket. Arca elárulta, hogy agyát súlyos gondolatok járják át. Azután a foglyoktól elfordulva, leült az egyik kínai ház küszöbére és gondolataiba elmélyedve, kis ideig ott maradt. Egyszerre csak föllállott, odament a foglyokhoz, háttározott mozdulattal mindeniket külön-külön vállán érintette a taszhurjával és ezt mondta:

— Te balra állj, te jobbra állj!

Ilyen módon két részre osztotta az elfogott őrzőket: jobbra négy és balra két ember jutott. Ezután ezt a parancsot adta ki:

— Kutassátok ki ezt a kettőt! Ezek alighanem biztosok!

Azután a másik négyhez fordulva ezt kérdezte:

— A bolsevikok által mozgósított parasztok vagytok?

— Igenis, excellenciád, — felelték a megrémült katonák.

— Menjete a parancsnokhoz és mondjátok meg neki, hogy az én rendeletemre sorozzon be titeket az én csapatomba.

A balra állóknál útleveleket találtak, amelyekből kiderült, hogy a kommunista politikai szakosztály biztosai. A tábornok összeráncolta a homlokát és lassan kimondta az ítéletet:

— Füttykössel verjétek őket agyon!

Megfordult és ismét bement a jurtába. Beszélgetésünket most már sehogysem tudtuk folytatni. Magára hagytam tehát a bárót.

A nekem szállást adó orosz cégnél eltöltött vacsora után Ungern néhány tisztje jött oda. Élénken beszélgettünk, amikor egyszerre automobil túlkölését hallottuk. A tisztiek erre rögtön elnémultak. Egyikük föltűnően megváltozott hangon megjegyezte:

— A tábornok hajtat itt valahol a közelben.

A megszakadt beszélgetést csakhamar folytattuk. De nem sokáig. A cég segédje berohant a szobába és jelentette :

— A báró!

A báró jött és a küszöbön mozdulatlanul megállott. A lámpák még nem égtek, ámbár benn a szobában már sötétedni kezdett. A báró mégis azonnal megismert mindenünket. Odament a ház asszonyához, kezét csókolt neki, mindenünket külön-külön üdvözölt, azután az asztalhoz ült és elfogadta a neki följánlott teát. Nemsokára beszélni kezdett. A ház asszonyának ezt mondta :

— El akarom lopni a vendégét.

Azután tőlem kérdezte :

— Nem jönne el velem automobilsétára? Megmutatom a várost és környékét.

A köpenyemet magamra vévén, szokásom szerint zsebre-vágtam a revolveremet, mire a báró fölnevetett.

— Hagyja itt azt a jószágot! Ön itt teljes biztosságban van. De különben is gondoljon Narabancsi Hutuktujának jóslatára, hogy a szerencse mindig önnel lesz.

— Igaz, — feleltem és szintén nevettem. — Jól emlékszem arra a jóslatra. De nem tudom, hogy az én esetemben mit ért a Hutuktu szerencse alatt. Lehet, hogy a szerencsével a halált gondolja.

Kimentünk. A kapunál, messzire világító lámpásával ott állott a nagy Fiat-kocsi. A soffóri szolgálatot teljesítő tiszt szoborként megmeredve ült a kormánynál és meg sem mozdult, mialatt mi a kocsiba szálltunk és leültünk. A báró kiadta a parancsot :

— A dróttalan állomáshoz!

Valósággal röpiültünk. A városban még ébren volt a keleti élet. A kép, amelyet most nyujtott, még különösebb és csodálatosabb volt. A tömegben mindenütt fürgé mongol, burjét és tibeti lovasokat lehetett látni. A karavánok tevéi ünnepiesen fölemelték a fejüket, amikor elrohantunk mellettük. A mongol szekerek fakerekei szívettepően nyikorogtak. Pompás nagy ívlámpák fénye sugárzott be mindent. Az a villamos telep adta nekik az áramot, amelyet a báró

mindjárt Urga elfoglalása után egy telefonteleppel és drót-talan állomással együtt létesített. Parancsára az utcákat is megtisztították és dezinficiálták, ami bizonyára nem történt meg velük Dzsingiszkhán óta. Auto-omnibuszjáratot is rendszeresített a város egyes részei közt, hidakat épített a Tola és Orkhon folyókon át, életet adott egy ujságnak, laboratóriumot teremtett állatorvosok részére, kórházakat és iskolákat nyitott meg és intézkedéseket tett a kereskedelem védelmére, amennyiben kímélet nélkül fölköttetett minden orosz és mongol katonát, akit kínai cég kifosztásán kaptak rajta. Így egyszer elfogtak két kozákot és egy mongol katonát, mert pálinkát loptak egy kínai boltból. Amikor a bűnösöket a báró elé állították, földobatta őket az automobiljába és az illető bolthoz hajtatott. Ott visszaadta az ellopott pálinkát és ráparancsolt az elfogott mongolra, hogy orosz társainak egyikét kösse föl a ház nagy kapujára. Amikor ez megtörtént, rászólt:

— Most akaszd föl a másikat is!

Miután ezzel is végzett a mongol, a három katona parancsnokának hagyta meg, hogy akassza föl a mongolt. Ez bizonyára gyors és igazságos eljárás volt. De a kínai boltos nagyszorongva a báróhoz sietett:

— Generális báró! Generális báró! Kérem távolíttassa el ezeket a kapumról, különben senkisésem lép a boltomba!

Miután a kereskedelmi negyed elröpült a szemünk előtt, az orosz telepre érkeztünk. Egy hídnál, amelyen át kellett haladnunk, több orosz katona és négy rendes külsejű mongol asszony állott. A katonák keményen tisztelegtek, úgy álltak, mint a cövek és parancsnokuk szigorú arcára függesztették szemüket. Az asszonyok eleinte el akartak futni, de azután rájuk is átragadt a fegyelem, kezüket köszöntésül ők is a fejükhöz rántották föl és éppen olyan mozdulatlanul állottak, mint északról való udvarlóik. A báró rám nézett és nevetett.

— Lásza ezt a fegyelmet! Még a mongol asszonyok is köszönnek nekem!

Nemsokára a pusztaságon voltunk. Az automobil röppült, mint a nyíl, fülünk mellett füttyült a szél és köpe-

nyünk ráncait meg sapkánkat rángatta. De Ungern báró nem volt megelegedve. Csukott szemmel ülve, egyre ismételte :

— Gyorsabban! Gyorsabban!

Sokáig hallgattunk. Végre megszólalt :

— Tegnap megcsapattam a segédtsztemet, mert behorant a jurtába és félbeszakította az elbeszélésemet.

— Legyen szíves és fejezze be most, — feleltem.

— Nem úntatja a történetem? Már nem maradt sok mondanivalóm. Elmondtam már, hogy Oroszországban katonai buddhisták rendjét akartam megteremteni. Minek? Az emberiség fokozatos fejlődésének védelmére és harcra a forradalom ellen. Mert bizonyos vagyok abban, hogy az evolúció az istenséghez, a revolúció az állatiassághoz visz. Nekem azonban Oroszországban kellett dolgoznom! Oroszországban, ahol a paraszt durva, kiskorú, vad és mindig rosszkedvű, ahol gyűlöl mindenkit és mindent, anélkül, hogy tudná, miért. A paraszt gyanakvó, anyagiasan gondolkozó és nincs semmiféle szent ideálja. Az orosz értelmiségbeliek pedig képzeleti ideáloknak élnek, amelyeknek nincs semmi reális alapjuk. Erősen hajlandók mindent megbírálni, de teremtő erejük nincs. Akaratuk sincs és nem tudnak mást, mint beszélni, beszélni, beszélni. Mint a paraszt, ők sem tudnak senkit és semmit szeretni. Szeretetük és érzelmük csak képzelt. Gondolatuk és hangulatuk jön és megy, mint a röpke szó és semmi nyoma sem marad. Ez okozta, hogy társaim csakhamar véteni kezdtek a rendi határozatok ellen. Erre elrendeltem a cölibátust, a nő, a kényelem és a fölösleges teljes megtagadását, ahogyan a sárga tan kívánja. És hogy az oroszoknak lehetővé tegyem fizikai természetének a legyőzését, megengedtem az alkohol, a hasis és az ópium korlátlan élvezetét. Most alkoholélvezetért felköttem a tisztejeimet és katonáimat. Akkor azonban ittunk a «fehér láz»-ig, a delirium tremenszig. A rendet nem szervezhettem meg. De háromszáz rendkívül vakmerő és vad férfit gyűjtöttem magam köré. A Németország ellen való háborúban és később a bolsevikok ellen való harcokban is hőssé fejlődtek. Most már csak kevesen vannak közülük.

— Excellenciás uram, a dróttalan táviróállomás! — jelentette a soffőr.

— Hajtson oda! — parancsolta a tábornok.

Lapos dombon volt a nagy, hatalmas rádió-állomás, amelyet a visszavonuló kínaiak részben elpusztítottak, de Ungern báró mérnökei ismét rendbe hoztak. A tábornok gyorsan átolvasta a beérkezett táviratokat és nekem adta át. Moszkvából, Csitából, Vladivosztkból és Pekingből jöttek. Külön sárga papirosra voltak a jelírásos jelentések. Ezeket a báró a zsebébe csúsztatta és így szólt hozzám:

— Ezeket a jelentéseket ügynökeim küldik, akik Csitában, Irkutszkban, Karbinban és Vladivosztkban állomásoznak. Valamennyi ügynök zsidó, csupa ügyes és vakmerő ember és mindannyi a barátom. Van egy zsidó tisztem is, Vulfovics, aki jobb szárnyam parancsnoka. Vad, mint az ördög és a mellett okos és bátor... De most menjünk vissza!

Visszarohantunk a hosszú úton és belemerültünk az éjjel sötétjébe. Vad hajsza volt. A koci kis köveken és gödrökön, sőt kis patakokon is átugrott. Mialatt a pusztaságon átrepültünk, többször láttam föl villanó kis fénypontokat, amelyek azonban csak egy pillanatig voltak láthatók.

— Farkasok szeme, — magyarázta a kísérőm. — Jólakadjuk őket a húsunkkal és ellenségeink húsával.

Azután visszatért vallomásához.

— A háború folyamán fölismertük az orosz hadsereg fokozatos romlását és előre láttuk Oroszországnak szövetségeseivel szemben való árulását, valamint a forradalom veszedelmét is. Ez utóbbinak megelőzésére tervet dolgoztunk ki, amely szerint minden mongol népnek, amely még nem felejtette régi tanait és erkölceit, egy ázsiai állammá kell egyesülnie. Ez az állam autonóm törzsegységekből alakult volna és a legnagyobb és legrégebb kultúra országának, Kínának erkölcsi és törvényhozói vezetésének vetette volna alá magát. Hozzája tartoztak volna a kínaiak, a mongolok, a tibetiek, az afgánok, Turkesztán mongol törzsei, a tatárok, a burjétek, a kirgizek és a kalmukok. Azt akartuk, hogy az állam fizikailag és erkölcsileg erős legyen és saját lelkének, saját filozófiájának és saját egyéni politikájának gondos meg-

örzésével védelmet nyújtson a forradalom ellen. Ha a megörült és megromlott emberiség továbbra is fenyegetni fogja az emberi nemben az isteni szellemet, továbbra is vért fog ontani és akadályozni fogja az erkölcsi fejlődést, akkor ez az ázsiai állam határozottan véget vet ennek a mozgalomnak és tartós, szilárd békét teremt. Propagandánknak a háború alatt pompás sikere volt a turkománok, kirgizek, burjétok és mongolok közt... Álljon meg! — kiáltotta hirtelen a báró.

Az automobil erős lökéssel megállott. A tábornok kiugrott a kocsiból és fölszólított, hogy kövessem. A pusztaságba mentünk. A báró, mintha valamit keresne, az egész idő alatt lehajtott a fejét. Végre azt mormogta:

— Ah, elment innen...

Meglepetve pillantottam rá.

— Azelőtt egy gazdag mongolnak volt itt a jurtája. Noszkoff orosz kereskedőnek volt a szállítója. Noszkoff vad ember volt, amit a mongoloktól neki adott «sátán» név bizonyít. Mongol adósait a kínai hatóságokkal megverette és börtönbe vettette. Ezt a mongolt is tönkretette. Mindenét elvesztette és innen harminc mérföldnyire levő helyre menekült. De Noszkoff rátalált, ami marhája és nyája még megmaradt, elvette és családjával együtt éhhalálnak tette ki. Amikor Urgát elfoglaltam, megjelent nálam ez a mongol még harminc családdal, amelyet szintén Noszkoff tett tönkre. A halálát kívánták... Hát fölakasztattam a «sátán»-t...

Az automobil nagy ívben kanyarodva ismét tovább rohant az éjben és Ungern báró éles, ideges hangon ismét egész Ázsia körül való gondolatairól beszélt.

— Oroszország elárulta Franciaországot, Angolországot és Amerikát. Aláírta a breszt-litovszki szerződést és a kaoszban elmerült. Ekkor elhatároztuk, hogy Ázsiát mozgósítjuk Németország ellen. Hírvivőink előrehatoltak Mongolországba, Tibetbe, Turkesztánba és Kínába. De ebben az időben a bolsevikok megkezdték az orosz tisztek megölését. Kénytelenek voltunk tehát polgárháborút kezdeni ellenük és le kellett mondanunk nagyázsiai terveinkről. De reméljük, hogy később még fölrázzhatjuk egész Ázsiát és a segítségével

visszahozhatjuk a békét és az Istent a földre. Úgy érzem, hogy Mongolország fölszabadításával segítségére voltam ennek az eszmének.

A báró egy pillanatig elgondolkodott. Majd szomorúan folytatta :

— A mozgalomban résztvevő néhány társam azonban nem szeret engem kegyetlenségem és szigorúságom miatt. Még nem értik meg, hogy nem politikai pártot, hanem az egész jelenkori kultúra gyilkosainak szektáját kell legyőznünk. Miért végzik ki az olaszok a «Fekete kéz» tagjait? Az amerikaiak miért ölik meg villamos úton az anarhista bombavetőket? És nekem ne legyen megengedve, hogy megmentsem a világot azoktól, akik a nép lelkét akarják megölni? Nekem, a németnek, kereszteslovagok és rablólovagok utódjának? Gyilkosoknak csak halált szánok... Forduljon meg! — parancsolta a soffőrnek.

Másfél óra mulva megpillantottuk Urga villamos lámpáit.

HARMINCHETEDIK FEJEZET.

Ungern báró tisztjei közt.

A város bejáratának közelében automobil állott egy kis ház előtt.

— Mit jelent ez? — szólt a báró. — Hajtson oda!

Kocsink a másik automobil mellé állott. A kapu fölpattant. Több tiszt kirohant és el akart bújni.

— Vigyázz! — vezényelte a tábornok. — Vissza a házba!

A tisztek engedelmeskedtek. A báró taszhurjára támaszkodva utánuk ment. Mivel a kapu nyitva maradt, minden láthattam és hallhattam, ami történt.

— Jaj nekik! — súgta a soffőr. — A tisztek tudták, hogy a báró velem elhagyta a várost, ami mindig nagy utat jelent. Ezért elhatározták, hogy vidáman töltik el az estét. Meg fogja parancsolni, hogy halálra botozzák őket.

Láttam, hogy az asztal egyik vége tele volt üveggel és konzervdobozzal. Két fiatal asszony ült az asztalnál. A tá-

bornok beléptére fölugrottak. Hallottam, hogy a báró érdes hangján röviden, élesen, keményen beszélt.

— Elpusztul a hazájuk... gyalázat valamennyi oroszra és ők nem értik meg... nem érzik... bor és asszony kell nekik... Gazemberek! Elvetemültek!... Százötven tashurt kap mindegyiktek!

Azután suttogóra vált a hangja.

— És maguknak hölgyeim, nincs semmi érzékük népük romlása iránt? Nincs? Maguknak mindegy. És nem gondolnak a fronton levő férjeikre, akiket talán éppen most ölnek meg? Maguk nem nők!... Ide hallgassanak hölgyeim. Még egyszer és fölköttetem magukat...

Visszajött a kocsihoz és többször megszólaltatta az automobil-tülköt. Azonnal mongol lovasok vágattak oda.

— Vigyétek ezeket az embereket a parancsnokhoz! Majd később kiadom a parancsot, mi történjék velük.

A báró jurtájáig terjedő úton hallgattunk. Izgatott volt, nehezen lélekzett, egyik cigarettáról a másikra gyújtott rá és egy-két szippantás után eldobta.

— Vacsorázzék velem, — mondta.

Meghívta még törzskari főnökét is, egy nagyon tartózkodó, szomorú, de rendkívül jól nevelt embert. A szolgák forró kínai ételt tálaltak föl, amit hideg hús és kompót követett. A nélkülözhetetlen tea persze nem hiányozhatott. Pálcikákkal ettünk. A báró nagyon szórakozott volt.

Óvatosan a magukról megfélemedezett tisztokról kezdem beszélni és megpróbáltam, hogy a rendkívül súlyos viszonyokra utalva, amelyek közt élnek, kimentsem viselkedésüket.

— Testestől-lelkestől rosszak, demoralizáltak és a mélységek mélységére sülyedtek, — mormogta a báró.

A törzskarnak a főnöke segítségemre volt és a báró végre is arra utasította, telefonozza meg a parancsnoknak, hogy bocsássa szabadon a tiszteket.

Másnap a barátaimmal voltam együtt, akikkel az utcákon kóboroltam és megfigyeltem az élénk életet. A báró nagy energiája nem engedett pihenést sem magának, sem pedig környezetének. Mindenütt ott volt és mindent látott,

de sohase avatkozott be alantasainak munkájába. Mindenkinnek dolgoznia kellett.

Estére a törzskar főnöke hívott meg a szállására, ahol sok intelligens tisztet találtam. Megint el kellett mondanom utazásom történetét. Élénken beszélgettünk, egyszerre csak belépett Szepailoff ezredes. Magában dúdolgatott. A jelenlevők azonnal elhallgattak és egyik a másik után valami ürüggyel távozni iparkodott. Szepailoff néhány iratot adott át a házigazdánkknak, azután hozzám fordult.:

— Pompás halpástétomot és forró paradicsomlevest küldök majd önnek vacsorára.

Távozása után a házigazda kétségbeesve tördelte a kezét és ezt mondta :

— Ez után a forradalom után most ezzel a söpredékkel vagyunk kénytelenek dolgozni!

Néhány perc mulva egy katona Szepailofftól halpástétomot és leveses tálban levest hozott. Mikor a katona az asztal fölé hajolt, hogy letegye az edényt, a törzskar főnöke a szemével intett nekem és ezt mondta :

— Nézze meg ezt az arcot.

Eltávozta után a törzskar főnöke fülelt, míg léptei egészen elhangzottak.

— Ez Szepailoff hóhérja. Ez akasztja föl és fojtja meg azokat a szerencsétleneket, akiket elítéltek.

Azután nagy meglepetésemre a levest kiöntötte a szénserpenyő mellé, majd kiment és a halpástétomot átadta a kerítésen.

— Szepailoff főztje és bár bizonyára nagyon ízletes, mérég lehet benne. Szepailoff házában nagyon veszedelmes bármit enni és inni.

Ez események következtében nagyon nyomott kedvben tértem vissza a házamhoz. Házigazdám még nem aludt, hanem ijedt szemmel az ajtóig elém jött. A barátaim is ott voltak. Mindnyájan ezt mondták :

— Hála Istennek! Nem érte semmi baj?

— De hát mi történt? — kérdeztem.

— Ide hallgasson, — mondta a házigazdám. — Alighogy ön eltávozott, Szepailofftól egy katona jött ide azzal,

hogy adjuk át a podgyászat, mert önnek szüksége van rá. De mi tudtuk, hogy mit jelent ez — hogy először átkutatják, azután...

Mindjárt megértettem a veszedelmet. Szepailoff azt tehetette volna be a podgyászomba, amit akart és azután bevádolhatott volna.

Régi barátom, az agronóm és én rögtön elmentünk Szepailoff szállására. Barátomat künn hagytam az ajtó előtt.

Amikor beléptem, ugyanaz a katona jött elém, aki a vacsoránkat hozta. Szepailoff azonnal fogadott. Tiltakozásomra azt felelte, hogy tévedés történt és arra kért, hogy várjak egy pillanatig. Kiment. Vártam öt, tíz, tizenöt percig. Nem jött senki. Az ajtón kopogtam, de nem kaptam feleletet. Ekkor elhatároztam, hogy fölkeresem Ungern bárót. De amikor a kijáráshoz mentem, zárva találtam az ajtót. Megpróbálkoztam a másik ajtónál; az is zárva volt. Kelepcébe estem! Már fütyülni akartam a barátomnak, amikor a falon telefont pillantottam meg. Fölszóítottam Ungern bárót. Néhány perc múlva megjelent Szepailoffal együtt.

— Mit jelent ez?

Ezt kérdezte Szepailofftól szigorú, fenyegetődző hangon és feleletet sem várva, taszhurjával akkorát ütött rá, hogy Szepailoff a földre zuhant.

Kimentünk. A tábornok kihozatta podgyászomat. Azután a maga jurtájába vitt el.

— Itt fog lakni! Nagyon örülök, hogy ez megtörtént, — tette hozzá mosolyogva, — mert most mindent elmondhatok önnek, amit elmondani szeretnék.

Erre megkérdeztem:

— És le is szabad írnom mindazt, amit itt hallottam és láttam?

Egy pillanatig gondolkozott, azután ezt felelte:

— Adja ide a jegyzőkönyvét.

Odaadtam az albumot, amelyben útvázlataim voltak.

Ezt írta bele:

— A halálom után. Ungern báró.

Ezt az ellenvetést kockáztattam meg:

— De hiszen én öregebb vagyok, mint ön és hamarább fogok meghalni.

Szemét lezárta, fejét lehorgasztotta és ezt suttopta:

— Ó nem. Még százharminc nap, azután vége lesz; azután... Nirvána! Mennyire belefáradtam gondjaimba, aggodalmaimba és gyűlöletembe.

Sokáig hallgattunk. Éreztem, hogy most Szepailoff halálos ellenséggé lett és Urgát a lehető leggyorsabban el kell hagynom. Éjfél után kettőre járt az idő. Ungern báró hirtelen fölállott.

— Menjünk a nagy és jó Buddhához.

Elgondolkozva és ragyogó szemmel mondta ezt, míg egész arcán egyetlen szomorú, keserű mosoly vonult át.

Előparancsolta az automobilt.

HARMINCNYOLCADIK FEJEZET.

Buddha előtt.

A kolostorhoz érve, elhagytuk az automobilt és szűk utcák labirintusában merültünk el, míg végre Urga legnagyobb temploma előtt álltunk, amelynek tibeti fala és ablaka, de hivalkodó kínai teteje volt. Egyetlen lámpás égett a bejáratnál. A bronz- és vasveretű nehéz kapu zárva volt. Amikor a tábornok ráütött a nagy sárgaréz gongra, amely a kapu mellett függött, minden irányból megijedt szerzetesek futottak felénk. Meglátván a «tábornok bárót», a földre borultak, mert tiszteletből nem akartak a nagy emberre nézni.

— Keljetek föl, — mondta a báró — és bocsássatok be a templomba.

A belseje olyan volt, mint a legtöbb láma-templomé, ugyanazok a sokszínű zászlók, imákkal, szimbolikus jelekkel és szentek képeivel, ugyanazok a boltozatról lelógó nagy selyemszalagok és isteneknek meg istennőknek ugyanama képei. Az oltár mindkét oldalán alacsony vörös padok voltak a lámák és a kórus számára. Kis lámpások vetették fényüket az oltáron álló arany és ezüst edényekre és gyertyatar-

tókra. Az oltár mögött nehéz, sárga selyemfüggöny csüngött tibeti fölírásokkal.

A lámák félrevonták a függönyt. A mögötte levő térben, a lobogó lámpások félhomályában az arany lótuszvirágon ülő Buddha aranyozott szobra lett látható. Az arca közömbös volt és nyugodt. Gyöngé fény sugar adott neki némi életet. A szobor mindkét oldalán sok ezer kisebb Buddha, jámbor templomlátogatók áldozati ajándéka állott. A báró a gongra ütött, hogy a nagy Buddha figyelmét a maga imádságára terelje és egy marék pénzt dobott egy nagy bronz-csészébe. Azután a keresztes vitézek e sarjadéka, aki a Nyugat minden filozófusát olvasta, lecsukta a szemét, kezével eltakarta az arcát és imádkozott. Bal csuklóján fekete olvasót vettem észre. Körülbelül tíz percig imádkozott. Azután a kolostor második végéhez vezetett. Odamenet ezt mondta :

— Ezt a templomot nem szeretem. Új és akkor építettek, amikor az Élő Buddha megvakult. Az arany Buddha arcán nem látok se könnyüt, se reményt, se gondot, se a nép háláját. Még nem mult el elegendő idő, hogy ilyen nyomokat hagyott volna az isten arcán. Most a jóslások régi szobájához fogunk menni.

Ez kicsiny, a kortól megfeketedett épület volt, hasonló egy lapos, kerek tetejű toronyhoz. Az ajtók ki voltak tárva. Az ajtótól kétoldalt forgatható imakerekek voltak elhelyezve. Az ajtó fölött vörösrézlap volt látható az állatöv jegyeivel. A szobában két szerzetes volt, aki szutrákat énekelt. Nem tekintettek föl, amikor beléptünk. A tábornok odalépett hozzájuk és így szólt :

— Vessetek kockát, hogy meglássam napjaim számát.

A szerzetesek két csészét hoztak, amelyekben sok kocka volt. A kockákat egy alacsony asztalra vetették ki. A báró végignézte ezt a műveletüket és velük együtt számította ki az eredményt, azután ezt mondta :

— Százharminc! Megint százharminc!

Az oltárhoz lépve, amelyen Buddhának Indiából idehozott régi kőszobra állott, újra imádkozni kezdett.

Virradatkor még más templomokat és imahelyeket

is fölkerestünk, meglátogattuk az orvosi iskola múzeumát, a csillagászati célokat szolgáló tornyot és az udvart is, ahol a bandik és a fiatal lámák napi reggeli birkózó gyakorlataikat végezték. Más helyen a lámák nyilazásban gyakorolták magukat. Néhány előkelőbb láma meleg ürühúst, teát és vad hagymát szolgált föl nekünk.

A jurtába visszatérvén, hasztalan próbáltam aludni. Sok mindenféle kérdés járta át a fejemet.

— Hol vagyok? Mely korszakban élek?

Tudtam, hogy homályosan érzem valami nagy eszme, valami óriási terv, valami leírhatatlan emberi fájdalom láthatatlan érintését.

Ebéd után a tábornok azt mondta, hogy be fog mutatni az Élő Buddhának. Mivel az Élő Buddhától nagyon nehezen lehet kihallgatást kapni, nagyon megörültem ennek a kínálkozó alkalomnak. Automobilunk nemsokára megállott az isten palotáját körülvevő vörös-fehér csíkos fal kapuja előtt. Kétszáz láma rohant elő sárga és vörös ruhában, hogy a Dchiang Dchünt, a tábornokot üdvözölje ezzel az elfojtott tiszteletteljes suttogással: «Khán! Hadisten!» Tágas csarnokon vezettek keresztül bennünket, amelynek kemény vonalait a félhomály enyhítette. Nehéz faragott ajtók szolgáltak a palota belső részébe. A csarnok mélyében daisz állott, sárga selyem vánkossal befödött trónussal. A trónus támlája vörös volt, arany szegéllyel. Két oldalán sárga selyemből készült falernyők voltak, kínai fenyőből készült cifra keretben. A trónus mellett üvegszekrények állottak, tele Kínából, Japánból, Indiából és Oroszországból származó műtárgyakkal. A trónus előtt levő hosszú, alacsony asztal mellett nyolc mongol nemes ült. Elnökük nagyon tiszteletreméltó, okos, energikus arcú és nagy, átható szemű öreg ember volt. Megjelenése buddhista szenteknek drágakő-szemmel el látott ama faszobraira emlékeztetett, amelyeket a tokiói múzeum buddhizmusnak szentelt részében láttam, ahol a japánok Amida, Daunichi-Buddha, Kvanon istennő és a jókedvű öreg Hotei régi szobrait mutogatják.

Ez az ember Jahantszi Hutuktu volt, a mongol minisztertanács elnöke, akit messzi Mongolország határán túl

is tiszteltek. A többi jelenlevők miniszterek, khánok és Khalkha legfőbb fejedelmei voltak. Jahantszi Hutuktu föl-szólította Ungern bárót, hogy az ő oldalán foglaljon helyet. Számomra európai széket hoztak. Ungern báró tolmács segítségével tudtára adta a minisztertanácsnak, hogy néhány nap múlva eltávozik Mongolországból és figyelmeztette a minisztereket, védjék meg a Dzsingisz khán utódai számára kivívott szabadságot, mert a nagy császár lelke még él és azt követeli a mongoloaktól, hogy újra hatalmas nép legyenek és hogy mindazokat az ázsiai királyságokat, amelyeken egykor ő uralkodott, egyetlen nagy középázsiai állammá egyesítsék.

A tábornok fölemelkedett. A többiek mind követték példáját. Mindeniktől külön-külön komolyan elbúcsúzott. Jahantszi láma előtt mélyen meghajolt. Jahantszi Hutuktu kezét a báró fejére tette és megáldotta őt.

A tanácskozó teremből mindjárt ahhoz az orosz stílusban épült házhoz mentünk, amely az Élő Buddha személyes lakóhelye. A házat vörös és sárga lámák, szolgák, a Bogdo tanácsosai, hivatalnokok, jövendőmondók, doktorok és kegyeltek serege teljesen körülvette. E ház kapujától a palota külső faláig hosszú, vörös kötél húzódott, amelynek vége künn a falon át lelógott. A zarándokok letérdelve egy ott álló szerzetesnek selyem hatykot vagy egy darab ezüstöt szoktak adni. Ha valaki megérinti a kötél végét, amelynek belső vége a Bogdo kezében van, akkor közvetlen összekötetésbe jut a szent, ujjászületett Élő Istennel. Azt hiszik, hogy a teveszőrből és lószőrből készült kötélen át áldás áramlik ki az imádkozókhoz. Minden mongol aki megérintette a misztikus kötelet, zarándokútjának jeléül vörös szalagot visel a nyaka körül.

Nagyon sokat hallottam a Bogdo khánról, mielőtt alkalmam nyílt, hogy megláthattam. Hallottam, hogy nagyon hajlik az alkoholélvezetre és ebbe is vakult bele, hallottam, hogy külsőleg mennyire szereti a nyugati kultúrát és hogy feleségével együtt, aki az ő nevében sok küldöttséget és hírhozót fogad, mélyen a kancsó fenekére szokott nézni.

Abban a szobában, amelyet a Bogdo magán-dolgozó-

szobául használt, két láma-titkár volt. Ezeknek éjjel-nappal őrizniök kellett az ott levő ládát, amelyekbe nagy pecsétjei voltak rejtve. Az egész terem a lehető legegyszerűbb volt. Egy alacsony kínai lakkasztalkán a Bogdo írószerszáma feküdt és egy sárga selyembe burkolt skatulya kis pecsétekkel, amelyeket a kínai kormány és a Dalai Láma adott neki. Mellette alacsony karosszék volt és egy bronz szénszerpenyő vas kályhacsővel. A falakon a Szvasztika jelei és tibeti meg mongol föliratok voltak láthatók. A karosszék mögött kis oltár állott arany Buddha-szoborral, amely előtt két faggyúgyertya égett. A padlót vastag, sárga szőnyeg fődte.

Amikor beléptünk, az Élő Buddha a szomszédos szobában levő kis magán-imaszekrényénél volt. Ébbe a szobába senkinek sem szabad belépnie, kivéve magát a Bogdo khánt és a Kanpo-Gelongot (a gelongok legfőbb rangja), akinek az a föladata, hogy a templomi szertartásokat rendezze és az Élő Buddhának magányos imáiban segítse. Az egyik titkár azt mondta, hogy a Bogdo ma reggel nagyon izgatott volt. Délben ment az imaszekrényhez.

A sárga tan komolyan imádkozó főnökének hangját sokáig hallottuk. Azután egy másik ismeretlen hang szólalt meg. A szekrényénél a föld Buddhája az ég Buddhájával beszélgetett — legalább ezt mondták a lámák.

— Várjunk kissé, — indítványozta a báró. — Talán nemsokára kijön.

Várakozás közben a tábornok Jahantszi lámáról beszélt. Elmondta, hogy ha Jahantszi nyugodt, éppen olyan, mint más ember, ellenben ha meg van hatva és mélyen elgondolkozik, akkor dicsfény látható a feje körül.

Félóra mulva a láma-titkárok egyszerre csak nagy félelmet mutattak. A szekrényhez való bejárat mellett hallgatódtak. Azután arccal a földre borultak. Az ajtó lassan kinyílt és belépett Mongolország császára, az Élő Buddha, őszentsége Bogdo Dжебtsung Damba Hutuktu, külső Mongolország khánja. Kövér, öreg ember volt. Komoly, símára beretvált arca a katolikus egyház bíborosaira emlékeztetett. Sárga selyemből készült, fekete szegélyű mongol kabát volt

rajta. A vak ember szeme tágra meredt. Nehézkesen a karos-székbe roskadt és ezt susogta :

— Írjátok!

Az egyik titkár mindjárt papirost és kínai írőecsetet vett elő. A Bogdo lediktálta iménti látomását és amit mondott, meglehetősen zavart volt és éppenséggel nem hangzott érthetően. A következő szavakkal végződött :

— Ezt láttam én, a Bogdo Hutuktu Khán, amikor a nagy, bölcs Buddhával beszéltem, akit a jó és a gonosz szellemek vettek körül. Bölcs lámák, Hutuktuk, Kanpok, Marambak és szent Gheghenek adjatok feleletet látomásomra!

Befejezván diktátumát, letörölte homlokáról az izzadságot és megkérdezte, ki van jelen. A titkárok egyike leterdelve ezt felelte :

— Ungern báró khán Dchiang Dchün és egy idegen.

A tábornok bemutatott a Bogdónak, aki üdvözlete jeleül fejet hajtott. A tábornok és a Bogdo halkán beszélgetett egymással. A nyitott ajtón át megláttam az imaszoba egy részét. Láttam egy nagy asztalt több könyvvel, amelyek közül néhány nyitva volt, néhány pedig a földön feküdt, egy szénserpentyőt vörösen izzó faszénnel és egy kosarat, amelyben egy juhnak a jóslásra szolgáló lapockacsontja és bele volt. A báró nemsokára fölkelt és meghajolt a Bogdo előtt. A tibeti a báró fejére tette a kezét és e közben imát mormolt. Azután a maga nyakáról levett egy ikont és a báró nyakába akasztotta.

— Ön nem fog meghalni, hanem az élő lények legfőbb alakjában újra fog születni. Gondoljon erre ujjászületett hadisten, a hálás Mongolország khánja.

Nyilvánvaló volt, hogy az Élő Buddha megáldotta a «véres tábornokot» a halála előtt.

A következő két napon háromszor nyílt alkalmam arra, hogy az Élő Buddhát a Bogdo egyik barátjával, Djam Bolon burjét fejedelemmel meglátogathattam. Ezeket a látogatásokat könyvem negyedik részében fogom leírni.

Ungern báró számomra és kíséretem számára megszervezte a továbbutazást a Csöndes-Óceánhoz. Úgy volt, hogy Mandzsuoorszag északi részéig teveháton utazunk. Mivel

Uliasszutaiból levelet küldtem a pekingi francia követségnek és nálam volt Uliasszutai kínai kereskedelmi kamarájának levele, amely megköszöni, hogy a várost megóvtam a pogromtól, ezért azt terveztem, hogy előrehatolok a kelet-kínai vasút legközelebbi állomásáig és onnan Pekingbe megyek. Útitársamul szegődött Olufszen E. V. dán kereskedő és egy tudós turgut láma, aki szintén Pekingbe igyekezett.

Sohasem fogom elfelejteni az 1921 május 19-től 20-ra forduló éjszakát. Vacsora után Ungern báró azt indítványozta, hogy menjünk el Djam Bolon jurtájába, akivel az Urgába való megérkezésemet követő első napon ismerkedtem meg. Djam Bolon jurtája fából készült, magas, lapos síkon volt fölállítva az orosz telepítvény mögött. A bejáratnál két burjét tiszt fogadott és kísért be a jurtába. Djam Bolon középkorú, magas, vékony ember volt és az arca szokatlanul hosszú. A világháború előtt egyszerű juhász volt és Ungern báróval együtt harcolt előbb a német fronton, majd a bolsevikok ellen. A burjétek nagyfejedelme volt, utódja egykori burjét királyoknak, akiket az orosz kormány megfosztott trónjuktól, mert megkísérelték a burjét nép függetlenségének megteremtését.

A szolgák dióval, mazsolával, fügével és sajttal teli tálakat hoztak és teát szolgáltak föl.

— Ez az utolsó éjjel, Djam Bolon! Ön megigérette . . .

— Nem feledtem el, — válaszolta a burjét. — Minden készen van.

Amikor az óra éjfélét mutatott, Djam Bolon fölkelt és kiment a jurtából. Ungern báró, mintha igazolni akarná magát előttem, így szólt hozzám :

— Azt akarom, hogy még egyszer jósolják meg a sorsomat. Ügyünk érdekében még nagyon korán lenne meghalnom . . .

Djam Bolon egy kicsi, középkorú asszony kíséretében jött vissza, aki keleti módra lekuporodott a szénserpenyő mellé, mélyen meghajolt és rámeresztette a szemét Ungern báróra. Arca fehérebb, keskenyebb és soványabb volt, mint aminő a mongol asszonyoké szokott lenni. Szeme fekete volt és éles. Ruhája a cigányasszonyok öltözetéhez hasonlí-

tott. Később megtudtam, hogy a burjét népnek egyik híres jövendőmondója és jósnője, cigánynő és burjét férfi leánya volt.

Övéből lassan kis zacskót húzott ki és néhány kis madárcsontot meg egy maroknyi szárított füvet vett ki belőle. Azután szaggatott, érthetetlen szavakat kezdett suttogni és időről-időre füvet dobott a tűzbe. A sátrat lassanként jó illat járta át. Éreztem szívem dobogását és ködös lett a fejem. Miután minden füvét elégette, a madárcsontokat a szénszerpenyőre rakta és kis bronzfogóval újra meg újra megforgatta. Amikor a csontok megfeketedtek, megvizsgálta és ekkor félelem és fájdalom kezdett kiülni az arcára. Idegesen letépte fejkendőjét, rángatózni kezdett és rövid, éles mondatokat kiáltott.

— Látok... Látom a hadistent... Élete vége felé jár... rettenetes... utána árnyék... fekete, mint az éjszaka... árnyék... Még százharminc lépés marad... azon túl sötétség... semmi... semmit sem látok... A hadisten eltűnt...

Ungern báró lehorgasztotta a fejét. Az asszony kitárt karral a hátára zuhant. Elájult, de mintha csukott szempillája alatt fénylő pupillát láttam volna. Két burjét kivitte az élettelen alakot. Erre sokáig mély csönd lett a burjét fejedelem jurtájában. Végre Ungern báró fölkel és magában beszélgetve, körüljárógatta a szénszerpenyőt. Majd megállt és nagyon gyorsan ezt mondta:

— Meg fogok halni! Meg fogok halni!... De ez nem tesz semmit, nem tesz semmit. Az ügy már mozgásban van és nem fog meghalni... Ismerem az utat, amelyen ez az ügy haladni fog. Dzsingisz khán utódainak törzsei fölébredtek. A mongolok szívében senki sem fogja a tüzet eloltani. Ázsiában a Csöndes- és az Indiai-Oceántól egészen a Volga partjáig egy nagy állam lesz. Buddha bölcs vallása el fog terjedni északra és nyugatra. Ez a szellem győzelme lesz. Támad majd hódító és vezér, erősebb és vakmerőbb, mint Dzsingisz khán és Ugadai. Okosabb lesz és kegyesebb lesz, mint Baber szultán és kezében tartja majd a hatalmat addig a szerencsés napig, amelyen a Világ Királya föld-

alatti fővárosából a napvilágra lép. Miért, miért nem leszek én a buddhizmus harcosainak legelső sorában? Karma miért rendelte ezt így? De így kell lennie! Oroszországnak előbb meg kell tisztulnia a forradalom gyalázatától, vérrel és elpusztulással kell megtisztulnia és mindenkinek, aki a kommunizmus híve, családjával együtt kell tönkremennie, hogy utódjai kiirtassanak.

— A báró feje fölé emelte a kezét és úgy mozgatta, mintha valami ismeretlen személynek parancsokat és rendeleteket adott volna.

Virradni kezdett.

— Megjött az én időm! — mondta a tábornok. — Rövidesen elmegyek Urgából.

Gyorsan és keményen kezet fogott velünk:

— Isten önnel mindörökre. Rettenetes halállal fogok meghalni. De a világ még sohasem látott olyan terrort és olyan vértengert, aminőt most fog látni...

A jurta ajtaja becsapódott. Eltűnt. Sohasem láttam őt többé.

— Nekem is távoznom kell, mert én is ma utazom el Urgából.

— Tudom, — felelte a fejedelem. — A báró bizonyos okból hagyta önt itt. Negyedik kíséruül maga mellé adom a mongol hadügyminisztert. Ez önre nézve szükséges...

Ezt az utolsó mondatot minden egyes szót megnyomva mondta Djam Bolon. Nem kérdeztem az okát, mert megszoktam a misztériumok ez országának misztériumát és a jó és rossz szellemeket.

HARMINCKILENCEDIK FEJEZET.

A nyeregfejű ember.

Miután Djam Bolon jurtájában teát ittam, gyorsan visszalovagoltam szállásomhoz, hogy kevés cókómókat összecsomagoljam. A turgut-láma már ott volt.

— A hadügyminiszter velünk fog utazni. Ez szükséges.

— Jól van, — feleltem.

Ezzel Olufszén házához lovagoltam, ezért az én dán úti-társamért. De Olufszén váratlanul kijelentette, hogy kénytelen még néhány napot Urgában eltölteni. Ez végzetes elhatározás volt a részéről, mert egy hónap múlva azt jelentették róla, hogy megölte Szepailoff aki Ungern báró eltávozása után mint városparancsnok Urgában maradt.

A hadügyminiszter, tömzsi, fiatal mongol, csatlakozott karavánunkhoz. Körülbelül hat mérföldet lovagolhattunk, amikor automobilt láttunk mögöttünk közeledni. A láma féltősen beburkolódzott a köpenyébe. Éreztem, — ez az érzésem sohasem csalt meg — hogy veszedelem közeleg. Kinyitottam tehát revolverem tokját és elfordítottam a revolver zárócsapját. Nemsokára megállott mellettünk az automobil. Szepailoff ült benne mosolygó arccal és mellette két hóhérja, Chesztiakoff és Idanoff. Szepailoff rendkívül barátságosan köszöntött bennünket és ezt kérdezte :

— Önök Khazahudukban váltanak lovat? Azon a szoroson át, amelyik ott elöl van, visz oda az út? Nem ismerem az utat és utól kell érnem egy hírvivőt, aki oda ment.

A hadügyminiszter azt felelte, hogy aznap este Khazahudukban leszünk és megmagyarázta Szepailoffnak az utat. Az automobil tovarohant. Amikor eltűnt a szoros túlsó felén, a hadügyminiszter megparancsolta egy mongolnak, hogy vágtsaon előre és nézze meg, nem állott-e meg az automobil valahol a szoros túlsó felén. A mongol nekiindította a lovát és elrúgtatott. Lassan követtük.

— Mi a baj? — kérdeztem. — Kérem, adjon felvilágosítást.

A miniszter elbeszélése szerint Djam Bolon tegnap megtudta, hogy Szepailoff útközben utól akar érni, hogy megöljön, mert azzal gyanúsít, hogy a bárót fölingerelte ellene. Djam Bolon ezt bejelentette a bárónak, aki azután az én biztosságomra rendelte el ezeket az intézkedéseket.

Az előre lovagolt mongol visszajött és jelentette, hogy az automobilt nem látni sehol.

— Mi most más útra térünk, — mondta a miniszter, — úgy, hogy az ezredes hiába fog bennünket várni Khazahudukban.

Undur Doboban északnak fordultunk és este egy fejedelem táborához érkeztünk. Itt elbúcsúztunk a minisztertől, pompás friss lovakat kaptunk és a legnagyobb gyorsasággal folytattuk utunkat kelet felé és így messzi magunk mögött hagytuk a nyeregfejű embert, akitől Van Kure közelében annyira óvott az öreg jövendőmondó.

Tizenkét nap mulva, amely idő alatt nem volt több kalandom, elérkeztünk a keletkínai vasút első állomásához. Onnan, nekem hihetetlenek tetsző kényelemben, Pekingbe utaztam.

*

A pompás szállóbeli élet kényelmének közepette sem tudtam szabadulni attól a hatástól, amelyet az Urgában eltöltött kilenc nap gyakorolt rám, amikor naponta láttam Ungern bárót, az «újrászületett hadistent». Az újságok jelentéseket közöltek a bárónak Transbajkálián át való véres előnyomulásáról. Ezek a jelentések fölélesztették emlékeimet. Sőt most, több mint hét hónap elteltével sem tudom elfeledni az örület, az ihlettség és a gyűlölet amaz éjszakáit.

A jóslat teljesült. Körülbelül százharminc nappal azok után az események után, Ungern báró, tisztjeinek árulása következtében a bolsevikok kezébe került, akik, mint jelentették, szeptember vége felé kivégezték.

Ungern-Sternberg báró... Mint a bosszúálló Karma véres viharja száguldott végig Közép-Ázsián. Mit hagyott hátra? A katonáinak szóló, Szent János kinyilatkoztatásával végződő szigorú parancsot:

— Ne álljon senki az orosz nép lelkét megrontók és megölők megbosszulásának útjába. A forradalmat ki kell irtani a világból. Tőle óvott bennünket Szent János látomása: «És az asszony fel volt öltözve bíborba és bársonyba és fölékesítve arannyal és drágakövel és gyöngyökkel, kezében tartva egy arany poharat, telve undoksággal és az ő paráznaságának tisztátalanságával. És homlokára e név vala írva: Titok. A nagy Babilon, a paráznaságok és föld undokságainak anyja. És láttam ez asszonyt megrészegevedve a szentek véréből és Jézus vértanuinak véréből.»

Emberi dokumentum ez, dokumentuma az orosz tragédiának, talán dokumentuma a világ tragédiájának.

De a mongol jurtákban és a burjétok, mongolok, kirgizek, kalmukok és tibetiek tábortüzeinél a juhásztorok tovább fogják mesélni a keresztesvitézek és tengeri rablók e fiának legendáját.

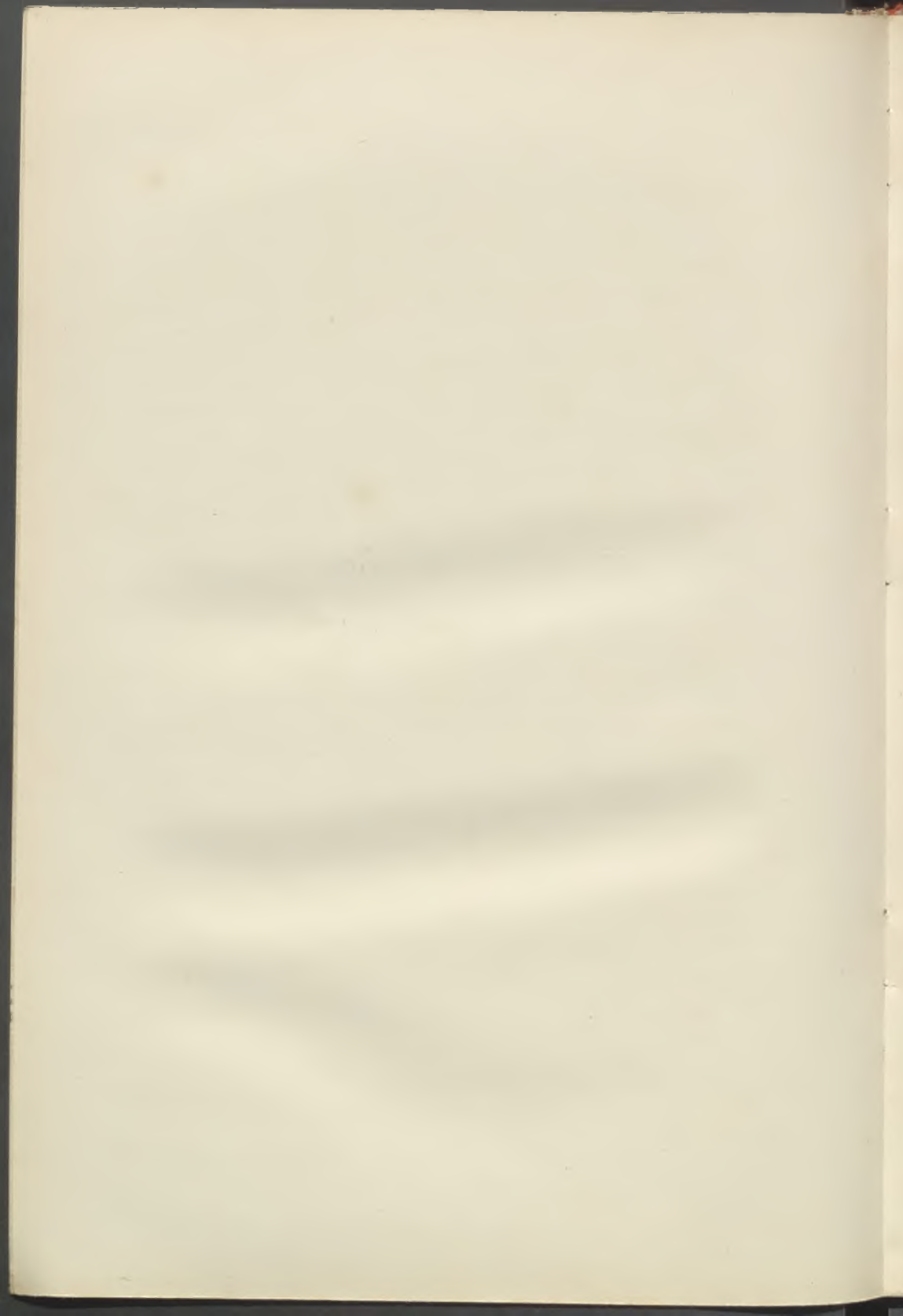
— Egy fehér harcos jött északról. Fölszólította a mongolokat, hogy tépjék szét rabláncaikat, amelyek le is hullottak a fölszabadított földre. Ez a fehér harcos az újrászületett Dzsingisz khán volt. Megjósolta valamennyi mongol legnagyobbikának eljövételét, aki el fogja terjeszteni Buddha nemes tanát és Dzsingisz khán, Ugadai és Kublai khán utódainak hatalmát. Így lesz!

Ázsia fölébredt és fiai most merészen beszélnek.

A világ békéjére jó lesz, ha mint a bölcs építők, Ugadai és Baber szultán tanítványai, nem pedig mint «a pusztító Tamerlan gonosz démonjainak» képviselői fognak föllépni.

NEGYEDIK RÉSZ.
AZ ÉLŐ BUDDHA.

NEGYVENEDIK FEJEZET.

Az ezer örömök szerencsét adó kertjében.

Mongolországban, a csodák és misztériumok országában lakik mindannak a megőrzője, ami titokzatos és ismeretlen, az Élő Buddha, ő szentsége Djebszung Damba Hutuktu Khán vagy Bogdo Gheghen, Ta Kure főpapja. A soha meg nem haló Buddha inkarnációja ő, képviselője a szellemi császárok szakadatlan, titokzatosan folytatódó ágának, akik 1670 óta uralkodnak és Buddha-Amitabha nemesítő szellemét egyesítik magukban Chan-ra-zival vagy a «hegyek szármalmas szellemével». Minden benne gyökerezik, a napmitosz, a Himalája titokteljes hegycsúcsainak varázsa, az indiai pagodáról szóló elbeszélések, a mongol császároknak — egész Ázsia császárjainak — fanyar fensége, a kínai bölcsek régi, ködös legendái, a brahminok gondolataiba való behatolás, az «erényes rend» szerzeteseinek szigorú életszabályai, az örökké vándorló harcosok, az oletok khánjaikkal, Batur Hun Taigi és Guszhi bossúja, Dzsingisz khán és Kublai khán büszke hagyománya, a lámák klerikális-reakciós pszichológiája és a tibeti királyok misztériuma, akiknek sorát Szrong-Tszang-Gampa nyitotta meg és Paszpa sárga szektájának kegyelmetlensége. Ázsiának, Mongolországnak, Pamiirnak, a Himalájának, Mezopotámiának, Perzsiának és Kínának egész összefolyó története körülveszi az urgai Élő Istent. Nem csoda, hogy a Volga mellett, Szibériában, Arabiában, az Eufrát és a Tigris közt, Indokínában és a Jeges-tenger partján tisztelik a nevét.

Urgában való időzésem alatt többször fölkerestem az Élő Buddha lakóhelyét, beszéltem vele és megfigyeltem életmódját. A tudós Marambák közt levő kegyeltjei sokat beszéltek nekem róla. Láttam, amikor horoszkópokat olvas le, hallottam jóslásait, alkalmam nyílt, hogy könyveinek és kéz-

iratainak régi archivumába tekinthettem, amelyek valamennyi Bogdo khán életének leírását és jóslását tartalmazzák. A lámák nagyon nyíltszívűek voltak velem szemben, mert Narabancsi Hutuktujának levele megnyerte számomra a bizalmukat.

Az Élő Buddhának, mint a lámaizmusban mindennek, kettős személyisége van. Okos, éleselméjű és energikus, de egyszersmind iszákos, ami megvakulását okozta. Amikor megvakult, a lámák kétségbeestek. Néhányuknak az volt a véleménye, hogy a Bogdo khánt meg kell mérgezni és Buddha egy másik inkarnációjának kell a helyét elfoglalni. Mások ellenben rámutattak azokra a nagy érdemekre, amelyeket a főpap a mongolok és a sárga tan követői szerint szerzett. Elhatározták tehát, hogy az isteneket óriási Buddha-szoborral ellátott nagy templommal fogják kiengesztelni. Ez azonban nem segített a Bogdo szemevilágán. De az eset alkalmat adott neki arra, hogy azoknak a lámáknak, akik a probléma megoldására nézve a nagyon radikális módszert pártolták, segítségére legyen, hogy hamarább léphessenek át a fölsőbb életbe.

A Bogdo khán állandóan az egyház és Mongolország sorsán töpreng. De ugyanekkor haszontalan játékokat űz. Nagyon tetszik neki a tűzérség. Egy volt orosz tiszt két öreg ágyút ajándékozott neki, amiért a Tumbaiir Hun címet kapta, ami azt jelenti, hogy «szívemhez közelálló fejedelem». Ezt a két ágyút ünnepnapokon a vak ember nagy gyönyörűségére elsütik. Automobil, gramofon, telefon, kristály, porcellán, kép, illatszer, hangszer, ritka állat és ritka madár, elefánt, a Himalájából való medve, majom, indiai kígyó és papagály, mindezt ott lehet találni az «Isten» palotájában, de mindenről hamar megfeledkeztek.

Urgába az egész lámái és buddhista világból jönnek zárandokok és ajándékok. A palota kincstárosa, a tiszteletreméltó Balma Dorji, egyszer elvitt magával abba a nagy csarnokba, amelyben az ajándékokat őrzik. Drága tárgyak páratlan múzeuma ez. Vannak ott olyan ritka dolgok, amelyeket Európa múzeumaiban nem is ismernek. A kincstáros, amikor egy ezüst lakattal elzárt szekrényt nyitott ki, így szólt:

— Itt a Bei Kem folyóból való tiszta aranyrögök, Kemchickből származó fekete cobolyprémek és csodatévő szarvasagancsok vannak. Ebben a skatulyában, amelyet az orochonok küldtek, drága ginszeng-gyökér és jószagú mósusz van. Ez itt a «befagyott tenger» partjáról való borostyán, amelynek súlya százhuszonnégy liang (körülbelül tíz font). Itt indiai drágaköveket, szagos zebetet és Kínából való faragott elefántcsontot lát.

Sokáig beszélt a kiállított tárgyakról és valóban csodálatos volt, amit láttam. A szemem előtt heverték: ritka prémek csomagjai; fehér bíber, fekete coboly, fehér, kék és fekete róka és fekete párdue; teknősbékacsontból való kicsiny, szépen faragott skatulyák, amelyekben tíz-tizenöt méter hosszú, indiai selyemből szőtt, pókháló finomságú hatykok voltak; kicsiny, arany fonalakból készült táskák, tele gyöngyökkel, indiai ráják ajándékával; drága gyűrűk zafirokkal és rubinokkal Kínából és Indiából; nagy, csiszolatlan gyémántdarabok; rozmárfogak, amelyeket a Behring-szoros partjának primitív művészei faragtak ki; és még sok minden, amit nem is tudok leírni. Egy másik szobában szekrények voltak csupa Buddha-szoborral, amelyek aranyból, ezüstből, bronzból, elefántcsontból, korallból, gyöngyházból és jószagú, ritka színű fából készültek.

— Bizonyára tudja, hogy ha hódítók törnek be olyan országba, amely tiszteli az isteneket, akkor a hódítók szét-törik és ledöntik a szobrokat. Így történt több mint háromszáz esztendeje, amikor a kalmukok rohanták meg Tibetet és megisméltődött ez Pekingben, amikor 1900-ban európai csapatok kifosztották a palotát. Vegye csak elő valamelyik szobrot és nézze meg jól.

Főlemeltem a hozzám legközelebb levő fa-Buddhát és megvizsgáltam. Valami mozgott és zörgött a belsejében.

— Hallja? — kérdezte a láma. — Ez csupa drágakő és aranydarab, az isten belső része. Ezért törik szét a hódítók az istenek szobrát. Indiában, Babilonban és Kínában már sok híres drágakő került ki az istenek belsejéből.

A palota több szobáját a könyvtár foglalja le, amelyeknek polcait különböző koroknak különböző nyelvű és a leg-

különbözőbb tárgyról szóló kéziratok és könyvek töltik be. E régi okiratok közül néhány idővel eltaplósodik és elporlad. Most azonban a lámák valami oldattal kenik be, amely bizonyos fokig ismét megszilárdítja őket, hogy így megvédjék a levegő behatása ellen. Agyagtáblák is vannak itt ékírással, amelyek nyilván Babilonból származnak. Kínai, indiai és tibeti könyvek állanak Mongolország könyvei mellett. A régi, tiszta buddhizmus művei, a «vörös kámzsák», a megrontott buddhizmus könyvei, a «sárga» vagy lámái buddhizmus könyvei, a hagyományok, legendák és parabolák könyvei, mindez együtt van itt. Egész sereg láma dolgozik mindig ezeken a műveken, tanulmányozzák és leírják, hogy elődeik régi bölcsességét ilyen módon megtartsák az utókor számára és segítsék elterjedését.

Külön osztályban vannak a varázslatról szóló titokzatos könyvek, a harmincegy Élő Buddha történeti életéről és munkájáról való följegyzések és a Dalai Lámának, Tashi Lumpo főpapjának, a kínai Utai Hutuktujának, a belső Mongolországban levő Dolonor Pandita Gheghenjének és a száz kínai bölcsnek bullái. Csak a Bogdo Hutuktu és a Maramba Ta-Rimpo-Cha léphet be ebbe a titokzatos helyiségbe. Kulcsa az Élő Buddha pecsétjeivel és Dzsingisz khánnak a Szvasztika jelével ékesített rubingyűrűjével abban a ládában pihen, amely a Bogdo magándolgozószobájában van.

Ő szentsége személyét ötezer láma veszi körül. Ezeket négy rangosztályba sorozzák, az egyszerű szolgálattól egészen «Isten tanácsosai»-ig, akik a tulajdonképpen való kormányt alkotják. A tanácsosok közé tartozik Mongolorzágnak mind a négy khánja és az öt legelőkelőbb fejedelem.

A lámaosztályok közt három, különös figyelmet érdemlő rangfok van. Ezekről maga az Élő Buddha mondott el egyetmást, amikor Djam Bolonnal fölkerestem.

Az «Istent» nagyon elszomorítja a lámák demoralizált és dőzsölő élete, mert ennek következtében gyorsan megcsökken a jósok és a jövőbe látó papok száma.

— Ha Jahantszi és Narabancsi kolostorai nem éltek volna a szigorú szabályok szerint, akkor Ta Kure nemsokára próféta és jós nélkül lenne. Barun Abaga Nar, Dorchiul-Jur-

dok és a többi szent láma, akiknek meg volt az a hatalmuk, hogy láthatták mindazt, ami a közönséges nép előtt el van rejtve, az istenek áldásával távoztak tőlünk.

A jövendőmondók osztálya nagyon fontos, mert ha valami jelentékeny személyiség keresi föl Urga kolostorait, akkor előbb, anélkül, hogy a látogató tudná, bemutatják Tzuren lámának. A Tzuren (méregdoktor) kikutatja az illető sorsát, az eredményt közlik a Bogdo Hutuktuval úgy, hogy ez most már tudja, hogyan kell a vendégével bánnia és milyen politikát kell vele szemben követnie. A Tzurenek többnyire öreg emberek, szikár, kimerült és szigorú aszkéták. De láttam néhányat, aki fiatal, csaknem gyerek volt. Ezek Hubilgánok, «újrászületett istenek» voltak, a különböző mongol kolostorok jövendőbeli Hutuktujai és Gheghenjei.

A második rangfoka doktorok vagy «Ta Láma» osztálya. Főadatuk az, hogy megfigyeljék a növények és bizonyos állati termékek befolyását az emberre, megőrizték a tibeti orvosságokat és gyógyító eljárásokat és anatómiát tanuljanak, anélkül azonban, hogy fölhasználják az élveboncolást. Ezek ügyesen helyre tudják rántani a kificamodott tagokat, jó masszörök és alapos ismerői a hipnotizmusnak és állati magnetizmusnak.

A harmadik osztály a doktorok legfőbb rangja. Ezek méregkeverők, akik többnyire tibeti és kalmuk származásúak: «A politikai gyógyászat orvosainak» lehet őket mondani. Társaiktól elkülönítve élnek és az Élő Buddha kezében ők a hallgatag fegyver. Láttam egy ilyen doktort, ugyanazt az embert, aki megölte a kínai orvost, amelyik Pekingből jött Kína császárnak parancsára, hogy «likvidálja» az Élő Buddhát. Kicsiny, fehér, öreg fickó volt, csupa ránc arccal, kis, fehér kecskeszakállal és élénk, mindig kutatgatva körültekintő szemmel. Ha valamelyik kolostorban fölbukkan, akkor az odavaló «Isten» e mongol méregkeverőtől való félelmében abbahagyja az evést és az ivást. De még ez sem mentheti meg az elítéltet, mert egy megmérgezett sapka, megmérgezett ing, megmérgezett csizma, megmérgezett olvasó, megmérgezett kantár, megmérgezett könyv vagy megmérgezett vallási tárgy bizonyára eléri azt, amit a Bogdo khán akar.

A vak főpapot legmélyebb tisztelet és legmélyebb vallásos hit övezi. Előtte mindenki térdre rogy. Még Khánok és Hutuktuk is csak térdelve közelednek hozzája. Körülötte sötét minden, tele keleti régiséggel. De a részeg öreg ember, aki a gramofon banális áriáit hallgatja és szolgálait dinamo segítségével villamozza, az álnok öreg fiú, aki megmérgezi politikai ellenfeleit, a láma, aki lelki sötétségben tartja népét és jóslással meg jövőmondással megcsalja, ez a férfi mégsem egészen közönséges ember.

Egy napon a Bogdo szobájában ültünk. Djam Bolon lefordította neki a nagy háborúról szóló történetemet. Az öreg ember nagyon figyelmesen hallgatta. Hirtelen tágra meresztette a szemét és kívülről a szobába ható hangokra figyelt. Arca áhítatos, könnyörgő és ijedt lett. Ezt susogta :
— Az istenek szólítanak.

És lassan magánszobája felé ment. Mozdulatlanul térdelve, mint egy szobor, körülbelül két óra hosszáig imádkozott ott. Imádsága a láthatatlan istenekkel való társalgás volt, akinek kérdéseire felelt. Sápattan és kimerülve, de meglegedetten és boldogan jött vissza a szobából. Ez az ő személyes imádkozása volt.

A közönséges templomi szolgálat alatt nem vesz részt az imában, mert ekkor «Isten». Trónusán ülve az oltárra helyezik és ott a lámák meg a nép imádja. Ő csak fogadja a nép imáját, reményét, könyét, fájdalmát és kétségbeesését, miközben éles és fénylő, de vak szeme állandóan a levegőbe mered. Az alkalom szerint különféleképpen öltöztetik őt a lámák, sárga és vörös színekkel változó ruhát adnak rá és a sapkáját is változtatják. A templomi szolgálat mindig abban a pillanatban ér véget, amikor az Élő Buddha, fején a tiarával, főpapi áldását osztja a népnek úgy, hogy arcát mind a négy égtáj felé fordítja, azután karját kinyújtja északnyugat felé, azaz Európa irányába, ahová a sárga tan nézete szerint a bölcs Buddha hitének el kell terjednie.

Komoly imádkozás és hosszú templomi szolgálat után mindig nagyon megrendítő benyomást tesz a főpap. Ilyenkor titkárait szólítja és lediktálja nekik látomásait és jós-

lásait, amelyek mindig nagyon zavarosak és magyarázattal sohasem egészíti ki őket.

Olykor-olykor e szavakkal: «delkeik megnyilvánulnak», fehér ruháját ölti magára és a szobájába megy imádkozni. Ilyenkor a palota valamennyi kapuját bezárják. Valamennyi lámát ünnepiesen misztikus félelem fogja el. Valamennyi imádkozik, olvasóját morzsolgatja, a szent «Om! Mani padme Hom!» mondást ismételteti és imádság meg varázslat közben az imakereket forgatja. A jósök a horoszkópot vizsgálják, a jövőbe látó papok leírják látomásaikat és a Marambák régi könyvekben az Élő Buddha szavainak magyarázatát keresik.

NEGYVENEGYEDIK FEJEZET.

Évszázadok pora.

Láttak-e már Olaszország, Franciaország vagy Angolország valamelyik régi kastélyának pincéjében poros pókhálókat és törmelékeket? Ez az évszázadok pora. Valamikor talán egy római Augusztusznak, Szent Lajosnak, az inkvizitornak vagy Richárd királynak arcát, sisakját és kardját érintette. Önkéntelenül összeszorul az ember szíve és mély tiszteletet érez a régen elmúlt idők e tanuinak láttára. Ugyanezt éreztem én Ta Kureban, de talán még mélyebben és igazabban. Itt csaknem éppen olyan az élet ma, mint nyolc évszázadon keresztül volt. Itt csak a múltban él az ember. Ami a mai korhoz tartozik, csak komplikálja és akadályozza a normális életet.

— Ma nagy nap van, — mondta egyszer az Élő Buddha.
— A buddhizmus győzelmének napja minden más valláson. Régen történt, hogy ezen a napon Kublai khán valamennyi vallás lámáit magához rendelte és megparancsolta nekik, hogy magyarázzák meg, miben hisznek és min alapozik a hitük. Ezen az összejöveten a különféle vallások lámái a maguk isteneit és a maguk Hutuktuit dicsérték; magyarázkodások és vitatkozások kezdődtek; csak egy láma hallgatott. Végre gúnyosan mosolygott és így szólt:

— Nagy császár, parancsold meg a jelenlevők mindenikének, hogy isteneinek hatalmát valami csoda bemutatásával bizonyítsa be. Azokból ítélj és válassz.

Kublai khán így tett és megparancsolta a lámáknak, hogy tegyenek csodát. De valamennyien hallgattak, olyan zavartak és tehetetlenek voltak.

— Nos, — mondta a császár annak a lámának, aki az indítványt tette, — most neked kell bebizonyítanod a te isteneid hatalmát!

A láma sokáig szótlanul a császárra nézett, azután megfordult és hasonló módon nézett a gyülekezetre. Azután csöndesen a jelenlevők felé nyujtotta ki a kezét. Ebben a pillanatban a császár aranyserlege, a nélkül, hogy látható kéz hozzányúlt volna, fölemelkedett az asztalról és megérintette a khán ajkát. A császár érezte, hogy pompás bor nedvesítette meg a száját. Mindenki a legnagyobb mértékben meg volt lepve. A császár szólt:

— A te isteneidhez fogok imádkozni és a te isteneidhez kell imádkozniok mindazoknak a népeknek, amelyek alattvalóim. Mi a vallásodnak a neve? Ki vagy te és honnan jössz?

— A bölcs Buddha vallása az én tanom. Én Turjo Gamba Pandita láma vagyok a félreeső és híres tibeti Szak-kia kolostorból, ahol Buddha lelke, bölcsesége és hatalma egy emberi testben inkarnálva él. Tudd meg, ó császár, hogy azok a népek, amelyeknek ez a hitük, birtokukban tartják az egész nyugati világot és nyolcszáztizenegy éven belül Buddha tanát el fogják terjeszteni az egész világon.

Ez a mai napon történt sok száz évvel ezelőtt. Turjo Gamba láma nem ment vissza Tibetbe, hanem ettől kezdve Ta Kureban lakott, ahol akkor csak egy kis templom volt. Innen a császárhoz utazott Karakorumba és később vele Kína fővárosába is, hogy a hitben megerősítse, jövőjét megjósolja és az istenek akarata szerint kellőképpen fölvilágosítsa.

Az Élő Buddha kis ideig hallgatott, majd egy ima el-suttogása után folytatta:

— Urga, a buddhizmus régi fészke... Dzsingisz khán-nal az európai hódítóútra elmentek az oletok és a kalmukok.

Csaknem négy évszázadig maradtak idegenben, ahol Oroszország pusztaságain éltek. Azután visszatértek Mongolországba, mert a sárga lámák a népet elnyomó tibeti királyok és a vörös kámzsa lámái ellen harcra szólították őket. A kalmukok nagy szolgálatot tettek a sárga tannak. Fölismerték azt, hogy Lassza a világ többi részéhez viszonyítva nagyon kiesik az útból, tehát onnan nem lehet vallásunkat az egész földön elterjeszteni. Ennek következtében a kalmuk Guszhi khán Tibetből egy szent lámát, Undur Gheghent hozta el magával, aki meglátogatta volt a Világ Királyát. E naptól fogva a Bogdo Gheghen szakadatlanul Urgában élt, mint Mongolország szabadságának és a mongol eredetű kínai császároknak az oltalmazója. A mongolok országában Undur Gheghen volt az első Élő Buddha. Ránk, utódaira hagyta Dzsingisz khán gyűrűjét, amelyet a Turjo Gamba Láma által mutatott csoda elismeréseül Kublai khán a Dalai Lámának küldött. Ránk hagyta továbbá egy fekete, titokzatos indiai csodatevőnek a koponyáját, amelyből Sztrongtszan, Tibet egyik királya ezerhatszáz évvel ezelőtt a templomi szertartások alkalmával ivott, valamint Buddhának egy régi kőszobrát, amelyet Paszpa, a sárga tan megalapítója hozott magával Delhiből.

A Bogdo tapsolt, mire titkárainak egyike egy vörös kendőből nagy ezüst kulcsot vett elő. Ezzel az Élő Buddha kinyitotta a pecsétes ládát. Benyúlt a ládába és kis, faragott elefántcsont skatulyát húzott ki belőle, amelyből pompás, a Szvasztika jelét viselő rubinnal ékesített nagy aranygyűrűt vett elő.

— Ezt a gyűrűt — mondta a Bogdo, — Dzsingisz khán és Kublai khán viselte mindig a jobbkezén.

Miután a titkár a ládát ismét elzárta, a Bogdo elhivatta kedvelt Marambáját, akivel egy régi, az asztalon fekvő könyvből fölolvastatott néhány oldalt. A láma monoton hangon olvasta :

— Amikor Guszhi khán, minden olet feje, befejezte a háborút a vörös kámzsásokkal, magával hozta a csodatevő «fekete követ», amelyet a Dalai Láma a Világ Királyának küldött volt. Guszhi khán Mongolország nyugati részében

akarta megteremtteni a sárga tan fővárosát. De az oletok akkor a kínai császári trón miatt háborút viseltek a Mandzsucsászárokkal és vereség vereségre érte őket. Amurszana, az oletok utolsó khánja Oroszországba menekült, de menekülése előtt ide, Urgába küldte a «fekete követ». Ameddig ez a kő Urgában maradt és az Élő Buddha megáldhatta vele a népet, addig a mongolokat és marháikat elkerülte a betegség és szerencsétlenség. De száz évvel ezelőtt ellopták a fekete követ. Azóta a buddhisták hasztalan keresték az egész világon. Eltűnté óta fokozatosan pusztul a mongol nép.

— Elég, — mondta a Bogdo Gheghen. — Szomszédaink megvetnek bennünket. Feledik, hogy egykor az uraik voltunk. De mi megőrizzük szent hagyományainkat és tudjuk, hogy eljön a mongol törzsek és a sárga tan diadalának a napja. Hitünk védelmezői a burjétok. Dzsingisz khán hagyományának ők a leghűbb őrzői.

Ezt mondta az Élő Buddha és így mondták a régi könyvek!

NEGYVENKETTEDIK FEJEZET.

A csodák könyve.

Djam Bolon fejedelem megkért egy Marambát, hogy mutassa meg nekünk az Élő Buddha könyvtárát. Ez a könyvtár nagy helyiség, amelyben a sok írnok földolgozza a régi műveket és följegyzi az Élő Buddha csodatételeit. Undur Gheghennel kezdik és a különböző jelenkori mongol kolostorok Gheghenjeivel és Hutuktujaival végzik. Ezeket a könyveket azután szétosztják a lámakolostorok és templomok, valamint a Bandik iskolái közt. A följegyzésekből a Maramba fölolvasta nekünk a következő két részt:

— A boldogult Bogdo Gheghen rálehelte egy tükörré, mire ködszerűen egy völgy képe tűnt föl, amelyben sok ezer harcos küzdött egymással...

— A bölcs és az istenek által kegyelt Élő Buddha tömjént égetett el és az istenekhez imádkozott, hogy megmutassák neki a fejedelmek sorsát. A kék füstben mindenki sötét

tömlöcöt látott és a halott fejedelmek halvány, megkínzott testeit...

Külön könyv foglalkozik a mostani Élő Buddha csodáival. Ebből a könyvből már sok ezer példány készült. Djam Bolon fejedelem elmondott egyet-mást e könyv tartalmából.

— Van egy régi Buddha-szobor fából. A szeme nyitva van. Indiából hozták ide. A Bogdo Gheghen az oltárra állította és imádkozni kezdett. Mikor a Bogdo kijött az imaszekrényből, a Buddha-szobrot is kihozatta. Mindenki nagyon meglepődött, mert az isten szeme le volt csukva és köny hullott belőle. Fa-testén zöld rügyek látszottak. A Bogdo így szólt: Fájdalom és öröm vár reám. Én meg fogok vakulni, de Mongolország szabad lesz.

Ez a jóslat beteljesedett. Máskor az Élő Buddha, amikor egy napon nagyon izgatott volt, vízzel telt medencét hozatott és az oltár elé tette. Maga köré gyűjtötte a lámákat és imádkozni kezdett. Egyszerre csak az oltár gyertyái és lámpái maguktól meggyulladtak és a medencében levő víz a szivárvány színeiben csillámlott.

Elmondta a fejedelem azt is, hogyan olvassa ki a Bogdo khán friss vérből a jövőt, mert a vér felszínén csak neki láthatóan szavak és képek jelennek meg, vagy juhok és kecskék beleiből, amelyeknek minőségéből fölismeri a fejedelmek sorsát és eltalálja gondolataikat, vagy kövekből és csontokból, amelyek a legnagyobb pontossággal megmutatják az Élő Buddhának minden ember sorsát és a csillagokból, amelyek egymáshoz való állásának figyelembevételével készíti a Bogdo a golyók és betegségek ellen megvédő amuletteket.

— Régebbi Bogdo khánok csak a «fekete kő» segítségével jóslták meg a jövőt, — mondta a Maramba. — A kő külsején ugyanis tibeti fölírások jelentek meg, amelyekből a Bogdok egész nemzetek sorsát megtudták.

Amikor a Maramba a fekete kőről beszélt, amelyen állítólag tibeti legendák jelentek meg, arra gondoltam, hogy volt valami ebben az elbeszélésben, amire természetes magyarázatot lehet találni. Urianhai délkeleti részében, Ulan

Taigában jártam olyan helyen, ahol oszlásnak induló pala volt. E pala egyes darabjait különös fehér fonadék fődte, amely rendkívül komplikált mintázatú volt és velencei csipkemintára vagy titokzatos rúnákra emlékeztetett. Ha a pala nedves volt, e jelek eltűntek, de ismét láthatókká lettek, mihelyt a pala megszáradt.

Senkinek sincs joga ahhoz, hogy az Élő Buddhát jóslásra kérje. A Bogdo csak akkor jósol, amikor erre megihletnek érzi magát vagy ha megfelelő kéréssel a Dalai Láma vagy Tashi Láma külön küldöttje jön hozzá. Amikor I. Sándor cár Krüdener bárónénak és túlzó miszticizmusának befolyása alá került, külön követet küldött az Élő Buddhához, hogy sorsát megtudja. Az akkori Bogdo khán, aki egészen fiatal ember volt, a fekete kőről jósolt és megjövendölte, hogy a fehér cár gondterhesen vándorolva, mindenkinek ismeretlenül és mindenütt üldözve fogja életét befejezni. Oroszországban még ma is azt hiszi a nép, hogy I. Sándor életének utolsó napjait európai Oroszországban és Szibériában Kuzmics Feodor álnéven vándorolva töltötte el, miközben foglyokat, koldusokat és más szenvedő embereket segített és vigasztalt, de maga üldözötten börtönbe vettetett és végül a szibériai Tomszkban halt meg, ahol még ma is mutogatják a lakóházát és a sírját, zarándoklások és csodák helyét, szentnek tartják. A Romanov-dinasztia nagyon érdeklődött Kuzmics Feodor életrajza iránt, ami megerősíti azt a véleményt, hogy Kuzmics valóban I. Sándor volt, aki ezt a nehéz vezeklést magára vette.

NEGYVENHARMADIK FEJEZET.

Az Élő Buddha születése.

Az Élő Buddha nem hal meg. Lelke néha olyan gyermek testébe megy át, aki az ő halála napján születik, néha pedig, még a Buddha életében, valami más lény testébe. Buddha megszentelt lelkének ezt az új halandó lakóhelyét csaknem mindig valami szegény tibeti vagy mongol család jurtájában találják meg. Ezt politikai okok ajánlják. Ha a Buddha

valamely gazdag fejedelem családjában lépne föl, akkor az esetleg olyan családot tenne naggyá, amely nem lenne hajlandó a klérusnak engedelmeskedni. (Erre a multban valóban volt is eset.) Ha ellenben szegény, ismeretlen család jut Dzsingisz khán trónjára és ilyen módon meggazdagszik, akkor nagy általánosságban kész lesz arra, hogy alávesse magát a lámák akarátának. Eddig csak három vagy négy Élő Buddha volt tisztán mongol eredetű. A többi mind tibeti volt.

Jasszaktu láma-khán, az Élő Buddha egyik tanácsosa, beszélt el nekem a következőket:

— Lassza és Taszhi Lumpo kolostorait Urgából érkező levelek állandóan tájékoztatják az Élő Buddha egészségi állapotáról. Mihelyt megöregedett a Bogdo emberi teste és Buddha lelke arra törekszik, hogy vándorolni menjen, a tibeti templomokban külön templomi szolgálatok kezdődnek, amelyekben asztrológiai eszközökkel megkísérlik a jövő meghatározását. Ezek a ritusok megjelölik azokat a különösen jámbor lámákat, akik fölfödözhetik, hol óhajt Buddha lelke újra inkarnálódni. Az így megtalált jámbor lámáknak az a feladatuk, hogy az egész országot beutazzák és figyelgesse- nek. Gyakran maga az Isten adja meg nekik a szükséges jelt. Néha fehér farkas jelenik meg valamelyik szegény juhásztor jurtájának a közelében, vagy kétfejű bárány születik avagy meteor hull le az égből. Vannak lámák, akik a szent Tangri Nor-tóból halakat fognak ki és ezeknek pikkelyeiről olvassák le az új Bogdo khán nevét. Mások kövek repedéseiből tudják meg, hol kell az új Buddhát keresniök. Ismét mások szűk hegyszorulatok magányába vonulnak vissza, hogy a hegyi szellemek hangjára figyeljenek, akik megmondják nekik az istenektől újonnan kiválasztottnak a nevét. Ha az új Bogdót megtalálták, családjáról titokban minden tudnivalót összegyűjtenek és a tudós Tashi Láma elé terjesztik, akinek Erdeni, «a tudás nagy drágaköve» a neve és aki Rama rúnái szerint fölülvizsgálja a választást. Ha jóváhagyja, akkor titkos levelet küld a Dalai Lámának, aki «a hegyek szellemének» templomában külön áldozatot mutat be és nagy pecsétjét ráütve a Tashi Láma levelére, megerősíti a választást.

— Ha az öreg Élő Buddha még életben van, akkor utódjának nevét szigorú titokban tartják. Ha ellenben Buddha lelke már elhagyta Bogdo khán testét, akkor Tibetből külön követség jelenik meg az új Élő Buddhával. Ugyanez az eljárás Mongolország valamennyi lámakolostorának Gheghen-jei és Hutuktui választásánál is. Ebben az esetben azonban a választás megerősítésének joga az Élő Buddhát illeti meg. A választásról minden alakiség elintézése után csak jelentést küldenek Lasszába.

NEGYVENNEGYEDIK FEJEZET.

A mostani Élő Buddha életéből.

Külső Mongolország mostani Bogdo khánja tibeti ember. Szegény családból származik, amely Szakkia Kure közelében, nyugati Tibetben él. Kora ifjúságában viharos, voltaképpen teljesen lelketlen természetűnek mutatkozott. Mindig Mongolország és Dzsingisz khán utódai függetlenségének és dicsőségének gondolata lelkesítette. Ez kezdettől fogva nagy befolyást biztosított neki Mongolország lámáira, fejedelmeire és khánjaira, de az orosz kormányra is, amely állandóan magának iparkodott őt megnyerni. Nem félt a kínai Mandzsudinasztia ellen való föllépéstől és ebben mindig segítettek Oroszország, Tibet, a burjátok és a kirgizek, akik pénzt, fegyvert, katonát és diplomáciai segítséget adtak neki. A kínai császárok az Élő Istennel nem óhajtottak nyílt háborút, mert el akarták kerülni a kínai buddhisták tiltakozásának kihívását. Egyszer Bogdo khánhoz doktort küldtek, aki ügyes méregkeverő volt. Az Élő Buddha azonban rögtön megértette, hogy mit jelent ez a gyógyászati figyelem és mert ismerte az ázsiai mérgek erejét, azonnal körútra indult a mongol kolostorokba és Tibetbe. Képviselőjéül egy Hubilgánt hagyott hátra, aki megbarátkozott a kínai doktorral és megtudta tőle odajövetelének igazi célját. Kevéssel ezután a kínai valami ismeretlen ok következtében meghalt. Az Élő Buddha tehát visszatérhetett fővárosába.

Egy másik alkalommal is veszedelemben volt az Élő Isten. Akkor volt ez, amikor Lassza úgy látta, hogy Bogdo khán Tibettől nagyon is független politikát folytat. A Dalai Láma tárgyalni kezdett több khánnal és fejedelemmel, akiket meg is nyert annak a tervnek, hogy siettetni kell Buddha lelkének egy más emberi alakba való átköltözését. Az illető fejedelmek Urgába jöttek, ahol a Bogdo khán tisztelettel és nagy örömmel fogadta őket. Nagy lakomát rendezett számukra és az összeesküvők már azt hitték, hogy teljesíthetik a Dalai Láma parancsát. De a lakoma végeztével egészen mást éreztek. Már a következő éjjel meghaltak. Holttesteiket az Élő Buddha nagy dísszel és tisztelettel elküldette családjainak.

A Bogdo khán a fejedelmek és khánok minden gondolatát, minden mozdulatát ismeri és ismer minden ellene tervezett összeesküvést is. Az ellenséget rendszerint a legbarátságosabban meghívják Urgába, ahonnan sohasem tér többé vissza a lakóhelyére.

A kínai kormány egykor elhatározta, hogy az Élő Buddhák szakadatlan sorának meg kell szűnnie. Az urgai főpappal megszakítván a nyílt viszályt, céljának elérésére ezt eszelte ki: Peking fölszólította Dolo Nor Pandita Gheghenjét és Utai Hutuktuját, a kínai lamaisták fejét, akiknek egyike sem ismeri el az Élő Buddha fennhatóságát, hogy jöjjenek a fővárosba. Ezek azután régi buddhista könyvek áttanulmányozása után kisütötték, hogy a mostani Bogdo khán az utolsó Élő Buddha, mert Buddha lelkének ama része, amely a Bogdo khánban lakozik, csak harmincegyszer születhetik újra emberi testben. Undur Gheghen ideje óta pedig a mostani Bogdo khán a harmincegyedik inkarnált Buddha. Vele tehát tulajdonképpen ki kell hálnia az urgai főpapok dinasztiajának. A Bogdo khán értesülvén e döntésről, régi tibeti kéziratokból kiderítette, hogy a tibeti főpapok egyike nő volt, fia ennek következtében természetesen inkarnált Buddha volt. A Bogdo khán tehát megősiült és most fia van, aki nagyon derék és energikus fiatal ember. Dzsingisz khán vallási trónja tehát az ő elhúnytával nem marad árván. A kínai császárok dinasztija letűnt a politikai

színpadról, de az Élő Buddha továbbra is a pánázsiai gondolat középpontja marad.

Az új kínai kormány 1920-ban a saját palotájában fogságban tartotta az Élő Buddhát. De 1921 elején Ungern báró átkelt a szent Bogdo-Olon és hátba kapta a palotát. Tibeti lovasok lenyilazták a kínai öröket. Azután a mongolok behatoltak a palotába és ellopták az «Istenüket», aki erre azonnal kiáltványt intézett egész Mongolországhoz és az ázsiai népek és törzsek reménységeit életre keltette.

A Bogdo khán palotájában egy láma drága szőnyeggel letakart kosarat mutatott nekem, amelyben a Dalai Láma és a Tashi Láma bulláit, Oroszország és Kína császárajainak dekrétumait és Mongolország, Oroszország, Kína és Tibet szerződéseit őrzik. Ugyanabban a kosárban egy vörösrézlap van a Világ Királyának titokzatos jeleivel, valamint az Élő Buddha legutolsó látomásának följegyzése.

NEGYVENÖTÖDIK FEJEZET.

Az Élő Buddha látomása 1921. május 17-én.

«Imádkoztam és láttam, ami a nép szeme előtt el van rejtve. Hegyekkel körített tágas síkság terült el előttem. Egy öreg láma nehéz kövekkel megtöltött kosarat vitt. Alig tudott egyet lépni. Ekkor északról fehér ruhába öltözött lovas jelent meg fehér lovon. Odalovagolt a lámához és így szólt hozzá:

— Add ide a kosaradat. Segítek majd Kureba elvinni.

A láma átadta neki súlyos terhét, de a lovas nem tudta fölemelni a nyergébe, úgy, hogy megint az öreg lámának kellett a vállára vennie és a nagy súly alatt meggörnyedve kellett folytatnia az útját. Ekkor egy második lovas jött északról. Ennek fekete volt a ruhája és fekete lovon ült. Ő is odament a lámához és ezt mondta:

— De ostoba vagy! Minek cipeled ezeket a köveket, mikor pedig szanaszét hevernek mindenfelé?

E szavakkal lovának szügyével ellökte a lámát úgy, hogy a sok kő mind a földre hullott. A kő a földet érintvén,

gyémánt lett. Erre mindhárman rárohantak, hogy ismét fölszedjék, de egyikük sem tudta a földtől elmozdítani. Az öreg láma kétségbeesve kiáltozta :

— Ó istenek! Egész életemben cipeltem ezt a súlyos terhet és most, amikor már csak csekély utam volt hátra, elvesztettem. Segítsetek nagy, jó istenek!

Hirtelen egy reszkető öreg ember bukkant föl. Minden nehézség nélkül valamennyi gyémántot visszatette a kosárba, letörölte róluk a port, vállára vette a terhet és útnak indult, miközben így szólt a lámához :

— Pihend ki magadat kissé. Én éppen most értem célhoz a terhessel és örülök, hogy neked a tiédde segíthetek,

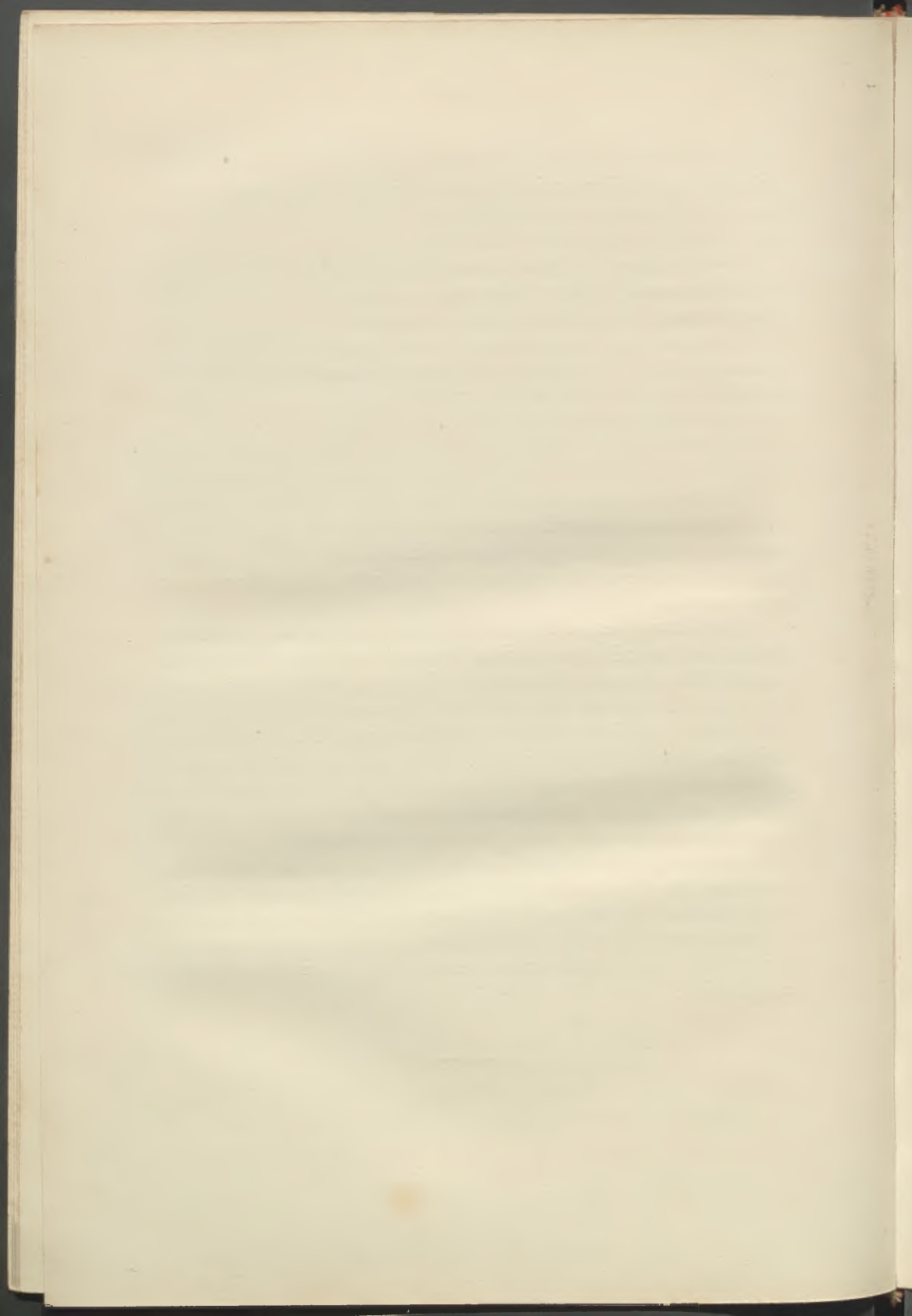
Ketten tovább mentek és nemsokára eltűntek a szem elől. Ezalatt a lovasok harcolni kezdtek egymással. Egész nap és utána egész éjjel harcoltak. Amikor a nap fölkelt, nem volt ott egyikük sem, se élve, se halva. Semmi nyomuk sem maradt.

Ezt láttam én, a Bogdo Hutuktu khán a nagy és bölcs Buddhával beszélgetve, akit a jó és gonosz démonok vettek körül! Bölcs Lámák, Hutuktuk, Kampok, Marambák, szent Gheghenek adjatok feleletet látomásomra!»

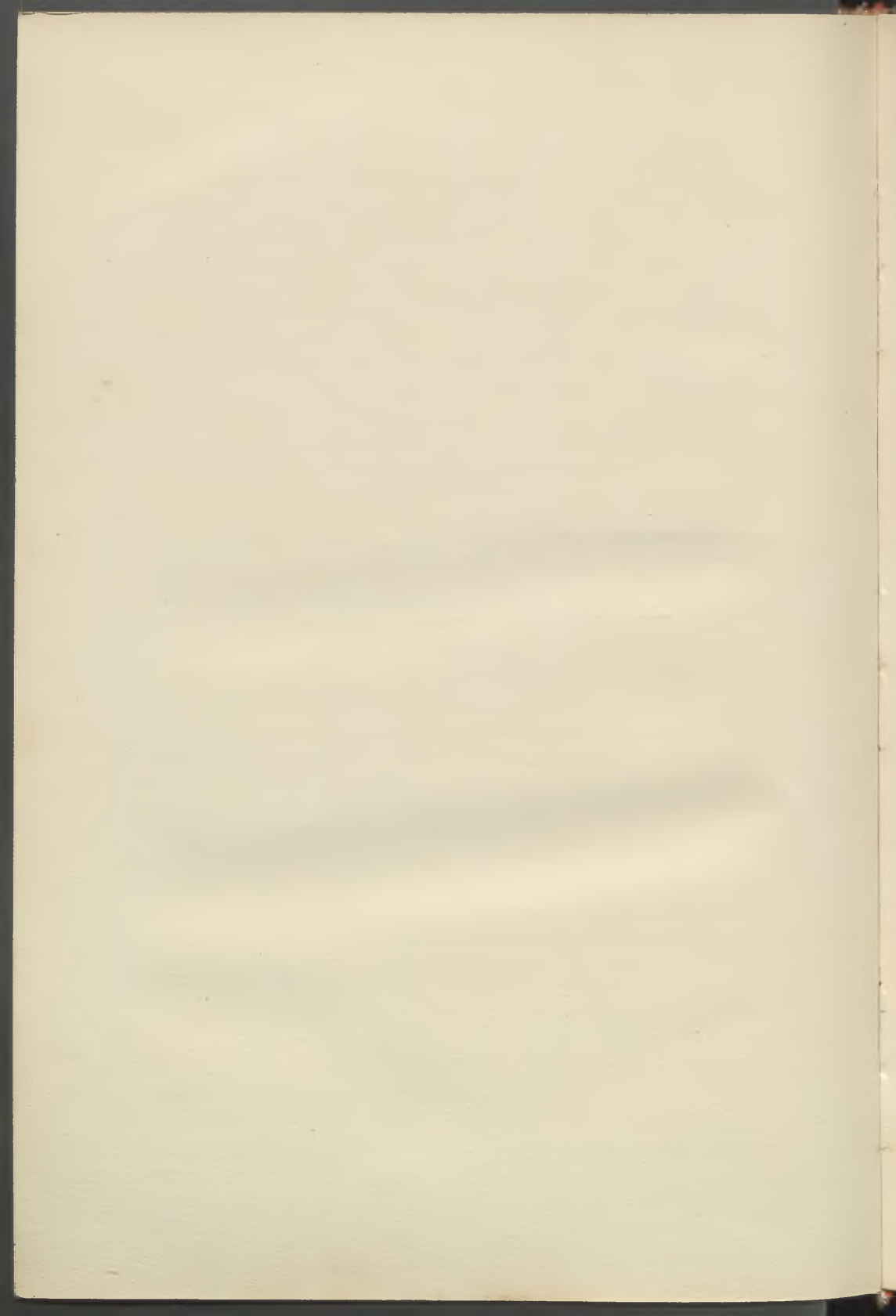
Ezt az én jelenlétemben 1921 május 17-én írták le az Élő Buddha diktálása szerint. Nem tudom, mit feleltek a Hutuktuk és Gheghenek, az igazmondók, a bűvészek és a jövőbe látó papok. De nem nyilvánvaló-e a felelet, ha az ember elgondolkozik Ázsia jelenlegi helyzetén?

Az ébredő Ázsia tele van talánnyal, de tele van felelettel is a kérdésekre, amelyeket az emberiség sorsa vet föl. A titokzatos főpapoknak, élő isteneknek, Mahatmáknak és Karma borzasztó könyve olvasóinak e nagy kontinense föl-ébred és sok százmillió emberi élet oceanját óriási hullámok csapkodják.

ÖTÖDIK RÉSZ.
A MISZTÉRIUMOK MISZTÉRIUMA.
A VILÁG KIRÁLYA.

NEGYVENHATODIK FEJEZET.

A földalatti királyság.

— Álljon meg! — mondta öreg mongol vezetőm, amikor egyszer a Tzagan Luk közelében levő pusztaságon mentünk át. — Álljon meg!

Lecsúszott a tevéjéről, amely lefeküdt anélkül, hogy gazdája ezt megkívánta volna. A mongol a kezét imára arca elé tette és egyre a szent mondást ismételte: Om! Mani padme Hom! A többi mongol is azonnal megállította a tevéjét és imádkozni kezdett.

— Mi történt?

Ezen gondolkodtam, amikor a gyöngé, zöld fűről föltekintettem a felhőtlen égre és a lenyugvó nap álmodozó, lágy sugaraira. A mongolok jó ideig imádkoztak, azután csöndesen beszélgettek egymással, szorosabbra húzták a máhás-tevék szíját és folytatták az utat.

— Látta, — kérdezte a mongol, — hogy tevéink milyen ijedten mozgatták a fülüket? Hogy a pusztán a ménes milyen figyelmesen hallgatódzott és hogy a juhok és a marhák mennyire összekuporodva feküdtek a földön? Észrevette, hogy a madarak abbahagyták a repülést, a marmoták lefeküdtek ott, ahol éppen voltak és a kutyák nem ugattak többé? Gyöngé szél fújt és messziről ének zenéjét hozta magával, amely az emberek, állatok és madarak szívébe hatolt. A föld és az ég megszűnt lélekzeni. Elállt a szél és megállt a nap. Ilyen pillanatban a farkas, amely a juhot kerügeti, fekve marad ott, ahol van, a fölriasztott antilopnyáj hirtelen abbahagyja rohanó futását, a juhpásztor kezéből kihull a kés, amellyel el akarta vágni a juh gégéjét és a vérszomjas menyét abbahagyja a gyanútlan szalga belopását. Minden élőlényt önkéntelenül imahangulat fog el és végétét várja. Éppen ebben a pillanatban is így volt. Ez tör-

ténik mindig, ha a Világ Királya földalatti palotájában imádkozik és a föld népeinek sorsát kutatja.

Így szólt hozzám az öreg mongol, egy egyszerű, darabos juhpásztor.

Mongolország csupaszig és rettenetes hegyeivel, meg hártalan pusztaságaival, amelyeket a mongol nemzetség eleinek csontjai földnek, szülte a misztériumot. Népe, amelyet a természet viharos szenvedélyei megrémítenek vagy halál-szerű békéje elaltat, érzi a misztériumot. Vörös és sárga lámái megőrzik a misztériumot és mesékkel díszítik. Lassza és Urga főpapjai a misztérium birtokában vannak.

Közép-Ázsián való keresztutazásomkor hallottam először a «misztériumok misztériumáról». Nem adhatok neki más nevet. Eleinte nem sokat törődtem vele és nem tartottam olyan fontosnak, mint később, amikor a létezésére valló nem egy szórványos ködszerű és gyakran ellentmondó utalást elemeztem és gyűjtöttem.

Az Amyl folyó partján beszéltek nekem öreg emberek, hogy egy régi legenda szerint bizonyos mongol törzs, hogy ne kelljen Dzsingisz khán követeléseit teljesítenie, a földalatti országba menekült. Egy sojot, aki a Nogan Kul tó környékéről származott, megmutatta nekem a füstölő kaput, amely állítólag Agharti királyság egyik bejárata. Ezen a kapun át régebben egy vadász jutott be a királyságba. Viszszatérven, mesélni kezdte, amit ott látott. Erre a lámák kivágták a nyelvét, hogy megakadályozzák őt a misztériumok misztériumának elárulásában. Amikor megöregedett, visszament a barlang bejáratához és a régi emlékektől vonzva, elűnt a földalatti királyságban.

Erről a kérdésről tisztább fölvilágosítást kaptam Jelyb Dzsamszraptól, Narabancsi Kure Hutuktujától. A világ hatalmas királyának a földalatti királyságból inkább világi módon fölfogott eljövetele történetét mondta el nekem, beszélt a megjelenéséről, a csodáiról és jóslásairól. Csak akkor kezdtem megérteni, hogy ebben a legendában, akár hipnózis, akár tömegvízió, nem csak misztérium van elrejtve, hanem reális és hatalmas erőis, amely Ázsia politikai életének fejlődését befolyásolni képes. Ettől kezdve kérdezősködni kezdtem.

Hultun Beyli fejedelem legkedvesebb Gelongja és a fejedelem maga egyet-mást elmondtak nekem a földalatti királyságról.

— Minden a világon — mondta a Gelong, — állandó változás és átmenet állapotában van — a népek, a tudomány, a vallások, a törvények és az erkölcsök. Hány nagy császárság és fényes kultúra pusztult már el! Az, ami egyedül változatlan marad, a gonoszság, a gonosz szellemek szerszáma. Több, mint hatvanezer évvel ezelőtt egy szent egész ember-törzssel eltűnt a föld alatt, hogy sohase mutatkozzék többé a föld felületén. De azóta sokan fölkeresték ezt a királyságot, Szakkia Mouni, Undur Gheghen, Paszpa, Baber khán és mások ; de senkisésem tudja, hol van az a királyság. Némelyek azt mondják, hogy Afganisztánban, mások hogy Indiában. Ott védve van a nép a gonosztól. Határain belül nincs bűntett. Ott a tudomány nyugodtan fejlődött, semmit sem fenyeget ott rombolás. A földalatti nép elérte a legnagyobb tudást. A földalatti ország most nagy királyság. Sok milliónyi ember tartozik hozzája. Uralkodója a Világ Királya. Ez ismeri a világ minden erejét és olvasni tud az emberiség lelkében, meg sorsának nagy könyvében. Láthatatlanul kormányozza azt a nyolcszáz millió embert, aki a föld felületén lakik. Alá vannak vetve minden parancsának.

Hultun Beyli fejedelem hozzáfűzte :

— Ez a királyság Agharti. Kiterjed a világ valamennyi földalatti útjára. Hallottam, amikor egy Kínából való tudós láma elmondta a Bogdo khánnak, hogy Amerika földalatti barlangjaiban e kontinens egykori népe lakik. A földalatti népeket és a föld alatt levő helyiségeket olyan uralkodók kormányozzák, akik alattvalói a Világ Királyának. Ebben nincs semmi nagyon megcsodálni való. Hiszen tudja, hogy azelőtt a Kelet és a Nyugat két legnagyobb Óceánjában két kontinens volt és mindkettő eltűnt a víz alatt. Ezeknek népe most a földalatti királysághoz tartozik. A földalatti barlangokban különös fény van és ennek köszönhető, hogy ott megterem a búza és mindenféle növény és az emberek betegségtől mentes, hosszú életet élhetnek. Sok különböző nép és törzs van ott. És öreg buddhista brahmán Nepálból,

teljesítve az istenek akaratát, fölkereste Dzsingisz khán egyik régi királyságát, Sziámot. Ott egy halással találkozott, aki megparancsolta neki, hogy üljön a csónakjára és evezzen vele ki a tengerre. Harmadnap szigethez értek, amelyen a brahmán olyan embereket talált, akiknek két nyelvük volt és ezért két különböző nyelven tudtak beszélni. Ezek az emberek egész különös állatokat mutattak neki: egyszemű, tizenhat lábú teknősbékát, óriási kígyót, igen ízletes hússal, madarat, amelynek foga volt, úgy, hogy halat tudott fogni a sziget lakóinak. Ezek az emberek elmondták neki, hogy a földalatti királyságból jöttek föl, amelynek egyes részeit le is írták neki.

A turgut-láma, aki Urgából velem utazott Pekingbe, újabb részletekkel szolgált.

— Agharti fővárosát városok veszik körül, amelyekben főpapok és a tudomány emberei laknak. Ezek a városok Laszszára emlékeztetnek, ahol a Dalai Láma palotája, a Potala, egy templomokkal és kolostorokkal teli hegynek a csúcsa. A Világ Királyának trónusát sok millió inkarnált isten veszi körül. Ezek a szent Panditák. Magát a palotát a Gorok palotái szegélyezik, akik urai a föld, a pokol és az ég minden látható és láthatatlan erejének és mindent meg tudnak tenni az ember életéért és haláláért. Ha a mi örült emberiségünk háborút indítana a földalatti királyság ellen, ez planétánk egész fölületét a levegőbe tudná röpíteni és kietlen pusztasággá tudná változtatni. Agharti lakói tengereket kiszáríthatnak, kontinenseket tengerré változtathatnak és hegyeket pusztai homokká morzsolhatnak szét. A Világ Királyának parancsára fű és bokor nő, öreg és gyöngé emberek ismét fiatalokká és erősekké lesznek és életre kelnek a halottak. A földalatti királyság lakói nekünk idegen kocsikon rohannak át a mi planétánk belsejének szűk hasadékein. Néhány indiai brahman és tibeti Dalai Láma ama fárasztó kísérletben, hogy olyan hegycsúcsokon jusson föl, amelyeket ember lába még nem érintett, fölírásokat talált a sziklákon és a hóban láb- és kocsinyomot fedezett fel. Az áldott Szakkia Mouni egy hegycsúcson kötáblákat talált és a rajta levő szavakat csak aggkorában tudta megérteni. Erre azután

előrehatolt Agharti királyságba, ahonnan magával hozta a világra a szent tudás egyes töredékeit, amelyek megmaradtak az emlékezetében. Aghartiban csodálatos kristályokból épült palotákban laknak a jámbor emberek láthatatlan uralkodói, a Világ Királya vagy Brahytma, aki beszélni tud Istennel, ahogyan én beszélek most önnel és két segédje, Mahytma, aki ismeri minden jövőbeli esemény célját és Mahynga, aki uralkodik az események okain.

A szent Panditák a világot és erejét tanulmányozzák. Közülök a legtudósabbak néha összejönnek és futárokat küldenek olyan helyekre, ahová emberi szem még nem hatolt. Ezt az eljárást leírta egy Tashi Láma, aki nyolcszázötven évvel ezelőtt élt. Az eljárás a következő: A legelőkelőbb Panditák félkézzel befödik a szemüket, a másikat fiatal emberek koponyájára teszik, akiket így mélyen elaltatnak. Azután az alvók testét fű főzetjével megmossák, minden fájdalom iránt érzéketlenné és az acélnál keményebbé teszik, mágikus kendőkbe csavarják és összekötözik őket. Ezután a nagy Istenhez imádkoznak. A megkövesedett ifjak nyílt és éber szemmel fekszenek. Mindent, ami körülöttük történik látnak, hallanak és megtartanak emlékezetükben. Most egy Goro lép hozzájuk, aki hosszan, erősen nézi őket. Testük erre lassan fölemelkedik a földről és eltűnik a levegőben. A Goro ülve marad és mereven abba az irányba néz, amelybe a futárokat elküldte. Láthatatlan fonalak kötik össze velük az akaratát. Közülök néhányan a csillagok alatt mozognak és megfigyelik az ottani eseményeket, a csillagvilág ismeretlen lakosságát, életét és törvényeit. Hallják, hogy mit beszélnek a csillagemberek, olvassák könyveiket, megértik sorsukat és bajukat, erényeiket és bűneiket, jámborságukat és rosszaságukat. Más futárok a lángokkal érintkeznek és látják, hogy támad-e vad láng, amely örökké harcol, a planéták mélyén megolvasztja és szétzúzza az ércet, fölforralja a gejzerok és meleg források vizét, sziklákat tör össze és a hegyek lyukain át lávafolyamokat önt a földre. Ismét mások a végtelenül kicsiny, átlátszó levegő teremtnyekkel rohannak tova és behatolnak létük misztériumába és életük céljába. Vannak, akik a tengerek mélyére merülnek és

megfigyelik a fehér vízlények királyságát, amelyek kellemes meleget terjesztenek az egész földön és uralkodnak a szeleken, a hullámokon és a viharokon... Erdeni Dzuban volt egyszer egy Pandita Hutuktu, aki Aghartiból jött. Amikor haldoklott, arról az időről beszélt, amikor a Goro akarata szerint Keleten egy vörös csillagon élt, a jégfödté oceánon kóborolt és a föld mélyében viharos tüzek közt lebegett.

Ezeket az elbeszéléseket hallottam a fejedelmek mongol jurtaiban és a lámái kolostorokban. Mindezt ünnepies hangon mondták el, olyan hangon, amely lehetetlenné tette az ellenvetést.

Misztérium!

NEGYVENHETEDIK FEJEZET.

A Világ Királya az Isten színe előtt.

Urgában tartózkodásom alatt is azon voltam, hogy megkaphassam a Világ Királyáról szóló legenda megfejtését. Természetes, hogy erről az Élő Buddha mondhatott volna legtöbbet. Megkíséreltem tehát, hogy tőle tudjak meg valamit. Egyszer beszélgetés közben megemlítettem a Világ Királya nevet. Erre az öreg főpap élesen felém fordította a fejét és mozdulatlan vak szemét rám irányította. Akaratom ellenére elhallgattam. Sokáig hallgattunk. Majd olyan módon folytatta a társalgást a főpap, hogy megértettem, hogy erről a dolgról nem óhajt beszélni. Szavaim hatásaként bámulat és félelem ült a jelenlevők arcára. Különösen állt ez Bogdo khán könyvtárának őrére. Mindenki érthetőnek fogja találni, hogy ez csak fokozhatta buzgalmamat.

A Bogdo Hutuktu dolgozószobájából távozván, a könyvtárossal találkoztam, aki előttem ment el. Megkértem, mutassa meg az Élő Buddha könyvtárát, ami nagyon közönséges fogásra adott alkalmat.

— Kedves láma, — mondám, — egyszer éppen abban az órában lovagoltam át a pusztaságon, amikor a Világ Királya az Istennel beszélt. Éreztem e pillanatnak mély hatású fenségességét.

Az öreg láma, csodálkozásomra, nagyon nyugodtan így felelt :

— Nincs rendjén, hogy a buddhisták és a mi sárga tanunk ezt rejtegeti. Bűnös szívünknek és romlott életünknek akkora vigasz a tudat a legszentebb és leghatalmasabb emberről, az áldott királyságról és a szent tudomány nagy templomáról, hogy bűn eltitkolása az emberiség előtt... Hallgassa meg, amit mondok. A Világ Királya egész éven át Agharti Panditáinak és Goroinak munkáját intézi. Csak néha megy el abba a barlangtemplomba, ahol fekete kőkoporsóban elődjének bebalzsamozott teste fekszik. Ez a barlang mindig sötét. Ha azonban belép a Világ Királya, akkor falain lángsávok jelennek meg és a koporsó födeléből lángnyelvek csapnak ki. A legöregebb Goro fődött fővel és letakart arccal, kezét a mellén összefonva, áll a Világ Királya előtt. Ez a Goro sohasem leplezi le az arcát, mert feje csak csupasz koponya, élő szemmel és beszélő nyelvvel. Összeköttetésben van minden meghalt ember lelkével.

— A Világ Királya egyideig imádkozik. Azután odamegy a koporsóhoz és kinyújtja a karját. A lángok erre még nagyobb fénnel égnek. A falon a tűzsávok eltűnnek, meg visszajönnek. Ezek a megszakítások a vatannan-ábécé (a Világ Királya földalatti birodalmának nyelve) titokzatos jegyeit mutatják. A koporsóból alig fölismerhető fény sugar átlátszó szalagjai áramlanak ki, amelyeket a Világ Királya elődjének gondolatai teremtenek meg. A Világ Királya ilyen módon nemsokára fényárban úszik. A falakra tüzes betűk leírják Isten kívánságait és parancsait. A Világ Királya ebben a pillanatban érintkezésben van mindazoknak a férfiaknak a gondolataival, akik az emberiség sorsát és életét befolyásolják, a királyokkal, cárokkal, khánokkal, harcos vezérekkel, főpapokkal, a tudomány embereivel és más jelentékeny személyiségekkel. Megismeri gondolataikat és terveiket. Ha ezek az Istennek tetszenek, akkor a Világ Királya támogatja, ha azonban nem tetszenek az Istennek, akkor a király meg hiúsítja azokat. Ezt a hatalmat Agharti az Om titokzatos tudományától kapta, amellyel mindannyian imádságunkat kezdjük. Om egy régi szentnek, az első Goronak a neve, aki

háromszázharmincezer évvel ezelőtt élt. Ő volt az első ember, aki Istent ismerte és aki az emberiséget megtanította a hitre, a reménységre és a harcra a gonosz ellen. Erre az Isten hatalmat adott neki mindazokon az erőkön, amelyek a látható világon uralkodnak.

— Elődjével való e társalgás után a Világ Királya összehívja az Isten nagy tanácsát, megítéli a nagy emberek cselekedeteit és gondolatait és támogatja vagy megsemmisíti. Mahytma és Mahynga meg tudják állapítani e cselekedeteknek és gondolatoknak az okait, amelyek a világon uralkodnak. Erre a Világ Királya elmegy a nagy templomba, ahol egymagában imádkozik. Az oltáron tűz jelenik meg, amely fokozatosan elterjed a közelben levő oltárokhöz. Az égő lángokon át Isten arca válik láthatóvá. A Világ Királya Istennek mély tisztelettel jelentést tesz az Isten tanácsának döntéseiről és határozatairól és átveszi a Mindenható isteni parancsait. Amikor a Világ Királya a templomból kilép, isteni fényben sugárzik az arca.

NEGYVENNYOLCADIK FEJEZET.

Valóság vagy vallási képzelet?

— Láttá már valaki a Világ Királyát? — kérdeztem.

— Ő igen, — felelte a láma. — Sziámban és Indiában a régi buddhizmus szent ünnepein ötször jelent meg a Világ Királya. Fehér elefántoktól vont pompás kocsiban ült, amely arannyal, drágakövekkel és a legfinomabb remekművekkel volt ékesítve. Fehér köpeny volt rajta és vörös tiarát viselt, lelógó gyémántfonalakkal, amelyek elfödtek az arcát. Arany almával, amelyen egy bárány alakja pihent, megáldotta a népet, mire a vakok ismét láttak, a némák beszéltek, a süketek hallottak, a nyomorékok szabadon mozogtak és ahová a Világ Királyának szeme tekintett, ott új életre keltek a halottak. Erdeni Dzuban is megjelent a Világ Királya ötszáznegyven évvel ezelőtt. Volt továbbá a régi Szakkia kolostorban is és Narabancsi Kureban.

Az Élő Buddhák és a Tashi Lámák egyike egyszer üze-

netet kapott tőle, amely ismeretlen jelekkel arany táblára volt írva. E jeleket senki sem tudta elolvasni. Erre a Tashi Láma bement a templomba, fejére tette az arany táblát és imádkozni kezdett. Ilyen módon elérte azt, hogy a világ királyának gondolatai behatoltak az ő agyába és a Tashi Láma, anélkül, hogy elolvasta volna a titokzatos fölírást, megértette és teljesíthette a király üzenetét.

— Hány ember járhatott már Aghartiban? — kérdeztem a lámát.

— Nagyon sok, — volt a felelet. — De mindannyi titokban tartotta, amit látott. Az oletok földülván Lasszát, egyik csapatukkal a délnyugati hegyek közt Agharti határterületére nyomultak. Itt az oletok megismertek néhány csekélyebb jelentőségű titokzatos tudományt és elhozták magukkal a föld felszínére. Ez az alapja annak, hogy az oletok és kalmukok oly ügyes varázslók és jósok. A keleti területekről is behatolt néhány fekete törzs Aghartiba és több évszázadon keresztül ott lakott. Később kiutasították őket a királyságból és visszatértek a földre. Ekkor már ismerték azt a titkot, hogyan lehet kártyából, füvekből és a kéz vonalaiból jósolni. Ezek az emberek a cigányok . . . Valahol Ázsia északi részében van egy most kiháló törzs, amely szintén Aghartiból jött. Különösen ahhoz ért, hogyan lehet a halottak lelkeit visszahívni, amikor a levegőben lebegnek.

A láma hallgatott, majd mintha csak a gondolatomra akart volna felelni, így folytatta :

— Aghartiban a tudós Panditák kötáblákra leírják a mi planétánk és a többi világok minden tudományát. Ezt a tudós kínai buddhisták tudják. Ezeknek a tudománya a legfejlettebb és a legtisztább. Kínának száz bölcese minden száz évben egyszer a tengerpart egy titkos helyén találkozik. A tenger mélyéről száz örökké élő teknősbéka jön elő és a kínaiak ezeknek páncéljára ráírják, hogyan fejlődött az isteni tudomány a száz év alatt.

E sorok leírása közben, önkéntelenül eszembe jut az, amit egykor Peking égi templomában beszélt el nekem egy öreg kínai. Azt mondta, hogy a teknősbéka élelem és levegő

nélkül háromezer évnél tovább tud élni és hogy ezért az ég kék templomának oszlopai teknősbékákon nyugszanak, mert ez megvédi a fát a rothadás ellen.

— Lassza és Urga főpapjai többször küldtek követeket a Világ Királyához, — mondta a láma-könyvtáros, — de ezek nem tudtak rátalálni. Csak egy bizonyos tibeti vezér akadt az oletokkal vívott csata után egy barlangra, amelyen ez a fölírás volt : «Ez Agharti kapuja». A barlangból jó külsejű ember lépett ki, aki titokzatos fölírással ellátott aranytáblát adott át a tibetinek és ezt mondta : «Ha eljön az ideje, a Világ Királya minden népnek megjelenik, hogy a világ jó embereit a rosszak ellen vezesse. De ez az idő még nincs itt. A legrosszabb emberek még nem születtek meg».

Ungern báró Dchiang Dchün kétszer kiküldte Poulzig herceget, hogy keresse föl a Világ Királyát. Az első útról a herceg a lasszai Dalai Láma levelével tért vissza. Amikor a báró másodszor is kiküldte, nem tért vissza.

NEGYVENKILENCEDIK FEJEZET.

A Világ Királyának jóslata 1890-ben.

Narabancsi Hutuktuja, amikor 1921 elején a kolostorában fölkerestem, ezt beszélte el nekem :

— A Világ Királya, amikor harminc évvel ezelőtt a mi kolostorunkban megjelent, az Istentől kegyelt lámák előtt, a következő fél évszázadra ezt jósolta :

«Az emberek egyre jobban meg fognak feledkezni a lelkükről és inkább testi jóvoltukkal fognak törődni. A földön a legnagyobb bűn és romlottság fog uralkodni. Az ember olyan lesz, mint a vadállat és testvérének véréét és életét fogja szomjazni. Elhomályosodik a Félhold és követői szegénységben és végtelen háborúban el fognak sülyedni. Meghódítóit napszúrás éri és nem tudnak előbbre jutni. Kétszer éri őket a legsúlyosabb balsiker, ami a többi nép szemében gyalázatuk lesz. Királyoknak, nagyoknak és kicsinyeknek, koronái lehullanak . . . Egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc . . . Rettenetes csata lesz valamennyi nép közt.

Vértől vörös lesz a tenger . . . A földet és a tengerfenéket csontok fogják befödni . . . Királyságok föloszlanak . . . Egész népek kihalnak . . . És előbb soha nem látott éhség, betegség és bűn fog uralkodni. Istennek és az ember isteni lelkének ellenségei fognak föllépni. Aki másnak a kezét megfogja, elpusztul. Föl fognak kelni az elfeledettek és üldözöttek és az egész világ figyelmét magukra fogják terelni. Köd lesz és vihar. Csupasz hegyeket hirtelen erdők fognak beborítani. Földrengések lesznek . . . Rabszolgaláncukat és megaláztatásukat éhséggel, betegséggel és halállal fogják milliók fölcserélni. A régi utakat egyik helyről a másikra vándorló tömegek fogják ellepni. Tűz pusztítja el a legnagyobb és legszebb városokat. . . Egy, kettő, három . . . Az apa a fia, a testvér a testvére, az anya a leánya ellen fog támadni. Nyomában bűn, gonosztett és testnek, léleknek pusztulása fog járni . . . Családok széttépődnek . . . Hit és szeretet eltűnik . . . Tízezer ember közül csak egy marad meg, aki meztelen lesz és eszeveszett és erőtlen és nem fogja tudni, hogyan építsen házat és hogyan szerezzen élelmet . . . Üvöltöni fog, mint a dühöngő farkas, halottakat fog felfalni, a saját húsába fog harapni és harcra fogja kihívni az Istent. . . Kiürül az egész föld. Isten elfordul tőle és éjjel és halál lesz rajta. Akkor majd egy népet, egy most ismeretlen népet küldök, amely erős kézzel kitépi az örület és bűn dudváját és harcra vezeti a gonoszok ellen azokat, akik hűek maradtak az emberiség szelleméhez. Ez a nép a nemzetek halálával megtisztult földön új életet fog alapítani. Az ötvenedik évben három nagy királyság fog feltűnni és hetvenegy évig fog szerencsésen fönnállani. Utána tizennyolc évig háború és rombolás lesz. Aztán Agharti népei földalatti üregeikből a föld fölszínére jönnek . . . »

*

Amikor később Kelet-Mongolországon át Pekingbe utaztam, gyakran ezt gondoltam :

— És mi lesz, ha? Mi lesz, ha különböző színű, hitű és törzsű egész népek megkezdik a vándorlást nyugat felé?

Most, mialatt e zárósortokat leírom, szemem önkéntele-

nül Ázsia szíve felé tekint, amely köré vándorlásaim nyomai fonódnak. A Gobi kavargó haván és röpülő homokfelhőin át visszatér Narabancsi Hutuktujának arcához, aki finom kezével a szemhatárra mutatva, nyugodt hangon így vallotta be legbensőbb gondolatait :

— Karakorum közelében és Ubsza Nor partján óriási, sokszínű tábort, méneseket meg gulyákat és a vezetők kék jurtaít látom. Fölöttük Dzsingisz khánnak, Tibet, Sziám, Afganisztán királyainak és indiai fejedelmeknek régi lobogóit, valamennyi lámái főpap szent jelvényét, az oletok khánjainak ismert és az észak-mongol törzsek egyszerű jeleit látom. Nem hallom az izgatott tömeg lármáját. Az énekesek nem éneklik a hegyek, síkságok és puszták egyhangú dalait. A fiatal lovasok nem mulatnak gyors lovaik versenyfutásán . . . Itt öreg embereknek, nőknek és gyermekeknek számtalan tömege áll és túlnan, északon és nyugaton, ameddig csak el lát a szem, vörös az ég, mint a láng. Ott a tűz pattogása és ropogása és vad harci lárma hallható. Ki vezeti ezeket a harcosokat, akik a pirosuló ég alatt a maguk és mások vérént ontják? Ki vezeti a fegyvertelen öreg embereket és nők e tömegeit? Szigorú rendet, a célok mély, vallásos megértését, nyugalmat és kitartást látok . . . A népek új nagy vándorlását látom, a mongolok utolsó hadmenetét . . .

Karma a történelem új lapjára fordíthatott!

És mi történnék, ha a Világ Királya velük lenne?

De a misztériumok e legnagyobb misztériuma mély hallgatásba burkolószik.

TARTALOM.

ELSŐ RÉSZ.

Élet és halál közt.

Fejezet	Lap
I. Be az erdőségbe	9
II. Útitársam titka	11
III. Küzdelem a létért	16
IV. A halász.....	19
V. A veszedelmes szomszéd	20
VI. Egy folyó erjedésben.....	23
VII. Szovjet-Szibérián keresztül.....	26
VIII. Három nap ellenségek közt.....	28
IX. A Szajanok területén.....	33
X. Csata a Szeybi mellett.....	39
XI. A vörös elvtársak sorompója.....	75
XII. Az örök béke országában	49
XIII. Miszteriumok, csodák és új ütközet	55
XIV. Az ördögfolyó.....	61
XV. Kísértetek útja	65
XVI. A titokzatos Tibetben.....	69

MÁSODIK RÉSZ.

A démonok országa.

XVII. A titokzatos Mongolország	79
XVIII. A titokzatos bosszuló láma	88
XIX. A vad csaharok.....	94
XX. Jagisztai démona	96
XXI. A halál helye.....	104
XXII. Gyilkosok közt	106
XXIII. Vulkánon.....	111
XXIV. Rettenetes büntett.....	118
XXV. Nyugtalan napok	121
XXVI. Fehér hungucok bandája	132
XXVII. Misztérium egy kis templomban.....	135
XXVIII. Közel a halálhoz.....	138

HARMADIK RÉSZ.

Ázsia vonagló szíve.

Fejezet	Lap
XXIX. A nagy hódítók országútján.....	147
XXX. Elfogva!	157
XXXI. Az urga	159
XXXII. Egy öreg jövendőmondó	165
XXXIII. «Fehér ember alakjában a halál fog maga mögött állni»..	168
XXXIV. A háború borzalmai.....	172
XXXV. Az élő istenek, a harmincezer Buddha és a hatvanezer szerzetes városában	175
XXXVI. A keresztes vitézek és tengeri rablók fia	180
XXXVII. Ungern báró tisztjei közt.....	189
XXXVIII. Buddha előtt.....	193
XXXIX. A nyeregfejú ember	201

NEGYEDIK RÉSZ.

Az élő Buddha.

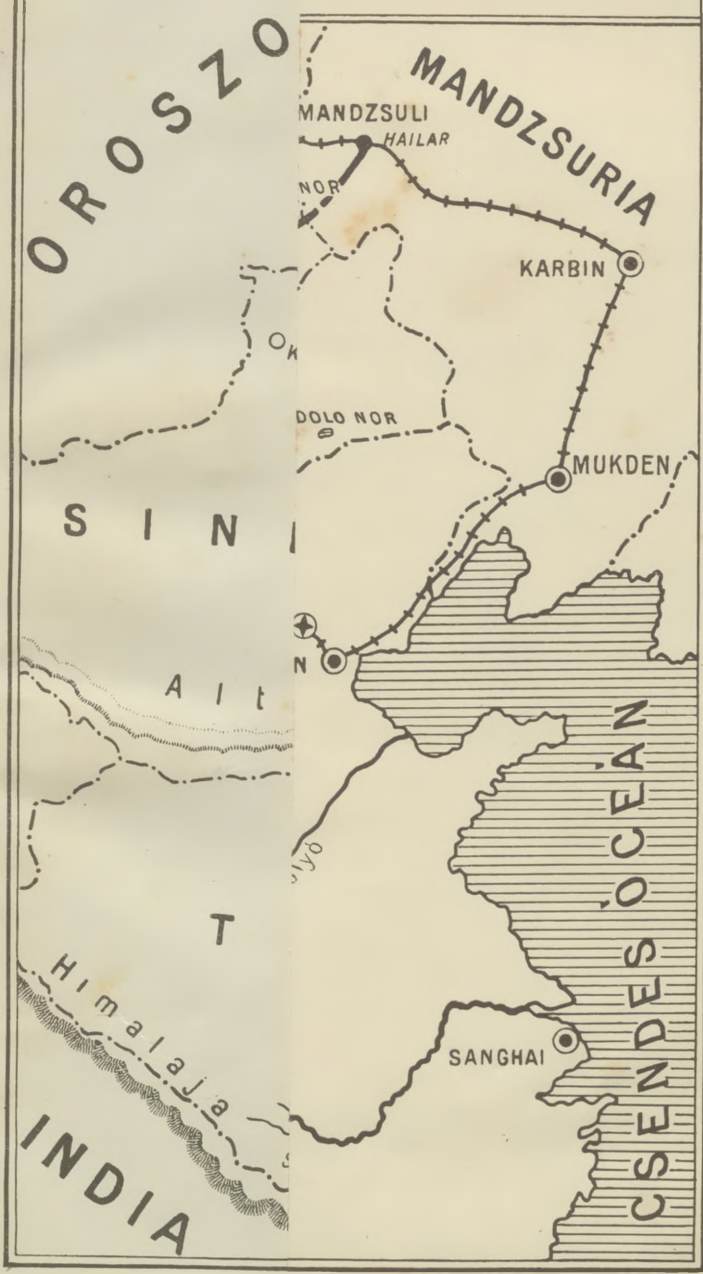
XL. Az ezer örömök szerencsét adó kertjében	207
XLI. Évszázadok pora.....	213
XLII. A csodák könyve	216
XLIII. Az Élő Buddha születése	218
XLIV. A mostani Élő Buddha életéből	220
XLV. Az Élő Buddha látomása 1921 május 17-én	222

ÖTÖDIK RÉSZ.

A misztériumok misztériuma. A világ királya.

XLVI. A földalatti királyság	227
XLVII. A Világ Királya az Isten színe előtt	232
XLVIII. Valóság vagy vallási képzelet?	234
XLIX. A Világ Királyának jóslata 1890-ben	236

OSSENDOWSKI
menekülésének útja
ÁZSIÁBAN

BIBLIOTEKA
UNIwersytecka
w Toruniu

Biblioteka Główna UMK

300050835630

Biblioteka Główna UMK

300050835630

Biblioteka
Główna
UMK Toruń

1359171

25